

le Sel genoue et cubique.

Le cristal triangulaire

La lune de roche circulaire, où
globuleux.

Les autres en lignes droites,

Et le sel marin en lignes
transversales, les 2 formes

L'acetois en gironnées d'un

contour de cercles concentriques, de la
cire

action diffusante suave, être
mijoté, par des diverses forces

ardentes, épicée, sucrée, ou
ardue, détruisant tout ce qui

est de nature à empêcher

la croissance, au contraire

Le centre, ou partie, dont

La lumiére de la lune est

judicier tout le sel à la lune

de la lune et de la lune.

Le Sel d'Alouette, est fait
de sels d'Alouette, et
autres métalliques.

lignes, épices, huiles, sels volatils et
terre brûlée et rouge, de la
mer.

Le sèvre, et la terre poudrée de leur
attirer les influences de la lune,
et renouer, et réunir le rayon, —
solaire.

tout

peut communiquer avec lui
certains, — la lune, son
d'assouvissement, ses goûts —
et son corps dure qu'il de
peut pas être huile

de l'huile,
sel longuille,
notamment
l'huile de
sel huile
et sel huile

Ex Libris Danielis
Alegii Barriero jn
Suprema Curia gallie;
patronus anno, 12°
Decembris 1773

prête à Mr Bondala
prise neuve te Genève
pour huit jours au plus
le 10^r de 1773.

Le Sels gemini & son liquit, Et la teinture
de l'huile cette teinture reduite en huile
par ledit liquit cireuses ensemble
et digeris en l'oustantee de gomme
ou resine epaisse, pour le a tougenc
jubilées & nouvies de nouveau par
Le suide liquit aux seruans de
d'holvane Ende levain, eey
ayezéz q' ai o fait produit une
oudre exuberant de la tate
et que le moment p' ce que de l'or
elle est digere le manteau
cuelo de erne esto leb en opus.
Le corps orlane tel que j' hablo auant

271

complet

HYDROGRAPHVM
SPAGYRICVM,
PETRI IOANNIS FABRI,
DOCTORIS MEDICI
MONSPELIENSIS.

*IN QVO DE MIRA
fontium essentia, origine, &
tractatur.*

TOLOSÆ TECTOSAGVM,
est libris graue,
Apud PETRVM ~~BOSC.~~

M. DC. XXXIX.

Cum Priuilegio Regis.

Pf XVII - 2-14

HYDROGRAPHIA
SPAGYRICANA
PETRI IOANNIS HABRI
DOCTORIS MEDICI
MONSPELIENSIS.

IN OVO DE CIR^A
Fontium et aquarum originis,
magistrorum.

TOLOSA TECLOGRAGAM
ALIUS PETRUM FECIT.

M. DC. LXIX.

(See Bibliography)

A MONSIEVR,
MONSIEVR LE MARQVIS
DE LA FLOCELIERE.

MONSIEVR,
Le serois du tout ingrat , si ayant à la
faveur de l'air de la Floceliere , dans
les allées de vos Jardins , & les valons de vos bois con-
cen & enfanté ce present Oeuvre des Fontaines, ie ne
reconnuoissois ce bienfait, en vous le dediant & cōsacrant,
pour memoire éternelle des biens & de l'honneur que
i'ay receu dans vostre Maison pendant les années en-
tieres, que vous m'y aués retenu. Le confesse que c'est peu
de chose , en egard aux faveurs & bienfaicts que i'ay
receu de vous : Toutesfois si ie pouuois dauantage , ie le
ferois volontiers , n'ayant autre dessein , que de vous
donner tout ce que ie possede au monde , des biens im-
perissables que ie tiens de la main de Dieu. C'est ledon le
le plus sortable pour vostre generosité que ie vous puis
offrir : Acceptez-le s'il vous plaist , comme venant
de la main de celuy qui sera toute sa vie , voire mesme
apres sa mort.

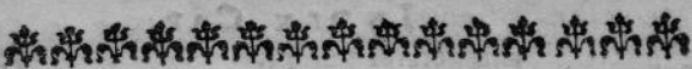
Vostre tres-humble & tres-obeyssant
seruiteur , P. F A B R E .

NOBILISSIMO AC CLARISSIMO
VIRO, DOMINO,
D. DE LA RIVIERE
DE GOVBY.

N fontem ex quo ortum ducunt,
redeunt omnia. Vir clarissime, ne-
que vis vlla, etsi omnium maxi-
ma, hunc naturalem ordinem in-
uertere potis est: diuinus siquidē
est, & ab opifice rerū omnium rebus omni-
bus inditus. Ideò cùm à te solo acceperim
quicquid luminis rerum naturalium habere
possim, cogit ordo me rerum in hunc redire
fontem. ex quo scaturiui. Riuus es mihi. Ri-
uerane summe, nec ex alio aquæ meæ pro-
deunt: quare si nonnulli me Riuum esse cen-
seant, te verum fontem perennem habeo. Si
verò me fontem, te scaturiginem: si verò sca-
turiginem, te mare meum fateor & agnosco.
Tu mihi tandem sol verus es, à quo lumen
quo nitesco in media ipsa humanæ scientiæ
nocte, cuius solius influxu surrexit fructus
hic, nomine Hydrographum. Iustum ergo &
æquum est, tibi priùs offerri, cùm tuus sa-
tus sit, & seminium gratum quidem erit; ni-
hil enim ingratum si forte tuum; tuum certè
est, cùm ex dono habeas, in perpetuum ami-
citiae nostræ monumentum. Vale.

Tuus ad omnia carissimus amicus,
P. FABER.

INDEX CAPITV M, quæ in hoc Opere continentur.

CAP. I.	F	Ontes in genere, quid sint.	pag. 1.
II.	V	ndenam fontes scaturiant.	5.
III.	I.	Fontes nec ex mari, nec ex aëre vlo pacto prodire possunt.	8.
IV.		Fontium vndénam virtus & proprietas.	15.
V.		Vndenam virtus vegetantium & minera- lium, quæ in fontibus reperitur.	20.
VI.		Vndenam virtus animalis, quæ in fontibus est, mutans folia arborum in aues, exoria- tur.	25.
VII.		Vndenam venenum in fontibus venenatis, exoritur.	28.
VIII.		Vndenam alimentum & vitæ fomes in fon- tibus oriatur.	32.
IX.		Vndenam virtus medicamentosa, in fonti- bus exoriatur.	37.
X.		Vndenam fontes ardeant & ignescant.	43.
XI.		De Fontibus qui reciprocos patiuntur æstus, vt Oceanus.	47.
XII.		De fontibus qui petroleum effundunt.	52.
XIII.		De fontibus qui argentum viuum effun- dunt.	56.
XIV.		De fontibus qui bracteolas auri & argenti effundunt.	60.
XV.		Vndenam fontes limo turgentes, & omni fabulo priuati reperiantur.	63.
XVI.		Vndenam virtutes & vitia fontium, gustu, &	

INDEX CAP.

visu percipi possint.	65.
XVII. De fontibus quorum potus febres intermit- tentes progignit.	70.
XVIII. De fontibus qui potu bronchocelem pro- ducunt.	74.
XIX. Vndenam fontes aquæ dulcis in medio ma- ri reperiantur.	77.
XX. Vndenam fontes falsi in medio terræ repe- riantur.	79.
XXI. Vndenam fontes hyemis tempore, virtute naturali sua exuantur, reliquis autem anni temporibus eam ipsam recupe- rent.	83.
XXII. Quòd spiritus mundi vbiq[ue] locorum fon- tes producere queat.	86.
XXIII. Vndenam sit quòd fontes reperiantur qui virtute vigent dum dies est, nocte verò careant omni virtute.	91.
XXIV. Vndenam fontes noctu vigeant, interdiu verò sileant.	94.
XXV. Vndenam sapores & odores varij in fon- tibus enascantur.	99.
XXVI. Vndenam fontes vulgares potabiles, æstate frigeant, hyeme verò caleant.	103.
XXVII. Vndenam motus fontium versus diuersas mundi partes.	109.
CAP. Conclusio libri primi de Fontibus.	111.
XXVIII. & vlt.	

HYDROGRAPHI SPAGYRICI

Liber Secundus.

CAP. I.	D	E fonte qui reperitur in pago de Be- lesta in Saltib. Pyrenæis.	113.
II.		De fonte qui dicitur Son.	120.
III.		De Lacu Sancti Bartholomei.	123.
IV.		De fontibus bullientibus qui sunt in pago Dax, in Pyrenæis.	129.
V.		De fonte Demaine nuncupato, in Galliz Narbonensi.	133.
VI.		De thermis ac fontibus loci de Balar.	137.
VII.		De thermis ac fontibus loci de Mont-fer- ran.	142.
VIII.		De fontibus ac thermis loci de Baign- res.	148.
IX.		De fontibus loci Dencause.	152.
X.		De fōtibus ac thermis loci de Bareges,	158.
XI.		De aquis & fontibus loci de Vic-le-Com- te.	164.
XII.		De aquis ac fontibus loci de Mōtdor.	167.
XIII.		De thermis ac fontibus loci D'aygues- Caudes.	171.
XIV.		De fonte Clarimontis in Aruernia.	176.
XV.		De Spadanis fontibus.	184.
XVI.		Defontibus Niuernensibus, vulgò <i>Les eaux de Pouges.</i>	189.
XVII.		De thermis ac balneis Borbonensibus.	195.
CAP.		Conclusio Libri secundi de fontibus.	199.
XVIII.	& vlt.		

DE FONTE CHYMICORVM,

Liber Tertius.

- CAP. I. **Q** Vid sit fons Chymicorum. 202.
II. Quotuplex sit fons Chymicoru. 205.
III. Qua via fons Chymicorum fiat anima-
lis. 209.
IV. Qua ratione fons Chymicorum fiat ve-
tabilis. 213.
V. Qua ratione fons Chymicorum fiat anima-
lis. 216.
VI. Qua via fons Chymicorum fiat aurum. 220.
VII. Qua via fons Chymicoru fiat argentu. 225.
VIII. Quo peculiari processu fons Chymicorum
fiat ferrum. 228.
IX. Qua ratione fons Chymicorum fiat cu-
prum. 232.
X. Qua ratione fons Chymicorum fiat stan-
num. 234.
XI. Quo naturali processu fons Chymicorum,
fiat plumbum. 238.
XII. Qua via fons Chymicorum fiat argentum
viuum. 242.
XIII. Quibus notis insigniatur fons Chymicorum
vt sapientibus notus fiat. 246.
XIV. An fons Chymicorum vt perficiatur indi-
geat auro vel argento communibus. 250.
XV. Quo pondere auri sui, & argenii indigeat
fons Chymicorum. 255.
CAP. Conclusio totius Operis in quo de humilo
XVI. radicali rerum omnium tractatur. 258.
& vlt.

HYDRO-

H Y D R O G R A P H V M
S P A G Y R I C V M P. I O A N N I S
F A B R I, D O C T O R I S M E D I C I
M O N S P E L I E N S I S.

I N Q V O D E M I R A F O N T I V M
essentia, origine, & virtute tractatur.

F O N T E S I N G E N E R E
Q V I D S I N T.

C A P V T I.

O N minima est difficultas inter Philosophos, fontes definire : non enim eorum natura aqua simplex est, sed quid ex quatuor elementis adunatum, entelechia mundi roboratum & informatum, in quo cœli & planetarum omnium virtutes & proprietates eluent fortiores & potentiores, quam in reliquis totius naturæ mixtis.

*Aqua fons.
rium non
est simplex
aqua.
na*

Quam arduum est & iudicatu difficultum in nonnullis fontibus quod elementorum his predominet: omnia siquidem

A

2 HYDROGRAPHVM

n^a
elementa sensibus manifesta sunt, ignis contra naturam & ignis vitæ in ventre ipsius, & in eius occulto sensibiliter apparent dum fontes nonnulli ardent: aër in ipsis ex limpiditate sensibilis aqua manifesta, & terra appetens ex crassitie & pondere eorum.

*Omnia
elementa
fontibus
insunt.*

In alijs verò terra & aqua visibiliter apparent; reliqua verò elementa occulta sunt, etsi ex eorum secundis qualitatibus manifestis satis appareant, vt claret ex fonte qui pereniter fluit in Aruernia apud Gergouiam, quam vulgo dicimus Clermont, vbi fons ille in cursu & fluxu suo lapidescit, unde videtur aquam lapidescerē, & lapidem aquam esse.

n^a
Sunt & alij fontes quos salem liquidum esse credendum est, alios vitriolum putrum, alios aurum, alios argentum, alios hydrargyrum, vna cum aqua profluere, miris virtutibus & stupendis insignita, ad curationē morborum ferè omnium. Sunt verò alij qui mortem, seu venenū purum, sua liquida lympha permixtum habent, & si superiores vitam & sanitatem liquidam fundant ad solatium miserorium hominum, hi morbos & mortem ipsam effundunt; in vindictam impiorum, qui naturæ Creatore condignis laudibus, & honore non afficiunt, imò creata cuncta & ipsum Creatorem, præter aurum & argentum vilipendunt, in horum vindictam aqua quæ communi & consueto suo fluxu vitæ

& sanitatis fundit spiritus , mortis & morborum omnium lethales eructat flatus.

Ex his omnibus colligere possumus quantum difficultatis habeat, fontium vera, & legitima definitio; non enim aqua simplex sunt, nec ex variarum rerum permixtione liquida constant, cum si horum scaturigo seu fluxus persequatur, res (quarum naturam, & essentiam fontes sapiunt) non inueniatur, veluti si fontis vitriola cei aurei, vel argentei, saliti, vel eiusmodi naturae scaturigo cursu & fluxu suo persequatur, nec vitriolum, nec aurum, nec argentum, nec sal, nec reliqua quorum virtutes & essentias fontes sapiunt, repetiuntur, sed desinit subito fons, modo locus in quo generatur reperiatur, & repertus mutetur aliquo modo. Ex mutatione enim loci & alteratione eius, in quo fons generatur, & fons illico mutatur, & alteratur, & saepe saepius destruitur & tabescit, indicium certum & evidens, fontes in natura enasci peculiari productiva virtute naturae seminibus rerum multarum immisis, hoc est semine generali rerum omnium implantato, in ipso materiali fontis spermate, quod liquidum clementorum omnium est quoddam subtile & quasi spirituale corpus entelechia mundi, hoc est spiritu lucis creatæ imprægnatum, & quasi informatum & actuatum. His ita præmissis fontes iam definire licet, Li-

n^a
Fontes
qui vi-
triola sa-
piunt via
triolæ non
habent.

n^a
Fontes
generan-
tur ex
fonte in
natura.

n^a
fontes
est ma-
liquidum
omnium
elementorum

Fontes quid sunt in natura?

quidum elementorum omnium sperma spiritu lucis creatæ imprægnatum , & actuatum , cuius solius ratione & actione in locis frigidis & humidis , & aliquando in calidis & humidis , sperma illud liquidum elementorum mutatur in fontem , & fontes efficit varios , ac diuersos , ex varietate locorum qui mira virtute peculiari sua , sperma illud attrahunt , & cùm coquere & digerere nequeant in peculiaria naturæ mixta , attractum indigestè , & intactè copiosè effundūt cum virtutibus suis & proprietatibus , in eo immissis , & innatis , ex semine vniuersaliumque elementi , & ex spiritu lucis qui horum omnium moderator est , & gubernator : quo præsente cætera persistunt , quo absente cuncta corruunt , quo tabescente cuncta moriuntur .

Qua viae fontes ab spiritu mundi mixti sunt?

Fontes ergo sunt sperma mundi , seu semen naturæ vniuersale , indigestum , & incoctum , in peculiare aliquod naturæ mixtum , quod varijs naturæ locis seu matricibus attractum propter copiam suam & abundantiam , in mixtum coagulari non potest , & cum à virtute loci coagulari non possit , liquidum effluit , & sic fiunt fontes , rerum naturam habentes , quarum spiritus & virtutes introductæ sunt in ipsum vniuersale mundi sperma : immittuntur autem virtutes rerum in ipsum generale naturæ semen , ab spiritibus cœlestibus qui perenni fonte , vniuersale illud sperma irrigant & irrigant : spi-

ritus autem coelestes sunt influxus & radij planetarum, & stellarum omniū, qui motu vero & aspectu variantur & mutantur, & varias virtutes & proprietates in ipsum naturæ vniuersale semen introducunt, & sic varia & infinita producuntur in rerum serie mixta, & fontes varij & diuersi scaturiunt in diuersis terræ cauernulis qui tandem foras erumpunt, ex varietate & diuersitate seminis illius generalis, ex varijs influxibus planetarum & stellarum proueniente, vt toto hoc Tractatulo fusè admodum demonstrabitur.

*Spiritus
caelestes
quid sint.*

V N D E N A M F O N T E S
scaturiant.

C A P V T II.

A Q V A M quam cernimus in fluuijs fluminibus, & in mari ipso, non aquā elementarem simplicem existimamus, sed crudum & incoctum totius naturæ semen elementorum omnium sperma indigestum, quod vnumquodque naturæ mixtum captat in alimentū, vt suo naturali & innato igne lucido & elemento stellarum correspondēti digeratur, & coquatur, & coctum in mixti substantiam conuertatur: vnde videmus irroratam terram continuo aquarum spiritu fertilem esse, & omnigeno vegetantium animalium &

*Aqua flu-
uorum &
maris
quid.*

hic

A 3.

Tout ce n'ouvre que forme de l'air de l'eau; lors qu'il produit quelque mélange il est Semences et poudre en Semences Speci filies d'auz la semence droite du mélange qu'il a été bien à production d'auz une matrice il approuve les

Lors qu'il nourrit

Syngermanus

HYDROGRAPHVM

it uolutat. mineralium foetu prægnantem repetiri,
hic *Humidū* eōsque omnes suos fœtus solo illo aqua-
radicale rum spiritu nutrire, fouere, & conseruare:
cerre, se- quod si eos nutriat, foueat, & conseruet ta-
mene est & li nectare, eosdem ipsos simili & eodem
alimentū componere oportet, dum componit se-
verum mē est, dum nutrit & alit, nectar habetur.
annum.

Quod si fluminum fluuiorum, & maris
Aquaflu- *ipsius aquam & liquorem, non elementa-*
minū & *rem aquam existimamus, multò minus*
maris & *fontium lymphas, aquam elementarem*
fontium *& primigeniam dicenius, quod fontes,*
non est *flumina, & fluvios, & mare ipsum consti-*
aqua sim- *tuant & componant. Ex perenni fontium*
plex & *scaturigine fluuij & flumina fiunt, hæ aquæ*
elemen- *congregantur in unum & maria consti-*
taris. *tuunt: maria siquidem nihil aliud sunt*
Spiritus ac- *quam aquæ in unum congregatae, sed hæ*
fontini *aquæ non sunt simplices, & elementariae,*
specie atque *sed compositæ, & ex omnibus elementis*
supra aqua- *constitutæ, & entelechia, quæ est spiritus*
hæ spiritus *lucis, mouens totam naturam, & eius ele-*
erodorez *menta, quæ nunquam fuerunt inuicem*
fontium Entele- *separata, sed simul coniuncta ad rerum*
chia quid *omnium productionem.*
fit.
Spiritus —
Lucis.

Massa siquidem elementorum omnium
& entelechiæ quæ in principio ex nihili
fonte per creationē diuinam educta fuit,
tantū in quatuor partes principales diuisa
fuit; subtiliorem cœlum dicimus, minus
subtilem aërem, tertiam Aquam, quar-
tam omnium crassiorem terram ap-
pellamus, sed in his omnibus massæ pri-

Diverses en les parties de l'alle, la plus subtile forme,
la ciel, la moins subtile l'air, une plus lourde au
Liens, la plus croche le rocher la terre, l'autre
chacune des dites parties toutes les autres y rebou-
vent. La partie des meteors ou double le nord
autre chose qu'il y auras à appeler

et cetera & datus ex extracto de la tenebre unius a leprosa de
Jean de alio SPAGYRICVM. Lumiere que la

mæ partibus insunt & quatuor elementa,
& entelechia simul permixta & unita ad-
inuicem, ita ut in singulis singula repe-
riantur.

Quod si fontes ex terra scaturire vide-
antur, non inde arguendum est fontes ori-
ginem habere ex aqua primigenia & ele-
mentari quæ terræ permixta & innata est,
quia aëri & igni vitali qui etiam terræ na-
turaliter insunt, hoc etiam debetur; non
enim elementis hoc condonandum, quia
materiæ primæ, & massæ primigeniæ re-
dolent naturā, quæ omnino passiva est, &
nullo modo ex se productiva, nisi benefi-
cio formæ suæ, sive entelechiæ, ex qua sola
prodeunt actiones productiæ & efficac-
ies, elementa sola præbent materiam ex
qua entelechia sive forma generalis uni-
uersi, quæ est, motiva totius naturæ, fin-
git & cōponit, quicquid fangi & componi
potest. Itaque et si fontes ex terra scatu-
riant, non ex terra solum & aqua, sed ex
omnibus elementis emanari asserendum
est. Entelechiæ virtute & efficacia, qua so-
la mouet elementa ad generationem &
productionem rerum omnium, eaque di-
sponit ad hanc, vel illam generationem
secundum peculiarem & particularem spi-
ritus lucis particularis energiam, quæ ex
singulis stellis firmamenti descendit, & pe-
culiariter elementa disponit ad hanc vel
illam generationem, vna cum entelechia
illa generali, vi motiva totius uniuersi,

Ex ente-
lechiæ vir-
tutes mo-
tives &
adiuves
sunt. n^a

Entele-
chiae mo-
tus ele-
menta ad
actionem

8 HYDROGRAPHVM

ita ut, cùm fontes producuntur vbi cumque producantur, elementa omnia præbent materiam. Entelechia illa generalis mouet ipsa ad productionem spiritus cœlestis qui sunt eiusdem generis cum entelechia, disponunt particulariter ipsa elementa ad hanc vel illam fontis productionem, secundum particulararem spiritus cœlestis energiam, quæ ad fontis huius productionem elementa cuncta, & entelechiam ipsam compulit.

nec fontes sunt naturæ mixtae. Nec de fontibus aliter disputadū, quām de cæteris naturæ mixtis: mixta enim vera sunt in rerum serie fontes omnes, qui cunque sunt, & verum naturæ semen indigestum & incoctum, vt Capite superiori probauimus: hoc autem semen ex solis elementis, vi, & energia entelechiæ & spirituum particularium stellarum firmamēti planetarum ortum habere potest, non ex mari, non ex aëre, vt sequenti Capite clarissimè disputabitur, vt fontium omnium certam originem habeamus, nec in antiqui dubitationis biuio, amplius hereamus.

FONTES NEC EX MARI, NEC EX
aëre, ullo pacto prodire possunt.

CAPVT III.

Rationes
cur fontes

MIROR omnino, & hac admiratione
quasi stupesco, cur omnes Philoso-

phi , vel ex mari , vel ex aëre fontes , om-^{non ex}
nies originem habere dixerint : nam terra ^{mari o-}
cūm altior & sublimior mari sit ut arida ^{riantur.}
appareat super aquas , impossibile est , fon-
tes ex mari inferiori , scaturire super ter-
ram superiorem : aqua siquidem non as-
cendit altius loco , & scaturigine sua
propria & originali , aut rerum hydrauli-
carum leges fallæ sunt omnes . Quod si
ordine naturali terra sit inferior cæteris
omnibus elementis , lege tamen & statuto
diuino facta est sublimior & altior mari
ipso , vt super mare arida & siccæ ad com-^{Cirr. ter-}
moditatem animantium appareret , ita vt ^{ta sit al-}
aqua maris terræ montes præaltos pene-^{tior aqua}
trare nequeat ut fontes ibi excitet , aut si
excitat cur non tota & vniuersa terra fon-
tibus scatet ? qum mare vndiquaque
terræ præcingat , cur non perenniter flu-
unt omnes , si perennem habeant cau-
sam materialem & efficientem . nunquam
enim deficit mare , nec item aëris fontes
itidem nunquam deficerent præsenti &
constantí eorum causa : at rāpe sepius
mense Iulio & Augusti deficiunt , cūm ta-
men mare hisce in mensibus , ac etiam aëris
æqualem habeant agendi potentiam , imo
fortiorem . ac in cæteris anni temporib[us] :
sunt tamen alijs fontes qui tota æstate flu-
unt , & hyeme verò siccescunt . quod cau-
sa eorum efficiens hyeme vigeat , æstate
verò tabescat : causa verò tabescente & fe-
re desinente , definiunt , aut saltē tabescunt

nonnulli fontes, id autem fieri posse non existimo, si mare vel aer, fontium omnium essent materiales & efficientes causae, cum florent & vigeant semper haec causae, nec earum virtus, & potestas vnam desinat aut tabescat: nec huius opinionis fundamentum, quod fontes omnes ex mari fluent stabiliri potest, sacro illo Ecclesiastis testimonio: Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Flumina reuertuntur vnde exeunt, vt iterum fluant: quia haec verba non ita facilè intelliguntur, vt quisquis capere possit: flumina enim non exeunt ex mari; nam si exirent, mare redundaret, & tamen non redundat, et si flumina cuncta in mare intrent, tendunt quidem ad mare, vt reuertantur vnde exeunt, vt iterum fluant; non enim exeunt ex loco reali & materiali in quem tendunt visibiliter, sed exeunt ex loco reali & materiali in quem inuisibiliter tendunt vt iterunt fluant.

110
 Quamvis autem visibiliter ad mare tendant, non eò tendunt tanquam ad ultima principia ex quibus originem habuerunt, sed ad mare tendunt, vt inibi resoluantur in principia sua, ex quibus oportet vt iterum fluant.

ergo Calio
 Et sic vere interpretadus est Ecclesiastes, flumina reuertuntur vnde exeunt vt iterunt fluant, hoc est flumina & fontes omnes redeunt in principia sua, vt iterum fluere possint: mare autem non est princi-

gium fluminum & fontium, cùm omne principium cuiuscumque rei sit invisibile, & distinguatur ac differat, ab ipsa re quam producit. Tendunt autem res omnes ut & flamina & fontes versus principia sua, vt iterum de nouo fiant, quia alioquin fieri non possent; oportet enim vt corruptantur, vt inde generentur: corruptuntur autem visibiliter & in corruptione sua redeunt in principia sua, ex quibus solis invisibiliter fiunt.

Si hæc reductio rerum omnium non fieret, oporteret necessariò Deum quotidie principia rerum creare debere, cùm principia rerum indesinenter, rerum compositiones & mixtiones ingrediantur. Si itaque mixta & composita non resoluerentur in principia, & principijs quotidie & assiduè vteretur natura, in rerum compositione, principiorū prōptuariū tandem exhaustaretur, vnde oporteret creari principia; nihil autē creati in presentiā rerum naturalium, fide dignū habemus, sed quæ fiunt ex his quæ creata sunt per alterationem & corruptionem fieri oportet.

Mare ergo non potest esse principium fontium & fluminum, cùm principium differre debeat à re principiata; mare autem essentialiter non differt ab aqua fontium & fluminum, cùm mare sit congregatio aquarum, fontium, & fluminum, itaque esset principium sui ipsius, si principium esset fontium, cùm fontes mare con-

*Mare non
est principium
fontium.*

stituant, si iterum mare fontes constitueret, esset verè principium sui ipsius, quod in rebus naturalibus est absurdum.

n° 2 fontes non ex aëre sūnt.
*Les fontaines
terreneas de
origine de
l'air ne
sont pas
de la terre
mais de l'au-
ture et de la
lumière.*
*Ex tunc for-
tum mihi illa*

Nec item ex aëre originem ducere possunt, ex aëre scilicet simplici & solo, sed ex spiritu vita qui in aëre ipso residet & stabulatur, ut hinc reliqua elementa permeat, & in ipsis generationes producat: Aëris (ut & reliqua elementa) est quid simius qui complex, nec quicquam generare potest nisi miscetur, cum reliquis elementis, miscetur autē perfecte in ipso vita spiritu, cum reliquis elementis, & in ipso solo spiritu generationes omnes constituit, & perinde fontium omnium.

*Qua via
fontes ex
aëre de-
pendant.*
*Les fontaines
terreneas de
origine de
la matière
et de la lumi-
ère sont dé-
pendantes de
l'air.*

Nihilominus tamen qui fontium originem ex aëre duxerunt, veniam digni sunt; cum aëris sit matrix & uterus præcipuus illius vniuersalis spiritus, qui est fontium principium, & aquarū omnium scaturigo, & perinde aīqua ratione asserere potuerunt fontes ex aëre scaturire, cùm in vetero eius producantur, non tamen ex eius materia fluunt, sed ex materia & substantia vniuersalis spiritus, qui ex omnibus elementis & luce constat; quique in locis particularibus tanquam in eteris peculiartere dispositis fontes & aquas producit, cum ex frigiditate loci, & humiditate, aliud producere nequeat.

*n° 3 fabræ Poëtæ antiqui hanc fontium produc-
tionem nobis insimularunt sub ænigma-
plisticæ. tio. te fabræ, qua finxerunt Pana suum in*

pluuiam, in fluum, in fontem, in ignem,
in fulmen & tonitru, se permutare soli-
tum.

Pan autem iste nihil aliud esse potest,
quām spiritus vniuersi, & mercurius vita
qui toti elementorum massæ diffusus to-
tam massam agitat, & mouet, ac rerum
omnium productionem in elementis ex-
citat: quocirca Pan dicitur cūm omnia
producat, & verè ab ipso ducant originē,
vnde non immeritò fontes ab ipso origi-
nem ducere non dubitandum, cūm in re-
rum serie nihil aliud reperiatur præter
hunc mundi & naturæ spiritum, genera-
tionum omnium authorem; nam sola ele-
menta nihil producunt, nisi vi illâ motri-
ce totius naturæ actuentur & informen-
tur, quæ ab ipsis elementorum formis di-
stingui necesse est, vt diffusè admodum
disputamus in Panchymico nostro in lu-
cem breui daturi.

Hic est ille naturæ spiritus qui fontes
producit ex materia elementorum, in ipsa
siquidem scaturigine & principio fontis,
nihil reperitur, quām dura silex, aut con-
caua cautes, vbi spiritus ille generalis mis-
cit elementa, & mouet ad generationem
fontis, tanquam in matrice & peculiari
loco ad hanc generationem idoneo. Si-
lex enim & cautes, non possunt producere
fontes, cum habeat dissimilē ac dissonam
cum fonte naturā. At solus est ille spiritus,
qui terrā penetrat omnēm, ibi in temen-

Pan quia
fit apud
antiquos

No

Van er
Olyrie
vni serfie
qui se trans
formea eam
Toutez a gory
hie

hie

Nature
spiritus
fontes pro-
ducit.

hie

Spiritus
n

naturae

hie

Livres de la nature ou matières de vie et de mort
qui penetrent toute la terre et échangent
en permanence généralement toute chose.

lito ^{natura quo} generale rerum omnium mutatur, quod
omnia sunt.

noto ^{lito serio} semen aqueum esse oportet, potius quam
igneū, aëreum vel terrestri, vnde terra cum

fit matrix & uterus illius seminis, est tota
pregnans & turgens ubiq; locorum semi-
ne illo aquo, & ubi caret illo, sterilis & in-

Humor ^{fertilis} fertilis habetur; nec terram fertilem ullam

causa fer- ^{tilitatis} habere possumus, nisi humore turgentem:

& qualis ^{est.} humor autem ille, quo turget terra ad res

omnes producendas nutriendas & con-
seruandas, non est aqua clementaris sim-

Spiritus unius ^{spiritus mundi}, sed est spiritus ille vniuersi, qui

habet humore ^{halitus, tum} antequam generationes & productiones

naturales incipiunt, mutatur in humorem

illum halituosum, ut experientia clarum

habemus in ipsissimis rerum omnium

productionibus, quarum semina & princi-
pia, aquae sunt potius, quam ignea, aërea,

vel terrea: vnde Philosophi omnes antiqui,

aquam rerum omnium fecerunt principi-
um, quia spiritus ille vniuersi qui per totos

naturæ artus diffusus, totam agitat naturæ

molem, aquam induit indolem, ut vi-
tales microcosmici spiritus qui verè hali-

tuosi & aquei sunt.

Fontes Concludamus ergo fontes omnes, &

emnes & aquarum scaturigines, ab spiritu illo pro-

aque pro- uenire & dimanare, non ex mari, non ex

ducuntur aëte, nec ex villa alia re naturali, quam

ab spiritu ex solo illo spiritu, qui vapores & ha-

mundi. litus producit omnes, ex quibus, plu-

N. uia, ros, nix, grando, quotidie fiunt ad

irrigandam terram, ut irriguis superiori-

Spiritus qui seorsim producit orunes, capaces, &

halitus ex quibus pluvia, &c., quotidianus fiunt.

ad hanc est G. i. subtilius aerolatibus, sed etiam

facilius exhalatione, cum istis, nam sursum

est rarus ab igne, igne ullo solo sustinere possunt, calida aqua,

in qua insubstantia quedam.

bus, ac fontibus fecundetur, veluti interioribus & internis madefit, ne tabescat, quæ ex resolutione maris per calorem centralem ortum habent.

VNDENAM VIRTUS, ET
proprietas fontium proueniat.

CAPVT III.

CREDUNT fere omnes, ratumque existimat fontium proprietates & virtutes prouenire ex mixtione & infusione rerū, quæ miscētur aquis, quæ fontes constituūt, verbi gratia fontes qui fodinas fetreas percurrūt ferri naturam redolere; qui vitriolū verò lambent, qui salis, qui auri & argenti, & plūbi interiores & occultos locos generationis harū rerum pr̄eterlabuntur, harū rerum sapere naturam & proprietatem; ita ut existimant fontes nihil aliud habere virtutis, quam rerum, quæ miscentur actu, & substantialiter ipsis fontium aquis, totāmq; fontium virtutē dependere ex mineralibus & metallicis rebus quæ terræ penitissimis visceribus innascuntur.

Nos altius naturā fontium indagamus, & eorum virtutēm profūdius inquirimus quam ex sola illa mineralium mixtione quæ si foret, vere & facili via, chymica arte extrahi ac separari ex fontium aquis

Virtus fontium nō dependet ex mineralibus.

*Et quæc et altera dicta pinguedo aquæ vel
volutum nitens, qui reserat in se ignem
reddatus ex humiditate suæ, sedicale.*

posset, at nullus Chemicorum adhuc hanc separationem adinuenire potuit; nam distillatis aquis quacumque arte ex nonnullis fontibus infinitarum quasi virtutum, nihil repertum est in fundo distillationis, præterquam limus, & terra quædam crassa, & feculenta nullius virtutis & efficaciam; at quicquid est in fonte virtutis, cum ipsa aqua distillata transiit, & evaporatum est vna cum ipsa aqua, quæ sursum calore distillata est, quod tamen aliter omnino succederet, si fontium virtutes ex mineralibus depperderent: nam mineralia

^{mineralia} cuncta, cum partes habeant terrestres & canas, fixas habent adeò firmas & constantes, vt evaporari nequeant quacumque ignis violentia, vt claret ex liquatione & fusione metallorum & calcinatione ipsa rerum fere omnium mineralium, quæ constantem ac firmam, seu fixam conferuant suam naturam & proprietatem, in medijs ipsis ignibus, quantumuis maximis ac fortibus: simplici tamen distillatione

^{notæ}
^{hinc}
quāvis leuissimo ac tenuissimo igne celebrata, evaporat, ac sursum euehitur vna cum aqua, tota virtus fontis; quod tamen unnimè contingere, si ex mixtione rerum mineralium depperderet fontium virtus, plus esset virtutis in magmate & feco distillationis, quam in ipsa aqua distillata; quia mineralia fixa sunt & constanter habent naturam præcipue metallæ cunctæ, & mineralia quæ talis naturam

^{no}
^{no}
^{no}
obtinent

obtinent quæ ea ratione, in fundo potius remanceret eorum substantia & perinde plus virtutis obtinerent feces & magnata distillationum, quam ipsa aqua distillata, quæ tamen sola, totam retinet & sapit fontis proprietatem.

Hinc omnino claret fontium virtutes & proprietates, adhucrere substantię volatili & facilis euaporationis, cùm faciliter euaporet ac sursum fertur, etiam absque igne vlo, solo interno & innato fontis ipsius calore, eaque ratione esse igneæ & æthereæ cuiusdam substantię quæ mineralibus repugnat & metallis quæ terream & aqueam, igneæ & æthereæ contrariam solum redolent naturam: vnde certum & clarum sat est fontium virtutes ex mixtione mineralium non dependere; nihilo minus in quibusdam fontibus særissime mineralia permiscuntur, in his etiam mineralia quæ mixta sunt ipsi fonti reperiuntur, dum eorum aqua per distillationem aut euaporationem sursum fertur usque ad consumptionem & exsiccationem ipsius aquæ.

Contingit etiam særissime reperiri fontes quamplurimos in quibus reperitur virtus & proprietas mineralium quotundam, absqueulla substantia mineralis, cuius virtutes manifestæ sunt in ipsa fontis aqua, quo solo naturæ mysterio falluntur quamplurimi Philosophorum existimantes, mineralis substantiam & mu-

nō
Virtus
fontium
est vola-
tilis &
ne

*Reperi-
tur vir-
tus mi-
neralis
in fonti-
bus abs-
que vlo
minera-
lii*

teriam in fonte illo reperi, cum eius virtus & proprietas in ipso fonte reperiatur, nullo pacto cogitantes virtutes rerum omnium trāplantari posse, absque earum naturali & innato corpore : verbi gratia virtus vitrioli sulphuris, antimonij, & potest reperi transplanatione in planta, in arbore, in fonte aliquo, absque harum rerum materiali corpore, solo harum rerum spiritu naturali, ac seminali, qui corpora rerum omnium faciliter penetrat, & aliquandiu his corporibus adhaeret, & virtutes suas in ipsis ostendit ac manifestat. In his assertere possumus virtutem mineralium adesse, quamvis eorum corpora materialia absint quod mineralium adsint spiritus seminales, qui potentissimas & efficacissimas continent mineralium proprietates.

At cum virtutes & proprietates fontium superant & vincunt virtutes mineralium, nullaque mineralium redolent qualitates, yndenam virtutes horum fontium dependere dicemus? Afferuimus

*No
hie
Paris*
Nomina varia spiritus mundi.

multis in locis operum nostrorum ex auctoritate Chymicorum: omnium substantiam dari spiritualem, quam Aristoteles Entelechiam dixit, Plato animam mundi, Pythagoras spiritum uniuersi, Virgilius mentem, Zoroastes Deum terrestrem, Hippocrates aquam, Galenus substantiam facultatum & virtutum: quam Chymici fenerunt. *Postea* re omnes totum occupare mundum, ac

910
Duplex est spiritus, —

Solaris & terrenus fluidus,

credeamus ipsius uite ante

Salem sumus solitane uobis,

ligatus hoc ambo quod

vicuum subiectum

totaliter suadecia, feratne iunctivae coniunctio

quoniam tales eripio

ni uersum replere orbem asseruerunt, & ab ea generationes omnes & corruptio-
nes dependere, & virtutes rerum omnium
ab ipsa sola & vnica substantia spirituali
efflere miris edocuerunt modis : nos
etiam in hoc fontium Tractatu, cum ipsis
chymicæ artis corypheis, asserimus virtu-
tes & proprietates fontium omnium ab
ipsa etiam sola substanciali totius vniuersi n.^a
substantia effluere debere, ipsamque so-
lam esse fontium omnium matrem, ac ^{fontium}
productricem, qua sola fluunt super ter-
ram, qua virtutes mineralium & metallo ^{omnium}
^{virtutes} unde.
rum in ipsis fontium aquis manifestæ
fiant, qua in nonnullis plantarum & ar-
borum vires elucescent, secundum va-
riam principi; istius dispositionem, quod
nunc has, nunc illas promit ex sinu suo
virtutes, & corporibus & maixtis suis dat
manifestas, ex sola spirituum seminalium
virtute & copia, quæ in ipso spiritu ge-
nerali turget & abundat, huncque spiri-
tum generalem varie disponunt secun-
dum naturalem spirituum particularium
scopum, & inclinationem innatam. Hi ^{Spiritus}
autem spiritus particulares spiritus ipsius ^{mundi}
^{qualita-}
^{tes & do-}
^{n.}
vniuersi sunt dona & virtutes innatae, ^{n.^a}

ipsiusmet spiritus generalis, quod

Capite sequenti clare admis-

dum docebimus &

ostendemus.

Luminosus est corpus del B.²
La lumiere le deson liquide de
Gumile & adicale le medecine de
La lejupites & la medecine des fables.

est liquor
generalis
liquide
spiritus parti-
culares
mixtae
specifie
appellans
nature.

UNDENAM VIRTVS VEGE-
tantium & mineralium, que in nonnullis
reperiuntur fontibus exoriatur.

CAPUT V.

Fontes
virtutē
vegeta-
tiū ha-
bentes &
minera-
lēna.

MIRVM ac stupendum est naturæ
marcanum fontes reperiri qui vege-
tantium & mineralium sequantur virtu-
tes , nullis vegetantium & mineralium
corporibus & substantijs materialibus , in
ipsis fontibus repertis, quæ sensibus saltem
communibus obueniant. Hoc naturæ sa-
crum & occultum dedit ansam inquiren-
di , vndenam hæc virtus adeò spiritualis
& tenuis fontibus communicari possit, vt
nulla arte chymica quantumuis subtili
ab ipsis aquis separari queat , vt palpabilis
& visibilis fiat.

Princi-
pium ve-
getantiu-
& mine-
raliu in
aqua la-
ter.

Quamplurimi Philosophorum graui-
simorum cum veritate testati sunt, princi-
pium seminale vegetantium omnium , &
mineralium . aquæ infusum esse , & semi-
natum, vnde aqua nutriti vegetantia cu-
nta & mineralia, eaque desinente , ea cu-
nta perire ac desinere: quod si verum illud
sit vt de veritate ipsius nullo pacto dubi-
tandum est , verissimū etiam erit , aquam
componere vegetantia & mineralia om-
nia, cùm ex Aristotele & Hippocrate ipso
ex iisdem componantur res , ex quibus

nutriuntur; nutriuntur autem vegetantia & mineralia cūcta liquore illo quem aquā dicitur nos, et si non sit aqua, sed seminale principium vegetantium & mineralium aquæ tantum redolens humidam qualitatem & non substantiam

Cū ergo aqua hæc, vegetantia & mineralia componat & faciat, vegetantium & mineralium virtutes habere oportet: nam vt vegetatibus ac mineralibus communicare queat, eas possideat prius necesse est, nemo siquidem dare potest, quod non habet.

Habet autem virtutes & proprietates vegetantium & mineralium omnium ex seminali illo principio, quod est spiritus mundi, quo imprægnatur aqua, qua tota & vniuersa terra delibuta est, quæque sanguis totius terræ habetur; nam vt sanguis in microcosmo per omnes microcosmi partes defertur, vt spiritum nutritium & conseruatuum omnibus communicet partibus, sic & aqua per omnes terræ partes defertur vt spiritum suum innatum, rerum omnium alimentum, omnibus deferat rebus, quæ terræ insunt, eoque egent, vt componantur, nutriantur, & conseruentur.

Cōponuntur autem, nutriuntur, & conseruantur res omnes spiritu illo generali qui aquæ potissimum inest, quique virtutes omnes eminenter in se concudit, quique, vt generationes, & nutritiones, & con-

na
seruationes rerum efficere queat natura-
li & ionata sua inclinatione ad aquæ for-
mam tendit, vnde fiunt fontes ut superiùs diximus: Quique cùm à tali spiritu
dependeat substancialiter, si hic spiritus vir-
tutes minerales & vegetales habeat: & fon-
tes etiam ab eodem spiritu possidere tales
virtutes asserendū est. nam quāuis in fon-
tibus non adsint corpora mineralium &
vegetantium , nihil refert, cùm virtutes &
proprietates mineralium & vegetantium

Vnde plantæ & minera-
lia enas-
fontibus nonnul-
lis.
in semine spirituali eorum persistere pos-
sint, quod quidem semen fontibus quam-
plurimis inesse & reperiri asserimus: un-
cultur in de sapissime actuatur, hoc est corpus susci-
pit verum & reale, suum proprium & in-
natum , in ipso fontis cursu: hinc plan-
tas & mineralia noua cernimus in medijs
ipsis fontibus enasci ac produci ; quæ ta-
men antea non aderant : ratio in prom-
ptu est , quod semen rerum harum quod

Semen inuisibile erat & occultabatur in ipsa fon-
tis aqua successu temporis pedetentim
que rei corpus suum suscipit & induit ; ten-
dit enim semen rei cuiusque sponte & na-
tura sua ad corpus materiale inducēdum ,
ut fortius persistat & duret in rerum se-
rie.

naturali sponte. Sic fodinæ multæ in terræ cauernulis, &
profundis silicium antris adinueniuntur,
& manifestæ fiunt, quæ tamen antea non
aderant, nec illarum ullum apparebat ru-
dimentum; at tantum aqua sola simplex

cauernas illas occupabat, quæ successu temporis coctione interna suumetipsius mouentibus astris, facta est minera seu fodina alicuius mineralis, secundum spiritum seu seminalem virtutem, quæ ipsi inerat aquæ: quod dilucidius multò agitabimus, dum fontes particulares inquiremus.

Concludamus igitur virtutem mineralē & vegetabilem, quam særissime miratur in fontibus, ex spiritu vniuersali dependere, qui in fontibus omnibus reperiatur. Quod si in omnibus non appareat, & manifesta fiat hæc virtus, cum tamen in spiritu illo vniuersali semper reperiatur, & hic omnibus adsit fontibus; ratio est, quod hæc virtus in omnibus fontibus actuari non possit, cum adsint aliae potentiores, quæ hanc in sinu ipsius spiritus occultam, et in silentio tenent, donec virtus et potentia hæc abeat et transeat: alia verò occulta exsurgat, et manifesta fiat, et sic generatio vnius est corruptio alterius, in ipsomet spiritus generalis capo.

Nec mirandum est, quod hæc virtus mineralis & vegetabilis in fontibus reperiatur potentior & efficacior, quam in ipsomet mineralibus, quod hæc virtus in fontibus spiritualis sit & seminalis, in mineralibus, verò corporalis est, & omnino materialis: semen autem & spiritus seminis potentiore habet agēdi energiam quam ipsum seminis corpus: nam tota seminis

Virtus
minera-
lis, & ve-
getabi-
lis in fo-
tibus ab
spiritu
mondi
depèder.

no?

Semen
potētius
agit quā
corpus à
semine
produ-
ctum.

n° 24 virtus in corpore tanquam in carcere clauditur ne percat, in semine vero ab omni vinculo libera est, & vnde agit & virtutes eius profuse admodum vndeque eluent.

Multò minus admirari debemus in fontibus hanc mineralium, & vegetantium reperiri naturam & energiam, cum & in ipso aere etiam eamdem reperiamus; nam in ipsis altissimis turriū cuminibus enascuntur plantæ & flores multi, absque ullo semine visibili huc asportato, & cum pluvijs & tonitru certimus decidere in terras metalla, & lapides; quod fieri non posset, nisi haec virtus mineralis & vegetabilis ubique, per totum universum naturæ orbem spargeretur spiritu illo generali, qui totam agitat naturæ molem, & omnes generationes & productiones ubique tentat, modo locum dispositum & aptum adiuniat ad hanc vel illam productionem. Locum autem disponit ipse spiritus innata & connaturali sua virtute; immo saepissime substantia ipsiusmet spiritus est sibi ipsi locus in quo generationes & rerum libet loco productiones elucent ex media ipsa spirito generalis substantia, nulla habita ratione matricis, aut loci, quia in quocumque loco saepissime qualibet possunt excinerari, & tari mineralium & vegetantium productiones, ut ipsamet experientiaclarum & manifestum habemus.

n° 25

Vnde
lapides
& metal-
la ex aë-
re deci-
dant.

In quo-
libet lo-
co
quodli-
bes po-
test ge-
nerari, &
tari mineralium & vegetantium produ-
ctiones, vt ipsamet experientiaclarum &
manifestum habemus.

VUNDENAM VIRTVS ILLA
*animalis que fontibus inest, mutans folia
 arborum in aues dependeat,*

CAPVT VI.

HISTORICORVM quamplurimi assertunt fontes & riuos esse in quorum alueos, si decidant folia arborum & plantarum, quæ inibi insunt prope eorum ripas, mutari in aues, fabulam reputant nonnulli: At ego cùm non viderim hoc naturæ mirum testis oculatus id assertere non possum; nihilominus id fieri posse rationibus multis comprobari potest, præter authoritatem eorum omnium qui ad hæc fieri insulas Orcades nauigant, insulas Scotiæ possunt. Ratio
nes cur
folia ar-
borum
anima-
lia fieri

versus Septemtrionem. His in insulis assertunt se vidisse fontem & riuum in cuius alueum, si decidant folia arborum quæ insunt ripis huius fluuij, aues fieri quæ naturam imitantur.

Hoc naturæ mirum quamplurimi rident, & credere nequeunt. Attamen quotannis singulis vernis temporibus ubique locorum id fieri contingit; nam ex floribus scabiosæ, & aliarum fere omnium plantarum folijs dum decidunt, & rore madefaciente putrescant, ex il' a putredine surgunt papiliones, varij coloris secundum variam diuersitatem florarum qui in

*n. serio
deliquore
humido
toris*

26

HYDROGRAPHVM

pratis putrescunt humido rotis liquore qui flores illos & folia alterat & mutat in papiliones, qui verè animalia sunt, & in volucrum genere & numero collocati possunt.

*Scarabæi
& Can-
tharides
vnde fi-
unt.*

Scarabæos & Cantharides non admiramus; hi tamen generantur ex stercore bouum, quod nihil aliud est, quam recremētum plantarum, quas boues ederunt: hæ verò ex folijs fraxini producuntur: hæc animalia verè generantur ex folijs arborum: & quia in nostris regionibus id fit fere quotannis, non eas miramur mutationes, ex eo quod soleant fieri in terris nostris; simili prorsus ratione ac in Orcadibus insulis, non tamen ita prægrandes fiunt volucres ex folijs arborū, & plantarum ac in insulis his: varietas & diuersitas tamen non ita auget naturæ mirum illud, quin facili negotio credi possit.

*na
ha*

Si nomina & species arborum & plantarum cognoscerem, & species scirem volucrum que inde in his insulis generantur, sinè dubio sympathiam summam inuenirem inter his volucres & plantas illas, & qua ratione ex morte & putrefactione, harum volucrum fiunt arbores illæ quæ ripas illas huiusc fontis viridianibus folijs exornant; dum enim putrescunt & moriuntur volucres illæ, tota eorum materia resolutur in puluerem, qui facili negotio imprægnatur, vegetabili harum ar-

borum spiritu mediante illa aqua quæ
turget hisce spiritib⁹, vnde facili via extur-
gunt arbores illæ, quæ deinde etiam dum
putrescunt, materia earum arborum faci-
li etiā via potest imprægnari spiritu ani-
mali, harum volucrum: & sic iterum ex
arboribus illis fieri volucres; iteratis in-
uiicem vicibus nūc volucres, nunc arbores
esse: Cœlū ibi adeit peculiariter influens,
& materiam illam ita disponens cum spi-
ritu suo vniuersali, qui has metamorpho-
ses agitat, & mouet. Vnde nullo pacto du-
bitandum censemus, hoc naturæ mirū in
his insulis possibile esse, & fieri beneficio
spiritus generalis totius naturæ, qui mate-
riam arborum inibi putrentein peculiariter
disponit ad formam harum volucrum
fusciendam, introductis spiritibus harum
volucrum in ipsam eamdem materiam
ab eodem spiritu generali, qui hos spi-
ritus introducit, tanquam perfectiores
multò, quam spiritus arborum: materia
appetit formam nobiliorem, & idè ad
putrefactionem vergit, vt mutet formam
quam habet, & inueniat aliam qua vt re-
center introducta gaudeat aliquādiu. Po-
stremò tandem eam ipsam fastidire vide-
tur, vnde per putrefactionem eam reiicit,
aliāmque per generationem induit no-
uam ac recentem, & sic per iteratas vices,
varijs informatur & actuatur formis, be-
ficio spiritus vniuersi, qui solus mutatio-
nes illas in materia agitat & mouet.

Datur
circula-
tio qua-
rumdam
arborū
& ani-
maliū ut
inter se
ma-ten-
tur, hoc
est arbo-
res pos-
sunt fie-
ri aues,
& aues
posse
nt fieri ar-
bores.
sta

n *2*

*Virtus
qua fo-
haarbo-
rum mu-
tatur in
volu-
transit in volucrum genus) fieri ac depen-
cres vn-
de sit in
fontib.
*nō**

Concludamus ergo facultatem illam animalem quam cernimus in fontibus nonnullis, (in quibus quicquid decidit ve- getantis arboris vel plantæ, mutatur & transit in volucrum genus) fieri ac dependere ab spiritu generali illo totius naturæ, qui materiam hanc vegetantem resoluen- do, & putrefaciendo, peculiariter disponit ad volucrum formam suscipiendam, introductis in hanc ipsam materiam dispositionibus particularibus formæ huius volucris, vii dictum superius est.

---

*VNDENAM VENENVM IN
fontibus venenosis exurgat,*

CAPVT VII.

NE MO miratur, at fere contemnunt omnes venenum, quod in fontibus reperitur, nec scire curant vndénam eius scaturigo proueniat; cum tamen arcanorum naturæ scrutatores summopere mirari debeant venenum in fontibus repe- riri, cum ipsi sint, qui nobis, & naturæ uniuersali vitalis spiritus plus communicent, quām reliquæ mundi partes, quas elementa dicimus, & tamen venenum in his reperiri fontibus valde miū est, cum bonum & malum ex eodem scaturire fonte summum sit naturæ arcanum.

Fieri ne potest, ab ipso & eodem ele- mento quod nobis vitam, & rebus cæteris

impartit, mortem etiam impetriri; & in ipsum liquidum elementum effusam fuisse Pandoræ pyxidem, & vasa boni & mali quæ lateribus Iouis astabat huic liquido elemento, diffusa fuisse? nam verissimum est vitam illi infusam esse qua viuimus & qua viuit omnis creatura; quæ quidem vita verum bonum est naturale: certum etiam est in eodem ipso elemēto mortem inesse, quæ quidem summū malum est in rerum natura: sic vasa illa boni & mali quæ lateribus Iouis astabant cernimus & experimur in fontibus effusa fuisse. Vita qua ratione descendat radij coelestes nobis sunt testimonios; mors vero qua peculiari via introducatur altius est inquirendum.

Fontes siquidem vidi in ipsis Pyrenæis montibus & alibi passim, qui solo potu febres intermittentes excitant, alias qui mortem ipsam inferunt, alias, qui morbos maximos difficilis curationis profigunt; vndénam autem venenum hoc & morbosum illud scaturiat in fontibus, non enim ex elementis, non ex entelechia, seu spiritu mundi, non ex materia prima, nec ex eius forma generali ortum habere potest; hac enim omnia vitam nobis procurant, & perinde venenum extinguit tanquam vitæ contrarium. Quid ergo in rerum natura est, quod venenum illud profignat? Excrementum naturæ, fons est & scaturigo veneni huius, quod qualecumque sit ex solo & unico hoc fon-

Vnde
venenū
in fonti-
bus.

te scaturire afferimus hec excrements naturalia cum penitus limis totius naturae partibus insint vitam etiam naturalem interturbant, & illi perpetuum bellum indicunt, tanquam intimi & intestini hostes: hinc exsurgunt venenorum omnium species, & morborum genera, secundum varietatem excrementorum quae in varijs rerum naturalium generibus reperiuntur.

Et cum varia sint illa genera, varia etiam & distincta reperiuntur excrements, materialia seu corporalia, & spiritualia seu tenuia & subtilia, quae vitam vniuersalem totius naturae, hoc est materiam &

**Spiritus
venena-
ti possit
admis-
seri fon-
tibus.**

substantiam illam, qua virtutur natura ad vitam producendam, vitiant & contaminant. Et haec sunt Realgaria omnia, accenica, auripigmenta, tum spiritualia, tum corporalia quae omnia liquido nostro fontium liquori possunt introduci & vera permisceri, cum spiritus venenati excrementorum naturalium totam naturam penetrant, & permeant, fontesq; nonnullos inquinant suis spiritibus mortiferis. Non inquinant autem omnes fontes, quia spiritus ille mortiferus paucus & debilis in nonnullis locis reperitur, & saepissime non est mortiferus, et si sit excretosus; non enim excrementum omne ratione excreimenti mortiferum est, sed ratione paucitatis luminis vitalis, quod ratione suae substantiae venenatam omnem vim corrigit, & ad facultates vitales quantum potest condu-

**Omne
excre-
mentum
non est
venena-
tum.**

cit, vnde excrementa multa sunt quæ nullam veneni vim obtinent, quia ratione vitalis luminis quo turgent venenatam illum facultatem habere non possunt, cùm substantia vitæ, quæ est luminosus ille spiritus. mortem semper corrigat & obtundat, ne vim suā exercere queat, vt in Olympico spagyrico & Panchymico nostro fūsè admodum probauimus.

Concludamus ergo venenum omne, Venenū morbosum & mortiferum, quod reperi- in fonti-
tur in nonnullis fontibus, ex spiritualibus, bus vna-
& corporalibus veneni substantijs oriri, de.
quæ ex excrementis naturæ proueniunt. Naturæ quidem pura substantia tota vita-
ljs est, & ad vitam tendit; excrementum nō
verò naturæ mortis est, vnde veneni qua-
litates & facultates induere potest, si lu-
men illud vitæ totaliter separetur ab ipso
excremente, tunc temporis excremetum
illud naturæ venenū est; vnde cùm inter-
ris generentur & progignantur metalla &
mineralia, quæ turgent excrementis Terra est
quammaximis, cùm terra sit massæ massæ
primæ fere excrementum quammaximū, primæ
non possunt quæ fiunt in terra, & inter excre-
media totius naturæ excrementa, ita ex-
poliari necessarijs excrementis, quin ad-
huc supersint quamplurima illius massæ
primæ excrementa, & quæ vim suam
exercere debeant, quæ cùm vitalis esse ne-
queat, mortis esse oporteat. Sic fontes cùm
progignantur in medijs terræ cauernis

spiritum illum excrementosum contrahere possunt, & ab eo venenatam facultatem exhaire, donec calor vitalis seu lumen, sua facultate & energia vincat & expellat excrementum illud, aut saltem subditum teneat, ne vires suas prouochere possit: in nonnullis autem fontibus copiosum inuenitur, & potens & perinde facultates suas exerit: & venenosí fontes *Spiritus periuntur, his potissimum in locis in quibus venenum naturae seu excrementum vinci non potest nec domari ab spiritu luminis, qui tota substantia illi est inimicus & hostis.*

UNDENAM ALIMENTVM

& vite fomes in fontibus oriatur.

CAPUT VIII.

Si adsint in rerum serie fontes venenati sperpauci; infiniti quasi reperiuntur qui alimentum & vitam profundunt. Vnde sapienter arguere possumus, bonum in natura potentius multò reperiri quam malum ipsum; & excrementum ex peccato ortum multò minus esse quam purum ex bonitate naturae pullulans: vnde malum minus bono semper est: indicium cvidens & certissimum naturam, etsi maledictam fuerit ex peccato protoplasti, non tamen ex maledictione recepsisse tantum mali,

Malū est
semper
minus
bono.

mali, quin bonum quod illi ex creatione innatum erat , maius & potentius fuerit malo, quod naturæ peccati ratione superuenerit : id ipsum quotidiana experientia testatum & certum habemus ex infinito numero alimentorum, quæ nobis Deus ad vitam nostram sustentandam contulit, quæ quidem alimenta tanquam bona superant numero & quantitate , venena cuncta, quæ naturæ insunt non tanquam omnino venena
mala , at vt attrahant spiritus venenatos, ad quid
& tenues substâcias venenorū quæ spar-
sim per tota & vniuersa elementa naturæ
disseminantur , ne quod est in ipsis ele-
mentis vitæ & alimento, ab ipsis venena-
tis spiritibus inficiatur; ita vt venena ipsa
nobis sint commodo & vtilitati , & perinde bona, aliqua ratione censeantur : nam
attractio illa venenorū, vt massa elemen-
torum depuretur summum bonum nobis
est naturale, alioquin enim tutò & iucun-
dè viuere non possemus.

Reliquum quod superest in natura ma-
la adeò minimum est, vt cum bono nulla
ratione æquiparari queat ; bonum enim
infinitum est, & ex scaturagine & fonte
infinito ortum habet , vnde bona na-
turæ, malis ipsius præpondetant & nume-
ro superant.

Facultas illa & potentia nutritiua & ali-
mentosa quæ in fontibus reperitur id cla-
rè admodum testatur ; nam ex ea viuunt
omnia vegetantia & mineralia, imò ipsa

animalia: facultas enim & potentia, seu energia vitalis quæ in reliquis est & reperiatur ciemētis non ita potens & facilis est ad nutriendum ac ipsa vitalis aquæ facultas. Reliquorum enim elementorum aut nimis est subtilis, aut nimis crassa: subtilis coctionem pati non potest, quin euaporet antequam in ultimum alimentum conuertatur; crassa vero attenuari non potest ut coquatur ad alimenti conditio-
nes acquirendas: aqua tantum superest quæ est medium elemētum nimiam non habens subtilitatem neq; nimiam crassitatem, sed omnino mediocrem ut coctionem subire queat ad conditiones & qualitates ultimi alimenti suscipiendas.

n° 2
Elemen-
tū aqueū
nihil vi-
tae habet
ex selp-
so.

plenum,
ut ame-
alimentū
et vita.

Elementum hoc aqueum ex se ipso nihil alimēti & vita habet, & tamen alimen-
to & vita plenum est, hoc autem alimen-
tum & vita, quæ aquæ & fontium liquori
insunt ex eodem & communi scaturiunt
fonte, ac ipsa mundi vniuersalis vitalis
substantia, quæ sola originem habet ex
lumine, quod Deus in principio creationis
massæ primæ elementorum infudit, tan-
quam forma vniuersalis illius massæ pri-
mæ: quæ quidem forma vniuersalis so-
la alimentosa est, & vitam præbet singu-
lis rebus quæ componuntur & fiunt.

Lumen autem illud à Deo materiæ pri-
mæ infusum solum vitam & alimentum
præbere rebus omnibus, manifestum ac
clarum est. Quod calidum innatum &

humidum primigenium rebus omnibus sit alimentum, & substantia formalis ex Calidum qua vita fouetur. Calidum autem illud innatum & humidum primigenium quod quod sit, vnum & idem sunt in rei substantia, est lumen illud creatum; nam calidum illud est ignis non vrens, sed lucens & illustrans ex cōmuni Philosophorū sententia & ratione ipsa ergo est lumen, cum lumen sit ignis & lucens & illustrans omnia, nullo pacto vrens, sed conseruans & nutriendo; & perinde alimentum & vita, ex lumine illo dependet & originē habet, imo est ipsum met lumen, quod particulariter rebus omnibus infunditur, & cum individuis sit individuum & particulare, exuens formam generalem, dum formam induit particularem, & ut materia prima rebus omnibus inest, & exuit materiae primæ rationem in individuis & sit particularis & individua; sic & forma illa generalis una cum materia prima ubique inest; sit tamen particulatis & individua, una cum ipsa materia in rebus omnibus individuis. Sic lumē istud ubique locorum diffusum & præcipue in ipso aquo nostro elemento, ubi corpus suscipit aquum & liquidum ad utilitatem & commodum naturæ, ut digestiones omnes & coctiones, facilius pati possit, ad subeundas infinitorum fere alimentorum qualitates, & conditiones, quibus tota natura eget, ut mixta sua, & composita varia & infinita con-

Alimen-
tum &
vita ex
lumine
est.

Forma
genera-
lis ubiq;
est &
quid sic.

seruet. Et ut facilius & commodius id

Fons lu- peragere possit fontem perennē luminis
minis ad cōstituit Deus, in natura ipsa, Solēmque
quid. vocauit, vt sparsum vbiique lumen natu-

~~La lumiere est la forme et la vie de toutes choses son point de reuision et sa force grande forte est~~
rale, ab ipso perenni luminis fonte semper conseruaretur, neque vñquam deficeret, nec in generalibus mundi partibus, quæ sunt elementa; nec in particularibus quæ sunt mixta, & composita rerum singularium: Sic totus & vniuersus orbis re-

~~n° 2~~ pletut lumine & vita naturali perenni & indehiciēti quod lumen alijs in locis operum nostrorum spiritum & animam mūdi diximus, mercurium, sulphur, & sal ipsius vītæ & vitale balsamum, aliisque multis nominibus vt virtutes & energias innumerās eius commonstraremus, non ut

~~Dans le soleil qui la distingue par ses rayons au tout le temps~~
substantiam eius immutaremus, & variam ac diuersam constitueremus, sed ut varios eius affectus, & pathemata ostenderemus que varia sunt & fere infinita: lumē enim naturale, non potest esse rerum omnium vita, anima, & forma, quin multos patiatur affectus, cum vita, anima & forma rerum, in rebus omnibus indiuiduis varietatem quam maximam habeant.

~~N° 3~~ Concludamus ergo alimentum & vite fontem, qui in omnibus fontibus fere reperitur & aqueo omni elemēto comunitatur, ex solo lumine dependere, quod aquæ permiscetur & vnitur vera vniōne mixtionis lege & norma, vnde fit calidum, ~~prima no~~ innatū aquæ, & perinde si corpus aquæ sit da sola una mare altera aquina. Superad vita ~~de~~ ~~de son corps du soleil elle est active, et de nature force et malice~~ ~~de son corps il donne et entretenir la vie de tous, chaque chose en continu en ayant une force grande ou modérée proportion suivant sa nature~~

*equi en simile où la goutte ou la goutte, de la
lame ouverte de Syringathie pour le sur, & autre*

S P A G Y R I C V M .

37 où sollicit
*autre que
de Syringathie.*

alimentosū & nutritiuū vt ipsam et constat
experiētia, ex calido eius innato id habere
oportet, quod cūm lumen sit, vt proba-
tum est, superest lumen naturale (quod
fontibus omnibus inest, & constituit cali-
dum eorum innatum) præbere alimen-
tum & facultatem nutritiuam rebus om-
nibus; quod enim dat esse, dat etiam eius
virtutes & proprietates. Dat autem esse
fontibus, cūm in vnum contrahat virtu-
tutem omnem humidam aquæ, quæ ter-
ræ inuisibilis inest; & sic in vnum contra-
cta virtute illa, exsurgunt & scaturiunt
fontes, vti superius probatum est.

salo

V N D E N A M V I R T V S M E D I -
camentosa in fontibus exoriatur.

CAPVT IX.

MIRVM est, & occultum naturæ sa-
crū, in omnibus fere terræ prouin-
cijs, & fere climatibus fontes esse, quorum
virtutes & proprietates in curandis mor-
bis omnibus excellunt.

Vnde-
nam vir-
tus me-
dicamé-
tosa in
fōtibus.

Deus creator vt infinitam suam gra-
tiam & amores, erga solos homines indi-
caret, non solum animalia infinita, plan-
tas & arbores, ac mineralia innumerabilia
fecit ad hominum sanitatem tuendam &
conseruandam, & ad amissam restituendam;
at etiam voluit fontes esse qui pe-

renni fluxu & scaturigine , sanitatem pro-
funderent diu, noctu que, vt amoris sui er-
ga nos scaturinges perennes, & nūquam
desinentes degustaremus.

Quamplurimi Philosophorum tum an-
tiquorum tum recentium virtutem illam
& energiam curandi morbos omnes , in
fontibus mirati sunt & degustarunt. At
vndenam originem haberet indagare nec-
cierunt. Multi eorum & fere omnes , eam
ipsam energiam ex mineralibus & rebus
metallicis, quas permixtas asserunt fon-
tium lymphis, dependere dicunt: nihilo
minus salua eorum pace falluntur, con-
iecturis quibusdam falsis delusi fuerunt &
quasi capti; nam quamvis fons inueniatur

Quod cum odore aliquo sulphureo, & acidi-
acidū est
tate, non ideo asserendum fontem hunc
in terra, sulphureum corpus, vel vitrioli substanc-
non ex
vitriolo
est.
tiam: nam quicquid aridum est, & me-
phitem sulphuris olet, non ex sulphure
& vitriolo communi & vulgari trahit ori-
ginem.

Sulphur siquidem & vitriolum vulga-
ria & vendibilia toti naturæ non dant has-
ce qualitates; at sulphur & vitriolum &
reliqua cuncta quæ hasce possident qualiti-
tes, ab ipsis naturæ principijs & elemen-
tis (quæ in spiritu mundi, & in entele-
chia congregata & in vnum contracta
sunt) suscepérunt. Quæ quidem principia
& naturæ elementa in mixtis generandis
producūt & progignunt hasces qualitates

& alias similes ; non autem sulphur & vitriolum, quæ quidem non à se ipsis habent has qualitates , sed ab ipsis naturæ principijs. Effètne rationi consonum, virtutem purgatiuam Rheubarbari dependere & originem trahere ab alio naturæ mixto, in qui? vis illa purgatiua reperiretur. Afferre ne possum Rheubarbarum purgare - quòd habeat succum & liquorem Cheli, doniæ persimilem ? hoc ridiculum valde est, cùm Rheubarbarum & Chelidonia, habeant singula suas virtutes & energias, non à se ipsis, sed à primis naturæ principijs, quæ in productione Rheubarbari & chelidoniæ has in rheubarbato & chelidonia fecerunt & excitarunt qualitates & energias.

Sic de fontibus est arguendum qui dum producuntur in terræ cauernulis, ab ipsis naturæ principijs varias ac diuersas suscipiunt qualitates, ab ipsis solis quibus prognuntur principijs, ex ordine vario , ac diuerso modo quo natura utitur ad fontes producendos.

Nihilominus negandum non est , fontes reperi in quibus substâtialiter inueniuntur sulphur & vitriolum, quòd in eorum scaturigine, sulphur verum & vitriolum producantur ab ipsis naturæ principijs , à quibus sulphur & vitriolum producuntur : nigrescit fontium horum liquor, si gallæ in puluerem redactæ proiiciantur, in ipsam fontis liquorē, quod vitriolum.

Fontes
sunt qui
vitriolum
& sul-
phur ha-
bent.

verum ac certum testatur.

n° 20 **Spiritus mineralis infōtibus.** Asserere etiam cum ratione possum multos & quamplurimos inesse fontes, quibus insunt virtutes & facultates mineralium & metallorum; et si nulla mineralia, & metalla contineant, sed tantum spiritus mineralium & metallorum; qui quidem spiritus, non ab ipsis mineralibus & metallis exorti sunt, sed à principio illo unico totius naturæ, quo natura vtitur ad res omnes producendas, quod solum principium in his fontibus hos produxit spiritus minerales & metallicos, absque ullo corpore minerali & metallico producendo; nam principium mineralium & metallorum, cùm sit spiritus ille luminis cum ipsa aqua unitus, & permixtus vera permixtione, ex illo & aqua fit verū semen metallicum & mineralium omnium, vnde fontes omnes habēt virtutes minerales aliquas & metallicas, cùm aqua & spiritu illo constent ex quibus solis fit semen minerales & metallicum. Et cùm in omni aqua sit semen minerales, omnis etiam aqua possidebit virtutes minerales; omnis enim aqua limum vel arenam producit, quæ ex semine minerali ducunt originem.

n° 21 **a*ie*** At hoc illud particulare semen, ex semine generali ortum habet, vnde quicquid habent fontes, asserendum est ex illo spiritu generali dependere, potius quām ex semine particulari aliquo, in ipsis fontibus ab ipso generali producto.

Primæ siquidem causæ naturali, con-
donanda sunt omnia & attribuenda, po-
tiùs quàm secundis causis naturalibus que
cùm particularers sint particulariter con-
currunt tantùm. At generalis illa nostra
causa generaliter concurrit cum particu-
laribus omnibus causis, vnde æquè causa
est ac causa particularis, cùm vnà cùm
ipsa concurrat ad effectus particulates
producendos.

Primæ
causæ
omnia
sunt cō-
donanda
potius
quàm se-
cundis.

Concludamus ergo virtutem medica-
mentosam quæ fontibus quamplurimis medica-
mentis, dependere ab spiritu generali mudi,
& entelechia illa generali totius naturæ,
quæ passim vbiique locorum totam natu-
ram agitat & excitat ad generationes et
productiones rerum omnia: hic est ille *natura*
spiritus cælestis originis, cùm sit luminis
creati vera portio qui cœlum, & elemen-
ta reliqua, & quicquid est in ipsis mouet &
concitat, vt naturæ prurienti & gestienti
res omnes succurrat, hic spiritus fontes
producendo, producit etiam vnà cùm
ipsis virtutes omnes medicamentosas ab-
que vlo corpore materiali & crasso in ipsis
fontium lymphis comproducto. *Quod*
Medici fere omnes credere non possunt,
nec solum sibi imaginari; at referunt cau-
sam hanc ad mixtionem mineralium &
metallorum, quæ særissime in his fonti-
bus reperiuntur. At si iusta animi lance
opinionem meam & sententiam ponde-
rent, eam ipsam solam veritati consonam

ad
Natura
Vayad

degestabunt, cum naturam ipsam cernent
 virtutum mineralium & metallorum, in
 aquis potius productricem, quam in alio
 aliquo elemētorum, Antimonium siqui-
 dem, mercurius, vitriolum, sulphur, Sal,
 marchasitæ omnes, & metalla cuncta,
 aqua fuerunt potius, quam metalla & mi-
 neralia. Et perinde eorum virtutes omnes
 & proprietates in ipsa aqua potius implan-
 tatae fuerunt & insitæ, quam in ipsis re-
 rum mineralium corporibus, quæ pede-
 tentim coctione intrinseca caloris sui cœ-
 lestis (qui est illius spiritus supradicti es-
 sentia) in medijs ipsis aquarum lym-
 phis indurata sunt & coagulata : Error
 summus est, virtutem & energiam effe-
 ctui prius attribuere, & condonare, quam
 causæ ipsius effectis : nam effectus si quid
 virtutis habeat ab ipsa sua causa habere
 necesse est. Fontes ergo si habeant virtu-
 tem mineralem & metallicam, non ab
 rūv, ita- ipsis metallis habent sed ab ipsis metal-
 tes non à lorum causis, quæ virtutes minerales &
 metallicas in ipsis progignunt aquis, quod
 ipsamet experientia comprobatur: vitrioli
 siquidem sulphuris, mercurij, & antimo-
 niij virtutes in fontibus nonnullis ex-

eritatis perimur & tamen vitriolum,
est per initus sulphur, mercurium, & an-
mineralia and timonium nullum in
metallica, ipso fonte re-
aqua and perimus.

effectus quod aduetus,
est Corpus minerale
and metallum.

VNDENAM FONTES ARDEANT,
& ignescant perpetuo.

CAPVT X.

PRÆSENT I hoc in Capitulo natura
 ipsa videtur Philosophos fere omnes
 arguere , & mendacij conuincere , cùm
 ipsa demonstret , contraria in uno & eo-
 dem subiecto persistere posse , nullo pa-
 sto refracta , & vinculata , sed ambo for-
 tissima , & suis summis qualitatibus exor-
 nata. Aqua & ignis summè contraria in
 uno & eodem fonte persistunt , ac deuin-
 ciuntur , & simul ex fonte fluunt. Nihilominus
 etsi visu & oculari experientia
 vnum & idem subiectum esse videatur:
 attamen in rei veritate fontes ipsi hetero-
 genei sunt , ac diuersis partibus ac multi-
 genis essentijs componuntur. Ex liquore
 putà humido & aquoso , & liquore olea-
 ginoso , camphorato , sulphureo , & spiri-
 tu naphthæ , & substâlia alia tenui , pingue-
 dinosa , terrestri , & aquosa , flammam &
 & ignem faciliter concipient , ex violen-
 tia caloris ipsius qui sèpissime inuenitur
 in cauernis subterraneis. Qui quidem ca-
 lor has terrenas pinguedines . ita excale-
 facit ut ignescant & flammam concipient

Vnde
 fontes
 ardeant
 & ignef-
 cant.

& sic vnā cum aqua bulliente fluant; vt in Pyrenæis montibus cernere licet multis in locis, & præcipue apud locum & vrbem Aquensem, vulgari lingua dictam Acqs, vbi, & multis in locis vicinis alijs maxima quantitas harum pinguedinum terrâ clauditur & occultatur, forisque erūpit multo cum impetu et igne, ex quantitate sulphuris et bituminis quæ iuibi pro-gignitur et ignescit, suóque igne ex-eunte, vrbes ipsas integras comburit et con-sumit.

*Vnde
bulliat
fontes.*

n° 2

n° 2

n° 2

luc

Ignes ergo hi sulphurei et bituminosi, fontes illos (qui inibi sunt) excalentiunt et ebullire cogunt, et vapores, et exhalationes subtiliores harum pinguedinum terrenarum quæ sursum feruntur ab ipso igne, dum aërem liberum persentient illo flammescunt: nam dum aliquid oleaginosum et pingue ebullit, nisi aér adsit copiosus et liber flammam non concipit; adueniente autem aëre libero et copioso, adest illico flamma, quæ aëre nutritur; aëre autem prohibito extinguitur, et vapores et exhalationes illæ sulphureæ non amplius fiunt flamma, sed flores sulphuris, subtile admodum et ætherei qui circum circa passim super lapides colliguntur.

Apparent etiam in ipsis fontibus pinguedines et olea quædam in superficie aquæ fontis supernatantia, quod nobis indicio est, fontes hos ardere et ignescere

ex his substantijs ignitis et arsis , quæ vna
cum fonte fluunt.

Hi fontes maximarum sunt virtutum,
ad curandos infinitos fere morbos : Nam
partes subtiliores & æthereas sulphuris &
bituminis , aliarumque terrenarum pin-
guedinum cernimus & experimut in ipsis
fontibus esse , & speciem petrolei consti-
tuere, quo musculis ; neruis, ac tendonib-
us roborandis nihil in natura efficacius
reperitur : calor enim innatus membrorū
omnium fouetur & roboratur illo spiritu
petrolei , vnde attenuantur humores vi-
cosi omnes, & tenaces acres moderantur
& dulcescunt , & sic curantur arthritides,
spasmi, paralyses, & similes alij morbi. Su-
perest tantum , vt temperetur & modere-
tur ardor & calor violentissimus ipsius
fontis , constructis balneis procul ab ipso
fonte , ex quo deductæ canaliculo aquæ
fient frigidiores , & balneum tepidum ac
moderatum ad nutum & volūtatem Me-
dicorum constituent morbis his omnibus
curandis efficacissimum. Quamplurimi
adsunt similes fontes in varijs Galliæ pro-
uincijs , qui ex penuria Medicorum qui
fontes hos decantent , & eos experiantur
quid valeant eorum liquores ad curandos
morbos , vilescent omnino & vituperan-
tur, quod maximo est ægris incommodo,
quibus curandis natura ipsa , & Deus pisci-
nas illas naturales constituit ; at homine
deficiente qui ipsos ægros in piscinas illas

Fontes
ebullie-
tes sunt
multarū
virtutū.

mittat, coguntur ipsi ægri languescere & morbum pati.

Ardent ^{fontes ex} Concludamus ergo fontes ardentes, tales esse ex subtilioribus partibus sulphure phuris, bituminis, & similiūm terrena-
ardente, rum pinguedinum, quæ progignuntur
n. 2. in terræ visceribus ab spiritu generali totius naturæ; non dissimili ratione ac via, ac in vegetantibus & animalibus,
n. 2. ex quibus pinguedinibus petroleum fluit, & originem habet sulphur, bitumen,
— naphtha, camphora, succinum, seu kara-
— be, & gagates, aliaque multa quæ sub-
— fiantiam pinguem & adiposam conti-
— nent ab spiritu rerum omnium autho-
n. 2. re productam ex calido innato suo &
— mercurio prouenientem, & has com-
— bustibiles substantias & igneas generan-
tem, quæ dum ignescunt & flammam
concipiunt à calore subterraneo vna
cum aquis foris erumpunt, & fontes ar-
— dentes sic constituunt qui perenni
flamma, & aqua fluunt in admira-
tionem quorumdam hominum
qui causas has occultas inda-
— gare nolunt ac scire
vilipendunt.

D E F O N T I B V S Q V I R E-
*ciprocos patiuntur æstus, vt
 Oceanus.*

C A P V T   X I .

MVLTI sunt fontes multis in locis, Fontes
 qui reciprocos illos patiuntur æstus. qui reci-
 procos
 Datur vnum in saltu Pyreneo in pago æstus
 dicto *Belesta*, communi & vernacula lin- paciūtur
 gua: datur alius in Pictavia, vulgo *Poitou*, multisūt
 circa locum & pagum *de la Godiniere*,
 prope domum Domini du Chastelier,
 Datur etiam riuulus prope ciuitatem di-
 etam *Saumur*, ad ripas Ligeris vulgo *Loire*,
 in ipso pago, vulgo dicto de *Varins*, in quo
 fluius ille, seu riuulus, reciprocos pati-
 tur æstus in ipso meridie, horarios. Mul-
 tique alij sunt fontes qui similes patiuntur
 æstus in diuersis anni temporibus, cuius
 æstus causas multi Philosophorum quæ-
 fierūt & indagatunt. Quamplurimi Lunæ,
 multi Oceano causam attribuerunt: at
 omnes hallucinantur: *Æstus* siquidē ille re- Vnde
 ciprocos nec ex luna, nec ex mari ortum æstus fō-
 habere potest: non ex luna, quod omnes tium
 fontes nō habeat æstum illam etsi scaturiat
 in eodem ipso loco, climate & Provincia, sub

aspe^ctū & influxu sub eodem cœlo, & constellationibus, quæ omnia agentia similia, similes producerent effectus, in similibus subiectis, eaque disponerent ad similes motus & actiones, nec ex mari id euenire potest, quod non habeant fontes hi similes cum mari æstus: at omni ex parte diuersos & varios fontium siquidē horum motus & æstus non eandem periodum obseruāt: horarij etenim sunt non nulli, alij verò nocturni, alij diurni, alij verò tempore meridie solūm fiunt & æstuant; mare autem similes non habet æstus, quotidie fit, hiemis, ac æstatis tempore, autumno ac verno, solo plenilunio augetur, solstitijs & æquinoctijs, quod æstus huius causa efficiens sit fortior, & potentior hisce in temporibus, ut infra probabimus.

Aristo-
teles ig-
norauit
maris
æstus.

Maxima est hæc quæstio, & iudicatu difficultis, teste ipsomet Aristotele, qui quāuis maximus fierit philosophorū, geniūsque & dæmon naturę æstimaretur, nihilominus hos æstus capere non potuit: imò fertur cùm capere non posset se in Oceanum ipsum præcipitem dedisse & dixisse, cùm te capere non possim, tu me ipsum capies: captus est Aristoteles ab Oceano, cùm Aristoteles Oceanū capere non posset. Maxima est ergo hæc difficultas; nihilominus etsi sim minimus philosophorum, ipsomet Aristotele inferior multò, dicam quid sentiam, & yndenam fontes

fontes æstuent breuiori quo potero dicam eloquio. Opinor, & veritatem esse testor fontes æstuare, varijsque motibus reciprocis, varijs in temporibus exagitari ab ipso met spiritu mundi, qui fontes ipsos producit, hōsque motus in his ipsis fontibus operatur. Quod enim dat esse, dat etiam & reliqua cuncta quæ ad esse pertinent: spiritum autem mundi dare fontibus esse, clare admodum superius probatum est, proprietates inde & virtutes omnes dependere etiam necesse est. Quod si non æstuent omnes, etsi omnes fiant ab ipso met spiritu, ratio in promptu est, quod ipsemet spiritus, non omnes communicet omnibus fontibus suas proprietates & energias; at huic vnam dat proprietatem, alteri aliam, & sic fiunt diuersi ac varij fontes, etsi ab una & eadem fiant causa generali, diuersis dispositionibus introductis varijs in locis, quæ omnia mutant ac variant fontes, mutata etiam causa generali, in particularem in ipso particulari loco, qui tanquam uterus & matrix seminis illius mouet particulari suo motu semen illud, & disponit ad particularem hunc fontem progignendum: nam vti superius diximus, spiritus hic habet proprietates omnes omnium rerum, etsi in omnibus rebus omnes non protrudantur & eluescant proprietates: omnia siquidem singularia, singulares habent virtutes ex utero & matrice particulari, quæ hæc sin-

Vnde
nam fon-
tes æstu-
ent.

Quare
fiant fo-
tes varij
ab una, &
eadem
causa.

Spiritus
mundi
habeat
omnes
proprie-
tates

gularia produxit. Sic de fontibus est arguendum, non omnes eamdem habent proprietatem, cum in uno & eodem loco, seu

Vnde varij homines producantur. utero non progignantur: homines omnes ab uno & eodem semine humano specifico producuntur; at cum semen illud specificum varijs in veteris varietur, varios ac diuersos, ac omni ex parte dissimiles producit homines. Sic semen specificum fontium varijs in locis ita variatur, ut varios producat omnino fontes; variatur autem ex diuersis suis motibus intrinsecis, quos ipse met spiritus ex sinu suo excitat, cum sit principium motus totius naturae:

Calor Philosophi enim omnes existimant, verumque putant calorem natuum esse, principium motus; calor vero ille natius nihil aliud est, quam lumen à Deo creatum & elementis infusum, ut in ipsis esset principium motus, & quietis: hoc autem lumen principium caloris vitalis nihil aliud est, quam spiritus mundi, & anima naturae, hoc est principium actionis in natura.

Calor Quod inde colligere facile possumus; natius corpora siquidem vita plena, non mouentur, nec vlo pacto agunt sine calore illo nativo quo turgent, calor autem ille natius non distinguitur ab spiritu & anima corporum naturalium; nec anima illa & spiritus à lumine illo creato, quod occultatur & permiscetur elementis quæ corpora illa naturalia componunt, quod

n

ce

lumen in ipsis corporibus lucet & micat, dum ipsa viuunt, & in esse naturali persistunt: post mortem vero extinguitur, unde propriè dicimus (ut mortem rerum indicemus) vitam extinctam esse, quod improptè loqui esset, si vita lumen non esset: quod enim extinguitur, luminis & ignis rationem habet.

Vita ergo cum sit lumen, & lumen illud non distinguatur a calore nativo & vitali, argendum est principium motus cum a calore nativo dependeat, pendere etiam ab illo lumine, quod calorem vitalem dicimus: Et cum ætus reciprocus sit motus in fontibus: a principio motus universalis totius naturæ, dependere censendum est, quod principium cum sit lumen illud a Deo creatum & massæ elemorum infusum: verisimum est Motus reciprocus fontium dependet a lumine. ætum reciprocum quem patiuntur non nulli fontes, pendere ab ipso eodem lumine quod fontes hos fecit, & in ipsis factum est calor nativus fontium & principium ipsius motus, quod nunc plus nunc minus viget in his fontibus, ex astris quæ principium illud roborant vel infirmant, secundum eorum naturam, nam lumen illud internum quod est principium motus universalisque rei, a lumine superiori tanquam a patre suo, & a causa generali gubernatur & regitur, & dum viget lumen superius, inferius suas vegetiores habet virtutes, hinc fontes habent

potentiores æstus in uno tempore, quam
in alio; cum lumen superius plus in uno
tempore vigeat, quam in alio, à quo lu-
mine fontium lumen internum fouetur
& multiplicatur, tanquam à causa sua ge-
nerali, quæ præsentia sua & vigore suo,
affectus suos vegetiores & potentiores
conseruat.

DE FON TIBVS, QVI petroleum effundunt.

CAPVT XII.

VT curiosis animis penitus satisfacia-
mus circa naturam horum fontium,
explicandum nobis est, quid sit oleum, &
an eiusmodi substantia in meditullio ter-
ræ repetiri possit inter mineralia & ea om-
nia que terris enascuntur, vt & reperitur
inter vegetantia & animantia. Afferimus
etgō oleum substantiam esse ætheream
mercurij mundi, quæ continet in se mul-
tum sulphuris, parum mercurij, & adhuc
minus salis, & ratione paucissimi salis li-
quidum est & fluens: cum verò sal abun-
dat, coagulatur & condensatur veluti in
zungis, & pinguedinibus animantium,
dura coagulatur ratione salis abundantis:
quod si distillentur vasis chymicis tunc
tempore sal separatur à sulphure & mer-

eurio, & remanet in fundo vasis inter fe-
ces & magma, quod caput mortuum di-
cunt Chymici: reliquum quod ascendit
per distillationem numquam amplius fri-
gore densatur, sed manet liquidū & fluens,
vnde dicitur oleum & essentia pinguedi-
nis & axungiae: Idem est, ac contingit in
gummosis omnibus si quotibus, resino sis,
& therebentinis, quae frigore densantur;
at si distillentur, quod subtile est & æthe-
reum sulphuris & mercurij sursum pelli-
tur: quod verò salis est, fundum petit, &
inter magmata residet, vnde ex sepa-
ratione salis, quod sursum petit, non am-
plius frigore congelatur, sed liquidum
remanet & fluens, & vocatur oleum &
essentia.

Cum ergo hæc substantia ætherea sul-
phuris & mercurij in animantibus & ve-
getantibus reperiatur copiosa & turgens,
cadem etiam substantia reperitur copio-
siori fonte in mineralibus; nam sulphura
cuncta, bitumen, naphtha, succinum om-
nis generis, & petrolea inueniuntur copio-
sa valde in terris, quæ à calore centrali &
naturali, imò & sèpe sèpius à calore præ-
ter naturam ipsius terræ distillantur, &
conuertuntur in oleum.

Euenit aliquando, & sèpissime, vbi
copia sulphuris, bituminis, gagatini
lapidis, & lapidei carbonis adest, quòd
à calore præter naturam ipsius terræ
hæc bituminosa corpora comburuntur,

An oleū
reperi-
tur in fo-
dinis.

na

lio

lio

quod subtile est, & æthereum sursum ten-
dit & in concavis lapidum antris circula-
tur & attenuatur in oleum, quod foras
crumpit, & fontes petrolei facit, sic ab

Vnde pe-
troleum.

~~du grec
goz leide
plastis
neupsa
Lagres
guesal
Quemont
Sorefosses
Les pierre
Les bains
tauve Ely
metaux~~

Italis nuncupati, non quod oleum quod
hi fontes fundunt, sit oleum lapidis & pe-
træ; sed quod fluat ex petris, & ex conca-
uis lapidum cauernulis tanquam ex alem-
bicis, ex substantia adiposa & pingui terre
quæ sulphurea & bituminosa est, non
simplex sed composita: nam sulphurea
simplex substantia dum comburitur &
sursum sublimatur, non in oleum & li-
quorem conuertitur, sed in flores, & soli-
das æthereas & subtiles sulphuris substan-
tias, quæ flores dicuntur: quia sal sulphuris
vade.

~~lio
-em
oin
.21~~

Flos sul-
phuris
vade.

~~lio
-em
oin
.21~~

n° 2

Quod singulis diebus experientiâ com-
probatur in Pyrenœis montibus in balneis
ipsis thermalibus, apud locos Dencausse
Bareges, Bagnieres, & alios, apud quos
sunt aquæ thermales calidæ valde, ex
sulphure combustibili, quod perpetuò
ardet in his locis, et aquas thermales ex-
calfacit, et balnea hæc constituit. Et dum
hoc sulphur ardet non in liquorem con-
uertitur, sed in flores permittatur et in te-
nues substancias quæ super externam mō-
tuum superficiem colliguntur, non absi-

n° 2
lio

miles omnino his sulphuris floribus, qui vulgariter à Chymicis sublimatione præparantur. Quod nobis certo indicio est sulphur purū et simplex in his locis aduri: quod si compositum esset et bitumini aut gagatino lapidi annexum, aut alicui simili terrena pinguedini coniunctum, petroleum inde flueret maximæ et excellentis Virtus virtutis et efficacia, in paralyticos affectus petrolei. comaticos, et stupores membrorū, aliós que similes morbos, qui sæpe s̄apius sunt Medicis opprobrio, ob eorum difficultem curationem, qui tamen hisce liquoribus rite appositis facili negotio curātur; quod subtilis ac tenuis pinguedinis illius terre-^{n a}ne pars, maximarum sit virium. Fieri etiam potest, et in nonnullis terræ locis natura ipsa operatur, ut pars pinguedinosa ipsius spiritus vniuersalis (qui sulphura omni-gena product) sese componat in oleum moderato sale, et aducto sulphure & mercurio; ita ut liquidum quid fiat & fuit, olei sapiens naturam et essentiam, virtutēmque sulphuris, bituminis, gagatini lapidis, vel succini redolens si substantias horum sulphurum dissolutas habeat natura in ipso oleo componendo. Quod esset rarum et valde mirum, quia natura non potest breuissimo in tempore coquere et perficere principia illa naturalia massæ primæ, ad oleum illud producendum; ita ut perpetuò fuit opus habet longissimo tempore ut coquat illa principia in petro-^{euf}

leum. Quocirca primæ opinioni et sententiae nobis acquiescendum & asseren-

Fontes petrolei vnde sunt dum est fontes petrolei dependere ex bituminosis & naphtheis corporibus mineralibus quæ in terræ speluncis aduruntur, & dum combustione illa pars tenuior & pinguior sursum sublimatur in lapidum cōcauis antris, fit tandem & crescit in oleum: non sēcus ac in chymicis organis, vbi pars illa mutatur in oleū, & guttatum stillat. Si euenit in ipsis terræ cauerinis, vbi sulphura & bituminosa corpora aduruntur, & ex combustione pars pinguior sublimatur in oleum, & fontes petrolei constituit miræ virtutis & efficaciæ.

DE F O N T I B V S Q V I argentum viuum effundunt unā cum aqua sua.

C A P V T XIII.

ASSE R VIM V S & probauimus multis rationibus in Compendio nostro secretorum chymicorum Gallica lingua conscripto, & typis excuso, aquam matrem esse metallorū omnium & mineralium: & in ipso Capitulo argenti viuiua ostendimus ipsum argentum viuum

originem ducere , ex ipsa aquarum aby-
fo.

Rationi ergo non erit absonum hoc in
Capitulo, indagando fontes qui argentum
viuum nobis profundunt, assere id ipsum
argentum viuum produci vna cum ipso
ipsius fontis liquore ; nec mirum esse
matrem filium suum secum ducere : spi-
ritus enim aquæ pedetentim calore suo
naturali congelatur , & salem suum natu-
ralem vna cum mercurio , seu humido
suo insito miscet, maiori dosi & quantitate
Sulphur superante; ita ut condensetur hu-
midum aquæ cum suo sale, à naturali pau-
co illo sulphure , in mercurium seu ar-
gentum viuum fluidum & liquidum, nec
tamen humectans: quod sal & humidum
aqueum ita æquali pondere librentur in
eius compositione , vt humidum non
humectet, quia in sicco salis vinculo ligat-
ur nec tamē adeò strictè ligat, ut motu;
priuetur, sed tantum ita temperatè siccatur
ne humectet: potest siquidem humili-
dum ita ligari & siccari ne humectet, nec
tamen eius naturali motu priuari, ut patet
in metallis, dum igne liquantur, liquida
sunt & fluunt velut aqua, non tamen hu-
mectant.

Spiritus autem aquæ, qui est princi-
pium & origo argenti viui, potest facili-
mè coagulari & condensari in argentum
viuum, virtute sui caloris innati & insiti,
seu sulphuris vitalis sui, inuito frigore

*Segre
serioluta
cavilatum.*

Quomo-
do fiat
argentū
viuum.

*Cur ar-
gentum
viuum non
made-
ciat.*

ipsius aquæ, quæ nullo pacto potest extingue re calorem naturalem, seu sulphur insitum spiritus ipsius aquæ, quin in medijs ipsis aquis producat & progignat cuncta, & mineralia; nunquam enim extinguitur sulphur hoc in ventre suæ matris, nec mater unquam in utero suo fætus suos extinguit; immo quantum potest fouet & nutrit. Sic fætus & partus metallici & minerales cum ex aqua sint, numquam in aqua ipsa quantumuis frigida, extinguuntur & suffocantur. Et quantumuis ipsa aqua, metallorum mater & procreatrix in membris suis externis glacietur, & frigore condensetur, ita ut quasi emortua videatur, in intimis tamen sui ipsius viget illud sulphur, & quod magis friget, eò magis & potentius lucet, & vitali suo foco excalfacit & fouet, & nutrit partus & fætus suos.

Et ita frigus istud per accidens promovet & accelerat coagulationem minera lium & metallorum; quia spiritus aquæ ita fortior & potentior fit in intimis aquæ, ut

Metalla partus suos acceleret.

*fieri pos- Itaque absurdū nullo pacto censemus in
sunt ipsamē fontiū scaturigine ubi aqua quies-
inmedijs cit, posse fieri metalla, & mineralia ex co-
aquis. pioso aquæ spiritu, & præcipue argentum
viuum, quod cum spiritu ipsius aquæ non
absimilē habet naturā, simplici & leuissi-
mo coagulationis vinculo differentem.*

Concludamus ergo argentum viuum

quod ex fontibus nonnullis emanat, & fluit, originem habere ex spiritu ipsius aquæ, qui fontem producit etiam vnâ cum argento viuo; qui quidem spiritus calore suo vitali, seu sulphure insito, humidum suum, seu mercurium coagulat, & ^{Sal pri-}
^{cipium}
condensat beneficio sui salis: cui principium coagulationis demandatum est, ^{coagu-}
^{lationis.}
quod quidem sal & mercurius ita æqualiter vniuntur & permiscentur, vt inter se inuicem actiones suas impedian & ita mercurium liquidum & fluidum cernimus, non tamen humectatem, quia à ^{Argentū}
^{viuum}
^{qua via}
^{fluat ex}
^{fontibus.}
co salis ita ligatur humor & euaneat, vt humectare & madefacere nequeat. Et sic fluit argentum viuum ex fontibus nonnullis, ex spiritu aquæ fontis, qui fontem & argentum viuum componit ex æquali & ponderata mixtione salis & mercurij, quæ mixtio cùm non ita æqualis reperiatur in omnibus fontibus, ideo in omnibus non reperitur mercurius, quamvis in omnibus reperiatur spiritus aquæ, qui argentum viuum componere posset, si pondus & mensura sui salis idonea & conueniens inueniretur
in omnibus
fontibus.

D E F O N T I B V S Q V I
*bracteolas auri & argenti
 effundunt.*

C A P V T X I V .

CREDIDERUNT multi & adhuc credunt bracteolas auri & argenti, quas fontes nonnulli effundunt, ramenta esse fodinarum auri & argenti, quæ quidem ramenta ab ipsa fontis aqua eroduntur; & quasi fluxu euelluntur, & vñā cum aqua fluunt: Si tamen qui hæc figmenta credunt, aurifodinas & argēti intrassent & vidissent, manibꝫque palpassent duritiem fodinæ auri & argenti, procul dubio ex animo deponerent illam futilem mētis opinionem. Fodinæ siquidem metallicæ non ita friabiles, & mollis compaginis sunt ut ab ipso fonte emolliri queant, et euelli, et cursu suo et fluxu, ramenta illa aurea et argentea secum vehi, et asportari.

Vnde auant bracteo-
 læ, altius est hæc causa perqui-
 renda. Cūm spiritus architectonicus mi-
 neralium et metallorum omnium sit co-
 piosus et turgeat in fontibus omnibus,
 quidni fieri potest, vt metalla ipsa pro-

ducat in medijs aquis: principia ipsa vi-
gent in ipso spiritu, ibique depurantur ad
summum, et pura et nitida facta, calore
interno et insito sulphuris, mediante sale,
mercurius purus et nitidus coagulatur in
metallum perfectum: in argentum vel
aurum, secundum sulphuris albi vel rubei
conditionem; nonne hæc ita fieri pos-
sunt, ut et sabulum et talcum, et alia simi-
lia quæ in medijs aquis progignuntur ex
ipsomet spiritu minerali: Talcum pro-
ducitur et sabulum omnis generis colori-
bus variegatis ac diuersis, qui varietatem
sulphuris testantur: hæc omnia producun-
tur vñà cum fonte ab ipsomet spiritu mi-
nerali, ea ratione qua superius diximus;
non autem hæc facilioris sunt productio-
nis, quam aurum et argentum quamuis
sint copiosiora propter impuritatem ma-
teriæ, quæ semper est in natura copiosior
quam pura materia: hinc aurum et ar-
gentum rarius, quam lapides quod au-
ri et argenti natura pura sit; , quæ semper
pauca et rara est; at natura pedetentim
successu temporis ad puritatem illam
tendit, et tandem fruitur ipsa, et ex ipsa
aurum et argentum generat, et lapides
preciosos, si salturgeat in ipsa materia; me-
talla vero si mercurius vigeat et polleat.
Nam ex sale abundante et turgente in spi-
ritu minerali, fiunt lapides, qui variantur
ex varietate sulphuris, quod causa colo-
rum est: ex mercurio vero copioso, et

Talcum
& sabu-
lum vñ-
de fiunt
in fon-
tibus.

Cur au-
rum sit
rarus.

Lapides
vnde
fiunt.

n*sp*icio

hic prædominante fiunt metalla, quæ ex varia puritate matræ variantur.

Sic fiunt lapides in intimis aquæ, qui cùm in vnum corpus non possint coadunari ex motu perpetuo aquæ fiunt minutæ lapides qui sabulum constituant. Pari etiâ modo metalla quæ cùm in vnum corpus solidum & continuum cōgelari nequeant, ex motu perpetuo aquæ fiunt bracteolæ, & metalla foliata; quia cùm aqua fluat perpetuè super partes illas puras quæ congelatur non possunt congelari in globulos, sed in tenues auti laminas formari coguntur, ex attenuante & quasi malleante inde sinenter aqua; non secus ac lapides illi minutæ, qui inter sabulum reperiuntur, coagulantur in plutes facies quasi tabulati, quod aqua motu suo imprimat hasce externas figuras & formas.

Aurū &
argentū
in fonti-
bus ex
spiritu
miner-
ali.

Concludamus ergo bracteolas auri & argenti quæ in fontibus nonnullis reperiuntur inter sabula & minutulos illos lapilos, originem habere & scaturiri ex spiritu metallico, & semine metallorum, quod reperitur depuratum, & summo gradu sublimatum inter ipsa fontis sabula, quibus in locis coagulatur & fixatur in aurum & argentum suo sulphure naturali, & calcare insito qui aquis extingui non possit.

na. De-
Spiritu
metallico.

Specimenes
et pauca,

in suaua

Utrice propria

Salino a solatili

Efixal.

V N D E N A M F O N T E S
limo turgentes, & omnisabulo
priuati reperiantur.

C A P V T XV.

HÆC quæstio ex prima ipsius fronte videtur inutilis et infructuosa. Quid enim prodesse videtur scire, quid sit limus et sabulum fontium, et vndenam scaturiant? nihilominus hoc scire maximæ est utilitatis: nam ex sabulo, et limo fontium, bonitatem et vitium colligimus et iudicamus.

Prioribus in Capitulis probauimus, et In clare admodum ostendimus spiritum mundi copiosum esse in elemento aquæ, et in aquis ipsis plus vigere, quam in alijs naturæ elementis, ad commoditatem et usum totius naturæ, cumque illum spiritum trinas habere distinctas substantias, Sal, sulphur, et mercurium. Per sal intelligimus substantiam valde siccum, vitalem, et radicalem, principium corporificatio- nis. si ita mihi loqui fax sit, in se habentem Per sulphur, substantiam lumine plenam, et calore vitali, seu igne viuifico, motus principium in se continentem. Per mer- curium, substantiam intelligimus humiditate

Per sal
sulphur

& mer-
curium

quid in-
telligat

Chymici

“a”

radicali turgentem, qua sulphur vitæ, seu ignis vitalis fouetur & nutritur: hæ autem substantiæ in spiritu mundi fontes omnes constituunt, eo tamen ordine, vt sulphuris

n° 2 Princi- vis in nōnullis fontibus plus vigeat, quām piorum in alijs: aliquando vis & virtus mercurij, virtutes in aquis in nonnullis autem vis salis plus potest.

n° 3 Qui virtutem sulphuris prædominantem habent, hi viuidi sunt clari, & limpidi, & plurimarum sunt virtutum; qui verò salis superantem obtinent energiam, hi quidem clari & limpidi sunt, sed non tantarum sunt virtutum. Qui verò mercurij obtinent vincentem naturam, hi turbidi sunt, ponderosi, crudi & limo scatentes, & in pingui loco scaturiūt, & fluere solent. Alij

n° 4 Limus vero, inter lapides & marmora lymphas aquæ suas profundunt. Hinc colligere licet vnde dñam limus turgeat in fontibus, cūm hic dependeat à mercurio vitæ qui excrementa cruda, & frigida, & pinguia & crassa valde possidet, vnde limus generatur in aquis, terra pinguis & argillosa, quæ viscidum quid & tenax multum secum dicit ex ipfa aqua proueniens, quod quidem vitiat, & contaminat aquam.

n° 5 Vnde videmus & compertum habemus aquas palustres omnes, viscidas esse & stres tenaces & glutinosas: & pisces, omnes & (qui in hisce aquis nutriuntur) veluti annos guillas, tincas, & cypriuos & similia piscium genera, esse veluti glutine & tenaci & viscoso humore obducta, propter excrementum

mentum alimenti quo nutriuntur, quod ad cutem eorum defertur, & inibi viscosum illum humorē producit: illud autem alimentum nihil aliud est quam spiritus ipsius aquæ, in quo mercurius abundant & turget excrementis his frigidis & viscosis, quæ à facultate coctrice & separatrice horum pisciū, dum tali spiritu nutriuntur, separantur, & ad cutem demandantur; nam si aqua vbi pisces similes degunt & vivunt, turgeat hisce viscosis & glutinosis humoribus, necesse etiam est pisces in hac aqua degentes & spiritu eius viventes, turgere similibus extremitatis.

Hinc concludere possumus fontes omnes qui limo, & pingui terra abundant, ex mercurio pingui & excrementitio, glutinoso & tenaci ortum habere, nullaque insignes possidere virtutes & energias, propter cruditatem insignem & frigiditatem, quæ in hisce adiunt aquis, quæ multò efficaciores essent si sabulum & tuos.

lapillos minutos haberent; quod sabulum & lapilli calorem & vitæ sulphur vna cum sale viuifico in his vigere testentur, quæ virtutū insignium sunt origo & principium.

Limosa
squa
nullius
sunt vir-
tutis.

sabulosæ
aque vir-
tuosæ.

UNDENAM VIRTUTES,
 & virtus fontium, gustu & visu
 percipi possint.

CAPVT XVI.

QVI spiritum atchitectonicum fontium apprimè nōrunt, hi subito visu & gustu virtutes omnes & virtus fontium cognoscere possunt. Dum vident si quidem fontem aliquem ex silice duro prorumpentem cum certa, & euidenti violentia, clarâ & perlimpida lymphâ, que fabulum nitidum dicit, et arenulas bracteolis auri et argenti micantes, hi asserere possunt optimum esse fontem et potu laudabilem: quod si gustu acida sit, et subdulcis, eum ipsum asserere possunt plurimorum esse virtutum, et obstructionibus jorum referandis esse præpotentem. calculo educant, et arenulis ex renum ventriculis virtutes subducendis proprium et idoneum; immo arthriticis doloribus curandis, aut saltem mitigandis conuenientem, quod per virinas ferocios hunores, tenaces, et viscosos educat qui humores sunt horum morborum causæ: his eductis et purgatis cessant harum causarum effectus.

Hic autem, & similis fons hisce dona-

tur virtutibus ex copia spirituum volatilium & infixorum (sic enim chymicè loquendum est) spiritus generalis mundi, qui motum hunc rapidum & violentum operatur , & quòd sulphure & mercurio puro metallico abundet, bracteolas auri & argenti generat & progignit. Ex sale autem limpido & puro , lapilli & arenulæ illæ puræ & nitidæ producūtur. Reliquum autem aquæ quod effunditur inconcretum cùm limpидum sit & pernitidum, bonitatem & virtutem aquæ indicat , & testatur. Si verò contrarium omnino videamus in fontibus , aquam putà turbidam, limo & argilla scatentem, sìne motu fere vlo , gustu dulci & insipido , asserere possumus fontem hunc nullius esse virtutis, & quamplurima possidere vitia ; cùm sic difficilis coctionis, & valde crudus, frigidus , & ponderosus , & perinde cruditates ingentes & *ἀπεξίας* in vetriculo producens, obstrunctiones varias & multigenas in visceribus progenerans , ex cruditate mercurij quo turget & abundat , ex quo morbi hi omnes surgunt, & scaturiunt.

Bonitas
fontium
vnde &
maligni-
tas.

Sic foantum omnium virtutes omnes & vitia gustu & visu inuestigare possumus, ex vitio & virtute partium mercurij generalis mundi , qui foantes omnes generat & producit : sulphur siquidem quod est præcipua pars mercurij generalis, modo sit purum & vindicatum ab omnibus sulphureis excrementis , miras & excel-

lentes producit in fontibus virtutes. Sal
deinde subsequitur, vltimò mercurius,
Mercu- tius non qui propter crudam & frigidam suam sub-
multas itantiam, quæ in medijs aquis diffcili via
producit coquitur, non insignes admodum pro-
in fonti- gignit in fontibus virtutes. Partes autem
bus vir- reliquæ quæ supersunt in spiritu mundi,
tutes. quæ sulphuris & salis sunt, obtinent plus
luminis creati, & elementis infusi diuina
potentia, quam mercurius obtineat, &
inde plus perfectionis habent, quam mer-
curius: lumen siquidem illud à Deo crea-
tum est perfectio spiritus mundi, & rerum
Spiritus omnium: vnde ab antiquis pulchritudo &
naturæ rei forma, nuncupatum est. Spiritus au-
quid. tem hic generalis totius naturæ nihil aliud
est, quam lumen illud & pura elemento-
rum omnium essentia: sed partem illam
Spiritus naturæ anato- quæ magis turget & abundat aëre, igne, &
mia, & lumine illo, sulphur dicimus: illam vero
diuisio in mercuriu appellamus: illam autem in qua
princi- viget essentia aquæ & terræ, salem voca-
mica. mus. Lumen semper illud à Deo creatum
informat & actuat partes illas spiritus il-
lius vniuersalis, & est vera illius forma &
anima. Et reliquum quod est ex elementis
non est nisi corpus & vestimentum illius
luminis.

natura
Spiritus
naturæ
anato-
mia, &
diuisio in
princi-
pia chy-
mica.

Et sic clarè & fusé admodum explicata-
tam habent naturam & essentiam spiritus
vniuersalis chymicæ artis alumni, & quid
sit mercurius vniuersalis, & quibus parti-

cette lumiere vte pure essence des elemens
La partie continuant d'ys d'air le de fer que
Les autres en dite souffrey celle qui continuant
les d'ys de fer et dite epreuve ou encreur
et celle d'ys Caguille la faire quem que, l'essence
de la terre de l'eau en dite sel. —

bus constet, quod quidem nunquam ita
clarè à me explicatum, nullibi librotum
meorum fuit, ne clavis totius naturæ enu-
cleandæ traderetur omnibus, occultaueram
semper lumen illud naturæ à Deo crea-
tum & elementis infusum, quod quidem
lumen illuminat omnia totius naturæ an-
tra occulta & obscura. At iam cùm de
fontibus agam, effundendum est quidquid
est in intimis mei ipsius, ut fluat perenni-
ter veluti fons, ut sciant & videant om-
nes, quid valeat Alchymia ad intimos
naturæ recessus recludendos. Qui penitus
occultati fuerunt & ignoti, ad tempus
hoc usque, & præcipue natura & essentia
fontium, de quibus nullus adhuc Au-
thor nec antiquus, nec modernus hæc oc-
cultæ & secreta arcana dixit, ut claret ex
scriptis eorum, in quibus tantum quæ fon-
tibus visibilia sunt & palpabilia enarran-
tur. At de internis & de occultis fontium
nemo adhuc scripsit: Quod quidem me
coëgit Tractatulum hunc conscribere, ut
mira & occultæ arcana, quæ fontibus in-
sunt omnes perciperent. Quorum virtu-
tes & vitia ut penitus innotescant, con-
cludendo, afferam cognoscendum esse
spiritum generalem mundi, ex quo fiunt
& generantur omnia in ipso amplissimo
naturæ campo, & præcipue fontes, qui
cùm ab ipso spiritu progignantur, si na-
tura ipsius spiritus cognoscatur, cognos-
cetur & natura fontis. Perinde valde ne-

na
Sub
infra

Spiritus
genera-
lis lumé
omnia
illumi-
nat.

Nullus
inquam
de fonti-
bus rite
scripsit.

hic

na

Partes
spiritus
mundi
quid a-
gant.

linea
De parti-
bus spiritus
generalis
mundi

cessarium est cognoscere illum ipsum spiritum, & omnes eius partes, sulphur, putta, mercurium, & sal: Ex sulphure siquidem ipsius spiritus generalis, dependet actio fortis & potens cuiuscumque rei, omnis color, & omnis motus, omnisque vitalis actio. Ex sale sapore omnes originem habent, & quidquid tactui sensibile est. Ex mercurio autem ortum habent facultates omnes germinatiæ & productiæ. Itaque in fontibus, quibus sulphur vitæ prædominatur, sulphuris virtutes eluent clariores, quam in reliquis quibus prædominatur sal & mercurius. Et sic est asserendum de his & reliquis fontibus, quibus prædominatur sal & mercurius, in quibus eluent & vigent virtutes salis & mercurij: quæ virtutes vîtu & gustu percipi possunt ut superius enarratum est.

D E F O N T I B V S Q V O-
rum potus febres intermitentes
progignit.

C A P V T XVII.

Febres
inter-
mittentes
ex fonti-
bus.

QVAMPLVRIMI reperiuntur fontes, qui unico solo potu febres intermitentes producunt, præcipue si ieiuno ventriculo eibantur eorum aquæ, &

corpore motu violento calefacto; quod
corum liquor turget & abundet mercurio
crudo & excrementoso, pinguit, enaci,
& limoso, cuius gratia obstrunctiones pa-
rit ingentes, & solitu difficultes, quorum
ope putrescent humores extra vasa, pro-
hibita transpiratione, & sic febrium inter-
mittentium paroxysmi excitantur, secun-
dum humorum putrentium genus & spe-
ciam: veluti si phlegma, & pituitosus hu-
mor, qui est vitalis mercurij liquor, crudi-
us & incoctus putrescat, prohibita trans-
piratione ab obstrukione, causata ingen-
ti illo potu aquæ illius fontis, in quo mer-
curius ille crudus & excrementosus elu-
ceret, tunc temporis febris quotidiana in-
termittens producitur. Et si bilis turget
in potatore tertiana exorietur; & si me-
lancholicus humor vigeat in corpore, tunc
quaranta efflorescat, & præduros conci-
tabit paroxismos. At aqua ipsa ipsius fon-
tis ex cruditate & frigiditate sua, cum à fa-
cultate ventriculi coqui non possit, fe-
brem intermittentem excitabit, cum ex
suo mercurio crudo quo turget satis po-
tens sit & efficax ad febres intermittentes
generandas.

Crudus autem ille mercurius quo tur-
gent fontes, non nullis in locis vdis & argil-
losis, præter cruditatem suam habet &
aliquid sulphuris nitrosi exrementosi. be-
neficio cuius producit liquorem in fon-
te, melancholici humoris vites & virtu-

tes imitantem, cuius ope febres similes producit, & scabiem, & alias similes cutaneas deformitates, quorum vitio cutis defœdatur & deturpatur, ad quas curandas, mutandus est potus aut saltem si non reperiantur alij fontes, corrigenda est eoru aqua, seu liquor, aniso, fœniculo, & vino. Ut coguntur facere hi omnes qui habitant paludes, vbi potus aquæ pessimus est: quod solum patrium sit venum, & limo plenum, herbæ producendæ tantum idoneum, & pratis opimis constituendis, vnde animalia & pecudes omnis generis inibi valde pinguescunt; homines verò ex solo potu illius aquæ pinguis & limo mercuriali plena & turgentis, elephantiaci fiunt, n̄i mutant potum, aut saltem corrigan vino optimo: vinum enim calore suo naturali & insito, crudum & indigestum mercurij liquorem coquit & digerit, & sic ventriculus hominum adiuuatur ne cruditates & apexias producat & generet ex potu illo crudo.

Ventriculus verò pecudum & aliorum similium animalium non indiget tali fotu & iuuamine; quia fortior est & potentior ventriculo hominum in coquendis hisce cruditatibus, vnde pecudes pinguescunt, homines verò gracilescunt & aridi fiunt ex penuria alimenti, quod cum crudum sit, & coctu difficile in substantiam transire non potest: Alimenta autem omnia inibi cruda sunt, & coctu difficultia,

quòd aquæ quibus nutriuntur & generantur fructus omnes, & animalia, sicut mercurio crudo, & frigido turgentes & abundantes; nec ita in fructibus & animalibus cortigi potest, quin illius cruditatis adhuc aliquid redoleant, quod à ventriculo hominum vinci non potest quin crudatum illarum appareant scintillæ ex quibus morbi varij peculiares & patrij enascuntur.

Concludamus ergo fontes, febres intermitentes generatæ, esse mercurio crudo frigido & indigesto turgentes, ipsumque illum mercurium ex cruditate sua, febres has omnes generare, propter obstruktiones illas quas producit ex cruditate & frigiditate sua. Quod ut fugiant & evitare possint venatores, & peregrini, & viatores omnes, consulo ne potent has aquas quas tardo motu exilientes conspi ciunt in terra, & solo pingui, & argilloso, limoque viridi pleno: hi enim omnes fontes frigidi sunt, & cruditates pariunt & obstruktiones, vnde febres intermitentes progignuntur: si siti ingenti premantur paucam bibant aquam, osque tantum colluant, & quiescant in loco umbroso; sola enim quiete extinguitur sitis, si ex motu corporis proueniat, et ita sanitati consulent, et febres has evitabunt quibus viatores venatores, et peregrini fere omnes obnoxij sunt ex solo potu aquæ intempestiuè facto.

Fontes
febres
efficien-
tes vnde.

DE F O N T I B V S Q V I
potu bronchocelem produ-
cunt.

C A P V T   X V I I I .

Vnde
brōcho-
cles.

expicit
De Léau sive
Müruerus ad
Sicteau.
Vnde
glacia-
tum a-
qua.

ME D I C I fere omnes credunt, ve-
 rūmque esse putant bronchocelem
 quo solent deturpari Sabaudi et Mōspyr-
 renei homines, exoriri ex glacie et niue
 fusiet in fontes delapsis, præcipuo an-
 ni tempore. Non nix, neque glacies, nec
 aqua quæ ex niue et glacie funditur et li-
 quatur hoc tumoris genus progignit; at
 est spiritus salis congelans et coagulans,
 quo turgent aquæ omnes et fontes ho-
 rum climatum: verum tamen est in niue
 et in glacie spiritum illum salis coagulan-
 tem turgere; nam dum frigus vrget et
 aquam condensat, spiritus aquæ sulphu-
 rei et vitales euanescunt, et remanent spi-
 ritus salis copiosiores et potentiores; vn-
 de glaciatur aqua, dum priuatut spiritu
 sulphureo et vitali suo, et in aqua frigore
 condensata vigent spiritus salis, qui soli
 bronchocelem efficere possunt; qui hu-
 moresterosos, et aqueos, et pituitosos vir-

tute sua coagulanti et fixanti, condensant et coagulant circa partes gutturis, vbi bronchoceles progignitur ab humoribus frigidis et pituitosis, ab spiritu illo salis qui in potu copiosus reperitur condensatis.

Itaque non alia nobis est quærenda bronchoceles causa, quam spiritus ille salis coagulans et condensans, qui copiosus et turgens reperitur in aquis omnibus montanis tam ex situ loci, qui cum petrosus habetur ex inde spiritu salis abundat, quam ex frigore quo violentia sua spiritus sulphureos et vitales euaporat et exhaurit, et inde spiritus ille salis coagulans et fixans vegetior est in niue et glacie, quam in cæteris aquis quæ frigore non condensantur, cum spiritus vitae seu sulphureus dum viget & potens est in aqua, impeditur ne frigore congeletur; at dum evanescit & foras pellitur à frigore nimio, tunc temporis congelatur aqua, ab spiritu coagulante salis, qui in aqua glaciali viget, & sic aqua in crystallos conuertitur aliquando, absque illa potentia resolutionis nouæ, ex siccitate nimia introducta in humidum aquæ, ab ipso spiritu qui humidum aquæ firmiter congelat & verè fixat in crystallum: Quod in niue & glacie contingere non potest, quia facile resoluuntur in aquam leuissimo calore solis; quia siccitas ultima & extrema spiritus salis, non est introducta,

Vnde
crystall-
lus fiat.

Brōcho-
celes ab
spiritu
falis.

Spiritus ergo salis, qui copiosus & tur-
gens reperitur in aquis Sabaudiæ & Pyre-
niorum montium bronchocelem opera-
tur. Quia in partibus laryngis & gutturis
horum hominum qui inibi degunt, multa
& copiosa reperitur pituitæ saburra, visco-
sa & tenax, pinguis & glutinosa , & præci-
puè in corporibus mulierū, quæ cùm sint
hominibus frigidiores, pituita inde magis
abundant, quæ cùm sit salsa, & spiritu salis
turgeat, inde facilè in tumorem congela-
tur & condensatur , ab spiritu suo salis in-
nato & naturali , qui fouetur & augetur
magis ac magis potu illo continuo , &
perenni aquæ , quæ turget simili & eo-
dem salis spiritu.

Brōcho-
celes ad
suppura-
tionem
non de-
uenit.

Et sic producuntur schyrrosi & œdema-
tosi illi tumores circa laryngem, & partes
gutturis , quos bronchoceles dicimus: qui
tumores numquam ad suppurationem
deueniunt ; quòd calor naturalis seu vitæ
sulphur in hisce tumoribus fere extin-
guatur , & quòd sal abundet & turgeat in
hisce tumoribus qui corruptionem impe-
dit. Ad quos tumores curandos & eu-
nescendos excellit & potens est spiritus sa-
lis permixtus balsamo sulphuris. Sal siqui-
dem curat omnes morbos quos ipse facit,
& operatur, modò sale vti sciant Medici
therapeuticci ; nam si salis acrimonia mor-
bos nonnullos progignit, cius dulcedo cu-

rat. Si siccitas eius & coagulans virtus
bronchoceles parit & schyrros, humidi-
tas eius, quæ est eius spiritus dulcis, eos
ipsos tumores dissoluit & discutit, & sic ab
vno & eodem fonte malum & bonum
exoriuntur & scaturiunt.

Brócha-
celes
cura.

V N D E N A M F O N T E S
aque dulcis in ipso mari
reperiantur.

C A P V T X I X .

VERISSIMVM est centrum mun- Cétrum
di terram esse, in quam tendunt & mundi
vergunt virtutes omnes totius vniuersi, est terra.
tanquam ad centrum mundi: vnde terra
verè dicitur mater rerum omnium, & præ-
cipuè fontium qui producentur in utero
suo dulces & insipidi, qui cùm ita sint & vnde fō.
exoriantur ex medio terræ, dum ex ea res dul-
egrediuntur aquam maris inueniunt sal- cces in
fam, spissam, & crassam, ponderosam, & medio
viscosam, & sic cùm habeant qualitates mari.
contrarias permisceri non possunt; nam
fontium aquæ dulces, tenues sunt, subti-
les admodum & leues, & perinde aquæ
maris illico permisceri non possunt, vnde
perueniunt ad superficiem maris dulces

subtiles & leues , donec tandem motu maris permisceantur. Scaturigo tamen horum fontium motu suo violento , maris aquam penetrat . & quatit vnde sine permixtione vlla , donec ad finem motus sui deueniat , vbi tandem quiescit , & quiete sua permiscetur , varijs agitata maris fluctibus. Sic reperiuntur fontes dulces in medio ipso maris Oceani , & Mediterranei , nonnullis in locis , qui admirationi sunt nautis omnibus , quique ex terra scaturiunt , & per medium mare fluunt absque vlla permixtione , quod aqua maris , & fontis sit contraria , & aduersas habeat qualitates , huic permixtioni repugnantes. Quod valde mirari non debemus , cum quotidie id fieri experiamur in Rhodano fluuio , cuius aqua cum sit dulcis , mari Mediterraneo permisceri non potest , & ad multa stadia , & fere ad septem aut octo milliaria extenditur Rhodanus per mediū mare Mediterraneum absque vlla permixtione , ita ut in medio maris Mediterranei aqua dulcis reperiatur & permisceri nequeat mari , propter eius tenuitatem & subtilitatem , quae crassitatem & viscositatem marini repugnat.

Concludendum est ergo fontes aquæ dulcis , qui in medijs ipsis marinis aquis reperiuntur ex terra ipsa exoriri ab spiritu mundi , qui eos ipsos fontes producit & progignit in ipso terræ utero , ex quo deinde egrediuntur , & fluunt ad superficiem

Rhodanus
marinis
non
permis-
cetur.

terræ, quæ quamuis mari cooperiatur, nihil impedit quin fontes producti ab spiritu mundi, huc tendant quò vergunt motu naturali, & si mare inueniant, per medium mare ut per medium terram fluere coguntur, nec ideo permiscentur, cùm aquæ maris tenaces, viscosæ, ponderosæ, & salsæ sint; aquæ vero fontium sint subtiles, tenues, leues, & dulces, & perinde contrarie qualitatis, & difficilis permixtionis, vnde ad tempus remanent impermixtae illæ aquæ, & fluunt & mouentur vndique ad tempus aliquod, donec motu agitatae tandem permisceantur.

V N D E N A M F O N T E S salsi in medio terræ reperiuntur.

C A P V T X X .

INFINITI fere sunt fontes qui salem effundunt tam ad litus maris, quam extra litus maris longè ab ipsomari in medio fere terræ, in plano terræ & in montibus ubi fontes salem effundentes reperiuntur.

Qui ad litus sunt maris, hi quidem ex mari sunt & veri fontes dici non merentur, sed ipsius maris aqua translata & transmissa in fonticulum per cœcos & occultos terræ

Vndenæ
fontes
salsi in
medio
terræ.

tubos & meatus, & sic veri & legitimi fontes non sunt, quod in terra non progignantur, ut veri & alij progignuntur fontes ab spiritu mundi, vti dictum & probatum est superius.

n^a
huc
Sal ubi.
que produci potest.

Salsi vero fontes qui in terra reperiuntur, qui ab spiritu mundi fiunt, & ita veri sunt fontes, non ex mari sunt; quamvis salsi sint quia sal liquidum in ipsis fontibus generatur ab ipsomet mundi spiritu tanquam à vera sua causa efficienti et formalí. Quod nonnulli Philosophorum concedere non possunt: sal enim omne existimat ex mare ortum habere et scaturiri, quod tamen falsum est et erroneum; cùm in omnibus locis sal produci et generari possit, vt et in mari generatur, quod ex fontibus salinis qui multis in locis scaturiunt, et ex montibus salis, qui in ipsis montibus Pyrenéis reperiuntur, et multis alijs in locis, sat admodum testari potest.

Sal omne non ex mari.

Sal enim qui in his locis generatur et producitur in tanta copia et fertilitate, vt eius fodina exhaustiri non possit, ex mari non potest exoriri; cùm aqua maris huc non perueniat, nec per cæcos, nec per apparentes et evidentes ductus. Sed solum producitur à virtute naturæ, ope ipsius productricis facultatis, quæ est spiritus eius, qui materiam elementorum his in locis miscet ad productionem salis.

Et hinc probari potest cùm hic in superficie terræ natura salēm producat, posse etiam

etiam producere cumdem ipsum salem
in cauernis, et in intimis terræ antris, cùm
æquè potens sit natura in superficie terræ
ac in eius cauernis; æqualis enim ubique
locorum est naturæ potestas, modò loco-
rum dispositio æqualis reperiatur. Natura
ergo cùm producat salis montes in super-
ficie terræ, in intimis etiam terræ antris ex
eadem materia et simili agente, et æquali
locorum dispositione salem producere
potest: cùm autem intima terræ antra, vda
sint et humida, sal dissoluitur in humido
illo, et sic cum humido illo fontes salis
progignuntur et fluunt, ad superficiem ter-
ræ, cùm sal ibi coagulati nequeat in soli-
dam massam, sed necesse est ut fluat in
fontem, cùm ab humiditate nimia lo-
ci dissoluatur in liquorem qui fontem
constituit.

Vnde
fontes
salsi.

Scimus chimicâ doctrinâ salem produ-
ci in omnibus mundi partibus, calore na-
turali ipsius mundi, qui dum agit in ipsum
suum humidum, eum depascendo, ut nu-
triatur eo, desiccatur ipsum humidum, quod
autem desiccatum est in ipso humido na-
turali, sal naturale est, et radicale cuius-
cumque rei. Quod si fontes, ut dictum est
producantur ab ipso calore naturali mun-
di et naturæ, potest fieri ut in quibusdam
locis calor ille naturalis sit ita potens et ef-
ficax, ut actione sua potentissimè suum
materiale humidum desiccat, ita ut appa-
reat Sal naturale eius, & sic Sal centrale,

F

hic & radicale quod innatum est in spiritu mundi et naturæ, appetet quibusdam in locis, et si dissoluatur ab humido aduentio, fontes salsos cōstituit. Desiccatio enim humidi radicalis ab ipso naturæ calore, est productio salis, seu est actio cuius beneficio sal appetet, et in lucem producitur, alioquin enim inuisibile remanet in ipso humido radicali.

n^o *hic* Qui aquam coagulare sciunt virtute caloris continui et perennis in vase hermeticè clauso, sciunt etiam veritatem huius Philosophiæ, et ipsamēt experientiā, aquam continuo calore fieri salem; quia calor naturalis aquæ depascit continuo suum humidum, & depascendo desiccat ipsum, & in ipsa humidi radicalis desiccatione sal statim appetet, quod est naturale & radicale in centro cuiuscumque rei, & permixtum cum calido & humido innato rerum omnium.

hic Concludimus ergo fontes salsos, qui in diuersis terræ locis scaturint & fluunt, non ex mari esse; at produci, & progigni ab spiritu naturæ in caueris terræ, qui spiritus cùm in quibusdam locis potens sit, & turget calore innato, seu cœlesti lumine, virtute ipsius caloris potentissime desiccat humidum suum, ut ab eo nutriatur: desiccato autem humido, siccum illico naturale appetet, quod est sal naturale. Quod deinde cùm dissoluatur ab humiditate nimia loci propinqui, vel alio quovis modo

humidum externum confluere inibi potest multis ex causis, & sic salem inibi productum dissoluere & fontem salsum modo constituere.

UNDENAM FONTES
nonnulli hyemis tempore virtute
sua naturali exuantur; reliquis
autem anni temporibus eam
ipsam virtutem
recuperent.

CAPVT XXI.

SENSIBILI fere signo terra videtur & appetet fortior & potentior hyemis tempore, quam quavis alia anni constitutione; quod per antiperistasm frigoris, hyemis tempore, calor naturalis ipsius terræ augeatur in cauernis & antris ipsius terræ; euaporari enim non potest, nec sursum ferri ad superficiem terræ, ad generationum & corruptionum usum & utilitatem, quæ in superficie terræ fiunt. Et perinde cum calidum illud naturale terræ fortius & potentius sit hyemis tempore, fontes etiam tunc temporis debent esse maioris virtutis & efficacie quam

Vndenā
fontes
hyme
silcant.

alio quo quis, cūm principium virtutis & proprietatis fontium omnium sit potentius, certo certius hoc verissimum esset, si calidum illud naturale terræ, dum viget & turget in terræ antris, ibi retineretur & vñā cum fontibus flueret ad superficiem terræ, ad quam fluunt fontes: at ex aduersa terræ parte vbi aestas & ver florent ac vigent, attrahitur ille calor seu calidum illud naturale terræ, virtute solis, qui aduersam terræ partem excalfacit, porosque eius aperit, & illuc attrahit calidum illud naturale, ad nutritionem & germinationem rerum omnium quæ inibi producuntur: frigus verò ex alia aduersa terræ parte poros terræ constringendo, vbi viget hyems, ipsummet calidum innatum terræ compellit versus terræ partem in qua viget ver & aestas: itaque compressione frigoris, & attractione caloris aestivi & vernantis, calidum illud naturale magis ac magis tendit ad partem terræ in qua viget ver & aestas, & non remanet vñquam in intimis terræ cauernis, sed semper tendit ad superficiem in quam trahitur virtute solis vigentis.

Calidū
innatum
terræ ē-
pore
hyemis
debile
est.

Itaque calidum illud naturale terræ, seu spiritus mundi, qui terræ, & elementis omnibus innatus est, non est fortior & potentior in visceribus terræ hyemis tempore, quod attrahatur in aduersam terræ partem virtute salis ver & aestatem constituantis in ipsa aduersa terre parte; imo

n° 2 Le chau naturel de la terre, ou plutot son exhalaison subtile au moyen d'aqueles de vapours dites lugubres du monde est attiree vers la partie opposte de la terre par la vertu des astres et du soleil. Comme l'autre le printemps et l'ete.

contrà minor est, vnde fontes hyemis tempore virtute sua innata & naturali priuantur, aut saltem eorum virtus eo tempore diminuta valde est, quòd eius causa & naturale principium diminutum sit & debile, quòd ad aliam terræ partem copiosè feratur, sole artrahente, ut vernanti terræ & germinanti causam & principium germinationis conferatur & asportetur: illic enim valde necessarium est principium illud, quia naturalia omnia ibi germinant, florent, & producant fructus, quibus enutriendis utile solum est, & necessarium principium illud vitæ, sine quo nihil florere, ac germinare potest. Præterea hyemis tempore vigent pluviæ niues, & glacies, & aquæ ex his congregatæ copiosæ valde sunt quæ scaturigines fontium augent & multiplicant mixtione sua: & hac mixtione diminuitur virtus fontis, quòd aqua adueniens non æqualis fit virtutis & efficaciæ.

Nihilominus non æquè diminuit virtutes fontium, ac recessus spiritus mundi versùs terræ partem, vbi sol viget, sequitur enim spiritus ille vitæ, fontem & scaturiginem vitæ, solem putat, qui ab omnibus fons vitæ naturalis habetur: nec remanet plus illius spiritus in visceribus ipsius terræ vbi viget hyems, quam necessarius ad vitam sustentandam ne frigoris rigore extinguitur, & suffocetur.

Fontes igitur hyemis tempore virtutem

Spiritus
vitæ so-
lem se-
quitur.
hic

*Le Soleil
est la
fontaine
de vie
naturelle
atouty
égoise,
Fontes*

hyemis & vigorem amittunt, & recuperant vere,
~~tempore~~ æstate & autumno, quod spiritus vitæ
 virtutē amittat mundi, qui est causa principalis fontium
 vnde,
 na. D. tri
 Guy tempo
 & cibus —
 hic
 Sciam attur
 Hymida
 de Lais sit
 Epizyphus.
 Fontes
 spiritum
 mundi
 terræ di-
 stribuūt.
 spiritum
 mundi
 terræ di-
 stribuūt.

& autumno adhuc permaneat: vnde etiam virtus fontium omnium in hisce temporum constitutionibus viget ac floret, ut & mixtorum reliquorum virtus, quæ hyemis tempore mortua & effœta videtur, ex priuatione copiæ spiritus mundi, qui dum aduenit, partes effœtas & quasi mortuas mixtorum omnium hyemis rigore, aduentu suo refocillat & restaurat; fontes autem tunc temporis vere adueniente attrahunt spiritum illum, & prægustaht illum, vt deinde cæteris terræ mixtis irroratu suo communicent: sunt enim fontes totius terræ prægustatores, spiritum enim illum totius naturæ prelibant & prægustant, & deinde cæteris porrigunt.

Q V O D S P I R I T V S
 mundi ubique locorum fontes
 producere queat.

CAPVT XXII.

Spiritus mundi **SPIRITVS** hic vniuersalis mundi
 sponte sua & inclinatione naturali fer-
 de sole plenis g̃is leprosas & syphiliticas
 ouâ melioratione naturelle, si portat & la-
 productione de clausis

tur ad productionem aquæ, ita ut non im-
meritò censuerint antiqui, aquā, primam
esse rerum materiam; quod aqua & spiri-
tus in rerum serie visibiliter tere non di-
stinguantur, nam omnis aqua habet spiri-
tum hunc quo souetur, quo nutritur, &
quo conseruatur; & spiritus, vt naturæ in-
seruiat, naturali spōte mutatur in aquam.
Vnde vbiique locorum fontes producere
potest, quod et experientiâ manifestum
habemus: nam & hanc virtutem & ener-
giam cernimus in rore solis, super cuius
folia spiritus hic mundi fonticulum pro-
ducit perennem & continuum; quacum-
que enim hora diei, vigente sole, & arden-
tissimo meridiei calore, folia eius rore pe-
renni madescunt, ita ut guttulas roris stil-
lent: At dor & calor solis violentissimus
qui flumina, stagna, & fontes exsiccat, non
potest guttulas has exsiccare, & exhau-
rire quin perpetuò constantes & integræ
permaneant super folia huius plantulæ.
Quæ tanta virtute attrahendi hunc spiri-
tum prædita est, vt sole etiam ardente,
hunc attrahat spiritum, qui cum naturali
sponte feratur ad aquam, dum copia sua
turget in rore solis, ibi super folia sua
mutatur in rorem & aquam, nec unquam
exsiccatur & arescit, quia eius causa pre-
fens est.

Fertur etiam quod in India Occidētali, Arbores
insulas versus Peruuianas, & in ipsa re- in India
gione Peruuiana, in montibus eius vbi perpe-

Laissez patrefier cette roche à la Cava
Dans un vase scellé hermétiquement pour
en délivrer le sel de nature quelle
continuer. — La laisser jusqu'à tout
Le continu

re ro-
re ma-
dentes.

n^a

aurum & argentum copiosum est , dari species arborum pregrandes & mobiles folijs & ramis, qui perpetuo & perenni fluunt rore , & ita copiosè fluunt, vt fontem, riuumque constituant circa arbotis truncum, cuius potu vtuntur incolæ, gratissimisque & sanus est eius potus.

*n^a da
doffici*

Arbores hæ præbent ansam & occasionem philosophandi & inquirendi, vnde nam hæc scaturigo aquæ dulcis proueniat, quæ non olet, nec sapit succum arboris, vnde non ab ipsa arbore oriri suspicandum est, quod nullo pacto sapiat succum, sed tantum ex superficie foliorū eius ortum habere, vti superius demonstratum est in rore solis , & hic in hisce arboribus clarius adhuc demonstratur: videamus enim in superficie foliorum harum arborū gustulas aquæ dulcis produci, & in terrā decidere; nō possumus dicere eas ipsas guttulas aquæ dulcis truncū ipsius arboris emittere, attractione sua & in superficiem foliorum suorum pellere; saperet enim aqua illa , ac redoleret succum arboris: non potest enim aqua transire per totum arboris truncum , quin oleat & sapiat aliquid huius arboris ; cum autem non oleat, nec sapiat quicquam, non per truncum ire , sed deforis folijs eius aduenire censendum est.

na

Arbores enim illæ pollent ac vigent virtute attractiva spiritus mundi , qui cum copiosè attrahatur , nec possit ar-

bōr fieri, aqua sit in superficie foliorum, harum arborū. Ut et in intimis terræ cavernis, vbi metalla et mineralia solent fieri, virtus innata loci attrahit copiosum mundi spiritum ad generationem et productionem mineralium et metallorum, quod minerale et metallum fieri nequit, aqua sit subito, tanquam mineralium et metallorum semen proximum: ut aquā ipsā semper constante & permanente, semen etiam metallorum constans & perpetuum in terræ cavernis habeatur.

*hic
de lauſa
metallo
rum ex
minera
lium.
productio*

Itaque ex hisce declaratis clarum est, & manifestum, virtutem productricem fontium non solum vigere & florere in terræ antris, sed etiā in omnibus fere locis extra terram in ipsis vegetantium folijs, & in vacuo ipsius aeris, vbi spiritus ille uniuersalis naturalis sponte sua, fertur in aquam.

Cacumina enim ipsorum montium pollent & vident eadem vittute attractiva spiritus mundi, ea siquidem cacumina, et montium inganubium, semper coopeita videmus, quod attrahant spiritum hunc, ibique statim nubescit, & aquam convertatur; et si camporum omnium latitudo, nubibus careat, et penitus nitescat, cernimus montes obnubilari, & caligine nimboſa turbari. Quod calor internus montium attrahat copiosè spiritum hunc vniuersalem, ibique copia sua facie mutetur in nubes & nimbos, vt hinc aqua vera fiat ad cacumina montium inoran-

*Vnde
fōtes in
cacumi
ne mo
tium.*

*Hinc aquo ipsius aeris, ubi spiritus ille uniuersalis
sponte sua fertur in aquam.
calvini a primis poterit montium pollent e
sigillatim eadem virtutes attinet. Spiritus mundi la
sigillata calvina a ea.*

in primis plauſis

da, ne penitus siccescant & tabescant, humido radicali mundi deficiente.

abies —
Sagittaria

Ligeris
inunda-
tio unde
sit.

Certum etiam est Abietes omnes, virtute illa attrahendi spiritum mundi pollere ac vigere, ita ut singulæ Abietes veris tempore fontem producant; quod ex Ligeris inundatione singulis ferè annis, verno tempore comprobari potest; cum ad scaturiginem ipsius fluminis sint syluæ abietum, quæ verno tempore tantum aquæ fundunt ut Ligerim fluuium in tantam molem excrescant, quod diluum pariat.

nro
Concludamus ego hisce experientijs & rationibus, facultatem productricē aquarum non tantum reperiri in terræ cavernis & antris, sed etiam in omnibus fere locis, in aëre, in montibus, & in ipsis arboribus et plantis reperi posse, modo spiritus mundi copiosè admodum hic accumuletur et attrahatur qui aquam, ubique producit ac generat.

UNDENAM SIT, QVOD
*fontes reperiantur, qui virtute
 vigent dum dies est, nocte ve-
 rò careant omni virtute.*

CAPVT XXIII.

QVANTO magis centrum aquæ inquirimus, tanto penitiores & mirabiliores virtutes aquarium reperimus. Sunt enim fontes quorum virtus viget ac floret, dum dies est; noctu verò omnica-reant virtute; ita ut dum sol oritur, virtutes etiam exoriantur, & crescant ad meridiem usque; à meridie verò pede-tentim deficiant, deficiente sole: et sic cursum et præsentiam solis ipsius sequuntur. Quod mirum & naturæ rarum vnde ve-niat altius est inquirendum, et ab ipso so-le deducendum.

Sol siquidem cùm sit pater ipsius spiritus vniuersalis, qui fontes producit, præ-sentia sua spiritum illum roborat & mul-tiplicat in ipso fonte; absentia verò retrahit ipsum spiritum ab ipso fonte, et secum ducit in aliam aduersam terræ partem, donec iterum exoriatur et præsentia suâ, et lumine suo deducat spiritus suos in fontem, qui in fontem agunt, et sunt

Vnde
fontes
sint qui
die vi-
geant
tantum.

Sol pa-
ter est
ipsius
spiritus
vniuersi.

n° 2
 hic
 lego
 sub
 infia

virtutes ipsius fontis. Lux siquidem solis,
 quæ est tenuissimus solis spiritus, in fona-
 tem descendit, & in aqua ipsa fontis vir-
 tutes suas exercet: cum verò abest, et ab-
 sunt eius virtutes, quòd volatiles omnino
 hi lucis spiritus non vniuantur omnino
 aquæ fontis, sed tanquam in speculo quo-
 dam perluceant et scintillent, et luce illa
 præsentि intimos et innatos fontis spi-
 ritus excitent, vnde virtus excitatur ro-
 boratis hisce innatis spiritibus, qui vir-
 tutem et efficaciam fontis constituunt.

n° 2

Similem cernimus motum, in quibus-
 dam floribus, qui præsente sole se expli-
 cant, et dehiscunt; absente verò compli-
 cantur, et se conuoluunt donec sol ex-
 oriatur qui ortu suo iterum explicat
 gemmas eorum, et sic singulis diebus
 dehiscunt, & singulis noctibus se conuol-
 uunt, donec omnino pereant et tabes-
 cant. Quod naturæ sacrum ad aliam non
 possumus referre causam, quam ad spiri-
 tus ipsius lucis, qui vigente sole et præsen-
 tia sua florent & copiosi sunt, innatōsque
 vitales spiritus ipsorum florū roborant
 & multiplicāt, ita ut roborati & multipli-
 cati gemmas florū diducant, et explicare
 faciant. Dum verò lumen solis abest, tali
 fotu destituti spiritus vitales ipsorum flo-
 rum, & quasi marcescentes, gemmas clau-
 dere coguntur.

Pari omnino ratione fit in fontibus qui-
 busdam: spiritus ille lucis innatus et natu-

ralis quorundam fontium ita robatur
præsentia solis et lumine, ut virtus eius eu-
dens appareat, fotu tali circumsepta: dum
autem priuatur tali fotu, marcescit adeò
ut non vigeat: spiritus siquidem quibus hi
fontes fiunt et producuntur, tantam sym-
pathiam habent cum spiritu luminis & so-
lis, ut perpetuo eius fotu indigeant ut con-
seruentur.

*n. 2.
certaines
fontaines
attractives
de l'esprit
universel*

Obijciet querulus quidam, cur fontes
omnes non mirum idem, et simile operā-
tur; cùm omnes fiant et producantur ab
ipso luminis spiritu, cuius pater est sol? Ra-
tio in promptu est, quòd pueri et filii om-
nes non æqualiter sequantur naturam pa-
tris: Quilibet fons habet particularem spi-
ritum, qui à sole, tanquam à patre suo de-
pendet; hic autem spiritus est particularis
filius solis: filii autem hi non omnes æ-
qualem habent virtutem solis, quamuis ex
sole sint omnes, et inde hi potius, quàm
alij solem sequuntur et amant, cùm plus
virtutis et natura solis obtineāt. Hinc cla-
ret quòd in productione fontium nonnul-
lorum, Sol sæpe sæpius magis ac naturæ
suæ plus contribuet, quàm aliis quiuis
planeta cœlestis: vnde hi fontes sic pro-
ducti solem imitantur magis, ac eius mo-
tum sequuntur quàm alij fontes, in quo-
rum productione minores fuerant solis in-
fluxus.

n. 3.

fide

*Fontes
solares
qui:*

Sic etiam obseruari potest, Lunam et
alios nocturnos planetas, maiores et effi-

caciōres influxus impendere in produc-
tione quorundam fontium, quām diur-
nos planetas : sic etiam hi fontes noctis
magis sequuntur naturam et motum,
quām jalij , quibus sol et planetæ diurni
præsunt.

hic
Concludamus ergo fontes qui se-
quuntur naturam solis et motum, et qui
diu virtutes suas manifestant, noctu verò
occultant spiritu vitæ solari pollere ac vi-
gere, qui interdiu vigere solet ; noctu ve-
rò silere, et sic eius virtutes interdiu etiam
florent, et noctu marcescunt, et omnino
bescunt.

V N D E N A M F O N T E S
nonnulli noctu vigeant, inter-
diu verò sileant.

C A P V T   XXIII.

RA R V M est, ac valde mirum Deum
authorem naturæ, non voluisse vir-
tutes omnes & proprietates naturales in-
terdiu solū elucescere ; noctēmque etiam
Nox su-
as habet
virtutes. voluisse suis dotari virtutibus, & miris
naturæ donis. Dies sola totas non excludit
& expādit naturæ dotes, nox suas particu-
lares habet ac retinet proprietates : vt lu-
minibus peculiaribus illustratur, sic etiam

& particulari condonatur naturæ dote, & mixta naturalia possidet quæ noctu solum virtutes suas & proprietates ostendunt, & manifestant. Quod si nox etiam sua habeat peculiaria animalia, quæ noctu solum suas peculiares exercent actiones, sic & plantas & atbores habere debet, quæ noctu plus virtutis & actionis, quam interdiu possideant, ut animalibus nocturnis inserviant. Fôtes etiam nocturni esse debent, qui plus virtutis noctu, quam interdiu obtinent, noctemq; mirandam constituunt.

Prægrandis est numerus florum qui pulchritudinem suam noctu ostendunt, interdiu vero occultat. Et arbores quam multæ sunt quæ noctu fructus excludunt, & quod pretiosius habent nocti consecrant, & dedicant.

Lumen etiam illud vitæ, quod est rerum omnium principium, nunquam elementis verâ unione permiscetur, nisi noctis tempore: vnde Philosophi Spagyrici, enigmaticè, dum loquuntur de mixtione illius luminis cum corpore elementorum, asserunt noctem præbere vestimenta lumini visibilia, ac palpabilia, vocante que lumen illud à natura ita præparatum, diem noctis humiditate circumseptum.

Hinc vera ratio peti potest, cur sint fontes nonnulli qui noctu virtutes suas ostendant, & manifestent; non enim validum irum est, cum lumen illud vitæ, re-

rum omnium principium vniatur & misceatur elementis tempore noctis, reperiri mixta, plantas, arbores, & fontes qui spiritum illum vitæ in instanti suæ mixtionis cum elementis attrahant & sugant, in alimentum & conseruationem sui ipsius, & inde plus virtutis habeant cum & principium virtutis & actionis tunc temporis plus sugant, & attrahant, suásque actiones tunc temporis magis manifestant, cùm à principio actionis & virtutis suscitetur intimus calor ad actionem, vt recipiat alimentum & fotum naturalem suum quem illi competit.

Vnaquæque etiam res naturali instinctu ac propensione fertur in amorem rei sibi similis tum substantia, tum qualitate. At ea omnia quæ noctu vigent similem habent naturam cum Luna & constellationibus nocturnis: hæ siquidem virtutes coelestes ea omnia quæ noctu vigent, compingunt ac componunt, & eatenus illis omnibus similem infundunt naturam.

Cùm autem Luna & reliquæ constellations nocturnæ noctu vigeant & polleat, rationi consonum est, vt illa omnia quæ nocturnarum constellationum sequuntur essentiam, sequantur etiam qualitates & virtutes eorum: Cùm autem constellations nocturnæ vna cum Luna ipsa plus virtutis habeant noctis tempore, quam luce diei, sequitur hinc ea omnia quæ nocturnarum constellationum sequuntur essentiam

essentiam & naturam, plus habere virtutis noctu, quam diu: fontes autem multi sunt quibus Luna & aliæ constellationes nocturnæ peculiares & proprios instillarunt influxus, & essentiam propriam lunarem & noctu valentem communica- runt, vnde ipsi noctu vigent, diu verò si- lent.

Sicut Sol, Solares habet suos fontes qui diu vigent, multaque alia mixta quæ solis natura imitatur; iustum etiam & æquum est, et rationi naturali consonum Lunam habere sua peculiaria mixta, quibus adeo prædominetur, ut tempore noctis quo magis lunæ virtutes & proprietates elucent, elucescant etiam horum mixtorum proprietates. Noctis siquidem tempore in quo Lunæ, aliæque nocturnæ cœlestes vir- tutes vigent ac florent, fontes qui cum his virtutibus ac potentijs cœlestibus concor- dant, suscipiunt plus virtutis & energiæ, concepto in se spiritu illo viuifico re- rum qui ab astris nocturnis tanquam à quibusdam venatoribus, humiditate no- ctis tanquam rete mirabili captiuus incar- ceratur, & rerum omnium mixtis sic captus includitur, nec ab hoc carcere po- test liberari vlo modo, quin à suo simili puro, et nondum ullibi locorum inclusio liberetur.

Quod si tunc temporis spiritus hic re- vnde fœ- rum omnium virtus copiosius includa- tes noc- datur mixtis, non mirum est si reperiatur turni

Fontes
noctur-
ni vnde.

Luna sua
peculia-
ria ha-
bet mix-
ta qui-
bus do-
minatur
& pre-
est.

hic

plus virtutis habent noctu quām diu. fontes nonnulli, qui noctis tempore plus virtutis habeant, quām plena diei luce, cūm noctis tempore causa virtutum eorum fontium sit præsens, sole autem præsente peregrinetur.

Vnde nonnulli fluunt tota nocte, die verò siccantur, cūm spiritus vitæ fontium pater noctis tempore aqua fiat, vagatur in lucem, & radios tempore diurnæ lucis.

nad Concludamus igitur fontes omnes quorum virtus & energia noctu viget, & quorum ynda fluit tempore noctis, dependere ex Luna, & nocturnis constellatōibus, quæ quidem virtutem habent humectandi lumen, & ipsum corporibus elementorum immiscendi.

lumen Lumen autem istud, corporibus elem-
fit aqua mentorū permixtum, est scaturigo & causa
noctu. vera, efficiens, & materialis fontium om-
nium: cūm autem causa materialis & effi-
ciens fontium omnium aqua fiat tem-
pore noctis, hinc clarum est, fontes non-
nullos vigere & florete magis eo tem-
pore quo nascuntur & oriuntur, quām alio
quouis; cūm astra nocturna quæ fontes
hos producunt, tēpore productionis, plus
infundant virtutis, quām alio tempore:
agens enim dum agit, suam virtutem in-
fundit in materiam patientem, & hæc tunc
temporis recipit: sic fontes hi ab astris no-
cturnis producti, virtutem horum astro-
rum recipiunt maiorem tempore noctis

quo producuntur, eāmque virtutem manifestant efficaciorē & potentiorem, quām alio quoquis tempore.

V N D E N A M S A P O R E S
*& odores varij in fontibus
 proueniant.*

CAPVT XXV.

SAPORES & odores omnes qui in fontibus reperiri possunt ex spiritu mundi, fontium causa efficienti proueniunt: harum qualitatum varietas ex varia coctione elementorum quæ fontibus insunt originem habet; dum enim miscentur elementa ab ipso spiritu dum miscentur concoqui videntur ab ipso cœlesti calore ipsius spiritus, & in ipsa coctione gradum saporis & odoris acquirunt, qui competit mixtioni & coctioni, horum elementorum: id experientia quotidiana certum & manifestum habemus, in fructibus eiusdē speciei apud Italos, apud Gallos, apud Anglos, Germanos, & alios eiusmodi populos. Qui fructus etsi sint eiusdē speciei, tamen sunt diuersæ qualitatis, nec uno & eodem sapore & odore dominantur, sed penitus vario ac diuerso, pro-

*sapores
 & odo-
 res in na-
 fontibus
 vnde
 sine. Ex
 spiritu
 mundi.
 causa
 efficiens
 fontium.*

hie
pter diuersa climata, in quibus enascuntur hi fructus; quia in his diuersis terræ regionibus, calor externus solis varius ac diuersus est, & planetarum aliorum influxus etiam varius est, qui coctionem & pepasimum horum fructuum variat, & perinde humidum radicale eorum variat ac distinguit, quod diuersis qualitatibus ipsum condonet, vnde varius in his omnibus fontibus sapor & odor.

112
Ut se habent fructus in diuersis terræ partibus, sic se habent fontes in diuersis terræ antris ac cauernis: in his enim cum sint inter se diuersæ & variæ, variatur humidum radicale fontium: Sol enim & astra reliqua, varijs suis aspectibus, in diuersis terræ partibus dispositiones varias producunt in terræ cauernis, vnde fontes qui hic producuntur varijs sunt, cum sol & astra lumine & influxu varia ibi sint: & proinde cum varia sint influxu, effectibus etiam & productionibus variari oportet; hinc etiam qualitates fontium variati necessitatis est, cum & substantia varia sit. Aciditate donantur nonnulli, amaritudine alij, dulcedine multi, insipidi quamplurimi, vinosi nonnulli, saliti, acres, & mordaces quidam. At potabiles insipidi, & sine odore ullo esse debent, ex puro solis influxu & radio volatili, cum puro clementorum humido, hoc est cum pura elementorum omnium substantia, cui humidum aeris, & aquæ præualeat, hoc est mercurij

112

vitalis prædominetur substantia: hinc enim tantum potabiles & alimentitij fiunt in rerum serie fontes.

Omnis hi varij fontium sapores, qui in varijs per totum orbem fontibus reperiuntur, non ex alio scaturiunt, quam ex humido, seu mercurio fontium, qui varius factus est ac diuersus, ex vario & diuerso lumine Solis & astrorum, quæ mercurium hunc constituunt, & secundum variationem aspectuum solis & astrorum, variatur hic fontium mercurius, qui diuersis qualitatibus primis & secundis hinc donatur: hæque qualitates magis ac magis perficiuntur dum interno suo sole, hoc est calido naturali & innato, ad maturitatem & coctionem perducuntur.

Qui sciunt calido congelare aquam, experientiâ sciunt & intelligunt quid velim, & qua ratione unum & idem coctione solâ continuâ, varijs in temporibus variatur, ac diuersis donatur qualitatibus ex sola continua coctione, quæ solem internu rei suscitat, & sua occulta dona & proprietates manifestas & visibiles reddit.

Negare tamen non possum quin aliquando in fontibus portio quedam vitrioli, aut alterius alicuius mineralis admisceatur & ex horum mineralium mixtione adueniat fontibus peculiaris quidam sapor, qui quidem sapor cum non sit naturalis, sed aduentitius ex mixtione accidentali, facili negotio per simplicem di-

stillationem ex aqua fontis separari possest; alij verò sapores cùm sint insiti & naturales, nullo artificio humano à fontibus separari possunt, sed vñā semper persistunt, & vñā cum ipsis aquis commoriuntur & pereunt, nisi mutetur & alteretur ipsamēt aqua fontis per coctionem internam solis terreni, hoc est caloris naturalis ipsius terræ, qui omnia terrena, & fontes ipsis alterat & varijs qualitatibus ornat, ex varia coctione interna quam recipiūt fontes ex interno suo sole, seu calido innato. Ut in fructibus apparet, qui ex coctione varia, quam suscipiunt ex interno suo sole, donec omnino intereant & consumantur, semper varijs, ac diuersis dotantur qualitatibus primis ac secundis.

*Sapores
& odo-
res in
fontibus
ex calo-
re inter-
no de-
pendent.*

His itaque constitutis concludere possumus sapores omnes qui in fontibus varij reperiuntur, dependere ex interno suo calore, seu sole ac sulphure, quod essentialiter fontes constituit, quodque sulphur agendo in humidum suum radicale, quod & mercurium nos dicimus, dum varie coquit illud, variae hinc exsurgunt qualitates & perinde sapores, qui in fontibus reperiuntur varij, ex varietate coctionis humidi radicalis eorum seu mercurij, seu spiritus mundi in ipsis fontibus individuati originem habent. Etsi in nonnullis ex mixtione mineralium nonnullorum, vti vitroli, sulphuris, Salis, & similiūm dependeant, qua tamē mixtio accidentalis

est, & non essentialis, eiisque causa indagatu facilis est, cum ex occurso mineralium horum dependeat.

V N D E N A M F O N T E S
vulgares & potabiles, æstate fri-
geant, hyeme verò caleant.

CAPVT XXVI.

PHILOSOPHORVM omniū turba, communi omnium consensu, asserit, aquam fontis vulgaris & potabilis æstate frigere magis, quam alio quoquis tempore; imò & hyeme calefcere propter antiperistasis. Est autem inter philosophos antiperistasis compressio vndique circumfusa frigoris vel caloris, hoc est actio caloris pellentis & comprimentis vndique calorem. Ut verbi gratia dum æstate calor in superficie terræ viget: calor ille vigens comprimit vndique frigus, & pellit ipsum in intimis ac profundis terræ cavernis: unde cavernæ tunc temporis frigent & quicquid iā ipsis reperitur friget etiam: dum verò hyemis tempore viget frigus in superficie terræ, frigus illud vigens, calorem pellit ac comprimit in intimis terræ artis, & sic interiora terræ calent hyemis tempore. Reciproca autem hæc actio ca-

G 4

Antipe-
ristasis
quid sit.

n

hic

hic

hic

lotis & frigoris inter se, dicitur antiperistasis : cui soli Philosophi fere omnes attribuunt causam quâ potissimum fontes æstate frigidant, hyeme verò calescunt: cùm enim interiora terræ hyeme per antiperistasin caleant, sequitur inde fontes qui ex intimis terræ scaturiunt calescere per eandem antiperistasim, & sic etiam æstate frigescere : hic est hac de re communis Philosophorum omnium sensus & opinio ; quæ tamen non mihi arridet, ac omnino placet, cùm non satisfaciat omnino quaestioni; nam adhuc superest quaerendum, cum antiperistasis hæc fiat, vndenam frigus calorem compellat, & vndenam calor frigus vndique æstate comprimit : calidum enim cum sit agentium omnium potentissimum, frigus ipsum semper vincere, ipsumque catenis vincitum tenere deberet, in intimis terræ antris, tanquam in locis remotissimis ab ipso caloris throno.

Cœlum est fons caloris.

Cœlum siquidem est pater & fons caloris, (cum sit fons & origo luminis , à quo calor omnis dependet, vti alibi probauimus) terramque vndiquaque circundat & calefacit eam suo vitali lumine & calore; vnde frigus deberet in intimis terræ antris semper repercuti , & interiora terræ semper frigescere deberent ex repercussione frigoris, & inde fontes etiam frigescere omni tempore deberent: nihilominus experientia ipsa compertum habemus , nunc interiora terræ calescere, & nunc frigescere &

sic per vices alternas caloris & frigoris pati actiones, & sic etiam fontes nunc calefere & frigescere videmus, per antiperistasis illam frigoris & caloris, cuius causa superest perquirenda, ut veram et legitimam causam pernoscamus. cur fontes hyeme caleant, & æstate frigeant.

Fontes ergo æstate frigent, cum calor naturalis, & insitus ipsius terræ, seu lumen internum & naturale, quod omnibus clementis à Creatore ipso implantatum est, tunc temporis ad superficiem terræ magno impetu concurrat, ut nutriat, foueat, ea omnia quæ egent illo lumine vitali, ut eo alimento & fotu ad germinationem & productionem concitentur. Itaque cum calor innatus terræ totus ad superficiem concurrat æstatis tempore, ut mixta omnia nutriat, foueat, ad germinationem concitet, superest ut interiora terræ tunc temporis, destituta calore suo naturali frigescant, & omnia quæ inibi sunt, & præcipue fontes frigoris pertiniant effectus.

Hyeme vero calent fontes, & interiora terræ, quod innatus terræ calor tunc temporis ad superficiem terræ non attrahatur, immo poris terræ condensatis à frigore externo impeditur ne exhalet, immo totus conseruatur & ita crescit & multiplicatur, quia sol internus ipsius terræ dum radios suos effundit ad superficiem terræ, eam ipsam frigore constipatam & quasi con-

Æstate
cur in-
teriora
terre fri-
geant.

hic

Hyeme
cur in-
teriora
terre ca-
leant.

attenuata

hie strictam inuenit, vnde repercutiuntur ipsi radij versus fontem: suum & sic multiplicatur calor internus terræ, & viget tunc temporis ætas in intimis terræ, & sic coquuntur omnia terrena, & pepasimum consequuntur, quæ aliquin percoqui non possent, & perfectiōnem consequi.

nō *tempor* Hæ veræ sunt ac legitimæ antiperistasis causæ, quæ non ex fuga frigoris, vel caloris dependent; at ex vera attractione caloris, & ipsius consumptione, in superficie terræ dum viget ætas, in enutriendis & fouendis mixtis, vel ex retentione ipsiusmet caloris in intimis terræ dum viget hyems, ad enutrienda & fouenda tunc temporis ea omnia quæ in intimis terræ progignuntur.

hie Ut hæc doctrina clariūs intelligatur, sciendum est, calorem vitalem totius naturæ centrum habere, in quo viget, centrum mundi, & totius naturæ creatæ, est centrum terræ: in centro ergo terræ viget calor vitalis totius naturæ: id ex particularibus naturæ mixtis (quæ singula, mundi naturam integrum representant) colligere licet: in centro enim cuiuscumque mixti viget calor vitalis ipsius. Si ergo id in singulis naturæ mixtis reperiatur, in ipsomet totius naturæ corpore idem repetiri necesse est.

nota In centro ergo terræ viget ac floret calor seu ignis vitæ, qui ex seipso perennes

calore
vitali
seu igne
vita

effundit vitæ radios ab ipso centro vsque ad superficiem, quæsi tempore hyemis frigore vigeat, poris eius frigore obseratis continetur ipse vitalis ignis in suo sinu, & multiplicatur, cùm non exhalet & sic crescit vitalis ille ignis hyemis tempore. Si vero eadem superficies calore externo solis calefiat, tunc temporis referantur pori ipsius, & per poros terræ apertos exhalat & euaporat ignis ille naturalis terræ conclusus, & sic euaporato calore, & igne exeunte temperantur interiora terræ: immo frigent, diminuta ipsius causa. Hæc est vera causa cur hyeme interiora terræ calent; nisi enim in centro terræ calor naturalis & insitus adesset perennis, & ab ipso centro perenniter ascenderet ad superficiem, frigus extremum hyemis non posset intima montium calefacere detruso inibi calore, qui in superficie terræ perfusus repetitur: calor enim non intima montium peteret, nisi & fons caloris in intimis ipsis montium adesset, sed potius cœlum versus aduolaret, cùm ab ipso cœlo descendat.

Ex his concludamus fontes hyeme calescere, & estate frigescere, non ex antipristasi; at quia calor naturalis & insitus ipsius terre maior est hyemis tempore, quam alio quauis: frigescere vero æstatis tempore, quia eo tempore, calor ille (qui & nobis Sol, & sulphur vitæ, & ignis dicitur) minimus est cùm ad superficiem terræ eo

Calor
omnis in
cœlo
non la-
mine de-
scendit.

tempore attrahatur ab ipsis naturę mixtis,
vt eo nutrientur, moueantur, & ad prolem
excitentur.

V N D E N A M M O T V S
fontium versus diuersas mundi
partes.

C A P V T XXVII.

Vnde motus aquarū versus varias mundi partes. **D**IFFICILIS admodum est hęc quęstio, vndenam fontes hi Oriętem versus, alij versus Occidentem, ad Septentrionem quamplurimi, ad Meridiem multi moueantur. Infiniti fere Philosophi hanc tractarūt quęstionem, & asseruerunt aquam naturali sponte mobilem esse, cùm liquida sit & fluida, terminóque alieno cohibeatur.

Alij verò Philosophi causam huiuscē motus cōelo tribuunt, cùm motu suo quęcumque liquida sunt & fluida secum trahat & moueat. Alij verò gibbosę naturę terrę & rotunditatē : circa quam aqua perenniter decurrit, vt ipsam terram sīnu suo cohibeat. Sunt verò multi qui aéri motus istius causam condonent, cùm aér in perpetuo sit motu, & aquam ipsam termino suo cohibeat: vnde cùm terminus aquę moueat, moueri & ipsam aquā ne-

cesser est ; quod experientia ipsa comprobant : dum enim aér immotus est & tranquillus, immota etiam aqua est , & verè tranquilla , ac sinè vlo motu : claudite aquam vase vitreo , immotum maneat vas , immota etiam manebit aqua , nec vnquam mouebitur , nisi moto vase quo continetur.

Prima opinio qua asseritur aquam naturali sua sponte moueri , cùm liquida sit , & termino alieno contineatur , verissima est . Et reliquæ omnes alię opiniones itidem verē sunt , cùm ad vnam & eandem opinionem redeant , si rectè explicentur : spiritus siquidem mundi qui mouet , & excitat omnia elementa , aquam pariter mouet vndiquaque versùs omnes huiusc mundi partes , secundūm attractionem diuersam quam operantur partes mundi diuersè : Occidentales siquidem non attrahunt Orientales ; nec Orientales Meridionales , nec Meridionales Septentrionales ; sed unaquaque pars , quod sibi simile , est attrahit . Vnde fontes qui suam originem ex partibus Orientalibus cœli habent , hi omnes versùs Orientem cursum habent & mouentur , nec vnquam ad alias mundi partes mouebuntur ; quia spiritus qui fontes hos produxerunt orientales sunt , & ex cœli parte orientali oriuntur ; vnde quod productum est in terris ab ipsis spiritibus , semper versùs fontem & scaturiginem suam tendit ac vergit .

nas
Et sic fontes omnes alij qui in diuersis alijs mundi partibus originem habent, versus partes cœli mouentur ex quibus spiritus cœlestes descenderant ad fontes producendos.

his
Et sic fontes naturali sponte mouentur versus partes cœlestes ex quibus spiritus productores suscepereunt.

*Fotium
motus
ab spiri-
tu mun-
di.*
Concludendum ergo est, fontes moueri versus diuersas mundi partes, ab spiritu mundi vniuersali, qui eorum fontium essentiam & naturam constituit. Qui quidem spiritus cum ab omnibus mundi partibus diffundatur, at in omnibus mundi partibus producenda producat, fontes qui ab spiritibus Orientalibus producuntur, versus Orientem semper cursum habent, quia causas productrices sequuntur, & naturali sponte versus originem tendunt.

Sic & partes aliæ cœlestes quo spiritum hunc vniuersalem terris communicant ad fontes ibi producendos, versus ipsas fontium motus compellunt ac dirigunt, ut semper eò tendant, quo productores sui sunt: Sic arbores omnes, & vegetantia cuncta, innatum hunc imitantur motum, partem cœli respiciunt ex qua potissimum peculiarem sui causam suscipiunt: fortuitum enim non est, arborem & plantam aliquam, eandem cœli partem aduersam habere, quia id innatum est & naturale, oranibus vegetantibus partes cœli, sui productrices semper aduertere. Sic pariter

fontes agunt, cursus suos dirigunt versus
coeli partes, ex quibus perenniter spiritus
fontium productores descendunt, tan-
quam ex inexhausto aquarum pelago.

CONCLUSIO LIBRI
primi Hydrographi
spagyrici.

QUAMPLVRA diximus hoc in primo
Libro de natura, & essentia, de origine, ac
miris fontium effectibus in genere. Ad perfectionem
tamen Operis de fontibus in particulari nobis iam
superest dicendum, ut miros spiritus mundi effectus
in fontibus conspiciamus: quos quidem effectus ad
causas occultas referunt multi, & fere omnes Au-
thores qui de natura miris tractant. spiritum hunc n
nescientes, & lumen ipsum natura ipso Sole corus-
cante, & radiante conspicere nolentes. Nescio
quo fate id factum est præteritis in seculis; iam
vero Dei gratia id in dies clarius & nitidius elu-
cescit, & mentes omnium Authorum irradiat; ita
ut causas illas occultas tanquam vetularum imp-
rias iam ab scholis eliminare incipient Doctores.

Solus hic est spiritus qui natura mira patrat:
absque illius spiritus actione natura mortua iacet,
ut multis in locis Operum nostrorum patefecimus.
& adhuc clarius Deo dante ostendemus sequenti in
libro de fontium miris effectibus. Quidquid enim
va

n° 2 Omnes rum est, & mirum in elementis, id ab spiritu lu-
natur-
nis actio eis, qui spiritus mundi est, dependet & originem
ab spiri-
tu est.

Niet Qualitates prime & secundae nihil fere dane
cognitionis rerum mirandarum, sed solus est hic
Niet spiritus, qui intrinsecus & extrinsecus totam na-
turam suo lumine irradiat, & nihil est occulti quod
non manifestetur ab ipso: Qui ipsum nonit, habet
Niet solem ubique anteambulonem, nullibi tenebre re-
Lespotit periuntur. At verò qui ipsum ignorat, verè cacus
genuval est, omnia illi occlusa sunt, & densissimis
humoribus tenebris obvoluta. Quod videt & palpat
est superius ignorat quale sit, & quid sit, &
meum de aliorum dictis, & scriptis
La lumine fidem habere
Ex leue verbis cogitur.

qui est lez
corps ou
ouevre
invisible
de et typic
est un el
solatil
otien
nageante
Ex diffoule
dans lez
fluides de
Leau, rosse
pluies meo
fleuves, l
goutieres, Et
fontaines, —
pao son aide

HYDRO-

eray, il riverera tout, ceit l'Alkaert
vni vesel leuva laus seu qui quoque
comme de la glace ^{catering} tout, par son
egout armeyle en flamine & en
fonte tout les fumers, reviviscent tout
les afflatis, & le vives d'ague.

HYDROGRAPHI
 SPAGYRICI,
 SEV DE FONTIVM
 miris virtutibus,
 LIBER SECUNDVS.

DE FONTE QVI REPE-
 ritur in pago de Belesta , in
 Saltu Pyrenæo.

CAPVT I.

FONS hic situs est intrà mon-
 tes Pyrenæos, in Saltibus Py-
 renæis , in valle vna, intrà duos
 altissimos montes , ad radicem
 montis dicti Estorbe, vnde no-
 men fontis : horarios patitut æstus à die
 festo S. Ioannis Baptistæ incipiens , & per-
 gens , & continuans ipsos æstus finè vlla
 intermissione usque ad Natiuitatem Do-
 mini, quo tempore fluit perpetuò, ex spe-
 lūca fornicatim excavata ad radicē mon-
 tis sui qui ex natura sua & sponte præscin-

H

ditur in præcipitum, ad radicem cuius scaturit fons ille, qui mira sua scaturigine Philosophos omnes stupefacit, & in admirationem rapit: nam tanta aquæ copia fluit, ut in ipso scaturiginis limine molentrinas quatuor, vbi ferrum liquatur, claves aguntur, & arbores scinduntur in asperes magna incolarum cōmoditate & utilitate agitet. Quādō hyberna tēpestas valde sicca est & frigida, nec imbribus perturbatur, tunc temporis horarios suos patitur æstus usque ad sacrum Paschatis diem, quo mira annonæ fertilitas præsigitur. Cūm verò in ipso Octobri mense, vel Nouembri cessat ille horarius fontis ipsius æstus, sterilitatem annonæ denotat. Itaque incolæ habent in ipso fonte certissimum fertilitatis & sterilitatis præsigium. Rationes naturales vnde id fiat certæ sunt his omnibus, quibus scaturigo fontis huius nota est; fertilitas siquidem terræ dependet ex copia spiritus mundi, qui vera est pinguedo terræ & centrum fertilitatis, à quo virtus germinandi procedit.

ma
Ricq

Cūm verò fons hic tota hyeme æstuat, signum certissimum est spiritum mundi, qui æstum hunc operatur in fonte ipso, copiosum esse, & valde turgere, neque euocari ab alia terræ parte huic opposita, sole à nobis recedente, vt æstatem producat in alio hemispherio, aut saltem signum est spiritum mundi non obtenebratum esse, & stupidum factum aquarum hyema-

no
Spiritus
mundi est
centrum
fertili-
tatis.

lum copia, qua vigor & virtus spiritus istius obtunditur, & copia germinis multo minor est, herbarum quantitas & palearum moles producitur, grani verò & seminis parum, dum hyems pluua scatet, & madida est.

Quando verò frigida & sicca est, spiritus tunc temporis separatur ab omni phlegmate & seroso humore, vnde altius & profundius totam penetrat terram, & magnō se corpore miscet, & semina cuncta secundo suo nectare imbuit, & prolificos copiosos fœtus educit. Fons ergo dum æstuat hyemis tempore, inopiam aquæ in interioribus terræ denunciat: nam si aqua copiosa esset, fons non æstuaret, at perpetuo fluxu & continuo flueret, & perennes funderet aquas, à quibus spiritus mundi vigor, & virtus obtunderetur, frigidis ipsis aquæ qualitatibus: cùm verò his spoliatur, purus putus est, & sua essentia simplici terram fecundat.

Cùm verò æstus suus mature cessat, & toto hyemis tempore perennes & continuas suas fundit aquas, tunc temporis pluviosa, frigida, & algida indicat hyems, & aquam elementarem nimis in interioribus terræ antris abundare, quæ spiritum hunc, fertilitatis causam, sua copia obtundit & obstupefacit vnde virtus eius minor est, & sterilitas oritur, quod semina quæ terræ creduntur ad germinandum ydore nimio putrescant & corrum-

pantur: sic fons hic, suis æstibus fertilitatem & iterilitatem annonæ denunciat. Qui æstus nullam aliam habent causam, quam eam quam diximus & declarauimus in primo libro huius Operis, cap.

10.

Vnde At vndenam est horarius, & cur spatio
horarius viginti quatuor horarum, quater vigesies
æstus repetitur? id oritur ex copia spiritus mundi,
fontis qui in origine huius fontis copiosus
Eistoribe. valde est. Et aquam quam producit intrà
 horam, certum est impedire exitum spiritus huius, suo corpore denso, eoque frigido; itaque spiritus comprimitur & ne exeat impeditur: vnde crescit spiritus & copiosior factus, & inde fortior, pellit cum *impetu aquas quas ipse produxit & cumulauit in vnum: & hic impetus per horam integrum continuatur, donec copia spiritus exierit, & hoc sit potius æstatis tempore, quam hyemis; eo quod in ipsa æstate, spiritus mundi qui mineralibus fabricandis & producendis impenditur, turget tunc temporis in intimis terræ caueris.*

n^o Et aqua frigidior est & copiosior in ipsis locis, quam alio quoquis tempore, vnde copia sua, & frigiditate poros terræ condensat, & comprimit, ita ut liber non patet exitus spiritui mineralium.

hic
hic

Hyemis vero tempore spiritus ipse minor est in caverne terræ, quod euocetur ad aliam hemispherij partem, in qua sol vigeat, & æstatem facit & suo magnetico ca-

lore, & radio, spiritum hunc sui similem attrahit ad germinationem in rebus faciendam.

Addam etiam quod hyemis tempore in terræ antris calor vigeat, vnde aqua quoque in ipsis terræ caueris reperitur, calescit, vnde rarer est, & permeatu facilior ab ipso spiritu; inde aqua hyemis tempore motu violento non pellitur ad exitum, sed motu perenni & continuo: quia etiam forsitan totus mineralis spiritus tempore terræ in aquam conuertitur, & sic cum totus conuertatur in aquam spiritus, motum illum præter naturam aquæ non exercitat.

Hæc est, nū fallor, vera & legitima ratio cur hic fons horarios patitur æstus æstatis solo tempore, & aliquando in ipsa hyeme, si hyems æstatis conditiones & proprietates æmuletur.

Anno 1624. & 1625. totis hisce fere annis, horarios suos hic fons passus est fōrē Elætus, propter copiam & abundantiam spiritus qui in hisce annis copiosus fuit, & mutationes insignes indicabat, in tota rerum humanarum serie: vnde per totam Galliā deuicti sunt, & superati hæretici, & præcipue vbi fons hic æstus suos excitat, vbi Dominus Franciscus d'Amboise, Comes d'Aubijoux, Christianus & Catholicus rigidus, summa cum pietate, & ad Christum fidē, Calvinismū, & professionem ipsius hæreſeos, ex professio clientibus

suis omnibus apud locum de Belesta, interdixit, ac prohibuit, & violatoribus interdicti huius poenas summas indixit, unde mors nonnullorum clientium subsequuta est, & præcipue Ministri huiuscæ hæreses. Tandem persistente Domino Comite, hæretici conuersi sunt omnes, & veterem religionem Catholicam & Apostolicam Romanam amplexi sunt.

Hosce motus varios & insignes in Religione Christiana indicabat motus ille insignis huiuscæ fontis: cum spiritus mundi, Christi veri verum symbolū cum copiosus est & abundans in rerum serie mutaciones insignes facit, & corpora in optimum sui statum & conditionem reducere ten-

Qua ratione ex cœlo possunt augurari hæreses & animi motus. dit, unde cum & corpora mutantur in melius, sic & passiones animarum, & cultum ipsum diuinum reformatur in melius. Vnde ex cœlo ipso possunt augurari hæreses & earum initia, & mortes.

Fuisset eradicata omnino hæresis illa ex animis omnium, si quamplurimi. Comites d'Aubijoux in Gallia reperti fuisset, qui simili animo spinas illas & tribulos, ab Ecclesia Catholica euulsissent, dum cœlum & terra id ipsum infinitis datis signis proclamabant.

Signum destrunctionis Rupelli. Eodem ipso tempore, & eodem anno, antequam Rupella obsidionem passa fuisse, datum est ad litus ipsius Rupellæ signum præclarum, & notissimum ipsius destruc-

ctionis, & prostratae hærescos, nam aqua maris facta est dulcis & amaritudinem, suam & salcedinem depositum: signum certissimum Rupellam tandem ferocitatem & agrestes suos animos & cultus depone-re debere, & tandem dulcescere, & ad Ecclesiæ Romanæ dulcedinem tandem deuenire, recedente amaritudine hærescos Calvinisticæ.

Mysteria hæc naturalia occulto & recluso suo sensu hæc iudicare volunt, quæ tam en nullo humano ingenio possunt sic explicari, cum causas cur ita fiant per-pendere nolint, sed ad alias terum causas id detorqueant: veluti dulcedo huiusc litoris marini, ad inundationem Ligeris refertur; cum tamen Ligeris incapax sit totum littus huiusc maris in aquam dul-cem permutare. Id solum referre debe-mus ad spiritum mundi, qui actione sua dulces aquas facere potest, immo colochyn-tides & aloëm ipsa dulcescere potest: vnde & litus hoc suam amaritudinem & salse-dinem spiritu ipso amittere potuit, vt incolæ ipsius litoris notam haberent Dei gratiam & misericordiam: qua emittit spi-ritum suum, & renouat faciem terræ & maris: vnde & multi hæretici hære-sim abjurarunt & gratiam illam diuinam prægustarunt, ef-fuso de nouo spiri-tu, quo renouati sunt.

DE FONTE QUI
dicitur Son.

CAPVT II.

Fontis
Son des-
criptio. FONS hic situs est in Pyrenæis, prope montem Tabor nuncupatum, Hispaniam versùs. Huius fontis scaturigo parua, est napello circundata, & inde venenosa, animalibus cunctis quæ ex eo bibunt fonte, lethalis est potus, & quidem intrà paruum ac breuissimum tempus.

Quamplurimi huiusc fontis venenum napello dederunt: egomet ipse in Palladio meo huiusc fui opinionis; at in præsentiarum prudentior factus, mutauit sententiam, & assero venenum huiusc fontis ex natura ipsius fontis, & non ex corruptione ipsius napelli in fontem cadentis.

N° 2 Spiritus siquidem mundi qui fontes producit, & omnia in rerum serie, dum fontem ipsum ex materia elemētorū, producit, in eo ipso fonte Arcenicum spirituale producit, quod aquæ permiscetur: facillimum est huic spiritui venenoso, aquæ fontis huius permisceri, cùm ipse sit in principio ortus sui, aqua subtilis, vel vapor, vnde Arcenicum & Realgar omne

producitur. Et nisi hac in parte, seu loco
fons scaturiret, ex spiritu illo venenosof
produceretur verum Realgar & Arcen-
icum; at fons impedit illud, & quod Arce-
nici seminis est, fluxu suo & aqua sua rapi-
tur, ita ut nunquam coaguletur; at spiri-
tuosè fluat cum aqua fontis: vnde potens
est & validum in aqua venenum, cum se-
men veneni validius sit & potentius quam
eius corpus, cum in corpore coagulatum
sit semen veneni, & in coagulatione mo-
deretur & temperetur eius actio. Id in pe-
ste clarum & manifestum est, cuius vene-
num spirituale semper est, & seminis es-
sentiam, non corporis imitatur, ratione
cuius potentissimas exercet suas actiones:
dum vero ex seminis natura & essentia,
abit in corpus, & ex spirituali sua natura
in solidum corpus transmutatur, tunc tem-
poris veneni qualitates ferè omnes amittit,
& pestis cessat, dum venenum eius
coagulatur in corpus aliquod: quia tunc
temporis venenum pestis non est com-
municabile, & extra sphæram sui corporis,
agere non potest cum inibi terminetur
eius actio. Sic de veneno fontis huius af-
serendum est, quod potens est & validum
cum spirituale sit, & nondum in corpus
coagulatum, sed semen veneni habeatur,
vnde potentissima est eius actio. At si coa-
gularetur in corpus aliquod minerales, ani-
male, aut vegetabile, tandem eius vene-
num cessaret & evanesceret, & intrà cor-

Veneni
spiritua-
le potē
tissimū.

poris sui limites coërceretur: napelli tamen quantitas generatur in ipso fonte, & circa eius scaturiginem ; quæ quidem napelli quantitas, fontis huius venenum minuit & extinguit, quod spirituale illud veneni semen, ad napelli generationem partim consumatur & impendatur, non tamen omne semen impenditur, sed adhuc superest multum, ex quo venenum apparet.

Ma

Nihilominus si napelli quantitas tanta non esset, quanta est, existimo venenum fontis huius adhuc fortius esse, & in omnes transcuntes sœuire posse : at quia napelli productio maiorem veneni vim ad se trahit, ideo minor est veneni huius virtus. Sic Deus mali totius naturæ viator & moderator, malum hoc minuit germinante & pullulante napello, qui venenum hoc coagulat, & in sui ipsius corpus figit, & condensat, & sic volatilem & communicabilem eius naturam compescit.

Si fodina tandem Arcenici, vel Realgaris alicuius fieri hic possit; credo tandem arefieri posse fontem hunc, & fortasse centum abhinc annis id continget, fixabitur tandem spiritus hic venenosus in fodinam Realgaris alicuius, & sic arescit fons: nihilominus tamen fons perdurare potest, extincta tamen omni venenata qualitate, quia fixabitur ipsa veneni substantia in fodinam aliquam venenatam

& tamen aqua fontis aqua perennis erit,
cūm & ipsa fontis aqua, & venenum ipsum
aqua permixtum inter se distinguantur, Qua ra-
vno pereunte: aliud persistere potest, sic
tandem fons hic amittet venenatam om-
nem substantiam & potabilis tandem ficit;
quo miro stupefient omnes qui co tem- extingua-
pore viuent. tione
fontes
venena-
ti tandē
extingu-
ātur.

DE LACV SANCTI
*Bartholomai apud
Fuxenses.*

CAPVT III.

IN Comitatu Fuxensi supra montem Ta-
bor dictum (qui ad Dominum Baro-
nem de Mirepoix pertinet) datur lacus
insignis aquarum multarum, profundus
valde & altissimus, & trutis magnis fertilis
admodum. Adeò profunda est eius aqua,
ut nigra ex profunditate & altitudine ap-
pareat, potabilis & salubris est, nullibi
diffunditur eius aqua, at stat immobilis &
permanens in cacumine montis huius:
hyeme non crescit, nec æstatis ardore &
siccitate diminuitur. Vulgo fertur eius
aquas motu aliquo arte facto commotas,

Lacus s.
Bartho-
lomæi
descrip-
tio.

vel lapidum iactu, vel agitatione baculorū,dare,&excitare pluuias insignes,tonitrau, & fulgura. Quod fortasse aliquando contigit tempore & cœlo sic disposito; mense enim Augusti, in quo solo tempore licet montem hunc concendere, cùm absit tunc temporis nix, qua cooperitur mons toto fere anno, excepto solo mense Augusti, disponitur cœlum in hac regione ad pluuias,procellas,tonitrau,& fulgura: vnde si hoc in tempore agitetur aqua lacus, & adueniant insignes aëris procellæ & mutationes, non agitationi, sed tempori id condonandum. Nihilominus si hoc naturæ mirum ex agitatione lacus contingat, dixi rationes & momenta huiusc mirandi in Palladio meo: cùm id fiat ex vaporibus & exhalationibus quæ exeunt ex lacu agitato & commoto, in ipsamet regione aëris, in qua meteora illa fieri solent.

No
Vnde la- Iam nobis solum perquirenda est eius
-cus san- lacus scaturigo, vndenam sit in ipso mon-
-eti Bar- tis cacumine; vndenam immota & per-
-tholo- manens eius aqua; vnde sit quod non hy-
-mci sca- me crescat, & estate diminuatur, quod nul-
-turigo. libi effluat eius aqua, & vndenam Trutæ
insignes & prægrandes generentur.

Quantum ad eius scaturiginem pertinet, non sum ego eiusdem sententiæ cum incolis huiusc regionis, qui opinantur aquam esse superstitem diluvij,que in concauitate montis huius conseruata est, ex

humiditate aëris mediæ regionis, in qua lacus hic situs est: caput autem montis mediam superat aëris regionem, & in suprema aëris regione collocatur in qua meteora nulla fiunt: vnde in capite montis nullæ sunt nubes, nec meteora vlla. Quod experiuntur incolæ singulis annis dum mense Augusti montem hunc concidunt ad Sacrum audiendum, quod inibi quotannis celebratur in honorem Diui Bartholoméi in Ecclesia Bartholoméo sacra. Post Sacrum celebratum super lapides altaris qui sub Ioue aperto sunt, cineres spargunt, & digitis scribunt nomen Christi, & alia varia nomina ad placitum, sequenti anno redeuntes inueniunt cineres intactos, & eadem planè nomina super cineres digitis delineata. Quo certissimè indicatur, nec niuem, nec pluuiam, nec ventum hoc in loco exoriri posse, & caput huiusc motis extra mediam aëris regionem esse, & in ipsa supremi aëris regione collocatum esse.

Subjunct
a gesto eu
laminatio

Mirum valde est, in capite montis huius supra mediam aëris regionem reperiri lacum maximum ac profundum, trutis prægrandibus fertilem & copiosum. Errant toto cœlo qui aquas has existimant aquas esse diluuij, nonne consumptæ fuissent spatio annorum duorum millium, à siccitate montis, qui fere aduritur singulis annis calore solis æstiui? nonne etiam consumptæ fuissent ex generatione & produ-

Etione, herbarum & arborum & mineralium, quæ continuo & perpetuo motu in monte ipso producuntur, quæ materiam alimenti, & conseruationis suæ non aliunde desumere possunt quam ex aquis ipsius lacus, cum ibi nulla sit pluua, nec ros vallis, à quo occultum alimentum desumat, quæ in toto monte producuntur. Hæc tentatio & opinio ut vulgaris est, perinde vana & ridicula; quocirca eam mittimus, & afferimus, in lacu ipso scaturiginem esse prægrandem, à qua lacus conseruatur, qui quidem si non crescat, ratio in propria est; quod consumptio aquarum, & earum usus æqualis sit & equipollens scaturigini: quantum aquæ producitur, tantum fere impenditur ad alimetum rerum omnium quæ inibi producuntur. Est enim aqua materia prima rerum omnium, ex qua res omnes fiunt, nutriuntur, & conseruantur: itaque hæc aqua istius lacus cum producatur, producitur ad res omnes producendas quæ in monte ipso sunt & reperiuntur, easque omnes conserandas, unde tantum consumitur, quantum producitur aquæ, unde non redundat aqua.

Dantur etiam in radice montis fontes multi hinc inde scaturientes, qui sine dubio ex lacu originem ducunt per poros montis, unde afferere possum lacum hunc redundare & fluere in radice sua per fontes illos, qui hinc inde passim fluunt cum in superficie sua fluere nequeat, præ

alitudine sua. Ratum ergo sit lacum habere fontē internum cuius beneficio, cius aqua conseruatur perennis & perpetua, ab spiritu mundi, qui inexhausto aquarum fluxu fontem hunc perpetuum & perennem constituit.

Vnde nam autem trutæ prægrandes & insignes oriantur in lacu ipso, sciendum est piscium omne genus ex sola aqua ortum habere, & semen verum piscium omnium in intimo aquarum sinu latitare, quod in actum reuocatur leuissimo calore solis & stellarum. Et quamvis nullum piscium genus reperitur in flumine, aut lacu aliquo successu temporis, hinc inde orientur pisces secundum stellarum & planetarum influxus varios & distinctos, qui varie, ac distincte semen illud internum aquæ, ad piscium omne genus distinguunt & actuant, modò locus nutriendorum piscium productorum sit commodus & idoneus: non enim solum sufficit ad productionem piscium semen aptum & idoneum; at & locus est necessarius, & clima regionis ad enutriendos pisces. Nam alioquin flumen omne, & mare produceret omne piscium genus; nam flumina cuncta, & maria turgent illo interno semine generali, ad producendos pisces apto; at omnis locus & singula terræ climata non apta sunt enutriendis piscibus: vnde cum non habeant vnde enutriantur, in actum non reuocent semen illud internum, vt apparet in

Vnde nam
trutæ in
lacu S.
Bartho-
logmæi.

Corpor- littore Genuæ ipsius ciuitatis, in quo nul-
 eus Ge- lum piscis genus vnquam apparuit. In alijs
 nuæ pis- multis Oceani locis & partibus, quæ pisci-
 cibus ca- bus omnino carēt, quásque pisces fugiunt,
 zeat. tanquam eorum sepulchrum.

Ratio autem huiusce rei forsan esse po-
 test; quia in hisce locis cœlum et influxus
 cœlestes, ope & beneficio spiritus mundi
 producunt quid contrarium & inimicum
 piscibus enutriendis & progignendis, vnde
 pisces fugiant has Oceani partes, tanquam
 eos ipsos destruentes, & speciem eorum
 annihilare comantes.

Concludendum igitur est , Trutas &
 omne aliud piscis genus quod innatando
 reperitur in lacu sancti Bartholomei, pro-
 gigni ex semine illo generali , quod aquis
 omnibus inest quódque semen in Trutas
 peculiari beneficio loci istius , actuatur
 & indiuiduatur , & beneficio cœli , quod
 peculiari influxu Trutas in hoc lacu pro-
 ducit.

Videmus peculiariter flumina omnia
 quę saxosos habent alueos & ex montibus
 saxosis scaturiunt Trutis abūdere, & dum,
 mutatur alueus ; hoc est dum ex saxoso
 alueo fit arenosus , & limo plenus , Tru-
 tas tunc temporis non descendunt in alue-
 um hunc , sed continentur intrà alueum
 saxosum. Quæ experientia nobis est indi-
 cio , loca saxosa propria esse & apta enu-
 triendis trutis & progignendis.

Lacus autem iste sancti Bartholomei
 saxosus

saxosus est, & quasi lapideus totus est
cius alueus, & inde aptissimus progignen-
dis & enutriendis tructis. Aēr vndiquaque
purissimus, cōclum serenum, nubibus &
meteoris alijs probē emunctum: hinc
producit semen, in quo principia Salis,
sulphuris, & mercurij pura sunt, & ab ele-
mentorum limis vindicata: vnde saxa, la-
pides, & arenæ procreantur in quibus se-
men trutarum conseruatur; quæ dum pro-
ductæ sunt ab eadem & simili substantia
à qua progignuntur cautiuntur, ab ali-
mento scilicet in quo viget spiritus salis
ab omni limo elementorum vindicatus;
nana si alimentum habeant lutosum &
viscosum pereunt & destruuntur, tan-
quā ab eo quod suo semini est inimicum,
& omnino contrarium: debent enim nu-
triri à simili substantia, à qua productæ
fuerunt.

Tructæ
vnde e-
nutrian-
tur &
fiant.

nad.

nad.

DE FON TIBVS BVL- lientibus qui sunt in Pago Dax, in Pyrenæis.

CAPVT IV.

IN Pago isto Dax nuncupato, in ipsis Fontes
Imontibus Pyrenæis collocato, versus ebullen-
Comitatum Fuxësem multi fontes repe-
tes inpa-
go Dax,

I

riuntur qui perpetua ebullitione agitantur & ita incalescant, ut carnes crudæ, & reliqua omnia esculēta, perfectè eo calore coquantur; ita vt aqua non egeant incolæ ad esculenta coquēda, sed sola illa aqua calida, & feruida qua turgent fontes, vnde & lixiuia parantur, deplumes fiunt aues omnis generis, & multa alia similia fiunt familię commoda solo aquarum harum fertidarum vſu. Ita feruent & calent nonnulli fontes, vt bos integer in fontes proiectus, subito in pollinem dilutum reducatur, saluis solis ossibus quæ aquis supernatant. Ignes quamplurimi & flammæ cum violentia exeunt ex fontibus ipsis & ex terra quæ fontes circundat: Hinc incendium generale huiuscē pagi exortum est per tres aut quatuor vices: vnde iam coacti fuerunt incolæ, fornicatim domos suas extruere cum lapidibus, nullis interieclis lignis & asseribus, vt se tueri queant ab incendijs hisce subterraneis, quæ ab igne subterraneo fiunt cum tanto impetu & violentia, vt adurat & consumat omnia quæ apponuntur.

*ontes
ullié-
s vna-
de.*

Totus hic mons fere sulphureus est, & intimis suis visceribus sulphure suo puro flamas concipit & alit, quæ s̄epissime cum impetu fotas erumpunt, & in auras scandunt. Vnde fontes omnes qui his in locis reperiuntur incalescant & ebulliūt. Flos sulphuris copiosus, qui supra lapides in ipso mōte reperitur, indicium certum

est interiora montis sulphurea esse , aut
saltē bituminosa , quæ dum aduruntur,
parts sulphuris purior & subtilior sublima-
tur in flores , qui lapidibus adhærescunt :
humidum autem aquosum ipsius sulphu-
ris , quod & acetum montium dicitur , eu-
poratur , & ubi clausum montem inuenit
in ipsis cavitatibus , tanquam in alembi-
cis distillatur in liquoreni acetosum , qui
permiscetur fontibus , & miris virtutibus
ipsos exornat fontes , quas virtutes nullus
adhuc Medicorum huiusc prouinciæ
pernotauit , nescio quo negligentia som-
no , à quo expurgiscere tandem deberent :
si montem hunc sulphureum fere totum
pernotaret , & virtutes & proprietates sul-
phuris in ipso adhærentes perquirerent , in-
uenirent sine dubio , fontes hos omnes
excellere in curandis ulceribus omnibus
& scabie quamcumque , & in ulceribus pul-
monis & phthisi curanda , aut saltē mi-
tiganda , & proroganda , stupendas habere
virtutes . At oportet prius ut ægroti , ab
humorum pondere & luto se vindicent
leuibus medicamentis , sanguinis missione
antequam balneentur in ipsis fontibus ,
quos etiam tepentes efficere habent , fer-
uidus eorum est temperandus calor , bal-
neo longè ab scaturagine constructo , ut ibi
ad tempore debitum reducantur aquæ ,
in quis tunc temporis balneari debent
ieiuno ventriculo per horam integrum
aut diutius si ferre queant , & à balneo in

Virtu-
tes fon-
tium
ebulli-
entium.

lectum asportari debent, ibique cooperiri & sudare copiosè habent, vt sanguis ab impuritatibus salis & tartareis vindicetur, à quibus scabies, & vlcerum omnium genus dependent. Potandæ sunt deinde ipsorum fontium aquæ, frigefactæ, & intrà quindecim dies, aut citius existimo curari posse hac sola methodo vlcerosos omnes & scabiosos. Quod ad phthisicos pertinet & vlceribus pulmonum laborantes, oportet ut aquis illis perpetuò vterentur in potu, & flore sulphuris qui his in locis super lapides reperitur in pastu vterentur, loco salis. Possent etiam incolæ huiusc mœtis clibanos constituere in subterraneis speluncis, vbi flamae & ignes egrediuntur, & exeunt, in quibus clibanis ægroti sudare possent ex calore ignis subterranei. Luto & limo quæ in fontibus ipsis reperiuntur, possent vti loco vnguentorum quibus vlcera ad cicatricem reduci possent; ita mons hic integer posset fieri templum verum Æiculapij & Apollinis, in quo ægroti fere omnes sanitatem recipere valerent.

n° 2 At, proh nefas! fontes hi non possunt revelari, nec eorum virtutes à Medicis decantari, cum timeat nonnulli Medicorum luctum cessare, si tanta & tam efficax naturalis virtus manifesta fieret. At non opus est Medicus ut virtus aquarum manifesta fiat, Sole clarior est, & sola eget experientia, quam Medicorum sermo & loquela bumbrare nequit.

n° 3 Medicorum luctum cessaret, si virtutes fontium notae essent.

n° 4 Serio Supradicata.

DE FONTE DEMAINE
nuncupato, in Gallia Narbonensi.

CAPUT V.

INGallia Narbonensi sic dicta, antiquis
 Lāgothiam dixerunt nostri, versus mōtes,
 datur fons in pago Dumaine nūcupato, à
 quo nomen fontis deriuatus, cuius virtu-
 tes insignes sunt ad hepatis & renū vi-
 tia profliganda, cuna refrigerio & robore
 partium; ita ut calculum, arthritidem &
 colicum dolorē summo cum solatio mi-
 tiget, si non radicitus curet: quia dissoluit
 & mutat materiam & causam horum af-
 fectionum, attenuando eorum substantiam
 & attenuatam euacuando per vrinas, &
 per insensibiles corporis nostri poros.

Virtu-
 tes fon-
 tes Du-
 maine.

Hæ insignes virtutes dependent & pro-
 ueniunt ab spiritu mundi, qui in ipso fon-
 te spiritum salis subtilissimi produxit,
 qui sua subtili essentia totam fontis aquā
 penetrat, & illi permiscetur, & cum vindi-
 cetur a corpore salis, penetrat & dissoluit
 substancias corporis tenaces, viscosas, & li-
 molas, easque reducit in primū sui Cha-
 os, hoc est in aquam tenuem & vaporē

spiritus
 Chaos
 vapor.

I . 3

Lelakos
 souffrir
 vaporē
 de ore
 l'air d'Espagne.

qui facili negotio per facultatem expultricem vnà cum lotio foras amandatur; sic humores crassos, viscosos, & salsos, qui in hepate, & in vniuersa sanguinis massa reperiuntur, destruit & foras pellit. Non aliunde scaturiunt hæ virutes & proprietates, quām ab spiritu mūdi, non à vitriolo, non ex nitro, nec ex sulphure, ut putant nonnulli, quorum mineralium corpus permiscetur fontis aquæ ex eorum opinione; quę tamen errore conuincitur, quod cùm ex euaporatione aquæ huiusc fontis nullum horum mineralium reperiatur; at in fundo vasis evaporatorij limus tantum reperitur, qui nullas aquæ virtutes habet, nec aliquid nitri, vitrioli, aut sulphuris obtinet: vnde credendum est aquam hanc nihil horum mineralium continere, sed suas virtutes quas possidet ab aliqua substantia volatili & subtili admodum habere, quæ nullum fixum & permanens corpus habet; at infixè & volatiliter, vt ita loquar, aquæ fontis permiscetur, vt est spiritus alicuius salis mineralis à quo dependent, tanquam à causa formalis & materiali, hę insignes fontis virtutes, quibus crassi, tenaces, & tartarei humores omnes vincuntur ac superantur: & hinc morbi omnes ab hisc humoribus dependentes profligantur.

Dans les
spirit de
quelque
sel minéral
quee/ve
feuille
coulera
fonte et
l'énergie
du —
Venu de que S. le sel fise, obil d'issoud-
par son propre corps fontrefié et
fermeate, il en descellera de la
terre de la nature de 2 qui auoit
d'admirer le vertu jof ci mandrue
puissant.

sint, si darent ægrotis suis spiritum salis, spiritum vitrioli, sulphuris, & similiū mineralium propinandum, mirandas virtutes huiusce fontis cernerent, cum multum multiplicentur ex spiritu mineralium propinato, & præparato prius corpore, assumptis mineralibus purgationibus, quæ corpus adaptant ad suscipiendas miras illas fontis virtutes.

^{na} Nam aquæ illæ minerales & thermales, ^{Aqua} ^{therma-} ^{les om-} ^{nes spi-} ^{ritu mi-} ^{nerali} ^{propina-} ^{to sunt} ^{fortio-} ^{res.}
quæ ab spiritu mundi terræ inclusi virtutes obtinent, efficaciores sunt & potentiores spiritu mineralium: corporaque omnia morbis afficta, quæ purgationem aliquam mineralem admittunt, ut est purgatio salis fixi, vitrioli, aut antimonij ritè præparati, post hanc purgationem mira suscipiunt leuamina, ex epotis illis mineralibus seu therma libus aquis; vegetabiles enim purgationes nullam fere habent cōformitatem cum aquis illis, & propterea non consulo his vtendum, et si non noceant si quis vtatur.

Itaque si quis ægrotus in loco ipso Dumaine bibat aquam fontis huius, purgetur prius antimonio præparato, vel sale fixo rite depurato vitrioli, per tres aut quartuor vices. Deinde bibat aquam illam & aquæ permisceat spiritum salis, vel vitrioli in lingulis potibus ad guttas sex aut septem: & post octo dies, aut decem iterum purgetur similli antimonio, & miras ac stupendas videbit aquæ huius virtutes, in calculis

commiuendis, & colico dolore curando,
& obstructionibus omnibus Hepatis, re-
nun, & mesenterij referandis.

Aurum
purga-
tium,

Datur etiam Aurum purgantium, quo omnes humores tutò, citò & iucundè admodum euacentur, nobilis multò & efficacius omni antimoniiali præparatione: quod aurum mihi soli reseruo tanquam naturæ arcanum summum à me inuenitum & excogitatum, cuius tamen usum non recusabo omnibus, qui à me in solatium suorum morborum expetent: febres omnes intermitentes curat, imò & continua radicitus sanat, nulla expectata crisi; cùm radicitus euellat humores omnes peccantes, ubicumque possint latitare, idque sine molestia & violentia, imò & infantulis & lactentibus ipsis propinari potest, cùm purgando roboret & partes omnes refocillet. naturalem calorem & vitalem vigorando, ac restituendo. Si hoc auro purgentur, qui thermales adeunt aquas efficaciores multò & potentiores inuenient, ad propugnandas eorum morbos quibus conflantur.

*DE THERMIS, AC FOR-
tibus loci de Balaruc.*

CAPUT VI.

IN ultimis Galliae Narbonensis partibus De ther-
versus Bliteram, vulgo Beziers, & ver- mis loci
sus mare Mediterraneum, datur mons in de Bala-
cuius cacumine constituitur pagus, Ba- ruc. ^{ruc.}
laruc vulgo nuncupatus, in quo securi-
unt fontes aquæ calidissimæ & fere bulli-
entis, ex qua constituitur insigne balne-
um thermale, miræ, & stupendæ virtutis
ad paralysim, spasimum, arthritidem, & simi-
les alios morbos mitigandos, & curan-
dos.

Potatur hæc aqua, & purgat vndiqua-
que sursum & deorsum, & summopere
per vrinas, vnde obstrukiones omnes re-
ferantur, qui humores attenuantur ac
dissoluuntur crassi & tenaces, & sic disso-
luti, & attenuati per vniuersa corporis
emunctoria foras amandantur. Vnde qui ^{Hyd}
hydropem detinentur ibi remedium fere ab- ^{Pisc}
solutum & tutum inueniunt, modò post-
quam saburram humorum deposuerint
& tumorem omnem euacuarint, intempe-
tici hepatis & viscerum remedium quæ-
zant. Qui hepatis, & splenis vitijs labo-

rant, qui sunt scabiosi, ac ulceribus varijs corrosi certissimum in his thermalibus aquis suscipiunt leuamen. Nam sal copiosus & abundans per totam sanguinis massam, qui haec corporis vitia parit, evacuat & foras pellitur tum sudore, tum vrinis, tum vomitu, & fluxu ventris; ita ut quasi in hisce fontibus iuuenescat ægroti.

Medici omnes huiusc regionis, præcipue Monspelienses virtutes insignes harum aquarum vitriolo & sulphuri attribuunt. Ex vitriolo dependere afferunt quod vomitum excitent in principio, & deinde per inferiora dejciant humores, quod vitriolo proprium est. Sulphuri attribuunt, quod sapient & redoleant sulphuris nitorem & memphitim haec est eorum Medicorum ratio, quæ, pace eorum dixerim, non mihi vera videtur. Si enim quicquid per vomitum & per vrinas purgat, vitrioli substantiam haberet, certissima eorum esset opinio; at quam multa sunt vegetabilium, animalium, & mineralium, quæ hisce modis purgant & nullam vitrioli substantiam habent? Vitriolum alioquin principium esset harum rerum, cum hisce rebus formale agendi principium communicaret. Simili ratione arguere possumus de sulphure; omne enim quod sulphur redoleat, non habet sulphuris substantiam: qualitas enim simplex una, totum esse non constituit: multa sunt alia, quæ sulphuris substantiam componunt.

Si in ipsis aquis naturaliter & substantialiter vitriolum & sulphur reperiuntur, verissima esset eorum opinio; at cum nihil vitrioli & sulphuris materialiter in ipsis aquis reperiatur; quarendae mihi videntur aliæ rationes, vnde nam hæ aquæ habent virtutes & proprietates: in disquirendis enim rebus naturalibus plus rationi, quam authoritati condonandum.

Proprietates & virtutes harum aquarum dependent absque dubio, ex ipsis met aquis, nulla ibi sunt mineralia permixta, à quibus has accipient virtutes: naturali sponte habent, & cum ipsis nascitur id omne quod alijs condonatur: Rheubarbarum Colochyntis, vitriolum, sulphur, & alia omnia naturalia, miris virtutibus praedita, ex nullo alio habent suas virtutes, quam ex natura sua, quæ illis communicavit has insignes dotes quibus insigniuntur.

Sic & aque thermales loci de Balaruc, & alia omnes, quæ miris omnino virtutibus praeditæ sunt, non aliunde suas proprietates explicantur, quam ex natura sua, aut ex spiritu mundi, qui dum fontes producit, has insignes proprietates miro stellarum, & planetarum influxu in has aquas infundit.

Qua autem ratione id fiat ab spiritu mundi, seu à natura ipsa, id altius est inquirendum in ipso mundi spiritu qui dote peculiari virtutes purgatiuas producit tum in purga-

Virtus
aqua
de Bal
ruc.

Qua ra
tione

virtutes

eiua ab animalibus, vegetabilibus, & mineralibus; vt hinc clarum & apertum habeamus vnde nam virtutes sint, & naturaliter implantentur hisce aquis.

no Quoties spiritus mundi compositiones & mixtiones rerum omnium aggreditur, & dum miscet elementa principijs suis & calore naturali horum principiorum non percoquit optimè elementa mixtionis, sed cruda & indigesta relinquit, mixta hæc (vbi hæc elementa cruda sunt ex indigestione sulphuris innati) virtutes deiectorias habent. Sic in fontibus naturalibus idem & simile contingit, dum elementa sua non per optimè permiscentur, & perinde cruda manent & indigesta cum eorum principijs, quæ vna cum ipsis elementa cruda etiam & indigesta permanent ex debili calore sulphuris, multis elementorum cruditatibus permixti. Sic fontium horum scaturigines indigestæ & crudæ sunt, & sal, & mercurius earum crudus & incoctus est, vnde virtus illa purgatrix & deiectoria in his fontibus ortum habet, dum magna copia assumuntur, nec vinci possunt & percoqui à virtute coctrice ventriculi: vnde sal & mercurius crudus, qui in his fontibus copiosus est, attrahit mercurium crudum, & salem incoctum humorum corporis nostri, & sic inuicem iuncta vellicant & mordent partes interiores ventriculi, & intestinorum, & sic facultatem expultricem excitant, & sic hu-

mores contra naturam crudi & indigesti
foras protruduntur , magno ægrotantium
omnium commodo.

Hæ sunt rationes quæ mihi certæ ac ve-
rae videntur , vndénam virtutes & pro-
prietates aquarum loci de Balaruc ortum
habent , quæ ex alio non possunt scaturiri
fonte , quām ex eo quod natura ipsa , seu
spiritus mundi dum fontes ipsos produ-
cit , in ipsis fontibus producit salem &
mercurium crudum valde & indigestum ,
à quibus solis hæc virtus purgatrix & de-
iectoria dependet . Quam Medici omnes
recta methodo sequenti , nō fallor , condu-
cere habent , ut ægroti facilius sanitatem
consequantur ex potu harum aquarum .

Purgati omnes merentur secundum ro-
bur virium quibus donātur , & secundum
morbum à quo curari cupiunt & indigent .
Post purgationem & sanguinis missio-
nem , si conduceat , potabunt aquam ad tres
aut quatuor scyphos in principio , mul-
tiplicando usque ad viginti , ut moris est .
Postquam autem aquam hanc per decem ,
aut duodecim dies biberint , quiescant
oportet , & genialirer viuendo , tristitia-
m auertant . His transactis diebus , pur-
gari iterum oportet , leui & minorante
aliquo medicamento , ut pote senna , mā-
na , vel Rheubarbaro , cum cremore tar-
tari , vel meo auro purgatiuo si haberi
possit . Sequenti die , assumpto priùs opti-
mo iuscule , balneandus est ægrotus ,

Modus
sumendi
aquas
de Bla-
ruc.

& in calore balnei per horam, aut longius si fieri possit constituendus, donec sudores erumpat: hinc à balneo in lectum deportandus, ibique à sudore linteis perquam optimè abstergendus: hæc balneandi methodus obseruada est per quatuor aut quinque dies, secundum morbi exigentiam, qua obseruata, miras obseruant virtutes & proprietates aquarum thermalium loci de Balaruc ipsimet agroti.

DE THERMIS, AC FOR- tibus loci de Montferran.

CAPVT VII.

Balnea loci de Montferran. IN Montibus Pyrenæis versus regionem & provinciam quam nos vulgo dicimus, Sault, datur mons vulgo dictus Montferran: ad radicem ipsius datur fons mirus qui calida scaturigine omni tempore ebullit, ibique omnes huiusc regionis insignes proprietates in tali fonte experiuntur ad curandas paralyses, spasmos, arthritides, colicos dolores, & membrorum omnium stupores. Hæc aqua subtilis & penetrans admodum est, dissoluit humores viscosos ac tenaces,

calidum natuum membrorum omnium
rborat, neruos ac musculos emollit, & ab
omnibus humoribus præter naturam vin-
dicat; ita vt ad curādam arthritidem & pa-
ralysim existimo non posse inueniri in to-
ta regione, imò nec in tota Gallia balne-
um thermale efficacius & potentius.

Laudes
& virtu-
tes aquæ
loci de
Mont-
ferran.

Vidi paralyticos omni ex membro ab-
solutè curatos solo illius aquæ balneo,
intrà quindecim dies.

Hæ virtutes & proprietates insignes
quibus hic fons decoratur , non ex sul-
phure , nec ex alio minerali ortum ha-
bent , hæc cogitare vanum & ridiculum
est. Nullum ibi datur minerale permix-
tum , nec aquæ huiusce fontis ab alijs di-
stinguuntur aquis, quæm simplici calore;
ob quam rem altius est inquitenda hæc
virtus, quæm in mixtione mineralium,
quæ non possunt virtutem suam aquæ
communicare , nisi salis naturam & essen-
tiæ habeant, vt clarum & manifestum
est , ex fontibus qui in medijs fodinis re-
rum metallicarum exoriuntur, vt pote , in
fodinis antimonij, marchasitarum, argenti
viui , & ipsius Realgaris , quæ omnia mi-
neralia nullam virtutem communicante
fontibus qui exoriuntur , in medijs ipsis
eorum fodinis.

In Pictavia regione Galliæ , datur Pu- Minera-
teus, prope pagum vulgo dictum Boupe-
re , in loco dicto la Ramee , qui puteus
excavatus est intrà ipsam antimonij mine- lia qua
salis na
turæ non
sapiunt.

n^o
nullam
virtutē
aque cō-
muni-
cant.

ram. Aqua ipsius putei qui guttatum extillat ex antimonij fodina in puteum, nullas retinet antimonij virtutes; at optima est & facilis digestionis, & quam bibunt, omnes huius loci incolæ: & ego ipse potavi nullo ventriculi mei incommodo, imò cum maximo emolumento & robo-re. Qua experientia certi & edocti esse possumus aquam, quæ mineralium fodidas pertransit, nullas horum mineralium virtutes secum retinere. Ratio in promptu est, quod metalla & mineralia alia multa quæ salis naturam non sapiunt fixa sint, & perfectè coagulata, ita ut fixione sua & coagulatione, nullas possint communicare virtutes aquis ipsis, quæ in ipso-rum fodinis postquam ipsæ fodinæ à natu-ra ipsa perfectæ sunt; nam dum fiunt & dum adhuc spiritus mineralium volatiles sunt, & spermatis ac feminis naturam redolent, tunc tēporis maxima virtus com-municari potest aquis ipsis, alioquin verò nullas possunt aquis impertire virtutes. Quod adhuc fortiori experientia fieri potest manifestum. Sumatur antimonium crudum & infundatur aquæ etiæ tepidæ vel calidæ, quandiu volueris, nullas in tali aqua experieris virtutes antimoniales, modo vinum aquæ nullatenus permisceatur, quia vinum suo volatili fale virtutes antimonij attrahit, & sibi communi-cat.

Spermatis
mineralium
perfectæ
artis h^o

Minera-
lium vir-
zutes
qua ra-
tione cō-
municē-
tur aquis

Vinūm
virtutes
antimo-
niales
attra-
bat.

Hæc experientia rationibus nullis stabi-lita

litâ quod diximus de virtute & proprietate aquarum thermalium certissimum esse confirmat , & rationes contrarias erroris conuincit. Itaque in spiritu mundi certissimè collocandæ sunt virtutes horum fontium , qui dum ipsos producit ex mixtione elementorum suas illis communicat virtutes , his maiores , illis maximas , his has , illis alias condonat proprietates ; non enim omnibus fontibus easdem & similes dat virtutes ; quia omnes & ijdem fontes non similes omnino sunt , tum quod natuum solum habeant diuersum , tum quod etiam cœlum habeant distinctum à quo spiritus , ille cœlestis fontium pater distinguitur & variatur.

Vnde
fontes
diuersi &
varij.

Afferamus ergo multa cum ratione & experientia , virtutes & proprietates illas insignes quæ insunt aquis thermalibus loci de Montferran in montibus Pyreæsis , dependere & oriri , ex calido illo innato fontis , quod ab spiritu cœlesti accepit fons hic in productione sua , & accipit adhuc singulis diebus : nam hic fons , vt & alij omnes quotidie producuntur & fiunt , & quod producitur & factum est , euacuatur & fluit in riuulos , & ad sepulchrum & interitum sui ipsius tendit magno cum impetu , mare versus vbi est sepulchrum aquarū omnium , ibi

Vnde
virtutes
aquařū
de Mōt-
ferran.

Mare est
sepul-
chrum
aquařū

tendunt , vt moriantur & redeant in id , ex quo factæ sunt . Nullo pacto est admi-

K

omnium randum aquas has tantis præditas esse vir-
non ori-
go.
n. seric
liv
quintam Solis & astrorum nonnullorum
habent essentiam, qua mortuum fere
fuscitare possunt & extinctum nostrum
calorem natuum de nouo fuscitare. Fa-
cillimum est his in aquis calore illo cœ-
lesti & spiritu turgentibus, calorem no-
strum, multis humorum exrementis
obtenebratum refocillare, & restaurare;
nam simile simili gaudet, & natura natu-
ram vincit, vnde facili negotio arthritis,
& paralysis curantur.

Virtutes
aquarū
loci de
Monte-
ferran
qua ra-
tione
multi-
pliçētur.

Multiplicatur tamen eorum fontium
vittus, si ægroti prius purgentur auro
meo cathartico, aut puluere hermetico,
aut croco metallorum. Nam purgato sic
corpore aquæ illæ thermales efficaciores
multò erunt, & potentiores in edoman-
dis omnibus affectibus, cum corpus erit
ab humoribus crassis & viscidis vindica-
tum, qui humores non possunt facili-
ter ab ipsis aquis foras protrudi propter
eorum tenacitatem & viscositatem.

Purgatis his humoribus multiplicatur
calor nativus ægrotantium; ita ut vigo-
rentur in dies ab ipsa aqua thermali, &
ad huc vegetiores sient & fortiores, si au-
ro sudorifico vtantur, vel bezoartico
minerali, ad quantitatem granorum sex
vel octo, cum iuscule, vel aqua cinn-
amomi, dum balneum ingrediuntur: his

solis medicamentis lenibus admodum
& assumptu facilibus, quod palato gra-
tissima sint, roboratur virtus aquæ huius,
ita ut arthritis & paraly sis omnino vin-
cantur harum aquarum vsu. Postquam
ita balneati fuerint ægroti octo vel de-
cem diebus, possunt iterum purgari præ-
scriptis antea medicamentis, & iterum
balneari, & in egressione balnei perungi
possunt essentia axungiae humanæ, vel Axungie
Vrsi quæ facillimè parantur. Distillatur humanæ
axungia per retortam & ter, aut quater distilla-
rectificatur per eamdem retortam, do- tæ vires
nec frigida non coalescat, sed liquida per- balsæ
maneat: in hac essentia sic præparata pos-
sunt infundi flores roris marini, salviæ,
meliloti, & camomillæ, & croci aliquid
addere, Cariophyllorum & Cinnamomi
& fiet inde balsamum stupendum ad ar-
thriticos dolores mitigandos, & para-
lyticos membrorum affectus deuin-
cendos, & sic affectus hi, qui com-
munibus remedijs incurabiles
sunt, in his aquis thermali-
bus leui & facili hac
methodo de-
uincuntur.

D E F O N T I B V S E T
thermis loci de Baigneres.

C A P V T V I I I .

A Pud Bigerr̄ses in Pyrenæis mōtibus,
 datur pagus vulgò nuncupatus Baigneres, non alia forsan causa, nisi quod in
 prædicto pago, balnea multa sunt, vnde
 Gallice Baigneres hit loc⁹ dict⁹, à balneis
 quæ inibi sunt. Multi enim hic reperiuntur
 fontes, qui calida sua ac tepenti scatu-
 rigine balnea thermalia constituunt, ad
 curandos fere omnes morbos, præcipue
 paralyses, arthriticos dolores & colicos,
 icteros, cathartos veteres & inexhaustos,
 dolores capitis, mezenterij, hepatis, & re-
 num obstrukciones, ulcera cacoethæa, &
 similia multa corporis nostri pathemata.
 Aquæ hæ thermales differunt & distin-
 guuntur ab aquis thermalibus loci de
 Montferran; balnea enim hæc loci de
 Baigneres multis conueniunt morbis,
 quibus balnea loci de Montferran non
 conueniunt: Sunt enim hæc balnea
 composita & non simplicia, multa sunt
 distincta ac differentia, quæ has aquas
 thermales constituant, quæ quamvis distin-
 cta sint & varia, nihilominus hæc omnia

ab uno & eodem fonte descendunt, ab spiritu putre mundi, qui in his aquis thermalibus mercurium produxit excrementosum & viscosum vnam cum sale terrestri & limoso, cum paucō sulphure, eoque impuro, quod cum mercurio suo iungitur & sale limos producit viscosos & tenaces & pingues, vnde fit lutum pingue admodum desiccanti virtute præditum, quo vlcera fere omnia ad cicatricem perducuntur: Sal siquidem quod latitat in ipso luto, cum dulce sit, vlcera omnium sal acre ac mordax temperat ac eius acrimoniam compescit sua ducedine; vnde mutat eius naturam & perinde vlcera ad cicatricem perducuntur, & potissimum si ægroti hisce in balneis balneentur, & post balneum sudorem pronoscunt; nam hisce sudoribus quod subtile est, ac volatile salis ipsius acris ac mordacis vlcera constituentis, foras pellitur & evanescatur, reliquam verò quod in vlcere reperitur faciliter via temperatur à dulci & temperato sale, quod in hisce lutis ac limis naturaliter innascitur.

Scaturigo huiusc fontis potentiores & efficaciores habet virtutes, quam ipsum lutum, quod nihil aliud est quam terra quædam argillosa permixta parti impurae sulphuris, & mercurij, & salis quæ fontem constituunt, vnde virtus eius: nam sal crudum & indigestum cum mercurio salis cocto, ac digesto, corpora penetrant

Vlcera
qua ra-
tione
curētur
à luto a-
quarum
therma-
lium.

Quid la-
tum sit
aquarū.
loci de
Baigne-
res.

poros aperiunt, humores attenuant, & sulphur quod in eo fonte latitat, calorem naturalem roborat, qui virtutem & proprietatem aliorum duorum principiorum etiam subtiliorem & efficaciem reddit: vnde paralytici, & arthritici dolores, & hemicraniæ, catharri & vlcera cuncta deuin-
cuntur.

**Metho-
dus bal-
neadi in
balneis
loci de
Baigne-
res.** Quod adhuc facilius consequentur, si ægroti methodum quandam ac peculia-
rem obseruent in balneis, ac thermis ipsis
assumendis. Primò oportet vt quiescant
in ipsis locis thermarum; deinde die uno,
aut altero transacto purgentur puluere
meo aurifico, vel puluere hæmetico, vel
croco metallorum: post purgationem ter,
aut quater repetitam, balnea sunt dein-
de ingredienda, & per octo dies aut de-
cem consequentes ibi sudandum quan-
tum fieri poterit, & vt sudores copiosio-
res erumpant, absque molestia, consulo
vt ægroti omnes assumant grana quatuor,
aut sex auri sudorifici cum iuscule opti-
mo, aut si non sit copia auri illius sudori-
fici, assumant tantumdem ambari grisei,
in ouo sorbili, vt penit' humores tartarei,
ac viscosi, & tenaces dissoluantur & atte-
nuentur. Et si quædam vlcera adsint ne-
cessum est vt cooperiantur luto illo tan-
quam mirifico vnguento, antequam bal-

Morbi neentur & in balneo abstergantur ab ipso
logi quo luto, & optimè mundentur. Trasactis his-
modo **ce** diebus purgetur iterum necesse est

si morbi sint pertinaces; nam morbi longi ac chronicī non possunt subito curari, nisi longo remediorū vſu, ac pertinaciæ grorum patientia.

Sunt autem multi ægrotorum qui antequam vtantur hisce aquis thermalibus loci de Baigneres, bibunt aquas loci Dencausse, quæ ab hisce thermis non longè distant, quod ego valde probō; nam ab his aquis purgantur. At ipsæ met aquæ loci huius Dencausse opus habent præparatio-
ne ægrotantium, quod in Capitulo suo peculiari declarauimus.

Qui tamen vtentur medicamentis ante declaratis, & aquis ipsis loci huius Dencausse, miram experientur virtutem & proprietatem harum thermarum loci de Baigneres.

Medicorum forsitan quis mirabitur, quod in præparatione corporum ut vtantur aquis thermalibus, non sim unquam vſus Rheubarbaro, Senna, agarico, vel electuario quodam purgante, ex antiquorū dogmate. Ratio in promptu est, quod experientia ipsa & ratione sim edocet, hæc medicamenta tollere non posse radices morborum chronicorum & inutteratorum, ut faciunt hæc medicamenta ex mineralibus præparata. Non improbo tamen vſum Rheubarbari, Sennæ, & Agarici, & aliorum omnium medicamentorū, quibus communis & ordinaria vtitur ars therapeutica. Eligio semper fortiora, seu

ratio
cur a-
quis
therma-
libus af-
sumēdis
medica-
mēta mi-
neralia
sumēda
fiant.

potentiora & efficaciora medicamenta, ut radices morborum horum penitus euellantur. Addam, quod expertus sim medicamenta mineralia fortius & efficacius agere in morbos cum aquis thermalibus quam medicamenta, quae ex vegetabilium genere elicuntur: habent enim mineralia cum mineralibus fortiorē idiopathiam: unde aquæ thermales cum sint minerales, & quod virtutis habent ex fonte mineralium & principio desumant; cum iunguntur cum mineralibus medicamentis, virtutes ostendunt stupendas & omnino miras. Minerales haec aquæ dicuntur, non quod mineralia intrâ se habeant, ut crediderunt fere omnes & doctiores, sed quod in concavitatibus terræ & eius visceribus producuntur, ut mineralia.

DE FONTIBVS LOCI Dencausse.

CAPVT IX.

Fontium
Décaus-
se des-
criptio.

NON longè ab ipsis thermis loci de Baigneres, datur mons, Dencausse nuncupatus, in quo scaturiunt fontes miræ virtutis, in quos confluunt ægrotantium

myriades ex omni terrarum parte, vnde ad ægrotantium commodum ædificata sunt ædificia multa, quæ pagum consti-
tuunt eiusdem nominis, qui omni vitæ
supellec̄tili abundat, ac omnibus ægrotan-
tibus qui huc copiosè affluunt abundè
etiam administrat.

Horum fontium virtutes insignes præ-
cipue sunt in curandis morbis omnibus
mulierum, qui ex eorum vtero depēdent,
ac ortum habent, & præcipue sterilitatem
mulierum tollit, ac fecunditatem inducit,
obstructiones omnes reserādo, intemperiē
frigidam corrigēdo, vterum roborando,
menses prouocando, serositates acres &
mordaces, quæ hepar & sanguinem excal-
ficiunt euacuando ex quibus ulcera, ery-
pelataque quibus solent detineri mulieres
infœcundæ, ortum habent, quod soleant
purgari serositatisbus quibus turgent.

Aquæ autē istæ cùm soleat obstruc-
tiones omnes reserare & euacuare, serositates
sanguinis mulierum, & calorem natuum
roborare, impossibile est quin à morbis
fere omnibus quibus affligi solent, vindi-
centur, potu harum aquarum: quas aquas
natura videtur produxisse in fauore mu-
lierum: nec locum inueniri posse existi-
mo in tota ipsa Europa commodiorem,
& utiliorem temperamentum mulierum,
aët imprimis purus est, temperatus valde,
nec calida, nec frigida nimis temperie
mutatur, quod ventis non diffletur mon-

Virtutes
fontium
Dencau-
sz.

*re d'ea
gistatibus*

tes hoc prohibent; sunt tantum Zephyri lenes ac moderati qui hic exsurgunt, & exhalationes ac vapores montium exagiant ac disperdunt: magna adeat copia latetis, butyri, ac casei, frumenti ac vini, cæteraque vitæ humanæ commoda non tantum abundant sed profunduntur: incolæ huiusce climatis perhumani sunt, & in exteris officiosi. Rudis non admodum prouincia, non sterilis, non deserta, at ubique cultu agriculturæ exornata, & ubicunque villis ac pagis decorata, quod fertilitatem loci denotat.

Virtutes aquarū therma- lium loci ferti- litatem Non immerito fertilitatem ac bonitatem loci descripturus sum, cum ab aquarum virtutibus insignibus haec proueniāt: scaturigines enim fontium insignes, quæ montes hos exornant, fertilitatem denotāt, etiam & copiam alimentorum humano-rum hisce montibus communicant. Ne-mo hominum vñquam vidit, nec adhuc visurus est fontem insignium virtutum, in loco sterili ac deserto; fertilitas enim, ac fœcunditas ex aquis est: hinc descripsi fertilitatem loci, vt colligerent sophi quanta sit virtus aquarum, quæ terram hanc irrigant.

Vnde fertili-tas ter- ræ. Scitur autem ab omnibus, fertilitatem terræ dependere ex spiritu mundi & natu-ræ, qui in sacris literis dicitur spiritus Do-mini, vnde illud: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ, mundo: quod vere materialiter quotannis cele-

bratur, dum verno tempore, hic spiritus copiosè effluit & tota terræ facies nouis germinibus exornata conspicitur, & quasi renouata videtur. Hic est verus spiritus a quo solo, & non ab alio terra fructibus exornatur: cum autem locus iste Dencausse abundet & turgeat spiritu hoc, qui est fertilitatis & fœcunditatis principium ac fundamentum, non mirum est, si aquæ quæ hic scaturiunt fœcunditate polleant, & in fuganda mulierum sterilitate vigeant; cum principium fertilitatis in hisce aquis turgeat, ac vigeat. Hoc est calidum innatum ac vitale luminosum illius spiritus, qui per influentias cœlestes in terras descendit, easque fœcundas reddit, alioquin steriles permanent, & infœcundæ; terra siquidem inanis est & vacua, si spiritu illo luminoso priuat.

Quod experientia quotidiana hisce locis comprobari potest; nam ex fœcunditate annonæ, bonitatem aquarum huiusc loci præagiunt incolæ, & ex sterilitate annonæ, simili ratione colligunt virtutes steriles & inanæ huiusc fontis, unde colligitur ratio cur sœpissime hinc fontes steriles sint & virtutibus suis ordinarijs exuantur, quod aliquando calor illenatiuus, siue spiritus fertilitatis huiusc prouinciae non vigeat in ipsis aquis, in tali gradu quo vigere debet, ut promat illas virtutes insignes, quas promit, dum

Vadil
solares

hic
de tibi
deus de
sore lochi
P. Vingas

dine latro
galob.

Vnde
aqua
therma-
les steri-
les fiat.

na

viget ac turgit. Hæc est vera ac legitima ratio vnde virtutes aquarum Dencausse. Eclipsim aliquando patiuntur, non ex defectu vitrioli aut sulphuris, quorum vapores aliquibus in annis steriles sunt, & vacant ex opinione quorundam: at ex solo defectu spiritus mundi & caloris natiui, qui dum copiosè non permisetur aquis, cruda est valde aqua & indigesta, vnde cruditates ingentes etiam parit his omnibus, qui hæc aquas epotant tempore sterilitatis: Hinc solent etiam hæc aquæ virtuosiores & efficaciores esse, in ipso fonte recenter epotæ, quam in longinas regiones asportatae; nam virtus illa spiritualis motu agitata evanescit, quantumvis firmissimis repagulis in vasis vitreis obserata transportetur. Nihilominus dantur anni in quibus hæc virtus adeo copiosa est ac turgens, ut quamvis in exteras prouincias aduochatur, modo vasa vitrea quibus includitur obserata sint, nullum sui detrimentum patitur.

Eget tantum ut calefiat vas in quo est ipsa aqua, in medio aquæ tepentis ut excitetur virtus spirituosa ipsius aquæ: in omnibus alijs obseruanda methodus est, quæ in loco ipso Dencausse obseruatur. Purgandum imprimis corpus est, medicamento aliquo minoratiuo, ut Senna, Rheubarbaro, manna, vel aliquo alio ex mineralium progenie desumpto, & chymicè præparato, quod corpus for-

*Cur virtus aquæ
Dencausse, longius af-
portata steriles-
cat.*

*Metho-
dus assu-
mendi
aquam
fontis
Dencaus-
se.*

tius ac potentiūs disponet ac præparabit, ad fuscipendas harum aquarum virtutes.

Postquam ita purgatum fuerit corpus & præparatum, potandæ sunt aquæ secundum consuetudinem loci. Primis diebus, tres aut quatuor scyphi sunt epotandi, deinde deambulandum quantum fieri poterit ad lassitudinem vique: Sequentibus diebus multiplicanda est semper dosis, & multiplicantus est numerus scyphorum, & deueniendum tandem est in fine dierum ad viginti usque.

Et epotanda est hæc aqua, per quindecim aut viginti dies: sic saburra humorum omnium peroptim abstergitur & euacuatur. Transactis hisce diebus, si aliquid adhuc radicis morbi relinquitur, quod euelli nequeat, balnea loci de Baigneres radicitus cuellēt, in quibus obseruandum erit, quod in superiori Capitulo declarauimus.

D E F O N T I B V S A C
thermis loci de Bareges.

C A P V T X.

Balneo-
rum loci
de Bare-
ges def-
criptio.

NO N procul ab ipsis thermis loci de Baigneres, in montibus ipsis Pyrenæis dantur adhuc fontes, in loco , seu monte nuncupato de Bareges , qui thermas & balnea constituunt mirandarum virtutum & proprietatum. Hic locus desertus admodum est , & ferè horridus aspectu,cùm rupes altissimæ sint , & præcipitia multa , nec locum adire possumus equis vel curribus , sed solis pedibus , maximo ægrotantium incommodo , qui ut huc deferri queant cathedra habent asportari. Ex loco de Baigneres, ysque ad vallem de Campan iter adhuc lene est , & pulchrum; vallis enim hæc pulchta admodum & decora conspicitur , pratis exornata,& arboribus, riuulis quam multis dissecta, qui murmure dulci aures prætereuntium obtundunt : suntque in valle ipsa villæ quamplurimæ hinc inde dispersæ, pastoribus plenæ & pecoribus quibus prata hæc vndique turgent,ex quibus magnum emolumētū ac vestigia suscipitur,

In ipso monte de Bareges vbi sunt thermæ non dant:ur nisi quatuor aut quinque domus paruæ admodum, ex quibus vna solùm destinatur hospitio aduenientium, magna cum incommoditate; nihilominus hilari fronte excipiuntur hospites, & quicquid est in domo, liberali manu & amica voluntate offertur, ac porrigitur. Hæc balnea loci de Bareges stupendas habent virtutes in curandis vulneribus, & de Bareges omnium symptomatibus, membra stupida, & omni motu priuata ab ipsis vulneribus, & contusionibus, mirifica virtute restituunt. Plumbum extrahunt ex vulneribus, etiam si sint ad cicatricem conducta, & cicatricem aperiunt ut plumbum illud quod vulnus fecit foras protrudant. Reliqua etiam alia extranea mira potētia ex vulneribus quibuscumq; extrahūt; ita ut in vulneribus curandis nihil in tota Europa præstantius reperiatur. Arthritidos etiam dolores, paralyses, membraque omnia stupore affecta & calore nativo destituta, ob obstructiones neruorum, nulla adhuc balnea efficaciora vidi, quod in thermis his reperiri balsamicam aliquam virtutem & proprietatem contingat, cuius ope hæc miranda patrantur; quæ quidem virtus vna cum scaturagine horum fontium à virtute innata & propria spiritus mundi producitur. Huiusc fontis scaturigo insipida est, nec odorem nullum habet; sunt tamen

Balneo-
rum loci
de Bare-
ger vir-
tutes.

nonnulli qui sulphuris nidorem sapere contendunt: at hi odoratu præcellunt canes ipsos, qui libenter bibunt & epotant aquam illam, quod si sulphuris nidorem, saperet non utique hoc fieret, quia canes sulphur non amant.

n^o
hie

Itaque non existimo sulphur materia-le in ipsis aquis latere posse, vellem qui-dem credere, sulphuris semen antequam in sulphur congelatum sit, in hisce aquis permisceti posse; at multum differt semen sulphuris, à sulphure communi & vulga-ri; nam sulphur commune primò coagulatum est & mixtum factum, & habet excrementa quamplurima impura terre-stria: semen vero sulphuris est quid sim-plex, non coagulatum & mixtum factum, nec tot exrementis impuris terrestribus abundat ac turget, ac sulphur commu-ne & vulgare: nihilominus tamen semen istud sulphuris, humidum suum radicale crudum habet admodum, calidum tamen eius innatum miris insignitnr virtutibus,

N° 2

Sulphu-ris semi-nis vir-tutes.

propter lucem seu spiritum lucis, quem habet in se copiosum, à quo virtus illa vul-nera curādi, & mēbra illa vulnerata robo-randi dependet & ortū habet: hic est solus lucis spiritus qui hēc facit, interiorem no-strum lucis spiritum roborando, tāquam illi omni ex parte similis.

n^o

Quæ me in hanc sententiam compellūt, ut asseram has omnes insignes virtutes harum thermarum, dependere à semine simplici

simplici & nondum coagulato sulphuris,
 hæc sunt : quod sulphur copiosè crescat
 hisce in montibus , & fere vndique flores
 sulphuris super lapides colligantur. Sul-
 phur etiam ardet in intimis horum mon-
 tium visceribus , vnde fontes hi calent;
 quia dum transeunt ubi sulphur ebullit &
 ardet , aquæ transeundo calefcunt & fo-
 ras erumpunt excalefactæ . Sulphur autem
 ibi generatur ac producitur ab spiritu sulphur
 minerali , qui vapor est elementorum om-
 nium , & ascendendo & descendendo fit
 aqua mineralis , & hæc aqua transeundo
 per loca terræ impura & argillosa iungi-
 tur illi terræ , & vnâ cum ipsa per calorem
 internum coagulantur in sulphur vulga-
 re & commune. Et dum per antiperista-
 ses ordinarias quæ quotannis fiunt tan-
 dem sulphur illud generatum & produ-
 ctum in cauernis terræflammam con-
 cipit & ardet , & dum ardet , ac consumi-
 tur , scaturigines fontium omnium quæ
 propè reperiuntur incalescent , & per calo-
 rem illum tenuissima pars aquarium euo-
 lat in vaporem , terramque penetrat , & se
 impregnat virtute & proprietate semina-
 lium actionum ; & vapor hic iterum fit
 aqua , & vnâ cum scaturagine fontium
 fluit , & virtutes quas habet fontibus
 communicat. Aliquando seminales hæ
 virtutes mineralium , vnâ cum ipsa aqua
 fontis producuntur ; nam quicquid est in
 rerum serie ab aqua ortum habet , & in-

v. a. / serio

*materia
artis
vaporis*

na

ua luci

*Semina-
les vir-*

*tutes
minera-*

*lium &
misce-
tura quis*

cipit suum esse ab ipsa aqua: quæ quidem
^{na}
 aqua non simplex aqua est, & elementa-
 ris; sed quid mixtum est, omnes elemen-
 torum aliorum virtutes proprietates &
 essentias secum habens, & in se coërcens.
 Neque existimet, quæso, aliquis has virtu-
 tes minerales inesse fontibus, ex calefa-
 ctione harum aquarum in visceribus ter-
 ræ, quæ dum ebulliunt in visceribus ter-
 ræ, ebulliendo trahant & alliciant virtu-
 tes has ex visceribus terræ; nihil enim ha-
 bent ex hac calefactione preter simplicem
 calorem, qui nihil aliud illis aquis com-
 municat virtutis, quam calefaciendi. Et
 quamvis frigidæ essent nihilominus tan-
 tum quantum habent haberent virtutis:
^{na}
 reducuntur quidem calore illo externo,
 & accidentalí, virtutes hæ & proprietates
 in actum: id ipsum experientia comproba-
 tur dum ipsas aquas minerales calefacere
 cogimur, vt virtutem illam naturalem
^{hie}
 quam habent suscitemus, & in actum re-
 ducamus, dum in externas & longinquas
 regiones asportantur.

Virtutes
 aquarū
 de Bare-
 ges vn-
 de.

^{na}

Afferimus ergo virtutes & proprie-
 tates aquarum thermalium loci de Bareges,
 dependere ex semine sulphuris satis puro
 & nitido, non adhuc in corpus sulphuris
 coagulato & congelato; at est quid vola-
 tile & infixum, spirituale, tenue, & vapo-
 rosum, & perinde sua tenuitate qua pollet
 se insinuat aquis thermalibus, & miris ac
 stupendis decorat virtutibus. Quas vt in-

^{hie}

signiores & efficaciores reddamus ex dispositione subiecti id fieri potest: subiectum siquidem plus vel minus suscipit virtutis secundum dispositionem quam habet suscipiendo has virtutes.

Disponentur autem rite subiecta quæ-
uis, si antequam balnea hæc ingrediantur,
medicamentis catharticis ex progenie
mineralium desumptis purgentur bis, terti-
ue, quatuer, secundum morbi exigentiam & vigorem. Et deinde dum balnea
ipsa ingrediuntur si assumant grana qua-
tuor ambari grisei in ouo sorbili, vel gut-
tas quatuor essentiæ succini albi, vel gut-
tas sex essentiæ cinnamoni, aut rori mari-
ni, vel saluiæ: hæc enim essentiæ virtutem
illam mineralē aquatū roborant & for-
tiorem & efficaciorem efficiunt, quod cal-
orem nostrum vitalem roborent, qui me-
dicamentorum omnium virtutes in ac-
tum reducit.

Vnctiones etiam balsami cuiusdam ab
egressione balnei mirè efficaces sunt, cum
neruos & musculos refocillent, quales esse
poterunt vunctiones balsami catulorum,
cum balsamo sulphuris & spiritu vini, &
essentia axungiæ humanæ, vel vrsi, aut
cerui: hæc omnia mirum in
modum profundunt, ut virtus
harum thermatum po-
tentior efficia-
tur.

DE AQUIS, AC FON-
tibus loci de Vic-le-Comte.

C A P V T XI.

zontium
loci de
Vic le
Comte
descrip-
tio.

IN Comitatu Aruerniæ, vbi fertilis ad-
modum terra est, & quasi huiusce pro-
uinciae paradisus, datur pagus dictus Vic-
le Comte, extra cuius repagula datur ru-
pes, in qua fontes duo reperiuntur, unus
eorum dictus est vulgari lingua, *La fon-
taine du Cornet*; alias vero, *La fontaine du*
Aqua de Rocher, ambo habent eandem & similem
virtutem, & habent secum vitriolum dis-
solutum, ut ex gustu ipso apparet, & ex-
perientia alia, tum distillatione, qua ce-
lebrata verum vitriolum in fundo alem-
bici reperitur, & ipsis aquis galæ appositæ
conuertunt ipsam aquam in atramen-
tum. **Quæ** signa vera sunt & legitima ad-
mixti vitrioli, cuius solius beneficio ipsæ
aqua vomitum excitant, & undique aque
purgant sursum & deorsum, & tanta cum
violentia, ut aliquando excitet dissente-
rias & fluxus sanguinis periculosos: vi-
triolum siquidem acre & mordax est, ac
corrosium, nec acrimoniam demittit

naturalem admixtione sola aquarum: unde cum in corpore quorundam reperiuntur humores acres & mordaces similes vitriolo, vitriolum iungitur hisce humoribus, & una cum ipsis purgationes insignes facit ac violentas, ad sanguinem usque, propter corrosionem quam excitat in intestinis.

Quamuis hi fontes hanc vitrioli corrosivam facultatem ac potētiam obtineant; nihilominus non sunt cotemnendi; profundunt enim multis, qui viscosis humoribus abundant, obstructionibus hepatis, & lienis, ac mesenterij; nam vitriolum summopere aperit, & quamuis acre & mordax sit eius acrimonia, & mordacitas corrigi potest, admixtione aquæ dulcis, & riuuli, qui in valle ipsa fluit. Et in medio cuius datur scaturigo aquæ bullientis, ex qua posset fieri balneum thermale miræ virtutis, quod æquaret virtutes, aquarum thermalium loci de Montdor, quæ propè hunc locum stant.

Fontes hi loci de Vic-le-Comte præter insignes illas virtutes purgandi, quam ex vitriolo possident, habent adhuc multò abstrusiores alias proprietates quas obtinent ex spiritu salis, aut vitrioli, in ipso fonte producto, cuius ope obstructions omnes referant, calculos, & rudimenta calculi omnia foras expellunt, colicum dolorem, & arthriticum demulcent; imo & principia, ac semina ipsius lepræ extin-

gunt, & dissipant, humores acres ac viscosos, tenaces, & salitos euacuando & temperamentum ipsum mutando. Vnde vlcera omnia, ac tumores schyrrosi hisce aquis facilis negotio curantur, cum saugis omnino acris & mordax, melancholicus ac serosus facilis negotio euacuetur tum vomitu, tum per secessum, ac per hæmorrhoidas: vnde nullus fere morbus dari potest, quin hisce aquis curari possit: strumæ possunt his aquis ad cicatricem laudatam perduci, & præcipue si post purgationem ipsæ strumæ lauentur saepe saepius ipsa aqua fontis, addito vitriolo, ut virtus absteruenda multiplicetur: qua deinde aqua, ter, aut bis in die lauanda & abstergenda sunt vlcera illa strumosa, superimposito balsamo sulphuris aqua illa ipsa fontis huius permixto, hac sequenti methodo, & balsami sulphuris oleo nucis preparati lib. i. huic adde cere optimè 3ij. Camphoræ dissolutæ oleo amygdalarum dulcium 3 j. misceantur simul & liquecant igne leui: & dum liquefacta omnia & simul optimè permixta: addatur parum aquæ fontis huius, & misceatur agitando donec incorporetur: addatur deinde parum iterum aquæ huiusc fontis, & iterum agitetur donec incorporetur: hoc multoties iterandum, donec aquæ 3ij. sint incorporatae: tunc temporis à mixtione quiescendum: & hoc balsamo vtendum est ad vlcera aquæ-

Struma-
rum cu-
ratio.

cumque curanda, & cicatrizanda. Potest etiam addi aliquid sacchari & tincturæ croci ipsa aqua fontis huius extractæ, & balsamum erit potentius, ad curanda ulcera.

Ad epotandas has aquas, nulla est præmittenda corporis præparatio, sed solum parum aquæ huius in principio bibendū. & adhuc aqua dulci corrigendū, ne acrimonia vitrioli qua turgent ipsæ aquæ, noceat ventriculo, & intestinis, quod nemo adhuc medicorū fortasse indicauit; nihilominus hoc ipsum experientia certissimum inuenient.

DE AQUIS, AC FOR- TIBUS LOCI DE Montdor.

CAPVT XII.

IN Comitatu Aruerniæ non longè à loco superiori descripto de Vile Comte, datur mons vulgo nuncupatus Montdor, vbi reperiuntur scaturigines aquæ bullentis, vbi balnea constituuntur miræ virtutis ad arthriticos dolores, paralyses, spasmos, & membrorum stupores curandos, aliisque similes morbos fugandos. Quia calor cœlestis naturalis & insitus

Aqua
ri
lo
ci
de
M
o
t
d
o
r
descrip
tio.

qui in hisce aquis turget & abundat, humores viscidos, frigidos, & humidos attenuat, eosque fugat per poros corporis, excitatis, & elicitis copiosè sudoribus, & sic nerui ac musculi roborantur, & ad statum naturalem reducuntur, dissipatis humoribus, qui eorum functiones & usus impediunt ac retardant. Hæc autem aqua quod abundet & turgeat calore illo cœlesti, quo innatus vniuersusque rei calor generatur ac producitur, peculiari sua virtute & naturali hoc agit, neruos, musculos, tendines, ac cartilagines membrorum omnium refocillat, ex virtute illa cœlesti ex astris in terram influenti, & præcipue in montem hunc, cui insunt fontes quamplurimi, quorum virtutes & proprietates si inuestigarentur, certè aliorum fontium virtutes non altius extollerentur, quod horum virtutes aliorum famam minuerent.

Obijcent fortasse nonnulli, me multa narrare de scaturagine fontium istius loci de Montdor; at nulla probare: nam afferendo tantum virtutes & proprietates horum fontium dependere ab astris, quæ peculiari influxu virtutem corroborandi neruos & musculos influunt in hos fontes, nihil fere est afferere, cum vniuersaliter sciatur, virtutes rerum omnium à cœlo descendere in terras. Respondeo, me satis demonstrare & probare dum virtutem peculiarem hunc corroborandi,

ab astris particularibus quæ monti prædominantur descendere probo. Nam hæc assertio & demonstratio maior est, quam illa quæ asserit & demonstrat virtutes has dependere ex mixtione mineralium, quæ in montis ipsius visceribus reperiuntur: hæc enim assertio non demonstrat quæ sint hæc mineralia, & qua ratione hæc mineralia possunt dare & communicare fontibus ipsis illud ipsum quod non habent. Nam fontes hi plus virtutis habent quam mineralia vniuersalia terræ, & sæpe sæpius fontes hi, nullas habent mineralium virtutes, at alias multò excellentiores.

Ego autem dum assero ac demonstro virtutem hanc ex astris particularibus descendere in mōtem hunc, philosophis, & viris omnibus acuto ingenio præditis ostendo, qua ratione, & qua via influxus cœlestes, & radij planetarum, ac stellarum omnium terræ vniuantur, mediante spiritu mundi, qui baiulus est horum influxuum, & terre vnit, & omnibus quæ in terra generantur: & sic virtutes & proprietates cœlestes specificam agendi potentiam ac individualē suscipiunt, quod mixtis particularibus dum producuntur vniuantur: vniūtur autem magis, ac magis, vni mixto quam alteri, quod hoc peculiare mixtum virtutē attractiūam maiorem habeat propter sympathiam & similitudinem quam habet cun^s influxu & radio,

quem attrahit, quām cetera mixta, quē in eodem loco producuntur, quē cūm non habeant sympathiā & similitudinem cum astro influenti, non attrahūt peculiariter hanc virtutem, sed aliam cūm qua conformiorem habent essentiam: influunt enim astra fere omnia in omnibus locis, & mixta quæ hīc loci reperiuntur singula suscipiunt ex astris quod illis conforme & sympatheticum est; aliud verò respuunt. Quod si quod ex astris descendit, contrarium omnino & inimicum sit quibusdam mixtorum speciebus, hec species nullo pacto producitur, ac generatur in tali loco, in quem talis influxus descendit.

Idem ipsum de fontibus assērere possumus, attrahunt influentiam, & virtutem cœlestem cūm qua conformitatem habent, & sic efficaciores fiunt fontes in quibusdam montibus, quām in alijs. Itaque concludere possumus cūm ratione virtutes & proprietates aquarum & fontium huius loci de Montdor, dependere ex astris & constellationibus particularibus quē hīc influunt: influxus autem hic peculiaris astrorum horum, nihil aliud est

*Virtute
aquařū
loci de
Mōrdor
videant.*

quām lumen ipsum astrorum, quo montem hunc irradiant, & illuminant, quod lumen incorporatur ac miscetur spiritui & humido radicali huiusc loci, ex quo fontes hi producuntur; & sic lumen hoc peculiare, communicatur fontibus huius-

*partie
fformi:
de fadi
cal de
elague
forse eside dare, lefel do elague agore.*

et loci, ex quo insignes illę virtutes & proprietates exoriuntur.

Qui hisce aquis thermalibus utuntur, Methodo hanc præcautionem habere debent: corpora eorum prius sunt purgationibus preparanda; qui verò prius aquis de Vic le Comte purgati sunt, non egent illa præparatione, quia sufficienter purgati sunt ab aquis his.

Qui verò non talibus aquis purgati possunt, sumant Rheubar. aut Sennam, aut manna, aut aliquod aliud medicamentum, quo faburram humorum depinant, vel purgentur auro cathartico meo, si habere queant; nam illud ipsū medicamentum peculiari virtute pollet, ut fontes hos omnes moueat ad actionem miram ac stupendam, propter conformitatem, & sympathiam quam habet cum radijs & influxibus cœlestibus, ex quibus virtutes hæscaturiunt.

DE THERMIS AC FONTIBUS loci d'Aygues-Caudes.

CAPVT XIII.

SVNT adhuc in eodem Comitatu Ar-sontiu-
Auerniæ scaturigines aquę bullientis loci
d'Ay-

gues-
caudes
descrip-
tio.

que ex terra exoriuntur, in valle vna, ubi pagus adest, vulgo nuncupatus Caudes-Aygues, eò quod scaturigines hæ calidæ admodum ac feruentes sint; vnde nomen vulgare illud quo pagus denominatur, id ipsum sonat. Hæ thermæ efficaces admodum sunt, & potentiores multò aquis ipsis loci de Montdor: conueniunt paralyticis, arthriticis, spasmo, & stupore membrorum detentis, ac similibus alijs morbis, pro quibus curandis infinitus ferre egrorum numerus hoc asportatur ex longinquis prouincijs, ut hic tempore veris & Autumni balneari possint, quibus in temporibus thermæ hæ excellunt, & efficacissimæ sunt in curandis hisce morbis.

Medici fere omnes existimant harum thermarum virtutes dependere ex solo calore sulphuris, quod in visceribus terræ ardet, & aduritur, & quod ardendo aquas illas calefacit, & calefaciendo illas virtutes insignes aquis ipsis communicat: at illud ipsum quasi ridiculum multoties confutatum est; qui enim fieri potest, ut sulphur ardens cōmunicet virtutes, quas ipse non habet; aquæ enim illæ thermales, multas habent virtutes distinctas ac differentes ab ipso sulphure, ergo ab alio habent necessum est.

Aliquando etiam & sœpe sœpius euenit id quod ardet & comburitur in visceribus terræ, non est sulphur vulgare & com-

mune, sed quid aliud à tali sulphure distin-
ctum, ut est carbo lapideus, bitumen, &
quid aliud simile, quod in visceribus ter-
ræ ardet & comburitur, & comburendo,
aquarum scaturigines excalfacit: quid au-
tem inde euenire potest virtutis in ipsis
fontium scaturiginibus?

Nihilo minus tamen qui asserere vellet
pinguedines has terrestres & sulphureas,
etsi impuras in ipsa combustione, reduci
in primam eorum materiam, & princi-
pia sua, & sic purificari, & ab impura
omini sua materia vindicari, & sic in spi-
rituales substantias reduci & permutari,
& sic posse permisceri fontibus, & suas
omnino virtutes & proprietates commu-
nicare posse fontibus qui inibi insunt;
id fieri posse concedimus, & fieri sæpe
sæpius asserimus; sed tunc temporis non
sunt virtutes sulphuris communis & vul-
garis, nec lapidei carbonis, aut alterius
pinguedinis terrestris in visceribus terræ
ardentis; sed sunt virtutes & proprietates
principiorum mineralium, quæ hæc mi-
neralia in visceribus terræ composuerunt,
quæ per combustionem, & putrefactio-
nem in principia redacta sunt, & sic se
vindicarunt ab omni putredine & ele-
mentorum spurcitia, qua conspurcata
sunt in mixtione sua elementari. Sic iam
à tali mixtione vindicata non sunt am-
plius hæc mixta, nec eorum virtutes am-
plius obtinent; at alias longè maiores

*n. serio
hic
ab iusta*

*hic
Vndenā
virtutes
loci
d'Ay-
gues-
caudes.*

n. hic

& potentiores, quæ à principijs ortum
habent.

*qua
serio-
huius*
Itaque afferere possumus balnea hæc
obtinere virtutes sulphuris, salis, & mer-
curij; non sulphuris, salis, & mercurij com-
munis & vulgaris, sed sulphuris, salis, &
mercurij principij, & seuminis retum mi-
neralium.

Ita ut idem hoc sit, has virtutes depen-
dere in genere ab spiritu mundi, qui suas
virtutes & proprietates distinctas, ac di-
uersas exerit, ex locorum diuersitate & in-
fluxuum coelestium distinctione.

Itaque virtutes & proprietates aqua-
rum loci de Caudes-Aygues afferere pos-
sumus dependere ex eodem spiritu mun-
di, easque diuersas & distinctas esse, ab
ipso loco particulari, in quo producuntur
& ab astro influente particulariter in ipsum
eundem locum: afferere autem quale sit
istud astrum quod peculiari suo influxu
hunc locum illuminat, altissimæ est in-
quisitionis, cum in Auerniam multa sint
astra huic prouinciæ dominantia: nihil-
ominus tamen si Galliam totam consi-
deremus, eamq; cum suis prouincijs col-
locatam esse sub tropico Cancri, in Zona
temperata Septemtrionali, ad septen-
trionem versùs, vbi dominantur constel-
lationes nūcupatæ, Lyra, Corona, Cassio-
Mars & pæa, Tulum, Cygnus, Orion, Ophyocus &
corona aliæ multæ, si harum constellationum
domiuā- proprietas, vñā cum virtutibus harum

aquarum thermalium consideremus, non neis loca
difficillimum erit coniectare, Coronam d'Ay-
esse quæ influit particulariter in hunc lo- gues-
cum , vnà cum Marte. Mars siquidem caudes.
& Corona virtutes præcipue corroborandi membra omnia corporis infundunt,
vnà cum reliquis stellis quæ huic planetæ
& constellationi famulantur.

Si quis virtutibus & donis aquarum, Methodus
harum frui cupiat , purgandum prius est dus re-
corpus medicamentis ex progenie mi- di aquæ
neralium desumptis, & præcipue sale vi- de Cau-
trioli , aut antimonio præparato , aut au- des-ay-
ro cathartico. Postquam sic corpus eu- gues.
cuatum fuerit, balneati poterit auro su-
dorifico assumpto, vel ambaro griseo , aut
minerali bezoartico , ad qualitatē grano-
rum octo , in insculo optimo: sic calor
naturalis refocillatus & à calore balnei
irritatus , humores omnes foras protrudet, & latentes attenuabit; ita ut per poros
corporis per insensibilem trāspirationem
euacuari queant. Postquam corpus ita
euacuatum fuerit sudoribus illis aqua-
rum thermalium, si aliquid morbi adhuc
suspergit , poterit adhuc iterum corpus
purgari aliquo leui medicamento , putà
Senna, vel manna, vel Rheubarbaro: dein
de iterum balneum ingredi poterit , ter,
aut quater. Et in egressione balnei , post
sudores transfactos , poterit corpus, aut
corporis partes dolentes & affectæ hoc
balsamo perungi , quo membra omnino

ad pristinam sanitatem Deo dante reducentur & Axungiae humanæ, aut vrsi lib.
 1. distilletur per retortam, ter, aut quater
 rectificando : huic essentiæ rectificatæ
Balsamū
ex aqua
hac aq. addatur essentiæ rorismarini & saluiæ an.
 3 iij. permisceatur simul, & in his infunde
 Caryophyllorum, cinnamomi, & croci
 nucis moscatæ an. 3 iij. in cineribus tepi-
 dis per noctem vnam. Deinde transco-
 lentur, & colatur adde ceræ optimæ fu-
 sæ & liquatæ 3 iij. & misceantur simul:
 habebis balsamum quo potentius & effi-
 cacious nullum vidi in sedandis doloribus
 arthriticis frigidis, & in refocillandis mē-
 bris stupore & paralysi affectis: quo balsa-
 mo si utaris post sudores in balneis ther-
 malibus, mirandos & stupendos effectus
 experieris: corpus siquidem ea methodo
 quasi iuuuenescit, & veterē pellē deponit.

D E F O N T E Q V I N
suburbio Clarimontis in Aruer-
nia reperitur.

C A P V T X I V .

Foatis
Clarimō
nis def-
criptio. **M**IRVS & stupendus est hic fons,
 & ingenia Philosophorum ferè
 omnium exerceat ac torquet, in exqui-
 rendis causis stupendorum suorum ef-
 fectuum,

fectuum. Exit ex rupe , & in ipso exitu Fons la-
rupes producit & lapides albos , ita vt in-
colæ huius vrbis dum pontes construere
cupiunt, vt riuulum fontis huius permea-
re possint ad hortos suos inuisendos, fon-
tis huius aquam super asperges fornicatim
extructos transilire faciunt, & intrâ virgin-
ti quatuor horas , pontem lapideum
solidum habent , vt sicco pede riuulum
fontis permeant. Aqua istius fontis visi-
biliter permutatur in lapidem , & nihilo-
minus fluit semper vt reliqui alij fontes:
Et aqua cius perlimpida est , nec differt
colore , & limpiditate ab alijs fontibus:
bruta ipsa siti oppressa falluntur, & aquam
ipsam epotant nî impedianter ; at si po-
tent ipsam, illico in ventriculo coagulatur
in lapidem, vnde mox subsequitur ex co-
lico dolore hinc suborto , qui bruta om-
nia quæ aquam ipsam potarunt crudelis-
simis tormentibus enecat : vnde incolæ
summa cum cautela , bruta omnia sua
hinc & procul ab ipso fonte auertunt. Ipsa
enim aqua præsentissimum venenum est
omnibus animantibus quæ ipsam bibunt.
Dum enim exhausta est ex fonte suo, illi-
co in lapidem conuertitur , quod & in-
colæ multis experientijs manifestum fa-
ciunt omnibus, qui hoc naturę mirum nō
credūt. Suscipiunt aquam ipsam in vitro,
& statim aqua congelatur in lapidem qui
vitri figuram obseruat: suscipiunt vas ter-
reum, illudque aqua ipsa replent & bre-

uissimo tempore aqua ipsa condensatur in lapidem qui vasis continentis figuram retinet: mirum istud naturæ mirantur omnes: non existimo tamen aliquos intentos esse qui rationes naturales huiusc rei excogitarint.

n° 2
Si chymicam artem callerent, scirent per ipsam qua ratione, & qua virtute lapides omnes fiant, & producantur in rerum serie; nam in hoc fonte causa efficiēt lapidum potentissima est: inuestigandum ergo est qualisnam sit causa efficiens lapidum omnium.

Vndeā
fōs Cla-
timōtis
lapides-
ct.

Diximus in primo libro huiusc Operis dum hosce fontes lapideos disquirebamus, mirum hoc naturæ in hisce fontibus dependere ex spiritu mundi: iam demonstrandum est, qua virtute spiritus mundi lapideam substantiam producat in isto fonte.

Chymicorum doctrina manifestum est, in spiritu mundi tres latitare substantias, sulphur scilicet, mercurium, & salēm. Per sulphur intelligimus calorē naturalē, seu calidum innatum rerum omnium. Per mercurium, humidum radicale notum habemus. Per salēm, corporalem substantiam in qua calidum innatum & humidum primigenium vniuntur & visibilia sunt. Sal modus, & vinculum est calidi & humidii innati: calidum innatum maturat, coquit: humidū vero nutrit aūgmetat: sal vero cōdensat, coagulat, & visibile reddit.

in sole
Ex sole
natura
sund-
omnium
Sine sole
Ex sole
ut il-
utilia
veritas
artis
Funda
mūtum
arte
quācūd o
qui ex ale
particula

In productione ergo istius fontis natura per particularem productionem ex peculiari astro, & coelesti virtute prouenientem, virtutem salis principij, & proprietatem eius multiplicauit, & efficacrem multò supra alia duo principia constituit; ita ut dum ipsa aqua fontis, ex scaturagine sua prorumpit statim congeletur in lapidem virtute salis principij sui, quo viget maximè hic fons: itaque aqua hæc congelatur in lapidem à coagulante virtute salis sui principij, qua viget & pollet.

Lapides omnes, & rupes, & saxa quot- L apides
quot sunt in natura, aqua fuerant in prin- omnes
cipio ortus sui; at calidum innatum agen- aqua sūt
do in humidum deliccauit ipsum, & ap- in prin-
parere fecit siccum illud naturale, quod cipio or-
salem dicimus, virtute cuius aqua in la- tus sui.
pidem congelata est; antequam verò vir- turet ou-
tus eius manifestaretur, & dum in centro sumide
aquæ occulta iacebat, humidum aquæ & radical
virtus eius manifestum erat, & aquam ve- erit sel-
ram constituebat.

Cernimus in liquore ipsius fontis actionem visibilem calidi innati in ipsum humidum, dum desiccat ipsum, & coagulat in lapidem virtute salis sui, qui ex actione calidi in humidum ortum habet.

Si fons hic non foras prorumperet, at in intimis terræ visceribus concluderetur, lapis fieret, & mons lapideus exoriretur,

Mon-
tes lapi-
dei ut fi-
ant.

Sic fiunt enim lapides omnes in terra , & montes lapidei. Aqua sublimatur & in vapores eleuatur per poros terræ , calidū innatum aqua coquit ipsam aquam, & desiccat ipsam pedetentim , & virtute salis in ipsa latitantis tandem congelatur in lapidem; & quod sursum tendant vapores , & in altum eleuentur , & semper coquuntur & indurentur virtute salis sui,sic fiunt montes lapidei , qui capita sua versus cœlum extollunt , quod vapores huc tendant,& dum sursum eleuātur , in eleuatione ipsa , & sublimatione congelentur in lapides.

Cur
montes
versus
cœlum
caput
extol-
lunt.

Quod si aqua , seu vapores elementorum dum sursum attolluntur, misceantur argillæ , & terræ pingui albæ , congelatur hæc materia virtute salis coagulantis in marmor album. Quod si terra illa cui miscentur vapores sit rubea , vel alterius coloris , congelatur hæc materia in mabor rubeum , vel alterius coloris , secundum digestionem & coctionem sulphuris , quod terris permiscetur , eisque colorat sua forti , vel diminuta coctione ; colores enim omnes ex varia coctione & digestione sulphuris exoriuntur. Sic in terris generantur varia genera marborum , & lapidum diuersi coloris , qui producuntur ex abyso & Chao aquæ , hoc est ex femine interno elementorum omnium, quod in visceribus aquæ latitat potius quam in reliquis clementis.

Colo-
res unde
in mar-
moribus

Valle
marmor

Fons hic noster Clarimontis lapides
albos producit, quod sulphur album sit,
quod in semine latitat: est autem album
sulphur huiusc aquæ, quod crudum sit
& indigestum, & propter indigestionem
& cruditatem albedinem producit in ip-
sis lapidibus.

Cur fós
Clari-
montis
albos
produ-
cat lapi-
des,

In multis alijs reperiuntur lapides di-
uersi coloris, imo ex diuersis partibus
coadunati in massam solidam, vt sunt
talcum, lapides albi crystallini, pellucidi &
luentes; alijs verò virides & nigri, alijs
rubicundi, qui omnes lapides granulatim
condensantur in massam solidam, et si
diuersi sint generis, & variae substantiæ.
Id contingit ex varia & distincta sulphu-
ram substantia, quæ in semine illo aquæ
reperitur, vnde distinctio illa & varietas
substantiarum in uno & eodem subiecto
heterogeneo reperitur, quam tamen
varietatem virtus coagulatiua salis, in
vnum cogit ac condensat, varietate ta-
men obseruata sulphurum. Quod est
album & transparens congelatur in cry-
stallum; quod verò album est, & salis spi-
ritu turget congelatur in talcum; quod Tal-
cùm habeat sulphur album & plurimum
salis, parum verò mercurij, ideo ex pau-
citate mercurij lapidum magis imitatur
naturam, quam metallorum; retinet
tamen colorem metallicum siue argen-
teum, ex sulphure albo metallico, quod
habet.

nad

ii

Tal
vnde
fiat.

hei

Vnde
montes
Aruer-
nia.

Verba hæc non inutilia sunt ad causas inquirendas vndénam fons Clarimontis in Aruernia, mutetur in lapides albos: Nam virtus hæc dependet ex vi coagulatiua & congelatiua, quæ potentissima est in ipso fonte, ex spiritu salis principij qui turget in ipso fonte.

Non valde mirandum est quod fons hic turgeat & polleat hoc congelante principio: nam tota Aruernia eodem principio abundat, vnde facti sunt montes ingentes & præalti illi, qui per totam Aruerniam reperiuntur, & maxima illa

Vndenā copia lapidum quæ inibi turget & abundat. Quod si etiam Aruernia turgeat & abundet fœno & pascuis, hoc est ex copioso mercurio quo etiam abundat: dum enim humidum illius Prouinciae condensatur in lapides, quod est serosius, hoc est, quod aquosi mercurij redolet naturam, & à copia salis separatur, remanet & terram irrigat, & sua fertilitate beat vnde fœnum copiosum & pascua illa opima

hic
hic
hic

ortum habent: Nam siccior pars mercurij mutatur in lapides, aquosior & humidior in fœnum pingue valde, ex quo vaccæ enutritæ, capræ, & oves, copiam lactis congerunt, ex quo copia illa caseorum ortum habet qui bonitate & sapore suo omnes fere alios terræ caseos excellunt, propter temperatum & moderatum naturalem salem, quem ex lacte suscipiunt, & lac ex mercurio naturali, qui in

Vnde-
nam ca-
sei Ar-
uernia
sunt op-
timi.

fœno & pascuis huiusce prouinciae naturaliter insitus est; ex quo sale suscipiunt saporem illum gratissimum, & conseruationem diuturnam.

Sed ad fontem redeamus, lapides qui ex ea fonte producuntur, molles sunt & friabiles, nec marmoris vñquam duritatem imitantur; eò quod in fonte sit limus mercurij crudi, qui duritatem illam & firmitatem impedit, quod illud heterogeneum quid sit, & extra naturam principiorum naturallium; & perinde impedit vniueniem perfectam & absolutam eorum, & hinc firmatatem & soliditatem lapidum retardat, nam quo magis pura sunt principia, & ab omni materia heterogena vindicata, eo magis inter se copulantur & firmius haerent, vnde durities & solidites lapidum & firma compago eorum: ut cernere licet ipsam experientia in crystallinis & lapidisbus pretiosis, & metallis etiam, quæ quo puriora sunt, eò firmiora, & solidiora nascuntur.

Hinc concludere possumus virtutem lapidificam fontis Claramontis in Arvernia, dependere ex virtute & proprietate coagulante, salis naturalis, quæ in ipso fonte innata est, ex nativo solo, & peculiari astrorum influxu, quæ hanc virtutem peculiariter in hoc fonte excitant potius quam in alijs fontibus, qui quidem habent ipsam candem virtutem; at non in actum

Virtus
lapidifi-
ca vnde.

tam citò reducitur , quàm in ipso fonte,
quòd principium coagulatiuum & fixa-
tium salis non adeò efficax ac potens
habeant, vt fons hic habet.

DE SPADANIS fontibus.

CAPVT XV.

fontium
Spada-
norum
descri-
ptio &
virtus. IN Leodiensi Ducatu datur pagus vul-
gò Spa dictus: non longè ab illo pago
dantur fontes in Ardena sylua , eximiæ
virtutis , & qui fama sua totum fere reple-
runt orbem , ob insignem proprietatem
& virtutem quam habent in curādis om-
nibus fere morbis. Ægroti ab omnibus
terræ partibus huc magna copia con-
fluunt, ad potandas has aquas, vt à morbis
incurabilibus cōmuni medendi methodo
vindicentur & liberentur.

Quamplurimi non infimæ notæ Me-
dici de his scripserunt aquis, varijque varia
dixerunt ; at tanta diuersitate, ac varieta-
te, vt nulli fidē adhibere queant qui rebus
naturalibus insistunt & ipsarum cognitio-
ni inhiant : Sunt multi qui cuprum , qui
ferrum , qui vitriolum & sulphur has in-
signes virtutes , & proprietates his fonti-
bus communicare, multis arguentis con-

tendunt : alij spirituosos mineralium habitat
litus esse probant , alij ad occultas confu-
giunt causas, & dicunt occultam hanc es-
se fontis huius virtutem & innatam pro-
prietatem , quam particulariter designare
asserunt impossibile, & plus quam hercu-
leum opus : Id autem cum illis videatur
impossibile , nos id ipsum etsi magnum
agredi tentamus, & nostram in medium
proferre tententiam cogitamus , cum &
de reliquis , & similibus fontibus hoc
Opus exorsi simus.

Spadani ergo fontes habent has insig-
nes proprietates & virtutes ex peculiari
& particulari Martis & Veneris influxu ,
qui spiritualem quandam substantiam in
hosce fontes deponunt , quæ vitrioli se-
men , ac spiritualem substantiam imita-
tur . Vnde quamplurimi hallucinantur
dum has aquas gustant ac prælibant ,
dum gustu vitrioli saporem præsentiant ;
non est vitrioli sapor , at Martis & Vene-
ris influxus ac radius , qui fontis scaturi-
gini immixtus vitriolum inibi producere
gestiens , aut martis , aut ferri rudimenta
figere volens , nihil , nisi seminale quod-
dam rudimentum , vaporosum & spiri-
tuale ferti & martis , producit ac generat
sive deponit . Quod si fixum , ac quietum
in loco optimè clauso persisteret , cer-
tè ferrum , aut cuprum , aut saltem vitrio-
lum inibi produceretur : At cum quod
deponunt astra illico effluat cum a qua
fontis , ideo , tantum tenina horum

Mars
& Venus
virtutes
proda-
cūt spa-
danorū
fontiū.

metallorum, & influxus spirituales Martis & Veneris in ipso fonte experiuntur. Hinc distillatores, & qui arte chymica se existimant posse adinuenire causas materiales harum proprietatum, delusi falluntur, quod in fine distillationis nihil adinueniunt quod mineralium corpora sapiat; immo limus qui residet in fundo vasis distillatorij nihil habet virtutis, & efficacie, sed tota & integra fontis virtus & energia cum ipsa aqua sursum elata evanuit: hinc virtus illa & proprietas insignis & admirabilis, quae in hisce fontibus reperitur, colligitur esse quid spirituale, & non quid materiale, minerale aliquod redolens: non possumus autem spiritualem hanc essentiam alteri planetarum influxui attribuere, quam Marti & Veneri; cum hi planetae terris infundant, & communicent has omnes virtutes & proprietates, quas hi fontes habent, Mars robur ac vigorē membris omnibus infundit, ob id instructiones referat omnes, & quod inimicum est calido innato fugat ac disperdit, febres omnes intermitentes curat, hydroyses, paralyses, stupores, melancholicos omnes affectus, & frigidas omnes affectiones, quae Saturni & Lunæ male affecte sunt. suo nativo calore velut alter sol, comminuit & euanscere cogit. Venus vero sanguinem totum renouat, fœcunditatem inducit, sterilitatem longè propellit, morbis omnibus, membris ge-

nerationi dicatis medetur, eorundemque membrorum vigorem conciliat. Vlcera maligna curat, phagedinica & cancrosa mundat & abstergit, calorem intemperatum & nimium hepatis, lienis, & viscerum omnium tollit, Elephanticis summopere auxiliatur. Pallidos calores mulierum & virginum citissime curat, si eius dominium præ cæteris planetis in corpore harum mulietum & virginum vigeat ac polleat, vesicas & uteros quo cumque affectu maleficiatos restaurat, & ad statum debitum & naturalem reducit. Et multa alia quæ particulariter enarrare velle longum & tediosum esset, hi planetæ corporibus nostris, ac terris infundunt. Quæ omnia in his fontibus peculiariter eluent, ut experientia quotidiana videre licet. Itaque si planetarū horum virtutes & energiæ hisce fontibus insint, nihil mirum erit, si afferamus horum fontium virtutes ab hisce planetis dependeres terra siquidem non cœlo dominatur, nec inferiora superioribus; at è contra influunt superiora inferioribus ac dominantur.

Sapor acidus tenuis ac penetrans qui in his fontibus inest, Martis & Veneris testatur influxus & radios: Mars enim & Venu dum influunt in mercurium mundi, & vniuntur ipsi, ariditatem operantur in ipso mercurio: humidum enim mœrudu mercurij non coquunt perfectè & absolute, &

Sapor
acidus
penetrans
ad vene-
rem &
marte.

perinde cùm non absolutè coquatur ; acidus fit potius , quàm alterius saporis : calidum enim humido permixtum , & vnitum , si non absolutam habeat coctionem & omnino perfectam , acescit , vt in fructibus immaturis cernere licet , qui dum immaturi sunt acidi sunt ; dum verò maturi , & perfecti , & absoluti omnino dulces .

m 2

Quando verò Venus & Mars , qui sunt imperfecti soles , suum calidum & radium mercurio mundi infundunt , ob debilem suum calorem ac influxum , coctionem absolutam mercurij perficere nequeunt & perinde imperfectè , & segniter coquunt : vnde aciditas & acor , in his omnibus quæ Martis & Veneris coctionem patiuntur , reperitur . Aciditas ergo quæ inest in hisce Spadanis fontibus ; dependet ex debili & impotenti Veneris & Martis influxu & radio , qui Mercurium mundi seu humidum radicale naturæ , imperfectè coquit qui in hisce fontibus inest . Quòd si aciditas horum fontium ex Marte ac Venere depèdeat , virtutes etiam omnes alias & proprietates quæ hanc aciditatem consequuntur dependere necesse est .

Concludimus ergo virtutes & proprietates Spadanorum fontium dependere & originem habere ex Martis ac Veneris influxu , & reliquarum constellationum quæ Martis & Veneris sequuntur virtutes ,

quæ vnanimi concursu in hos fontes
has virtutes infundunt, & in his tenui-
simam, ac spiritualem producunt substanciam,
quæ non materialis, ac fixa fontibus adhæreat; at volatilis est omnino
& infixæ, tanquam Martis & Veneris spi-
ritualis influxus, & eorumdem planetarum spirituale semen, quod citò in auras
euaneſcit si sub Ioue frigido diu quies-
cât a quæ. Hæc sunt quæ de Spadaniſ fontibus dicturus eram; si aliorum sententia
plus arrideat Lectoribus, liberum sit vni-
cuique iudicium.

*explaine
au*

DE FONTBVS N
iuernensibus, vulgò dictis les eaux
de Pouges.

CAPVT XVI.

IN Dicœcesi Niuernensi prope pagum di-
ctum Pouges, dantur fontes insignes
& eximiæ virtutis & proprietatis: reſerant
omnes obſtructiones, purgāt omnes præ-
ter naturam humores, putredini reſiſtunt
calorē naturalē refocillant, & venenatis &
malignis humoribus insigni proprietate,
obſiſtunt, ita ut omnibus fere morbis sub-
uenire nati ſint tutò, citò, & iucundè. Et
quicquid poſſunt & valēt Spadani fontes

Fontis
Niuern
ſis def-
criptio
ac vir-
tus.

deuincendis humanæ sortis miserijs & calamitatibus, hi etiam pari naturæ dote, ac forsitan potentiori & efficaciori pollut. Vndénam autem tantum virtutis habeant iam nobis incumbit disquirendum; non enim ex Marte & Venere, vt Spadani fôtes hanc virtutem exhauriunt, quia hi fôtes subtiliores sunt Spadanis, habentque spiritum subtiliorem non ita rudē ac fortē sed mitiore, ac dulciorem: quapropter ego assirere vellem has virtutes descendere ex radiis & influxibus Iouis & Mercurij, qui in hunc fontē seu scaturiginem spirituale quoddam semen metallicum argentiuii, & stanni infundunt cuius ope, & auxilio hic fons hisce insignitur virtutibus, veluti horum metallorum habeat secum dissolutam substantiam, cum tamen in ipso fonte nec minerale ullum, nec quid vñquam metallicum reperiri cōtingat vt sâpe sâpius quamplurimi experti sunt distillationibus, & euaporationibus ipsius aquæ celebratis.

Aciditas illa subtilis & penetrans ad dulcedinem vergens qua in ipsis aquis gustu percipitur, non ex vitriolo, non ex sulphure, non ex Venere, nec Marte, nec ex ulla alijs mineralibus & metallis ortum habet; cum non fortis sit & acris valde, sed temperata, & ad dulcedinem quandam vergens: vnde ortum habere ex Ioue & mercurio suspicamur: cum semen proprium & innatum horum duo-

virtus
fontis
Niger
neosis
ex Ioue
& Mer-
curio.

rum metallorum sit eiusdem qualitatis. Iupiter
& virtutis, & semen eorum siue radius & Mer-
& influxus Iouis & mercurij elemento-
rum sublunarum seminibus permixtus curias
& adunatus, acedinem temperatam, pe-
ntrantem ac subtilem procreet ac pro-
ducat, tum in ipsis metallis, tum in re-
bus omnibus sublunaribus, quibus hic ra-
dius, seu semen spirituale horum pla-
netarum permiscetur & vnitur.

Ridebunt forsan quamplurimi Medicorum, & physicorum hanc opinionem; at risu digni sunt ipsi, & naso suspendi adunco, quod hanc acedinem & virtutem ac proprietatem fontis huius, ad sublunarem & clementarem, ac terrestrem referant causam: quidquid enim in orbe terrarum & in infimo hoc orbe habet virtutem, & agendi potentiam, non ab inferiori hoc globo, sed à superiori id habet: virtus agendi non ab elementis inferioribus sed à superioribus ortum habet. ignis ipse, aer, aqua, terra, per se, & ab his ipsis non sumunt agendi potentiam quam habet; sed ab ipsis superioribus elementis quicquid habent actionis & energiae suscipiunt.

Vnde si fontes hi habeant miras & stupendas virtutes & proprietates, non ab ipsis inferioribus rebus habere necessarium est, sed ab ipsis superioribus fontibus, à quibus omnia sublunaria desumunt agendi potentiam, desumere necessum habet.

Et perinde risu maximo digni sunt Medicī & physici omnes, qui hanc meam de fontibus his ridebunt sententiam & opinionem; non enim ridiculosa est, at vera & legitima, tanquam à fonte vero & legitimo agendi defumpta.

*na
hie*

Quid enim non potest radius mercurij, & Iouis cum his inferioribus elementis permixtus & vnitus, & præcipuæ tenui ac subtili aquæ immixtus, quæ tenuitate & subtilitate sua hunc subtilem spiritum cœlestem vitæ plenum ubique defert, ac portat, & insinuat, ut in ea omnia quæ sunt contra naturam agat, & virtutem suam exerat, & præcipue in seruos humores, tenaces, ac viscosos discutiendos attenuandos, ac fugandos?

Vnde re-
ferant
obstruc-
tiones
fontes
Niuer-
neales.

foyer, rati

Vnde non mirum est, si hi fontes rese-
rent omnes obstrukciones hepatis, lienis,
& mesenterij, purgent omnes humores
præter naturam, qui in omnibus corporis
nostrí visceribus intimis reperiuntur, pu-
tredini resistant, quæ ob prohibitam calo-
ris natiui ventilationem exoriri solet,
calorem natuum refocillent omnibus
in membris, vnde paralyticis & stupore
affectis membris subueniunt, & quasi
iuuentutem & vigorem iuuenilem indu-
cunt, & malignis omnibus humoribus
obsistunt: vnde petti occurunt, & febri-
bus omnibus pestilentibus, ac maligna
qualitate præditis curandis inferuiunt, &
viceribus quibuscumque curandis nihil
præstantius

præstantius inuenire possit: radij siquidem & influxus mercurij & Iouis hæc omnia potentissimè agunt, & potissimum si puræ, ac nitidæ, ac tenui elementorum sublunarum substantiæ immergantur: nam eorum actio potens ac efficax, ex subtili ac tenui materia dependet. Tenuis autem ac subtilis valde est hæc aqua, & subtilitate & tenuitate præstat aquis Spadanis; vnde etiam potentius & efficacius agit. Est etiam hic fons in loco, vbi aër subtilis admodum est, & valde temperatus, vnde ægroti omnes qui huc magna copia ex Lutetia Parisiorum afflunt, illa aëris temperie & benignitate fruuntur quæ non parum confert, ad curationem morborum omnium: est enim in aëre occultus vitæ cibus, quo partes omnes corporis nostri mirificè recreantur. Vnde non sinè maxima ratione & insigni prudentia illustrissimus Dominus de Boubart, Archiater Christianissimi Regis nostri Ludouici, anno 1634 præscriperat vsum harum aquarum Ludouico Regi nostro, idque prospero cum successu sanitatis ipsius Regis, que post vsum harum aquarum summa fuit & absoluta. Quod tamen non probarunt nonnulli Medicorum Parisiensium potius ex inuidia, quam ex alia ratione, quod sinè consilio totius Vniuersitatis hoc egerat Dominus Archiater. Id tamen liberè & audacter poterat, virtute & energia harum

In aëre
vita est.

aquarum fretus & securus. Nihil enim
 est in toto rerum orbe efficacius, ac po-
 tentius pro conseruanda ac tuenda Regis
 nostri sanitatem, hisce fontibus : Quic-
 quid enim Regi conuenit ut se tueatur ac
 defendat ab omnibus quæ illi intrinsecus
 nocere possunt hi fontes blandè admo-
 dum iucundè, ac tuto administrare pos-
 sunt, ut ex superioribus colligere licet.
 Quapropter non longius protraham ac
 disseram conclusionem, qua asserere pos-
 sum virtutes ac proprietates insignes,
 quæ fontibus Niuerensibus insunt de-
 pendere ex radijs & influxibus cœlestibus
Louis, & Mercurij, qui seminalem quan-
 dam virtutem & spiritualem substanti-
 am, Mercurij & stanni seminibus corres-
 pondentem, his aquis influunt, & pro-
 creant, ex qua spirituali substantia, non
 metallica, non minerali, sed cœlesti ra-
 dice, virtutes omnes & energiæ ortum
 habent. Ad virtutem & efficaciam harum
 aquarum prospero cum successu obti-
 nendam consulo corpus priùs esse pur-
 gandum lenibus nonnullis medicamen-
 tis, ut senna, manna, & Rheubarbaro',
 vel croco metallorum, aut sale vitrioli.

Sic præparatum corpus ener-
 gias & virtutes harum
 aquarum potentius
 & efficacius
 persen-
 tiet.

D E T H E R M I S A C
balneis Borbo-
nensibus.

CAPVT XVII.

BORBONENSES thermæ in Galia famosæ & inclytæ, propter insignes & eximias virtutes & naturæ dotes, quibus naturaliter donantur in curandis fere omnibus morbis, multos torserunt Philosophos & Medicos, & adhuc varia anxietate torquent, ut earum virtutum originem & ortum discere & cognoscere possint. Nunc enim multi ex bitumine, alij ex sulphure, alij ex metallicis spiritibus, & mineralibus virtutes has scaturire, afferere contendunt: Nos verò ex particulari cœlesti influxu & radio has descendere proprietates afferimus, & Veneri & Lunæ, eorumque signis eiusdem naturæ & virtutis attribuimus: cœlestia enim hæc astra loco huic peculiarem quandam substantiam, spiritualem & astralem infundunt, metallis inferioribus correspondentem; ratione cuius calorem natuum membrorū omnium refocillant

Bal-
neorum
Borbo-
nensum
descrip-

hæ aquæ: hinc paralyses curant, arthriticos dolores mitigant, colicos cruciatus demulcent, stupores & spasmodum auerunt, catarrhos inueteratos, cephalalgias & hemicranias depellunt, vlcera quæcumque maligna ac depauperata, ad cicatricem laudatam conducunt, obstrunctiones omnes reserant, acres humores temperant, viscosos ac tenaces attenuant, crassos & terrestres leuigant. Sic nihil est in corpore noxiū, ac præter naturam quod facultate sua, & agendi mira potestate non expellant: vnde virtus illa insignis & stupenda in curandis morbis fere omnibus, ortum habet. Nam si his aquis ac thermis calor natuus refocilletur, & quicquid est in corpore præter naturam euacuetur, non est dubium quin morbi omnes facili negotio carentur. Refocillatur autem natuus calor, à calore cœlesti & astrali Veneris & Lunæ, quo turgēt hæ aquæ influxus siquidem horum planetarum cùm sint vitales, & eiusdem substantiæ cum calore nostro natuō quo viuimus, facili negotio calor noster refocillatur & restauratur ab alio sibi simili; refocillatio siquidem & restauratio à simili substantia dependet. Est autem calor noster similis & eiusdem essentiæ cum influxibus, & radijs cœlestibus Veneris & Lunæ, in genere saltem; cùm ambo sint cœlestes & ab uno & eodem fonte, nempe sole hauriantur: Sol enim planetas

omnes irradiat, & suam virtutem ac lucem in hos infundit: Planetæ deinde cùm à sole hauserint suam lucem ac virtutem terris communicant ac dispergunt cum aliqua tamen distinctione ac diuersitate: Nam virtutem suam peculiarem cum virtute solis miscent, & vnam particularem faciunt, & terris communicant; n^a
 noster autem calor naturalis quo viuimus, à sole est, & particularem virtutem ac proprietatem in nobis ipsis acquirit, & sic à calore generali solis discriminatur; n^a
 nihilominus tamen eiusdem radicis est, Omnis
 nam à luce creata illa vniuersali omnes illi calor
 calores, seu luces dependent & originem nativus
 habent. Et cùm maxima illa pars illius ex sole
 generalis lucis creatæ, in sole collecta est.
 fuerit, vt hinc tanquam à vero lucis fonte, cæteræ & aliæ luces omnes desumarent pabulum & alimentum; sic à Deo ordinatum est, vt calor omnis naturalis qui lucis creatæ portiuncula est, à luce illa cœlesti refocilletur, & restauretur, tanquam ab inexhausto & perenni lucis fonte.

Sic balnea hæc thermalia Borbonensia, & alia eiusmodi omnia, quæ calore multo pollut & turgent, nostrumque calorem natuum suo interno refocillant, hoc habent à calore & luce cœlesti, quam à superiori fonte exhauriunt.

Non est ergo mirum si tantum virtutis & energiæ experiatur in hisce bal-

neis ac thermis ; à cœlo enim hoc habent in quo virtutes omnes & proprietates insignes & eximiæ collocatæ sunt.

Notandum tamen est in hisce balneis duplēcē esse calorē, extēnum vnum & aduentitium, qui foris aduenit ex ardente, sulphure, bitumine, aut alio quo quis simili pingui & adiposo minerali combustibili; qui quidem calor nullius est virtutis & efficaciæ, nihilque aliud præstat in ipsis thermis quam solum calefacere, & illo externo calore, alium insitum & internum suscitare, qui vere est totius actionis & energiæ principium & fundamentum, à quo solo dependent & originem habent insignes & mirandæ virtutes, quas ægroti ferè omnes in hisce thermis experiuntur.

Hinc audacter concludere possumus, thermas Borbonenses habere virtutes suas & proprietates ex calido illo innato suo quo turgent & abundant; suscipiunt autem illud calidum innatum suum, ex peculiari cœlesti radio & influxu quem à Luna & Venere suscipiunt, qui in ipsis aquis spiritualem quandam substantiam cœlestem & astralem argenti & cupri seminibus correspondentem procreant ac producunt, quæ subtilitate sua totas ipsas aquas penetrat, & eorum substantiæ radiciliter permiscetur, & inseparabiliter adhaeret: unde si distilletur, quæ ipsæ, & ipsamet spiritualis substantia virtuosa & actiua vnâ

cum ipsa aqua distillatur cùm tamen sit
tenuissimæ substancialiæ euaporat facilimè
cum tenuiori aquæ parte, remanente cras-
fiori, absque vlla virtute, & efficacia, vt
quamplurimi Medicorum & Physicorum
sæpiissimè experti sunt aquas ipsas distillan-
do, & euaporando.

C O N C L V S I O H V-
iusce libri secundi,
Caput xviii. &
vltimum.

SVNT multi alij & fere infiniti fontes per totum terrarum orbem in Germania, in Italia, in Hispania, in Anglia, in Græcia, in tota Europa, in Asia, Africa, & America; coelum enim ubique prôducit res miras & stupendas, de quorum virtutibus & proprietatibus dicere, & enarrare non in votis est, cùm charta non sufficeret, & dicendi modus infinitus esset. **Quæ dicta sunt Lectori sufficient ut ex primo libro & secundo, aquarum omnium virtutes colligat & cognoscat;** nam si in aliis terræ locis fontes reperiantur eximiæ virtutis & proprietatis inauditæ, causa ad coelum referenda est, & ad spiri-

Quid-
quid in
terris
raru est
à cœlo
depen-
det.

N 4

*hic
et lumi-
ne*

tum mundi ex cœlo descendedentem; nam quicquid rarum est, & mirum in terris, ex hac sola & ynica causa expiscandum est, & ad eam solam referendum.

Itaque si Germani Itali Hispani Angli, Medici ac philosophi conquerantur, quod patriæ suæ miros fontes non descripserim, & Gallices tantum & patre meo insitos & natales inquisierim, sufficiat illis me eos tantum descripsisse fontes, quos ipsis oculis perlustrarim, ex quibus ipsi si vellent suos natales fontes & patrios describere, & causas eorum inuestigare & enarrare poterunt.

*In Ame-
rica fon-
tes miri
& quare
na*

Existimo quidem per totum tetricarum orbem miros & stupendos existere & scaturire fontes, & præcipue in America in zona torrida sub linea æquinoctiali, cum ibi planetæ omnes, & cœli seruor ac lux directe & perpendiculariter influant in terram; & miros ac stupendos effectus producant; nam si ibi mineralia multa, aurum putum & argentum, margaritæ & lapides pretiosos insignes & admirabiles terra producat, aquæ beneficio: sunt hec omnia aquæ partus, ac fœtus, quidni & ipsamet aqua & præcipue in fontibus admirabile & stupendū quid producit? Sunt etiam inibi locorum plantæ, arbores, animaliaque admiranda, & nostris plantis arboribus, & animalibus toto cœlo differentia, & virtute & efficacia præstantioria; Quidni etiam & ipsa aqua

hic

cum his omnibus sit vniuersale alimen-
tum & pabulum quotidianum, erit etiam
admirandis virtutibus prædita, & quid
aliud mirabilius & efficacius in America
producet & efficiet, quam in nostris hisce
regionibus, nullo pacto id dubitandum
est, & qui huc nauigant fidem facere pos-
sunt: sed cum aurum, argentum lapides-
que pretiosos, aliaque eiusmodi summi
pretij, querant & inuestigent, aquarum
scaturigines relinquunt, ac floccipen-
dunt, aut saltem sine villa alia inquisitio-
ne pertranseunt: ideo de effectibus eorum
mitis nemo adhuc dixerit. Nihilominus
tamen admirandos fontes esse oportet,
quorum virtutes & proprietates collige-
re possumus ex his omnibus quæ, dicta
sunt in primo & secundo Libro huiusc
Tractatus, & ad coelum eiisque spiritus,
hic
qui sunt coeli influxus & radij lucis, è
coelo in terram descendentes, referre
possumus: sic claudemus riuos nostros
cum iam sat prata biberint. Et tertium
aquarum & fontium Librum inauditum
etsi vbique repertum inchoëmus, ut Chy-
mici omnes & huiusc sententiae fideles
alumni inebrientur, & me liberalem &
omnino prodigum vbique terrarum in-
gratiam eorum prædicare queant; etsi illis
aqua propinandam præbeam, vinum
tamen est à cuius spiritu nemo Chymico-
rum se tueri potest.

DE FONTE CHYMI-

~~autem iste fons fuit,~~
COUNCIUS, OR
~~genus magis que~~

CORVM.

~~Totus est metodus~~
~~et fons de~~ LIBER TERTIVS.

~~providus autem~~
TOMUS, - QVID SIT FONS
~~liquit et sufficiet~~
~~de multisque nivis~~ Chymicorum.

~~fons non totus~~
~~totus est perire~~ CAPVT I.
~~ad hanc est enim ratiō de sicut~~

A fonte **L**iber primus & secundus huiusc Tractatus inutilis & vanus esset philochymicis, Tertius hic liber de fonte chymicorum subsequetur. Nam quicquid mirum & rarum diximus de fontibus in genere, & in particulari, occulta quadam ratione dependet, & ortum haber ab illo Chymicorum fonte. Hic est ille fons, è medio terræ surgens & irrigans totam & vniuersam superficiem terræ: hic est ille fons quo tota natura irrigatur, quo fœcunda est, & sine quo sterilis & infœcunda iacet veluti mortua: hic est ille fons quo animalia vegetabilia & mineralia cuncta, viuunt, nutruntur, & conservantur: hic est ille fons, cuius scaterrigo, cœlum est, & terra elementa fiuus & alueolus quē multi querunt, pauci in-

~~est hinc fontaine qui sort du milieu de la terre le~~
~~en arrose toutes les superficies et tout humus,~~
~~où germe des radicales qui congelent l'air,~~
~~et preservent le solide à ses superficies au-~~
~~près de l'eau, sous forme de dagues blanches~~

*Yella novemque flos coeli, etiam ex eis syngere
finet, sed et solis datus est lumen de laeti vel ad
clausum, LIBER 11. Et Le / ougnes / et cœille
203 ex aucto ure*

ueniunt; quem vident omnes, & pauci cognoscunt; quem potant omnes, & pauci lapunt, is est qui commercium inter superiora & inferiora peragit, qui animas ab orco educit, easque in orcu introducit; qui vitæ & mortis principium est, qui elementorum omnium anima est, qui mundum hunc perficit, & nomen suum illi imponit, alioquin verum Chaos esset, nisi ab ipso fonte species distinguerentur, & apparerent quid sint in rerum natura, & quid possint & valeant.

Hæ sunt fontis nostri descriptiones, quæ adhuc apud chimicorum patres numerosiores, & plures reperiuntur, & fere infinitæ; cum non omne naturale, cœlestè, & clemètate valeat & possit intra huiusce fontis descriptionē coerceri. Possimus enim rectè dicere: fons hic cœlum est, Sol, Luna, Saturnus, Venus, Mars, Iupiter, & Mercurius: fons hic ignis est, aër, aqua, terra: fons hic est animal, homo, leo, buffo, serpentis, piscis, fœmina virgo: fons hic, est vegetabilis; arbor, pomum, moly rosa, mercurialis, Lunnaria, oliua, corallum: fons hic est mineralis, sal, arcenicum, sulphur vitriolum, autipigmentum, nitrum, borax, lapis, et omnia illa quæ in singulis animalium, vegetabilium, & mineralium generibus reperiuntur. Quæ omnes descriptiones obscurant potius hunc fontem et occultant, quam manifestent. Ut tamen manifestum faciamus

Liqui chemicos & radical et prædicti salinæ delictivæ oœdificari naturaliter specifici, Datus est s' deiques. Spiritus juvencibilis, et auctor mundi iuvenatus aqua & humo, s' qualiter siccoster, s' evanescunt

omnium titum, secundum mabiscum, vel calcum,
cujus cum 204 HYDROGR. SPAGYR.
quemque vel regni.

Fons
chymicorum
quid.

~~Cer~~ Elementa
radicalia
vnde et
eaque —
et esse, sa
vagans d
Elementa
Metalli —
que, —
vapor, —
S' lettres
halitus, —
Littere:

In hac vnicā definitione, infinitæ omnes suæ descriptiones manifestæ fiunt: nam cùm humidum illud primigenium in omnibus rebus reperiatur, & esse constitutæ rerum omnium tum animalium, vegetabilium, & mineralium, rerum etiam omnium nominibus potest insigniri; vnde ænigmata, logographi, emblemata, omnia Chymicorum orta sunt, ad obscurandum hunc fontem leuis armature hominibus, & ad detegendum triarijs, & veteranis; non sunt enim margaritæ hæ brutis his obijciendæ.

At quoniam humidum istud, in rerum serie vniuersali multipliciter & infinite quasi variatur, iam disquirendum est, quod sint eius genera, vt notis generibus perdiscant Chymiae

litteras supercedidit genere job. alumni quod genus

auctum ex situ illis sit necessaria-

affinitati locorum rium ut mira

Litteris de diversitate naturæ p̄fstant. de Larde.

alpha. omega

LA. Etat des grès.

LA. Ele T des liebroux.

quæ Sole Et Sale nature sunt omnia
sol celestis, sol terræbris. Sal volatilis,
sol fixum, firmamentum,
flos coelitum, flos solis et luna
ad uas deuissus que ostendit aquam
et remittat eam quæ hoc terra globo stupet

*QVOTUPLEX SIT
fons Chymicorum.*

*ex combien
de brancus
se d'uijz
La fontaine
gymique.*

CAPVT XV.

In Vperiori in Capite infinita ferè genera & species vidimus & enarrauimus fontis Chymici ; hæc omnia tamen genera ad tria solum vniuersalia referuntur. Quicquid enim in rerum natura est, vele est animale, vel vegetabile, vel minerale, hæc tria genera, omnia in se coërcent. Animale humidum radicale, humido pingui elementorum & radio cœlesti tenui admodum constat, & plus est radij cœlestis & lucis illius creatæ, quam humidi pinguis elementorum inferiorum : vnde plus cœli habent animalia omnia, quam cætera genera, duo, vegetabilia putà, & mineralia, vnde etiam ex eo quod plus cœli & lucis habent viuunt sentienti anima, cuius facultates & potestates admirandæ sunt & stupendæ in nonnullis animalium speciebus, & illud omne ex luce est, & spiritu cœlesti, qui quod in rebus inferioribus potentior est & vegetior, eò pulchiores, & ratiores producit & gene-

Anima-
lia plus
cœli ha-
bent.

Cili, sub forma aquæ valhalites congelati.

Anima-
lia cur
præstet
vegeta-
bilibus
& mine-
ralibus.

fat: vnde animalia præstant vegetabilis-
bus omnibus, & mineralibus; quod in
his cœlum sit vegetius & robustius; hu-
midum autem elementorum pingue,
rarius, subtilius, & non tantæ tenaci-
tatis & viscositatis.

Vegetabilia verò in genere habent
humidum primigenium pingue, aëreum,
& aqueum valde, cœlesti tenui luce im-
prægnatum à qua habent vegetandi illam

Species
animalium
vegetabilium
& mineralium
vnde
sint va-
riæ.

visibilā, & notam facultatem qua viuunt
anima vegetanti, & qua durant in æuum,
& à qua facultates omnes & vires depen-
dent, & à qua distinguitur: & variatur om-
ne genus vegetabilium, vt & reliquorum
generum differentia: nam quot lucis spe-
cies in cœlo sunt, tot etiam in terris di-
stinctæ animalium vegetantium, & mine-
ralium species reperiuntur.

Fons
chymicorum
*minera-
le humi-
dum.*

Ric

De nature
Saline.

Minerale verò humidū radicale, quod
per antonomasiā fontem verum &
legitimum chimicorum dicere possu-
mus, quod ipsum querant, ad quem in-
hiant totis viribus, vt mira sua, & stu-
penda patrent, nihil aliud est quam ip-
sum illud humidum quo constant omnia
mineralia, quo durant, quo persistunt,
quo in igne fluunt & liquantur, etique
humido elementorum pingui admodum
& tenaci, viscoso & vinctuoso & terrestri
& aquoso potius quam aëreo, conflatū,
vnā cum cœlesti illa luce, seu radio plane-
tarum & constellationum coadunatum.

per antonomasiā
radicē capore

Lyon uero serre detraue largue
Lyon uero uero d' uane Lg. Si undie, loco
auerum Quia Scia uortio debilatudo usque ad
mostrar le emitte suum Scia

Quid autem sit elementorum omnium illud humidum pingue, ex quo fons chymicorum in genere constituitur, diximus multis in locis Palladij nostri clemente quo in tali opere copiosus est sermo; nihilominus repetam hic, ut facilis negotio colligant, omnes chymiae alumni & candidati, quid sit chymicorum fons: Illud humidum pingue elementorum quod in tribus rerum generibus reperitur vna cum lumine cœlesti adunatum, est semen seu purum cuiuscumque elementi, quod vnumquodque elementum, in centrum terræ demittit atque deponit, ibique virtus naturæ, quæ & Archæus dicitur, semina illa miscet, & cum cœlesti lumine & influxu conterit, quod cœleste lumen hinc vapores excitat, qui sursum feruntur & sublimantur, iterumque descendunt & ascensu & descensu suo, inde sinenter & perenniter iterato condensantur in corpora, & res quarum differentiam suscepérunt, ab spiritu cœlesti & radio, qui in eorum centro latitat, & occultatur.

Semina ergo illa, seu pura elementorum omnium, quæ in centrum terræ naturali sua sponte deferuntur, ut simul perisseantur, cum cœlesti luce, sunt humidum illud elementorum pingue, ex quo fiunt materialiter omnes fontes, & præcipue fons Chymicorum, & illud hu-

permissantes: permissantes in levitate terre, & aliorum celestis suæ etate et altitudinis solis & luna cœlestis.

Peijntres

Wortles

Diviseditus

208 HYDROGR. SPAGYR.

*Fōschy-
micotū
triplex.*

midum seu semen elementorum in tria genera tripartitur, & vapores etiam qui ex illo humido sursum feruntur, tripartitam habent distinctionem & differentiam; nam ex quibus nutriuntur & fiunt animalia, animales dicuntur: ex quibus vero fiunt & nutriuntur vegetabilia, vegetabiles nominantur: ex quibus vero mineralia, minerales nuncupantur. Quod autem haec tria genera in terra reperiuntur, vnumquodque ex fonte illo, per vapores suos quos perennes emittit suum quod illi competit, attrahit, & suscipit, ad sui conseruationem & nutritiōnem, & generationem.

Sic ex uno & eodem fonte hauriunt omnē quod illis competit. Quod nī fallor videtur dictasse Spiritus sanctus, in secundo Capite Genesios: Et flauius egrediebatur ex loco voluptatis ad irrigandum paradisum: & clariss in eodem Capite; Fons ascendebat ē terra, irrigans vniuersā superficiem terræ. Alij vertunt; Vapor ascendebat ē terra irrigans vniuersam superficiē terræ, quod aptius est & conuenientius cum sermone superius allegato, de humido rerū omnium radicali, in centro terræ quiescenti, quod tripartitū fecimus, animalē, vegetabile, & minerale; vt ab uno fonte res omnes scaturiant & oriāntur, & vt ab uno increato & æterno, sumplerint originem; sic etiā ab uno creato & temporali ac finito soucantur & nutriantur.

QVA

*Galundum attire de utte fontaine
en galant continuellement la sayens
aqua: tunc couerend.*

*QVA VIA, ET QVA
occulta ratione, fons Chymicorum
fiat animalis.*

CAP VT III.

Fons Chymicorum dum in principio *in a-*
sui ortus & originis, semen est ele-
mentorum omnium & cœli, est quid in-
differens & indistinctum ad animal, ad
vegetabile, & minerale: sed cum lux &
virtus cœlestis quæ in eo est attenuauerit
omnia elementorum semina, & ad cer-
tum quemdam gradum subtilitatis con-
duxerit, tunc temporis natura, ex illo se-
mine, & humido radicali sui ipsius non *hie*
potest producere nisi animal, animal putà
insectile quod aiunt, quod non præce-
dente alio animali sibi simili gignitur, vt
sunt serpentes, muscæ, papiliones, ranæ,
bufones, & alia innumera, quæ non ex
præcedentibus similibus animalibus gi-
gnuntur, sed ex solo illo semine generali,
ad certum gradum perfectionis con-
ducto, virtute innata lucis cœlestis pro-
ducuntur.

Animalia siquidem alia quæ dicuntur *Ani-*
perfecta ex illo quidem semine generali *malia*
fuerunt educta, sed manu diuina & ope- *perfecta*

qua via ratione fuerunt in principio creationis fiant ex ad illum gradum perfectionis conducta, fonte & ipsamet deinde ab ipso posse diuino re ceperunt illam virtutem & energiam se ipsa multiplicandi in semine suo, quam adhuc virtutem conseruant illas, & ad finem usque saeculi conseruabunt.

Quod enim Deus semel dedit rebus naturalibus, semper & perenniter illis conseruat. Vnde si animalia perfecta habent in se semen quo producuntur & multiplicantur, et si sit ex seminis vniuersalis partibus substantialibus conflatum & adunatum; tamen virtutem illam particularem & peculiarem seipsum tantum in se ipso multiplicandi, non habet ex virtute illa innata seminis generalis; sed ex illo posse diuino, quod in principio creationis mundi, animalia perfecta producendo, dixit illis; Crescite & multiplicamini: verba illa cunctis animalibus perfectis dederunt virtutem & energiam se ipsa in se ipsis virtute seminis sui multiplicandi.

*Anima-
lia per-
fecta ex
semine
generali
no pos-
sunt fie-
ri.*

Faceant hinc omnes qui existimant virtute coelesti, & seminis illius generalis posse produci & generari animalia perfecta, putat boues, vaccas, leones, Aquilas, coruos, cete, aliaque piscium genera perfecta & absoluta, quae in marem & foemnam distinguuntur, ut virtute sui seminis peculiariter in ipsis elaborati producantur: hoc enim naturaliter fieri non potest,

alioquin Deus non fecisset peculiariter distinctas illas rerum species, si virtute naturali seminis generalis produci potuissent: ad quid enim hoc fecisset Deus, cum nihil frustra faciat, si sponte fieri potuisset?

Videmus ergo fontem nostrum Chymicum, seu humidum illud radicale mundi, innata sua virtute fieri animalem, partim virtute diuina; non enim possunt animalia perfecta ex sola virtute seminis generalis, ad illum perfectionis gradum conduci, & eleuari: egent manu diuina & operatione, ut illum perfectionis gradum attingant: lux enim interna seminis generalis ad tantum perfectionis gradum se eleuare non potest: eget creatore suo & lumine increato, ut illum gradum attingat. Ideò Deus fecit omnes species animalium perfectorum; & virtutem, & energiam se ipsas multiplicandi in semine suo illis verbo suo communicauit, ut virtus illa diuina, lucem illam creatam seminis generalis ad gradum illum perfectum animalium perfectorum conduceret. Homo autem cum sit ultimus animalium omnium perfectorum gradus, non solum opus habuit diuino auxilio & operatione diuina, ut ad tantum perfectionis gradum eleuaretur ac sublimaretur; sed alia peculiari & particuliari opus habuit luce, deforis semini suo aduenienti, & à Deo sola creata, & semini humano ad hoc pecu-

*Homo
quo mo-
do fa-
ctus.*

hic
liariter disposito, infusa, ut illū sublimem perfectionis gradum attingere posset; ideo Deus ipse manibus suis & verbo, corpus humanum non solum confixit, sed animam viuentem illi peculiarem indidit, cuius solius ratione supremum illum gradum perfectionis attingit, & ab omnibus alijs animalibus distinguitur & separatur.

n° 2
Fons Chymicu
corūqua dicimus, ad gradum & perfectionem ani-
via fiat malem peruenire, partim ex innata sua
animalis facultate, quam à luce & spiritu cœlesti
omni- accipit, qui humidum illud attenuat &
bus ani- graduat ad hunc sentientis animæ gradū.
hic
Partim ex diuina potentia quam Deus illi
in principio suæ creationis indidit, & fa-
cultati suæ germinatrici communicauit:
Partim etiam ex luce peculiari creata,
quam diuinitus per creationem & infu-
sionem accipit, vnde fiunt homines, & ad
vltimum animæ sentientis, & ratiocinan-
tis gradum eleuatur humidum istud ra-
dicale mundi.

*Qua ratione fons
Chymicorum fiat vegetabilis.*

CAPVT IV.

Ad vegetabilem perfectionis gradum Fons
Chymicorum
quomo-
do vege-
tabilis. humidum radicale mundi sponte sua facili negotio euehitur: est enim ex se ipso totum vegetabile; nisi enim ex se ipso facultatem illam vegetandi ac germinandi haberet, quid esse posset in rerum natura, quod illam facultatem, quæ illi inest visibilis & apparens, illi communicaret? Nulli enim adhuc dubitatunt quin humidum illud radicale mundi ex se ipso, & sponte sua germinaret & produceret vegetabilia cuncta, & mineralia, sed se ipsum ad hanc facultatem vegetatiuam euehit & mouet. Lux siquidem interna sua, seu spiritus lucis coelestis qui est influxus planetarum & constellationum, pura illa elementorum semina quæ ad productionem illius humidi radicalis concurrunt & conueniunt, præparat & miscet peculiari quadam ratione ad vegetabilia particulariter hinc educenda; aqueum enim luctile, & aëreum digerit, & coquit & peculiari quadam ratione miscet, in illo humido radicali, adeò ut in tali coctione, præparatione, & mixtione, quandam dif-

nō srio Humi- ferentiam, & distinctionem subeat, qua
dum ra- facultas vegetandi exoritur. Adde quod
dicale spiritus ille cœlestis è cœlo descendens,
mundi vniatur humido elementorum ex Astro-
qua vir- rum differentia ad vegetabilia potius de-
tute de- stinatur, quam ad alia rerum genera: vnde
termine- ex differentia illa Astrali, differentiam
tur ad etiam vegetabilis suscipit, & humidum
vegeta- illud vniuersale, fit specificum ad vege-
bilis tantia, propter illam Astralem differen-
tiam, quam lux cœlestis recipit ex pecu-
liari Astrorum particularium radijs & lu-
minibus.

nō tric Astra Sunt enim in cœlo Astra particularia
faculta- quibus peculiares vegetantium species
tem ve- producuntur, nutriuntur, & conseruan-
getatiuā tur: vnde in nonnullis annis copiosius
infun- prodeunt, quam in alijs; eò quod virtus &
dunt. energia horum Astrorum, his in annis sit
hic potentior & efficacior. Et tunc temporis
imprægnat & viuiscat humidum illud
pingue elementorum omnium, quod est
materia fontis nostri Chymici, & poten-
tissim fontem nostrum determinat & spe-
cificat ad speciem hanc, vel alteram vege-
tantium.

nō hic Astra Distincta autem fuerunt & multiplicia
specifi- in firmamento collocata Astra, ad deter-
cant fon- minationem & specificationem facien-
tē Chy- dam illius materialis spiritus mundi, qui
micum. est humidum illud pingue elementorum
omnium, quod materialiter fontem no-
strum constituit; spiritus verò lucis cœ-

hic

lestis est forma illius materiae humidæ pinguis elementorum, vnde ab ipsa forma suscipit suam distinctionem, & determinationem specificam. Quod autem illa forma sit multiplex tanquam ab astris multiplicibus & varijs descendens, ideo variatur humidum istud, seu fons noster Chymicus in multiplicitate vegetantium genera, quod formæ variæ introducantur in ipsum nostrum fontem Chymicum, ab ipsis varijs Astrorum influxibus & radijs, qui nostrum fontem informant & actuant.

Hæc multiplicitate vegetantium genera producunt in se ipsis semen, beneficio cuius determinationem & specificationem suam conseruant: nihilominus illud semen habet id quod habet ab Astro superiori quod determinationem & specificationem illi dedit: immo illud semen, siue granum, est quasi filius Astri illius, vnde similis patri, eandem virtutem & energiam conseruat & retinet. Multæ etiam vegetantium species producuntur absque villo semine & grano præexistente, & ex sola putrefactione generantur, dum per semine illam putrefactionem illud quod putrefit particulis resoluitur in materiam primam, seu humidum nostrum pingue elementorum, quod statim impregnatur, actuatur, & informatur spiritu quodam lucis cœlestis, cuiusdam Astri, & dum ita informatur exsurgit hinc hoc, vel illud vegetable.

na Concludamus ergo fontem nostrum Chymicum, seu humidum pingue elementorum omnium cœlesti lucis spiritu actuatum & informatum, specificari & determinari ad vegetantium species varias & multiplices, ab spiritu illo cœlesti variorū Astrorū, qui illum ipsum fontem variat & actuat, secundūm diuersitatem & varietatem suam, quam ex Astris varijs in firmamento existentibus suscipit & induit.

QV A R AT I O N E F O N S
Chymicorum fiat mineralis.

C A P V T V.

F O N S Chymicorum, seu humidum illud pinguedinis elementorum omnium videtur ex se ipso fieri mineralis; cum in centro terræ producatur, ibique potius mineralem & terrestrem induere essentiam, quam aliam quamcumque nihilominus credendum est, dum adhuc in centro terræ est, esse quid indifferens, & indistinctum ad animalia vegetabilia, & mineralia, donec spiritu animalium, vegetabilium, & mineralium actuatur: hic autem spiritus particularis dependet ex astris particularibus firmamenti, ut de-

*Qua
via fons
Chymi-
corum
fiat mi-
neralis.*

claratum est Capite superiori. Actuatur autem dum ab spiritu illo , peculiariter disponitur , & tali modo , quo opus est ad mineralia, animalia , vel vegetabilia producenda. Vnumquodque enim astrū, qualemcumque sit omnes habet facultates animales, putà vegetabiles & minerales : at secundūm propriam & naturalem dispositionem, quam in humidum nostrum pingue elementorū inducit, facultatem quam exigit talis dispositio , educit: sol, verbi gratia, omnes animales, vegetabiles, & minerales habet facultates: at cùm animal producere intendit , peculiariter disponit humidum nostrum & secundum illam dispositionem , formam animalem illo humido taliter disposito , educit. Cùm vegetable verò producere in votis habet , aliter disponit eandem materiam; disponit tamen secundūm exigentiam & formā quam expetit educere ex illo humido nostro pingui, & dum est ita præparatum & dispositū, tunc temporis exsurgit forma vegetabilis intenta, Sic etiam cùm minerale aliquod producere cupit , disponit etiam omnino diuersè materiam hanc ab alijs præcedentibus dispositionibus , & cùm secundūm exigentiam mineralis, quod producere intendit, est disposita ; tunc temporis exsurgit forma illa mineralis , quam exposuit ab dispositio materiae. Sic Sol , & alia Astra omnia , varia producunt , &

Vnum-

quodq;

Astrum

omnes

habet

faculta-

tes.

Sol &

Astra

qua via, diuersas rerum species generant, secundum variam ac diuersam dispositionem, quam in humidum nostrum pingue elementorum introducunt.

Nota
Rue
*certa terra
qui coloris*

At cum sol aurum producere intendit, Mercurium nostrum, seu fontem Chymicorum, terreum facit & aqueum magis, quam aereum & igneum, eamdemque substantiam hisce primis qualitatibus ornatam depurat summopere, sublimationibus varijs, & coctione perpetua, in silice optimè clausa, & pedetentim terreum illud conuertitur in sulphur purum rubrum, non adurens sed incombustibile: quod deinde sulphur suum humidum coquit, ac figit, & indurat perfectissime, & sic inuicem vniuntur coquendo, ita ut nunquam ab inuicem separari possint: sic tingitur & coloratur humidum colore sulphuris rubei, & figitur ultima fixione: & sic fit aurum constans & permanens in medio ignium fortissimorum his gaudens. Sed qua ratione fiant metalla ex fonte nostro particulariter inferius dicimus, vbiclare admodum haec tractabuntur: tractandum solum ibi est qua ratione fons noster fiat mineralis.

Iamiam diximus astra peculiari sua facultate disponere hanc materiam, seu fontem nostrum ad diuersa rerum genera; dum autem eum ipsum fontem terreum & aqueum faciunt, magis quam aereum, & igneum sine vlla alia particu-

lati conditione & qualitate, tunc temporis fons noster vere dispositus est, ad quodcumque minerale producendum & generandum. At dum deinde, cum particularibus qualitatibus terreum suum & humidum exornantur, secundum peculiares conditiones harum qualitatum, varia inde producuntur mineralia, hoc est secundum quod fontis nostri sulphur & mercurius coquuntur, depurantur, figuntur, secundum variam illam sulphuris & Mercurij coctionem, depurationem, & fixationem, ex quibus præcipuis conditionibus aliæ exsurgunt qualitates, varia producuntur mineralia ut videbitur inferiùs.

Concludendum igitur est, fontem nostrum Chymicum fieri mineralem, dum semina terræ & aquæ præualent cæteris elementorum seminibus, vnde fons noster ponderosus valde est, pinguis, & viscosus ex pinguedine aquæ & terræ, que præminet cæteris elementorum pinguedinibus, ex quibus solis terræ & aquæ pinguedinibus sit pondus, quod in fonte nostro experimur.

QVA PECVLIARI RATIONE & via, fons Chymicorum fiat Aurum.

CAP V T VI.

opus solaire

Solare lumen è sinu patris sui in terras descendens, & ad centrum usque terræ penetrauit, sua subtili & penetranti energia humidum elementorum omnium pingue ibi residens, tanquam in proprio & natali suo palatio, illud penetrat, vivificat, & actuat, & calore suo viuifico sursum eleuat, & ab excrementis suis omnibus terreis, aqueis, & fœculentis alijs, tali eleuatione vindicat & depurat; depuratum tandem multis eleuationibus in cōcamerata aliqua rupe firmissimè clausa includitur, ibique per mille fere annos, aut circiter, incarceratum detinetur, calorique centrali terræ, & interno suo quem ab ipso solari spiritu recepit, coquitur indesinenti & perenni coctione: interim putrefit, denigratur, & planetarum omnium influxus & radios patitur, tandem per longum istud tempus coagulatur & figitur in terream quandam substantiam sulphuream, rubeam, non adurentem, sed incombustibilem fixam, & susibilem, So-

L'opere de la lumiere & de la nature essence qui comprend également en soy conuictum, en unitas de substantia pures & iudiciviles, sortans en forme de rayons du soleil de son mere le soleil descendante en terre, en font en terrane, & que l'au son centre au soi, le En preuertant

laris luminis radios emittentem ac effundentem, quam auri sacra fames, mortalia pectora cogens & vrens, ab infimis ter-
rarum antris educit, & in usus humanos transfert.

Si natura posset huic & eidem materiæ, dum adhuc non est ab solutè in aurum ^{naturæ} coagulata & fixata: Si posset, inquam, na-
tura eidem ipsi materiæ, Mercurium, seu ^{coagulata} fontem nostrum summopere depuratū ^{Naturæ ex-}
& ab omnibus excrementis terreis & ^{subtilitate} aqueis vindicatum cōiungere, quinques ^{non clau-}
aut septies, hinc exsurgeret ratus cocius ^{mable,} naturæ thesaurus, auro multo præstan-
tior, & humano generi utilior. At natura ^{fixa est}
deficit, ubi incipere, aut saltem persistere ^{visibile} deberet, quod non queat eandem ipsam ^{auacquelle} materiam multis per vices iteratis irro-
rationibus ineibriare, & potare, deficiente ^{Vicissim} Mercurio idoneo, & apto ad talem irro-
rationem faciendam: deficit autem Mer-
curius, cum omnis, quem habet Mercu-
rius, sit quibusdam qualitatibus & con-
ditionibus delibutus, quæ huic irroratio-
ni non conueniunt; immo contrariae, ac va-
riæ sunt, ac illi repugnant. Sola & vnica
coagulatione fontis nostri natura gau-
det, & cum non possit elaborare ma-
teriam solutione iterata eiusdem mate-
riæ iam coagulatæ, cum ipsa eadem ma-
teria nondum coagulata, sed depurata, &
distillationibus suis, ab omnibus excre-
mentis elementorum vindicata, cum non ^{Qua-}
^{tatione} ^{natura} ^{faceret} ^{aurum} ^{Philoso-}
^{phorū.}

possit hanc solutionem facere , quiescit tantum in prima suæ materiæ coagulatione,& ea gaudet , sic aurum vulgi producit : Quod si solutionem aliam prædictam facere ac celebrare posset , ficeret aurum Philosophorum , nec Philosophis opus esset hanc rem tractare , & manus suas adhibere , quia totum esset naturæ commissum:at cum natura id non queat , ideo eget arte & Philosophorum ope , & industria , vt aliud natura producere queat aurum , Philosophorum industria & administratione , beneficio cuius natura ultimum quod exoptat , & quod potest in mineralibus consequitur .

Aurum
Philoso-
phorum
quid sit.

Hinc luce clarius vident monoculi , aurum Philosophorum esse quid distinctum & separatum ab auro vulgi & naturali ; cum natura tantum nullius ope & ministerio , naturale prosignat aurum : Philosophorum verò aurum producere nequeat , nisi adiuuetur à Philosophis , qui materiam suam (quam ad aurum tantum conducere potest natura) sua arte altius conducunt & eleuant , ministrante tamen natura materiam , quam Philosophi dare non possunt .

Aurum
Physicū
seu Chy-
micum
quotu-
plex.

Cùm autem duplex sit aurum Philosophorū , fixum vnum & absolutè depuratum atque decoctum , de quo iam diximus : infixum aliud & volatile , crudum , & non absolutè decoctum , quod & natura ipsa nullo administrante Philosopho ,

producere potest, & ipsimet etiam Philosophi natura ministrante materiam etiam producere possunt, ideo de utroque hoc auro aliquid nobis est dicendum, ut clare admodum videamus qua ratione fontem nostrum Chymicum in aurum transmutet natura.

Cum natura humidum nostrum pingue elementorum cum spiritu solari connexuerit & copularit, interno suo calore coquit ea omnia, quae unum quid mode homogeneum constituit & ad humidum fiat. Autum Chymicū, quo modo
 quoddā terreum & aquosum, salsuginosum, viscidum, & unctuosum conductit; ex quo humido salsuginoso, & pingui, calore suo spiritus extrahit, hoc est tenuorem illius materiae substantiam; & sic natura facit de corpore spiritum, cum tamen antea de spiritu, scilicet de substantia tenuiori elementorum & spiritu lucis, corpus fecerat; iam de corpore isto facit iterum spiritum, & iterum hunc spiritum corpori suo coniungit, & partibus fixis corporis adnectit, & his solis partibus quae de essentia spiritus participant, & sunt eiusdem essentiæ: cum his ergo partibus fixis adnectit spiritum suum, quem eleuatione & distillatione, à corpore suo separauerat, fecibus hinc separatis tamquam heterogeneis, coquit reliquum firma coctione, & continua, donec ad terram quamdam substantiam limpidissimam ac claram & albam fusibilem con-

Semen
argenti
quid &
quale.

duxerit, quæ sulphur naturæ est, ex quo immedietè, natura sola coctione continuata, argentum producit ac facit; quæ deinde substantia antequam coctione ultima deueniat argentum iterum dissoluitur, adueniente nouo Mercurio, seu vapore humidi nostri pinguis, & iterum coquitur, & gradu altiori eundem ad colorē rubeū: & in hoc gradu dicitur sulphur auri & semen auri, ex quo immedietè natura producit aurum. Illud semen & sulphur dicitur etiam aurum naturæ; sed volatile, & infixum & adhuc crudum. Quodque aurum facere debet & Philosophus Chymicus, si Chymiae perfectiōnem absolutam habere cupiat, hisdem fere vijs & modis, ac natura facit, assumpta vna & eadem materia, alioquin opus suum irritum est, & omnino vanum. Ex his omnino patet Chymiae candidatis omnibus, qua ratione fons Chymicorum fiat aurum naturale, & Philosophorum naturæ ac proinde de ipso fonte satis dictum, erit & Philosopho vt inde aurum naturæ, & Philosophorum Chymicis omnibus pernotum & clarum rum vt sit, modo fontem etiam notum & clarum habeant: sunt enim eiusdem essentiæ & originis, vt Capite superiori manifestum fecimus, & Capitibus adhuc sequentibus clarius adhuc aperiemus.

QVA

*QVA PECVLIARI
via fons Chymicorum argen-
tum fiat.*

CAPVT VII.

FONS noster, seu humidum pingue ele-
mentorum omnium, spiritu cœlestis
lucis viuificatum & actuatum, dum calo-
re suo interno & innato, & calore natu-
rali terræ & loci quo clauditur coquitur,
& digeritur, peruenit tandem ad gradum
perfectionis terræ cuiusdam albæ, ni-
tentis, & fulgidæ, fusibilis, quam deinde
internus adhuc calor coquit magis ac
magis, ac indurat, donec tandem argen-
tum perfectum & absolutum hinc exur-
gat, dimissis interim omnibus excremen-
tis, & terreis & aqueis sordibus, quas in
decoctione perenni & continua dimittit,
donec hæc materia pura sit & nitida,
quam vltimò coquit & indurat in argenti
solidam massam: hæc est naturalis &
vera argenti ab ipsa natura fabricatio, &
compositio ex fonte nostro, seu humido
pingui elementorum omnium & cœle-
sti spiritu. Afferunt nonnulli Physicorum
inter coquendum hoc humidum, inter-
uenire peculiarem Lunæ influxum, quo

Argé-
tum quo
modo
fiat.

peculiari influxu, materia hæc determinatur ad argentum. At pace eorum dixerim, non influxu peculiari lunæ determinatur hæc materia & humidum illud ad argentum; sed ex coctione sola, quæ primo ex illa materia educit argentum, secundò si perseveret & persistat adhuc eadem coctio super eandem materiam, educit aurum, ibique natura quiescit, cum non possit ulterius materiam hanc promouere: influxus cœlestium Planeta rum & Astrorum nihil aliud possunt super hanc materiam, quam internum suū calorem suscitare, & ad motum excitare, quo humidum suum coquat & perficiat: si absolute coquit & ultimò, tunc inde aurum perficitur; si diminutè, & non omnino absolute, sed sexto perfectionis gradu, tunc temporis Luna naturalis, seu argentum commune & vulgare hinc emergit. Dixi, sexto perfectionis gradu, quia excogitati sunt gradus septem coctionis Mercurij nostri, seu fontis chymici, in metallis perficiendis. Primus gradus coctionis est dum argentum viuum commune & vulgare ex illa coctione emergit. Secundus gradus, dum Saturnus: Tertius dum stannum. Quartus dum Venus seu cuprum. Quintus dum fer rum, Sextus dum Luna, Septimus & ultimus dum Sol, seu aurum inde com punctione ponitur.

Septē gradus coctionis fōtis Chymici.

No^a.
De gradis
Cœl. —
Liquide
est la
formation
du gmine ponitur.
val det

*Non eo tamen inficias Lunam cœle-
stis argenti* Non eo tamen inficias Lunam cœle-
stiæ venuſ dant, sey boutiques, le 2^e lid Lorques
du gſonniſ de aluy ey, et ſtandemote erud le
in digeste il, ſen forme de y lano 6, le 3^e lid tain
par deperalion naturella, le 4^e yenus ſanatus
venant la uip d'ey, fe 6 de jui, la forme ſouguo
le 6^e largens tablae hume ſtatueſ ſele 7. Lard
la culuer ethine Doree.

stem aliquid particulare impertiri argento seu Lunæ terrestri, vt Solauro, & alijs planetis terrestribus alij planetæ cœlestes aliquid contribuunt particulare, ratione cuius horum virtutes & energias imitantur; sed illud internum est, & in prima Mercurij compositione, non in eius coctione, vbi cœlestes omnes lucis spiritus, tum planetarum, tum aliarum constellationum cœlestium concurrunt, & in humido pingui elementorum formaliter vniuntur: ibi tunc temporis fortior & potentior lucis spiritus vincit, & determinat hanc materiam ad hoc vel illud metallum, vel aliam rem producendam. Sed cum successu temporis & coctione ulterius progrediuntur, & fit eorum mutatio, vincuntur illi spiritus ab alijs latentibus in sinu ipso materie quæ coctione continua, latentes illos spiritus debiles admodum, fortiores facit, & apparentes; vnde de forma in formam nobiliorē transmutantur, donec ad ultimam deuenient metalla: ut clare admodum vident omnes qui fontem nostrum optimè clausū continua coctione & perenni percoquunt: vident enim materiam nostram primò denigrari, ibique per longū tempus quinque fere per menses Saturni crudum humorem imitari, deinde continuata coctione albescere, subobscura quadam albedine, quæ stanni naturam & conditionem videtur imitari: deinde virescere

912
Quo modo mutetur hinc fons nostre coctione sola.

Et maius parvus ala P. 2 maior

& rubescere, varijsque ornari coloribus, qui Veneris & Martis sequuntur essentiam & qualitates: tandem vere & candidissime albescere, quod Lunæ & argenti qualitates & essentiam induat. Et hæc albedo, verum est naturæ sulphur, fixum & fusibile, quo natura perficit argentum in visceribus terræ: hoc sulphur si fonte nostro puro & nitido, iterum diluatur sæpe sèpius & coquatur, tantum perfectionis acquirit, ut pars vna istius sulphuris infinitas tingat æris partes, & ferri, aliorumque metallorum imperfectiorum, in verum argentum ac legitimum.

Concludamus igitur fontem nostrum Chymicum in argentum condensari, coccione sola interni sui ipsius humidi, donec ad ultimam & perfectam argenti veri & legitimi coctionem deueniat, quæ est desiccatio ipsius humidi in solidam terram albam, fusibilem, & liquabilem.

*QVO PECVLIARI
processu fons Chymicorum
fiat ferrum.*

CAPVT VIII.

Qua via fons Chymi- **N**atura in ferro producendo, non alia procedit via, quam in cæteris alijs

metallis: sumit humidum nostrum, vel
potius suum pingue clementorum om-
nium, cœlesti suo spiritu vivificatum &
actuatum, & inter saxatilia vasa sua co-
quit, putrefacit, & nulla separatione
facta sulphuris impuri færedi & terrefris,
continuata coctione indurat in ferri soli-
dam massam: quod enim est in humido
illo pingui metallorum vera materia
sulphuris saxatilis & terrei, non fusibilis,
nullo pacto separat natura; at vna cum
sulphure puro, fusibili & metallico per-
miscet, & permixta simul coquit & adu-
nat in solidam ferri massam, duræ ac diffi-
cillimæ fusionis, quod sulphur saxatile &
terreum multum habeat secum permix-
tum.

ci fiat
ferrum.

Ferru
cur noa
fiuat in
igne.

Non potuit autem natura illud separa-
re sulphur, & alia excrementa sulphorea
combustibilia, quæ in ferro innata sunt,
propter breuitatem temporis; nam in
decoquendis metallis, & perficiendis,
ac depurandis longissimum requiritur
tempus, quod paucus & leuis admodum
sit terræ calor, & leuis etiam internus est
metallorum calor, quo coquuntur, &
summæ cruditatis est humidum illud me-
tallicum quo componuntur, & perinde
longæ & tardæ coctionis est. In breui er-
go tempore non potuit natura separare
illa excrementa, quæ innata sunt ferro,
ut materiam ad perfectionem multò ma-
iore conducere posset. Operatur qui-

dem natura assiduè in hanc ipsam materiam, & coctione sua tendit separare omnia illa excrementa quibus turget & abundat, & quibus maculatur & contaminatur; at necessitas hominum ferrum habendi, cogit illam materiam è sinu terræ auellere, & ad usus suos conuertere, vnde remanet imperfecta, & impuris illis recrementis conspurcata,

Qua ratione ferrum possit mutari in aurum. quibus vindicari non potest, nisi sulphure perfecto, albo vel rubeo Philosophorum admixto, & sibi iuncto; tunc temporis beneficio illius sulphuris perfecti & absoluti, vindicatur statim & in momento fere temporis ab illis omnibus sulphureis recrementis & spurciis, & suum humidum pingue perfectè figitur & condensatur, ac tingitur colore perfecto, rubeo vel albo, sulphuris illius albi vel rubei, & sic ad argenti vel auri perfectionem evaditur, ad quam naturali sua sponte, in visceribus terræ in mille fere annos coctione sua sexta, peruenisset. Hinc clarum est qua ratione ars imitando naturam, tamque sequendo, citius res perficit quam ipsa natura sola, nulla arte adiuta.

Ars abbreviat opus metallicum. Fons Chymicorum seu humidum illud radicale metallicum coctione naturali in centum fere annos mutatur in ferrum. Ars tamen sumendo ipsam materiam in quatuor aut quinque menses mutat in ferrum, & in septem in argentum,

en 3 mois en fer, en 7 en argent et en 9 en or.

& in nouem in aurum vnde quantum ars
abbreuiet opus supra naturam cernere li-
cet: hæc metalla tamen Philosophica sunt
& nullam cum metallis vulgi communi-
cationem habet; hæc enim mortua sunt,
& corpora exsanguia; illa vero vitæ plena,
& sanguine turgida quo vegetant & cres-
cunt, & perfectionem ultiniam acqui-
runt.

Metalla
naturæ
mortua,
Chymi-
corum
vero vi-
ua.

Hisce iam dictis & enarratis, luce clari-
lius videtur qua ratione fons Chymico-
rum ferrum fiat: coquitur illud humidum
seu fons metallorum inter saxa concava
vbi includitur humidum istud, & igne
suo naturali & externo ipsius terræ & lo-
ci quo continetur digeritur, & inter di-
gerendum putrescit ut permutari possit;
nihil enim sine putrefactione & morte,
ad generationem nouam & recentem
euehitur. Putrefactione facta illius hu-
midi, continuatur coctio, & exsiccatio il-
lius humidi in quoddam terræ genus ni-
grum subrubru, quod ita induratur nul-
la separatione facta excrementorum sul-
phureorum coctione continua, vt inde
exsurgat ferrum, quod ex terra illa subni-
gra rubra, excoquitur & liquatur, violen-
tissima ignium fortitudine. Et hæc dicta
sufficient qua ratione ferrum fiat ex fon-
te nostro Chymico, qui metallorum om-
nium pater est, & vera mater, quæ ea om-
nia generat, nutrit, & conseruat.

QV A R AT I O N E F O N S
Chymicorum fiat Cuprum.

C A P V T IX.

COelestis Veneris radius influens in fontem Chymicorum calorē suum internè viuificantem adaugens & multiplicans, dum coquitur fons ille, seu humidum illud pingue, superius tam crebro decantatum postquam putrefactum fuerit, & ad gradum quendam terræ subuiridis & cærulei coloris perductum, tunc coelestis Veneris radius & influxus viget in ipsa terra, & virtutes suas in ea ostendit ac manifestat, ac si tunc temporis ē suo loco natali euellatur, & forti liquetur igne, dat Cuprum, in quo reperitur semper aliquid auri puri, quod dum humidum illud pingue metallicum excoquitur naturali coctione & digestione in terram illam viridem, cæruleamque, partes non nullæ reperiuntur magis coctæ, ac depuratæ & in sulphur rubeum excoctæ, ex quo fit aurum illud, & prodit, quod in terra fodinæ cupri reperitur; & nisi tam citò fuisset ē terræ sinu auulsa illa terra cupri, tota fuisset in aurum conuersa; quia tandem continuata coctione fuisset omnino depurata, & in sulphur rubeum incom- bustibile & fusibile conuersa, & sic au-

*Cuprum
qua ra-
tione
fiat.*

*In fo-
dina cu-
pri sepe
aliquid
auri re-
peritur.*

*n. serio
rie*

rum verum fuisset. At ingens fames cupri habēdi, immaturū illud auri sulphur ante legitimā sui coctionem ē sinu matri suæ auellit, & quod coctum est in cupri natu-

ram fortitudine ignis exprimit ē terra il-

la minerali, quæ viridis est, & cærulei sæ-

pissime coloris, rudimenta auri ex viridi-

tate, & cæruleo colore demonstrans: vi-

ridis siquidem color & cæruleus, sunt

proprij & innati colores rubei sulphuris

immaturi. Sulphur enim rubeū Philoso-

phorum dum coquitur, & ad perfectio-

nem suam tendit, viridi colore & cæru-

leo prius ornatur inter coquendum, an-

tequam rubedinem illam, absolutam &

vltimam sanguineam attingat. Sic &

metalla naturæ dum in visceribus terræ

decoquuntur, antequam sulphuris rubei

vltimi, & perfecti coctionem attingant,

coloribus varijs, viridi putâ & cæruleo, &

his omnibus qui ex his enasci & oriri pos-

sunt exornantur; qui quidem colores

omnes, sulphuris imperfecti atque me-

tti testantur essentiam atque naturam:

Sic ex opere illo celebri & magno Chy-

micorum discimus operationes natura-

les in visceribus terræ, quod enim natu-

ra in visceribus terræ operatur, idem etiā

natura facit in vitro ipso & vase Philoso-

phorum, arte adiuta: Non enim existi-

mandum est hanc Philosophorum ope-

rationem illorum esse, sed naturæ dicitur

tamen Philosophorum esse, quod diriga-

naturæ

Rubei sulphu-

ris color-

res.

Ex ope-

re ma-

gno Chy-

mici de-

sumunt

operatio-

nes na-

turæ.

tur à Philosophis, operante tamen semper natura, super vnam & eamdem materiam similem, super quam operatur in visceribus terræ. His ita declaratis afferere possumus fontem Chymicorum fieri Cuprū, dum ipse fons in visceribus terræ includitur, & calore suo naturali, & externo loci illius in quo concluditur, coquitur & digeritur, & inter coquendum putreficit, ut à Mercurij entitate expolietur. Hæc putrefacta sic materia perenniter coquitur, donec ad fixionem seu coagulationem quamdam terræ viridis subnigræ & cæruleæ deueniat, quæ in visceribus suis Cuprum continet, seu sulphur quoddam viride subrubeum, habens ventrem crudum & immaturum, quod Mercurium, suum coagulat in Cuprum.

*QV A RATIONE FONS
Chymicorum fiat Stannum.
CAPVT X.*

Stannum Producitur & generatur Stannum eadem & simili via, & eadem materia, ac reliqua metalla: fons Chymicorum, qui est humidum radicale metallicum, ex pingui elementorum semine, & cœlesti lucis spiritu conflatum, includitur in visceribus terræ & interno suo calore & ex-

La fontaine des chymiques, qui est l'humide radical des metaux, forme de la lumiere, malle des elements, jugeant de la force de la lumiere celeste & infusee dans les entrailles de la terre, digerer dans la nature putoise.

terno loci quo clauditur, digeritur & per-
coquitur, & in sua digestione putrescit ut
mutetur, coquitur iugiter & assidue; alio-
quin si desinat calor externus loci, qui in-
ternum suscitat & mouet, cessat actio, &
ex illa materia generatur aliquid aliud, ab
stanno dissimile, & sic frustratur intentu-
natura suo. Coquitur ergo iugiter illa ma-
teria donec per varias mutationes quæ
coctione illa perenni fiunt, peruerterit
ad quam sandam terræ speciem subalbidam
& luceantem nigricantem, spiritibus aci-
dis Mercurij sui adhuc turgentem, &
& abundantem propter cruditatē & im-
perfectam coctionem quam habet adhuc
terra illa. Ex qua terra forti igne expri-
mitur Stannum quod inter dentes com-
primendo stridet, eō quod spiritus ille
acidus Mercurij cui coctione sua non coa-
gulatus vlo modo sit, nec mutatus à suis
crudis qualitatibus, quæ stridorem illum-
pariunt & efficiunt aciditate sua & cruditi-
tate; vnde etiam propter cruditatem &
debilem suam coctionem facillime est fu-
sionis: plurimam habet sulphuris albi sed
impuri, non enim ad ultimam puritatis
metam deuenit, etsi ad albedinem argenti
conductum sit, quæ enim cruda sunt im-
pura sunt, in cruditate semper latitat im-
puritas. Sunt qui existiment illud posse
mutari faciliter negotio in argentum si tri-
idor ille auferatur, absque nostro sulphure
albo ad perfectionem conducto, quod

et tunc Sulphur.

*hic
hic*

*stan-
num eur-
stridcat.*

*Cruda
impura
sunt.*

ego non credere possum; cruditas siquidem illa interna & essentialis quæ Mercurio suo & sulphuri inest, nullo ingenio potest tolli, absque proiectione sulphuris nostri albi, perfecti, & absoluti Stridor vero potest quidem tolli cum in spiritibus acidis Mercurij volatilibus consistat; at cruditas illa sulphuris & Mercurij quæ impuritatem operatur non potest ita tolli, nisi proiectione illa sulphuris albi Chymicorum, beneficio cuius ob suam perfectionem summam, & ignem viuum quo turget, cruditates omnes metallorum & impuritates, quæ hinc sequuntur, perfectissime tolluntur, & radicaliter cueluntur.

An ex
stanno
eduici
possit
Mercurius Phi-
losopho-
rum.
sevitox
att n^o
is

Sunt hinc multi Physicorum qui existiment ex hoc metallo propter suam cruditatem & Mercurij crudi copiam quam habet, posse educi Mercurium; seu fontem Chymicorum: at deponant, quælo, ex animo hanc opinionem, falsa enim est & erronea, ut ex dictis satis aptè colligi potest; fons enim Chymicorum, seu eorum Mercurius non sit ex metallis, sed è contra metalla fiunt ex Mercurio, seu ex hoc fonte. Natura sola ut saepè dī non sit ximus & argumentis varijs demonstrauimus, producit hunc fontem primò, & immediate, ex solis elemētis simplicissimis & lucis spiritu, hæc miscet, & in Mercuriū

producit
natura
de Bruno
Fatere
dista nos
coeli certiores
et tota solis
resuca
spiritibus
luno coelatis.

Philosophorum compingit; ex quo deinde natura producit animalia vegetabilia & mineralia, ut Capitulis superioribus no-

tum fecimus & clarum. Deus bone! quid
hoc esset, si ex stanno posset fieri Mer-
cius Chymicorum? effectus produceret
causam suam, & filius patrem suum. Si
conset & certum omnino sit metallū
fieri ex Mercurio Chymicorum, ergo cer-
tissimum est Mercurium non fieri ex me-
tallis, sed metallū ex ipso. Potest quidem
ex omnibus metallis fieri vulgi Mer-
cius, cùm metallū sint inter se conuertibili-
lia, & Mercurius vulgi sit metallū, qui
in omnia metallū potest conuerti, & vice
versa, omnia metallū possunt fieri Mer-
ciu. Ex stanno ergo, nec alio ullo me-
tallo, siue perfecto, siue imperfecto potest
fieri Mercurius Philosophorū. Nec obij-
ciant graues quamplurimorum Chymi-
corum sententias, & opiniones, afferentes
in Sole & Luna, siue auro & argento cō-
munibus & vulgaribus, reperiri verum &
legitimum Philosophorum Mercurium:
quia hæc opiniones interpretari debent de
auro & argento Philosophorum, quæ nō
sunt vulgi; quia hæc, vt clamant Philoso-
phi, mortua sunt, illa vero viua, tanquam
igne viuo & cœlesti plena. Et quamvis
in vulgi metallis sit quadam ratione Mer-
cius Philosophorum, tamen vt est, & eo
modo quo est, non est Mercurius Philo-
sophorum, cùm Mercurius qui metallis
inevit, sit mortuus cùm metallū producere
non possit, vt producit Philosophorum
Mercurius. Hinc clarum valde est, Mercu-

rium Philosophorum educi non posse ex
 Stanno, nec ex alijs metallis quibuscum-
 que cum in componendis ibi moriatur,
 nec inde simplici hominum industria,
 possit a morte illa resurgere, vitamque
 suam pristinam recuperare, ut in Mercurio
 Philosophorum retrocedere queat.

Sufficit ut Stannum fiat ex Mercurio
 Philosophorum modo quo diximus, &
 non vice versa Mercurius ex Stanno.

---

*QVO NATURALI PRO-
 cessu fons Chymicorum,
 fiat Plumbum.*

CAPVT XI.

*Plumbū
 qua ra-
 tionē
 fiat.*

Natura in productione plumbi assu-
 mit fontem nostrum seu Mercuriu-
 sum, humidum pingue elementorum
 omnium cum cœlesti illo & viuifico suo
 lucis spiritu permixtum, multisque va-
 rijs & heterogeneis terreis pinguedinibus
 sulphureis permitcit, & claudit in con-
 cauis terræ locis, vbi digerit & coquit
 hanc materiam, & putrefacit cumque
 per putrefactionem ea omnia permixta
 sint & unita, coquit & digerit nulla se-
 paratione facta, donec coctione illa con-
 tinua & perenni deueniat ad quandam

terræ speciem nigricantem, lucentem, ac
obscure scintillantem, ponderosam, ex
qua leuissimo igne liquatur plumbum
Chymicorum: Quam multi existimant
hanc plumbi terram, vetam esse materiā,
ex qua arte chymica fieri potest **Chymicorum**
elixit & aurum, seu Sulphur ru-
beum, quod tinctura sua & perfectione
potest perficere **omnia metalla imper-**
fecta in aurum. At hi toto errant cœlo;
terra siquidem hæc nec plumbum ex ea
liquatum ac fusum possunt dare ac exhi-
bere tantum perfectionis, cum ea omnia
quæ huic terræ insint cruda & imperfecta
valde habeantur, nec ullo humano in-
genio perfici possint, nisi à sulphure Chy-
mico rubeo vel albo: vnde quamuis ad-
huc ad hanc perfectionem conductum
esset hac via; nihilominus non posset
esse materia, faciendi elixir, eò quod
hoc solum debetur fonti **Chymicoru**, seu
Mercurio Philosophorum, qui toto cœlo
distat à materia & fodina plumbi, seu
plumbo: nam fons **Chymicorum** non
est plumbum, quamuis plumbum fiat ex
eo. **Quod si** sepe saepius fons **Chymicoru**
dicatur plumbum, hoc plumbum, non
est vulgi plumbum, sed **Philosophorum;**
ex quo quidem plumbio verum est ac ve-
rissimum fieri posse **Philosophorum** eli-
xir. At hoc plumbum, est fons ipse **Chy-**
nicorum, dum naguesiam suam, seu ter-
ram ex qua scaturijt, dissoluerit, & mo-

Mercu-
rius Phi-
losophorum
est diez-
tut plu-
bum, ne
est plu-
bum.

Plumbū derato & leui igne hæc omnia in vnū &
Philoso- idem cocta fuerint & pütrefacta per co-
phorum ctionē illam, in terram quandam nigrā
quid & ponderosam, quæ Philosophorum plū-
quale. bum verum est: hoc plumbum qui

nouerit, totam habet apertam Alchy-
miam: in eo enim plumbō latet verūm
Philosophorum aurum & argentum, hoc
est verūm sulphur rubeum & album,
quibus metalla transmutantur in aurum
verūm & argentum, & quibus vita pro-
pagatur ac protenditur in omnibus na-
turæ mixtis, ac perfectio absoluta in om-
nibus communicatur: De quo plumbō
multa vaticinati sunt poëtæ antiqui sub

^{na} nomine Saturni: dixerunt siquidem de-
uorare filios suos omnes; sulphur siqui-
dūm filias vo-
rās quid occulta sūt, deuorat & ventre suo claudit;
sit.

^{na} hoc est digerit, coquit & ad maturitatēm

perducit. Iupiter autem hoc cernens, vt

^{na} e throno patrem suum deiiceret, euirauit
illam falce acuta, & testiculos proiecit in
mare; hoc est sulphur illud album, quod
post nigredinem in decoctione nostra ap-
paret, virtute sua acuta ac subtili quæ est
falx eius, virtutem illam masculinam sul-
phuris nigri, Saturni nunciati, qua col-
ores infiniti apparent & occultantur,

vnde pater deorum, hoc est sulphurum
corum dicitur, Iupiter inquam extinguit
illam virtutem ipso apparente, & projicit

in mare, hoc est Sulphur illud nigrum
detestans se usq[ue] ad mortem soluitur
Le sel, mais ne plus au le detruire q[uo]d
est force de la te soucieuse le moie
Silicium ou p[ro]p[ri]e coagulo en pierre
S. Slauege. Ette pierre noireme

solutus & in mare conuertitur, ex qua nascitur alma Venus; hoc est sulphur aliud generatiue color viridis, qui Veneris nomine à Philosophis decoratur. Sic sapientibus transponunt quod stultis pandere nolunt:

Iouem etiam cupiens Saturnus deuorare ac deglutire, obiectus est vice illius lapis, quem ipse loco Iouis deuorauit, & inde euomuit super montem Helicona, vbi mortalibus in monumentum positus est: hoc est dum materia nostra, Saturnus di- loco Ioueta, ipsam albedinem in principio post nigredinem apparentem deglutire, hoc est soluere tentat, tunc ipsa conuertitur in lapidem quem deuorat, ac deglutit, hoc est soluit: sed tandem cōstituta coctione euomit, hoc est, iterum hęc materia soluta coagulatur in lapidem album: materia si quidem nostra post putrefactionē & nigredinem debet coagulari in quamdam materiam subalbidam, quae iterum solui debet & iterum coagulari: & sic Saturnus lapidem degluttit loco Iouis, & iterum euomit super montem Helicona, in perpetuum rei gestæ monumentum, hoc est tandem lapis noster emergit ex ventre putredinis & decoctionis, & collocatur Helicone in perpetuam rei memoriam, hoc est sapientiæ & scientiæ cōsecratur. Vnde etiam tandem ex illo Ioue Physico & Latona, emergunt Diana & Apollo, quod est materiæ nostræ ultima & perfecta coquid sine, ctio, in qua sulphur album & rubeum

hie

Diana
& Apol-
lo ex La-
tona,

~~de loto~~ Diana & Apolline indicata, absoluuntur
~~et de~~ & perficiuntur.

Satur-
nus pa-
ter deo-
rum om-
nium,
quid.

Sic ex plumbo nostro physico, & Chy-
mico, oriuntur omnia alia metalla physi-
ca & Chymica, coctione sola, in qua luce
clarissimam videmus fontem Chymicū trans-
mutari primò in Saturnum seu plumbū
physicum & Chymicum, deinde in reli-
qua metalla. Et hinc ex ista mutatione &
coctione, colligimus naturam in visceri-
bus terræ, eundem eodem modo, & via,
versare lapidem, & decoquere materiam,
metalla producentem: & hoc ex labore
colligimus, immo videmus & alterum.

~~utrefae~~
~~tion de la~~
~~matiere~~
~~simoneuse~~
~~que nati~~
~~ques soy,~~
~~quel faire~~
~~developpe~~

~~desera auges, en luy offrande des sollicites~~
~~secretes, et ad dire luy docume des~~
~~nouvelles~~
~~Q V A R E T I O N E E T~~
~~la Blanche~~
~~cua, fons Chymicorum fiat~~
~~argentum viuum.~~

~~Coction paa~~
~~Le ferme paoie~~
~~jaunis que faire quel que astre ou le soleil~~
~~est, oole feu et d'auys a faire et~~

~~n~~ **M**axima est inter fontem Chymico-
rum & argentum viuum cognatio;
tum viuu & tanta quidem, ut à nonnullis Chymi-
qua via culorum vna & eadem res censeatur; at
fiat.

~~hie~~

~~Differē-~~
~~tia argē-~~

sit pater & causa efficiens & materialis ex
qua producitur argentum viuum com-
mune & vulgare, vnde toto cœlo differt
ab ipso fonte, aliasque multas habet dif-

~~La lumiere dans le feu, auoy le~~
~~feu, et auoy de la fumee qui ne~~
~~est pas de souffre flammable~~
~~se manifeste auoy le feu, dove se~~
~~crooit la lumiere feue son~~
~~regard auoy le feu, et auoy le couver~~

ferentias. Primo fons Chymicorum producit omnia, omniaque viuificat, imo contra, omnia destruit, omnia corruptit, alia que omnia operatur quæ mortem & destructionem sequuntur. Secundo fons Chymicorum igneus & calidus est; Argentum vero viuum, frigidum & humidum. Tertio fons Chymicorum leuissima distillatione conuertitur in spiritum, & corpus fixum; Argentum vero vivum totus est spiritus, & in distillatione non conuertitur in aquosum spiritum, sed ascendit corporaliter argentum viuum nullo modo à seipso mutatum. Quartò, spiritus è fonte Chymicorum extractus, igneus est & ponticus, penetrans, & ita subtilis, ut metalla quoque dissoluat & dissoluta morti tradat; Argentum vero viuum in spiritum aquosum ponticum distillatione conuerti non potest, nec metalla dissoluere potest, & morti tradere, occultat solum in ventre suo, & reuomit ipsa, leuissimo calore ab ipsis metallis se separando. Quinto, fons Chymicorum soluit seipsum, congelat se ipsum, & perficit seipsum, nullo alio sibi addito; argentum vero viuum nec soluit seipsum nisi soluatur, nec seipsum congelat, nisi ab alio congeletur, nec ullo modo perfici potest à se ipso. Sexto, fons Chymicorum habet in ventre suo, & in intimis sui ipsius Sal fixum, rubeum, & album, imo totus ipse sal est, & ex salsuginosa spelunca, sca-

ti viui &
Mercurij Phi-
losopho
rum.

hic

n^a

hic

La lune eut

2 i^e le lune

au ciel —

Diane la lune

Le Coispain

n adire +

au sole +

de souffre

les jupes, El

la clef de la

auvergne

ou au soleil

junes. —

gynose

le mure

de gypates

n au du

l'herbe et

la fefeu

le Des —

ottz epelus

Cyaneo,

n —

hic

hic

Q² Glorie, une

de La Glorie fort enjouie La tougue

aiury alion — Le vanecor des il poe

zubivous et auant sacrifies a la bledne

juon, ces dace a lais de 1000 Ge de la mette

Jasville qui ord le bue

turit & salit: Argentum verò viuum nihil
 nisi metallum est, currens & labile, & si co-
 salem habere cupiamus, ad putrefactio-
 nem sui ipsius & mortem recurrentum
 est. Septimò, fons Chymicorum Solem
 & Lunam habet in proxima potentia, &
 sola simplici coctione reducuntur in actū
 habet & vltimum, quod ex argento viuo, nullo
 Lunam artificiorum genere educere possumus.
 Octauo, ex fonte Chymicoru nullo alio
 sibi addito, simplici coctione, fit elixir &
 vera Philosopherum tinctura, quæ me-
 talla omnia perficit, & reliqua cuncta na-
 turalia. Quod nullo pacto impetrare pos-
 sumus à communi illo & vulgari argen-
 to viuo. Nonò fons Chymicorum habet
 in se in proxima potentia omnia metalla,
 cùm sit semen immediatum & proximū,
 ex quo fiunt & componuntur metalla, &
 ipsem Mercurius vulgi, quod tamen di-
 cere non possumus de Mercurio vulgi.
 Decimò & vltimò fons Chymicorum la-
 pides pretiosos componit in visceribus
 terræ & eos omnes alios quos natura cō-
 dit in sinu suo ex cōgelatione & coagula-
 tione ipsius fontis in lapides. Quod ta-
 men de vulgi Mercurio nemo Philoso-
 phorum & Chymicorum vnquam dice-
 re excogitauit. Infinitæ sunt adhuc aliæ
 differentiæ, quibus Mercurius vulgi toto
 cœlo differt, à Mercurio Philosopherum,
 seu à fonte Chymicorum, quas in mediū
 afferre longum esset, ac tædij plenum:

sufficit tantum ut penitus inculcare valeamus Philochymicis, argentum viuum commune non esse fontem nostrum, in medium afferre, generationem & productionem argenti viui ex fonte nostro.

Natura ipsa fontem nostrum purum salis, Argentum & per varias distillationes depuratum, tu viuum concavis terrae visceribus claudit, ibique quo modum corpore suo salis puro ac subtili co-

iungit, & coquit, ac digerit, simili coctione ac digestione, ut in reliquis metallis, & digerendo putrefacit, & coquit hanc putrefactam materiam ad terram usque subnigrum, rubramque lucentem & scintillantem, quam dicunt mineram, seu fodinam Mercurij, siue cinnabrium minerale

ac naturale, ex quo leuissimo igne exprimitur argentum viuum commune, vel ex terra illa, vel minerali cinnabrio, calore naturali & terreo eleuantur vapores & exhalationes Mercuriales, quae in frigido loco condensantur in argentum viuum

commune & naturale: unde ex fontibus quibusdam cum aqua ipsa fontis fluit argentum viuum. Et in superficie terrae, non tempore videmus aliquando excutere argentum viuum, quia vapores &

exhalationes quae sursum feruntur, ex mafsa illa cinnabri, dum superficiem terrae attingunt, eamque humidam & frigidam rorore celesti & nocturno inueniunt, cum humiditate illa condensantur in argento viuum, & sic ex fonte Chymicorum

prendula
mine d'argen-
touge, ou
cinnabrio
cinnabrio
minera
caligatio
traversans
certains,

Vnde
argentum
viuum
in fonti-
bus.

n'apres
de quibus
d'ici del.
fureuse
chimico
d'uru.

Huius d'argen- dites d'argen- rouge,
qui est la vray cinnabre mineral de
volez, au commencement argentifibres et
volatil, en la cinnabre commun.

producitur & generatur naturali via ar-
gentum viuum, cuius generatio satis tes-
tatur differentiam illius, cum fonte no-
sstro, seu Mercurio Philosophorum.

QVIBVS NOTIS INSI-
gniatur Fons Chymicorum, vt sa-
pientibus notus fiat.

CAPVT XIII.

QVÆ Capitulis superioribus dicta sunt
 de fonte Chymico, sufficiunt nî fal-
 lor sapientibus vt notum habeant fontem
 hunc, de quo mira fiunt in natura & in
 arte. Misertus est mei tandem Deus, qui
 misericordia, & benignitate sua, nullis
 meis meritis p̄æcedentibus, ostendit
 mihi fontem hunc, & notum mihi fecit
 experientijs quam multis: hanc notitiam
 soli Deo debedo; media quibus vsus
 Deus est, vt hunc secretum fontem mihi
 ostenderet, fuerunt Tractatus omnes qui
 inseruntur Musæo Hermetico Francofur-
 ti impresso, hi omnes Tractatus aurei &
 doctissimi me ab erroribus eduxerunt,
 & veram materiam Physicam edocue-
 runt: horum tractatum authoribus gra-
 tias habeo immortales, & quidquid mei
 est illis libenter offero. Et si notitiam ho-

Via qua
Author
nouerit
Mercur-
rium
Philo-
sopho-
rum.

rum haberem, grande quid illis offerrem,
non ut illis communicatum & datum
persoluerem, sed ut illis gratissimum me
habere animum erga illos ostenderem.
Si Tractatus iste de fontibus ad manus
eorum deueniat, liberali & consanguinea
excipient manu; ipsorum enim est, &
sine ipsis non vidisset lucem; filius eorum
est & alumnus, ideo ut patres excipient
filium, qui ut verus agnoscatur eorum
patrum filius, iam fontem eorum des-
cripturus est; ex eo siquidem tanquam
ex vngue leonem ipsi dignoscet. Non ea-
dem repetet & similia verba, quibus ipsi
vtuntur; at vtetur dissimilibus verbis,
quæ sensum tamen eundem dabunt, ut
quæ ipsimet capiunt, me etiam capere in-
telligent. Fons ergo Chymicorum ex
duabus substantijs salis naturam habenti-
bus, ex una tamen & eadem radice ortis,
eliciatur necesse est, ut verus ac legitimus
Chymicorum fons habeatur: haec duæ si-
mul iunctæ materiae æquali in pondere,
& in alchool reductæ & optimè per-
mixtæ, & in retortam vitream positæ,
leuissimo igne per gradus aucto, dant ig-
neum spiritum, qui stillatur in aquam per
limpidam, quæ varijs nominibus a Phi-
losophis insignitur, & præcipue dicitur
Uac virginis, acetum aceratum, Aqua,
spiritus mundatus, pars subtilis, pars fi-
genda, pars feruata non fixa, Regina,
mulier candida, vera, cœlum, cauda, tur.

Fons
Chymi-
corum
quid ve-
re sit, &
qua ra-
tione
fiat.

Ignis
Chymi-
corum
qualis.

Mercur-
ius qui-
bus no-
minibus
insignia-

Q 4
perfectorie pecta la may en d e lare guy joi que
Largess couj allt se le z sul gace parf le vao
la bel le le ville age de blare d'itel fiscerrie
de vies mule y ne daffey jor qd a con leue et ude

anima, Aqua vitæ, vultur, Soror, fœmina, humidum, Mercurius, fons, Sudor, nebula nigra, & alijs multis infinitis fere nominibus, decoratur; cum tamen vnum quid sit; aqua putà distillata, ex his duabus substantijs vnius radicis mineralis & metallicæ prosapiæ. Quæ quidem substantiæ dum spiritum illum effundunt in fundo retortæ, remanent fixæ & permanentes, veluti mortuæ; cù spiritum suum & vitam emiserint per distillationem: at viuificandæ, & à mortuis resurgendæ reaffuso earum spiritu super ipsas materias quæ copia sumet spiritus dissoluitur leuissimo igne, in substantiam & liquorem sanguineum qui continuata coctione, & graduata digestione eius, in dies crescit & augetur color ille sanguineus, & pedentim fit ex sanguineo, omnino niger qui continuata digestione crassescit & pinguescit.

Hæc eadem materia in fundo relicita, antequam coniungatur suo spiritui multis etiam nominibus insignitur, vt suus spiritus & his præcipue: dicitur imprimis æs siue sulphur, terra siue puluis, corporis limatura optimè calcinata, pars terrea & grossa, pars ceranda, Rex, corpus, cinis, Rubeus maritus, draco, calidum siccum, corpus priuatum spiritu, nigrum nigrius nigro, mortuum, frater vterinus, carbo, Mercurius fixus, Sol, gabertus,

Entre ces deux Sel, frottez
 mesuriel (sel de mer) un peu
 Dissolvez. Cela que tout est
 dissous ouz goûtez goûtez apoule
 que le fond de la cuve sera en état

mas, inferius, & multis alijs nominibus
donatur, hæc pars inferior, vt sapienti-
bis nota fiat; quæ quidem cum natura
coniunxerit cum quodam tenuissimo
spiritu, ideo ars non separat eum ipsum
spiritum, vt nunquam in posterum con-
iungantur, sed separat, vt iterum purgata
& puriora facta, iterum connectantur &
nunquam in posterum separentur, & si-
mul iuncta permaneant & simul iuncta
perficiantur: Nam dum continuata di-
gestione crassescunt & pinguescunt, tandem
figuntur ambo perpetua coagulatione, vt
nunquam amplius separentur, et si fusa &
liquida in igne permaneant. Et hoc signū
vltimum est quo denotatur materia no-
stra, seu Mercurius Philosophorum. Pri-
mum quidem est, vt dixi vt duplex sit no-
miae materia eiusdem & vnius generis &
radicis. Secundum signum est, vt mate-
ria sit mineralis & radicis metallicæ. Ter-
tium signum est, vt materia sit fusionis
facillimæ, & habeat partes volatiles & fi-
xas. Quartum signum est, vt partes vola-
tiles & fixæ separatae, & simul iunctæ, pu-
trefiant simul, & in putrefactione perfi-
ciantur. Quintum signum est, vt dum co-
quuntur & putrescant, infinitis colori-
bus tingantur, & in primis nigro, deinde
albo, vltimo rubeo, quem colorem dum
attigerit nunquam amplius mutetur. Sex-
tum signum est, dum hæc materia colo-
rem albissimum attigerit metallæ imper-

perio
de qualita
tibus ma
teriæ.

Note
& signa
Mercurii Philo-
sophorum.

fecta mutet in verum & optimum argen-
tum. Septimū signum est, dum hæc ma-
teria calorem rubeum immutabilem co-
ctione sua pertigerit, vt metallæ omnia in
verum aurum permutet. Et hæc vera ve-
rissima sunt signa, & veræ notæ quibus
in signitur, & notatur fons Chymicorum.
Sunt & multa alia signa quibus dignosci
potest fons Chymicorum, sed hæc sunt
præcipua & notabiliora, quibus adhuc
addi potest, vt spiritus eius & pars volati-
lis sit acidissimi saporis & penetrantis &
subtilis admodum substantiæ etsi ponti-
cæ qualitatis.

AN FONS CHYMICORVM,
vt perficiatur indigeat auro
vulgari & argento.

CAPVT XIV.

Aurum
quo per-
ficitur
fons
Chymi-
corum,
quale
aurum
sit.

OMnes fere Philosophi Spagyrici asse-
runt fontem Chymicorū, seu Mer-
curium Philosophorum perfici non pos-
se sinè auro, vel argento: sed aurum il-
lud, non est aurum vulgi, nec argentum
illud, est argentum vulgi; sed est quid
aliud, à fonte ipso non alienum nec ex-
trinsecum; imo est aurum & argentum
in ipsis visceribus ipsius fontis enatum,

Et est pars fixa ipsius fontis, quæ cùm in duplice sit differentia, rubea & alba; rubea quæ est, aurum est Philosophorum; & quæ alba est, argentum est eorundem: verissimum est sine auro illo & argento, fontem Chymicum perfici non posse; est enim pars præcipua illius fixa & permanens, quæ aliam partem fugientem & volatilem, fixam, & permanentem reddere & efficere debet. Hæc est illa pars, de qua dicitur; si fixum soluas, faciasque volare solutum, & volucrem figas, faciam te viuere tutum: hoc enim aurum est quod solui debet, & in spiritum, per spiritum suum adduci. Quis crederet aurum vulgi posse solui per spiritum suum, & in spiritum per eundem spiritum adduci posse? eadem omnino dicuntur & enarrantur de argento, fonte Chymicorum intrinseco & innato. Quid autem sint in fonte ipso, aurum istud & argentum, qui anatomiā callēt ipsius fontis, certissimè sciunt; nam purus Solis cœlestis spiritus, cū humido elementorum coniunctus & vnitus, calore suo figit & coagulat humidum illud, in quamdam talis speciem, quæ cùm calore illo cœlesti turgeat & lumine, qualitates illius caloris & luminis sibi vendicat, & patris similis vult videri, vnde aurum dicitur à Philosophis; cùm tamen in rei essentia sit sal, salisque naturam redoleat. Idem de argento dici potest, nam quod est argentum in ipso fonte, non est

Aurum
Philoso-
phorum
qua via
in fonte
Chymi-
corum,

n. serio

Aurum
& argē-

nos Solis, vel spiritus ejus, conjunctus & ruitus cum flote Coeliterrestris, & hylealis aqua vel Elementorum umbra, iuxta unum prodit, ex parte diem, ex parte terram, & tempora serice, sive forma

tum que verum argentum, sed est Sal in ipso fonte
in fonte contentum, quod quidem sal, cum ha-
Chymi- beat virtutem argenti & facultatem, dici-
corum sunt, sal tur argentum, vnicum tamen, & idem est
est.

n. 50

multis
Sal mala
Signat
unglari
tenui
Praedicta
Iugis aquae
et tenui
Aroide
coelos cad
augendo
Vivit
etis
aque sal
mucosus
quercus
Lissaria

verum argentum, nec datur duplex: vnum
quod dicatur Sol & aurum; aliud vero
quod dicatur argentum. Sed vnum &
idem diuerso respectu dicitur aurum & ar-
gentum. Sal enim illud cum sextum ha-
bet perfectionis gradum & ad albedinem
summam est conductum, tunc temporis
dicitur argentum: cum vero idem ipsum
sal, septimum & vltimum habet perfe-
ctionis gradum, & vltimum coctionis
suae terminum attigerit, tunc dicitur au-
rum: Sine auro isto, & argento verissim-
mum est fontem Chymicorum perfe-
ctionem obtinere non posse.

n. 51

Aurum
vulgi ad
quid fo-
ti nostro
necessa-
rium.

junctus
roti so
Lingue
vad ex
peribit
omnia,
Sic
flor coeli
terrestris
Et ros
Solis.

vulgi nullo pacto hoc
est censendum, quia quamvis in fermenta-
tione lapidis nostri, sit necessarium ut
determinetur lapis ad perfectionem me-
tallorum: non tamen determinat perfe-
ctionem lapidis; immo contra lapis noster
terminat ac perficit aurum vulgi; sine ip-
so enim lapide, aurum vulgi mortuum
omnino est, ac sterile & infœcundum;
cum lapide vero connexum, sit viuum ac
fœcundum, communicans suas perfectio-
nes & dotes: unde perficitur aurum vulgi
ab ipso lapide, non è contra, ab auro perfic-
tur lapis.

Sunt multi qui multum solliciti sunt
unitio ac
la meditatione
de Larache, dixerunt la me deinceps suis
salle et Lagierre. dediti, dux de rota
evoli effigie diuina terra cum syrinx
Solis. tuncque raro, raro, raro, raro, raro
et numerica fortuna, a superdotibus, ad-

circa auri vulgi solutionem & coagula-
 tionem: hoc omne inutile & omnino va-
 num: non quærenda est hæc auri solutio,
 sed alia quæ verè naturalis est, quæ ex par-
 tibus sui ipsius, & eiusdem substantiæ ce-
 lebratur: nam soluens & soluendum sunt
 eiusdem substantiæ, & perinde radicaliter
 vniuntur, & verè naturaliter inter se vni-
 untur. Hæc vera solutio naturalis totis
 animi viribus est inuestiganda, & ea aurum
 & argentum soluendum est quæ quam-
 uis tria videantur, nempe aqua soluens,
 aurum & argentum soluendum, tamen
 vnum & idem sunt & vnika clauduntur
 essentia. Qui hoc mysterium viderunt fa-
 cillimè credunt; qui verò non viderunt,
Chimæram Chymicam existimant. Sed
 propter eorum incredulitatem auferen-
 dam, non dabimus his asinis nostras la-
 stucas comedendas, cum illis sufficient
 cardui. Non sunt claves nostri secreti om-
 nibus tradendæ, Deus solus communica-
 re debet & tradere, quibus animam fi-
 delem nouit: Quadragesima sunt iam anni
 quibus ego die noctuque assidue semper
 laborau, nihilominus, tanti secreti com-
 pos non fui factus, nisi post annum quin-
 quagesimum ætatis meæ, post vota mul-
 ta, orationes, & ieunia. Si quis ergo ad
 hæc secreta anhelet, laboret oret, & legat,
 optimos huiuscæ scientiæ authores, & po-
 tissimum Deo seruiat purissima mente: sic
 fiet voti compos; nisi enim hoc secretum

solutio
 Chymic-
 ca qua-
 lis.

seruie
 gel diffal
 vanc le
 vel fip
 et solatit

n. 3. e-
 tempore
 auctoris
 antiquum
 f. e. arti
 uotis fereti

*Dedictum
ratibus
artis*

Deus reuelet, non existimo posse alio-
quin consequi, nisi ab amico reueletur,
qui coram illo cui tantum secreti pande-
re vult, operetur: nam verbis & scriptis
tradi nō potest, siue multis erroribus, tum
in ipsa materia præparanda, tum in igne
adhibendo, tum in fornace construenda,
tum in vase, in quo percoquenda est ma-
teria, tum in pondere adhibendo.

*n*o* 2*

Qui hæc optimè omnia non calluerit
certissimè errabit. Sed redeamus ad fon-
tem nostrum, quo perficiendo, non est
opus auro vulgi nec argento, sed solum
*h*ie** auro & argento quæ fonti nostro, vt
diximus, intrinseca sunt & innata: hæc
quidem metalla illi coniungenda sunt,
cum his metallis coquitur digeritur, ac
tandem continuata perenni digestione
perficitur: ultimò cum auro vulgi con-
nectitur & permiscetur, non vt perficia-
tur ab auro, sed vt aurum perficiatur ab
ipso lapide nostro: Aurum siquidem na-
Aurum tura fecit mortuum & infœcundum &
vulgi mortuum, inde imperfectum & mancum cum vero
qua via lapide nostro, seu fonte Chymicorum ad
viuum fiat ultimum perfectionis gradum deco-
cto, perfectum redditur, & fœcundum &
viuum, ita vt procreet sibi simile & pro-
paget progeniem suam in infinitum,
quod est ultimus perfectionis naturæ
gradus, & vita signum.

QVO PONDERE AVRI
*sui & argenti indigeat Fons
 Chymicorum ut perficiatur.*

CAPVT XV.

Natura nullum pondus habet in metallis fabricandis, cur enim haberet, cum non nisi vnicam & solam materiam habeat circa quam operatur & laborat? dum non est diuersa materia, sed vnicatantum & sola substantia, de pondere non est disquirendum, At cum est duplex materia, et si sit eiusdem substantiae & naturae, tunc pondus inibi est disquirendum. In fonte enim nostro constituendo, duplex datur naturalis materia; una pro masculo habetur; altera, pro foemina: haec ambo coniunguntur, & ex coniunctione masculi huius & puellae virginis nascitur semen, seu fons noster; ibi tunc temporis in matrimonio celebrando, pondus est considerandum; ex qualcumque enim pondere non oritur semen, seu fons prolificus, sed ex certo ac determinato pondere. Itaque par pondus utriusque materiae in nostro primo matrimonio celebrando est adhibendum; in secundo autem matrimonio, dum pars

An na-
tura
pondus
obser-
uet in
auro fa-
ciendo.

nō

*Eys end
al volatil
Lxvib
ad ambo
ey al f
Eymor*

Pondus
est con-
sideran-
dum in
fonte
Chimi-
corum
faciendo.

volatilis parti fixæ, & permanenti cōiungitur, pondus etiam est perpendendum; nam pars fixa necesse est ut dissoluatur, & diluatur, & aqua fiat à parte volatili: idēc

Quale

pondus
obseruā-
dum in
solutio-
ne,

magis hinc

maior esse debet in quantitate pars volatilis, quām ipsa pars fixa, Aliqui Chymicorum ponunt decem partes aquæ super vnam corporis fixi, alij septem, alij quatuor, super vnam partem fixam, ibi variatur pondus, modò pars fixa dissoluatur, à parte volatili, hoc ego exstimo verè sufficere; nam deinde per coctionem perennem & continuam coagulatur pars volatilis à parte fixa, si sit maxima quantitas partis volatilis, retardatur coagulatio: vnde his qui non sciunt perfectionem & naturam huiusc rei cōtingit desperatio: cum non videant coagulationem intrā legitimū & determinatum à Philosophis tempus. Ego tamen non obseruauī pondus, sed materias coniunxi & maxima quantitate partis volatilis partem fixam dissolui, & deinde in balneo Mariæ, aut leuissimo cinerum calore superfluam volatilis materiæ partem extraxi, donec tenacem vidi materiam, viscosam, & valde nigram; tunc temporis vas repagulo satis firmo obsignauī, & tempori ad coquendū tradidi, benedixitque Deus, & incremētum dedit. Est etiam adhuc aliud pondus obseruandum in multiplicatione operis perfecti & absoluti peragenda: nam opus album & rubeum perpotandum est,

Aliud
pondus
in mul-
tiplica-
tione.

&

& irrigandum suo spiritu, seu fonte no-
stro crudo, sed puro, & septies distillato,
ibi pondus est obseruandum ne elixir curij
submergatur; parcè admodum irrigandū, pondus
ut materia cooperiatur tantum gladij in mul-
spissitudine, quod multoties est operan-
dū, donec lapis sat biberit aquæ suæ, &
perfectissimæ sit albedinis vel rubedinis
completæ, & saturati coloris immutabi-
lis, & facillimæ fusionis quæ illi contin-
git ex copia humidi sui perfectè cocti &
fixi facti.

Hæc pondera his omnibus in casibus
sunt Chymicis pernotanda: & hoc in ca-
su non imitamur naturam; natura siqui-
dem inuisibiliter coniungit partem vola-
tilem, parti suæ fixæ; obseruat tamen pon-
dus certum & determinatum, sed inuisi-
bili modo hoc peragit; sagax enim est
natura, ac summopere prudens, omnia
numero, pondere & mensura producit.
Et ego existimō idem pondus obseruare
naturam etsi pondera & lances non ha-
beat visibiles, ipsamet est sibi pondus &
sibi lanx, assumit tantumquod illi necessū ^{Natu-}
est, reliquum reiicit ad alia opera perfi-
cienda; nihil enim illi inutile est, ac super-
vacuum, quod vni non potest inseruire
operi, alij reseruat tanquam omnino ne-
cessarium & perutile. Et hæc sufficient de
ponderibus obseruandis in fonte Chymi-
corum perficiendo.

*CONCLVSIO TOTIVS
huius Operis,*

CAPVT VLTIMVM.

n° 2
Hu-
midum
radicale
est natu-
re prin-
cipium.

HUmidum radicale rerum omnium, solum, & unicum naturæ principiū, quo natura vtitur ad res omnes producēdas, iam tractauimus, fontes naturales, quibus tota terra irrigatur, tractando, ac describendo: sicut enim natura agit in particulari aliquo mixto producendo, humidum suum progignendo, quo vniuersæ & singulæ mixti partes irrigantur, & fotu tali conseruantur & nutriuntur: Sic in mundo vniuerso, natura similiter producit humidum quoddam, quo vniuersæ & singulæ mundi partes nutriuntur & conseruantur; hoc humidum fons est totius vniuersi, ubique locorum est, & nulla mundi pars eo carere potest, cum ubique in omnibus rebus, humidum illud necessarium sit, & ita necessarium ut absque illo conseruari non possint: hoc humidum, seu fons vniuersalis, verus est Philosophorum lapis, de quo verissimè dicunt ubique reperiri, & neminem sine ipso viuere posse: hic est fons, quo omnia creata indigent, vt subsistant: hic est verus fons, ex quo omnes fontes, qui

Phil.
sophorū
lapis.

super terram , & in ipsis terræ visceribus
scaturiunt, ortum habent ; lumen cœleste
& creatum à supremo rerum creatore , &
elementa , componunt & faciunt ipsum
fontem à quo deinde cætera fiunt omnia

Quid
fontem
Chymi-
corum
compo-
nat.

in rerum vniuersali serie. Non hīc repeten-
dum quomodo elementa & lumen illud
cœleste à Deo creatum componant ipsū
fontem, quia id ipsum superius multis in
locis huius Operis dictitatum est. Suffi-
ciat Lectoribus, hunc vnū fontem scire
ac cognoscere pernecessarium esse, vt to-
ta & vniuersalis rerum series pernosca-
tur , & singula etiam pernoscantur ; hoc
noto fonte, cæteri omnes fontes cognos-
cuntur. Encyclopædia vera emergit in
omnibus qui hunc epotarunt fontem, clopæ-
dia ab ipso Chymi-

dia ab
ipso
Chymi-

in solo hoc fonte. Heliconis veri, verus
hic est fons , quo epoto euadimus in vi-
ros doctos doctrinā rerum omnium. pendet.
Quid ergo mirum si tanta diximus eaque
mira, & stupenda de fonte isto , cùm sit
verum & vnicum totius naturæ funda-
mentum , sínè quo persistere non potest,
nec vllas ex se ipsâ promere virtutes ? est
enim vera anima ipsius naturæ , sínè qua
mortua iacet & verè non est. Faceant
omnes qui in Alchymiam declamitant,
qui eam inutilem, imò nocuam homini-
bus asserunt: cùm fons hic à Chymia sola
detegatur, cuius tanta est utilitas , vt ig-

Lau-
des
Alchy-
mix.

Ex fonte Chymico habetur rerum omnium scientia. *m. serio hie*

noto ipso non detur inter homines vera scientia; cum scientia sit notitia rerum per causas; causis autem hisce ignotis non potest dari vera, nec vlla scientiae scintilla: fons autem hic est vera causa rerum omnium, ut patefactum est toto hoc Opere. Indagandus est ergo hic fons, ut res omnes pernoscantur, & vera rerum omnium habeatur scientia. Vos Chymiae candidati, & alumni nihil aliud curate, quam fontem hunc: hic fons totam Chymiam complectitur, totam Chymiam perficit, & errores omnes qui circa eam tractandam contingere possunt, corrigit: nihil aliud opus habent Chymici praeter hunc fontem; non ignis, non fornax, non vasa illis necessaria sunt; fons hic ignis illis est, fornax, & vas verum & physicum, in quo sulphura & tincturae verae Physicorum decoquuntur. Infinita alia multa dici possent, & nullus esset dicendi finis in oratione ipsius fontis. Sufficiat Chymicis habitu fonte, totam naturam, totam physicam, totamque Chymiam possidere, nulloque alio indigere, ut votis suis fruqueant, & desideriorum omnium suorum compotes omnino fiant.

*Laus & gloria eterna sit
Deo trino.*

INDEX UNIVERSALIS totius Operis, in quo patefiunt omnia, quæ in hoc Opere continentur.

<i>Qua</i> fontium, non est simplex aqua.	pag. 1. & 6.
<i>Aqua</i> fluuiorum & maris, quid sit.	5.
<i>Aqua</i> , cur principium rerum omnium.	14.
<i>Aqua</i> elementum nihil vita habet.	34.
<i>Arbores</i> & animalia inter se mutatur.	24 & 27.
<i>Alimentum</i> & vita, ex lumine.	35.
<i>Alimentum</i> unde in fontibus,	
<i>Acidum</i> omne non ex vitriolo.	38.
<i>Aqua</i> habet spiritus minerales.	40.
<i>Aqua</i> , mineralium principium.	42.
<i>Aestus</i> fontium unde.	49.
<i>Aristoteles</i> maris <i>aestus</i> ignorauit.	48.
<i>Aestus</i> fontium à lumine.	51.
<i>Argentum</i> viuum ex aqua.	56.
<i>Argentum</i> viuum cur non madefaciat.	57.
<i>Argentum</i> viuum qua via fluat in fontibus.	59.
<i>Argentum</i> viuum qui fiat.	57. & 242.
<i>Argenti</i> vini communis & Philosophorum differentia.	243.
<i>Argentum</i> viuum in fontibus unde.	245.
<i>Aqua</i> thermales ut fiant fortiores.	135.

INDEX.

<i>Aurum purgatiuum.</i>	136.
<i>Aquarum loci de Balaruc descriptio.</i>	137.
<i>Aquarum loci de Montferran descriptio.</i>	142.
<i>& 143.</i>	
<i>Aqua limosa & sabulosa differentia.</i>	65.
<i>Axungia humana balsamum.</i>	147.
<i>Aqua thermale, cur minerales dicantur.</i>	152.
<i>Aqua thermale, steriles unde fiant.</i>	155.
<i>Aqua Dencause virtus.</i>	153.
<i>Aqua Dencause sumendi modus.</i>	156.
<i>Aquarū loci de mouldre descriptio & virtus.</i>	167.
<i>Aquarum loci de mouldre utendi modus.</i>	171.
<i>Aurum vulgi cur mortuum.</i>	231.
<i>Aurum cur rarum.</i>	61.
<i>Aurum & argentum in fontibus unde.</i>	60.
<i>Aqua copiosum habet spiritum.</i>	63.
<i>Aqua limosa, nullius sunt virtutis.</i>	65.
<i>Aquarum acidularum vires.</i>	66.
<i>Aquarum bonitas & malignitas.</i>	67.
<i>Aruearia pascua unde.</i>	182.
<i>Aruearia casei optimi, unde sint.</i>	ibid.
<i>Acidus sapor ex marte & venere.</i>	187.
<i>Actio omnis ex cœlo.</i>	191.
<i>America fontes habet raros.</i>	200.
<i>Animalia plus cœli habent.</i>	205. & 206.
<i>Animalium species variae unde.</i>	206.
<i>Animalia perfecta qua via fiant ex fonte Chymico.</i>	210.
<i>Animalia perfecta ex semine generali fieri nequeunt.</i>	210.
<i>Astra facultatem vegetatiuam infundunt.</i>	214.
<i>Astra specificant fontem Chymicum.</i>	214.
<i>Aurum quo modo fiat.</i>	220.

INDEX.

<i>Aquar. motus varij unde.</i>	103.
<i>Aurum Philosophorum qui fiat.</i>	223. —————
<i>Aurum Philosophorum quid.</i>	222. —————
<i>Aurum Philosophorum quotuplex.</i>	ibid. —————
<i>Auri semen quid sit.</i>	224. —————
<i>Argentii semen quid sit.</i>	223. —————
<i>Argentum quo modo fiat.</i>	225. —————
<i>Ars abbreviat opus metallicum.</i>	230. —————
<i>Aqua unde glacietur.</i>	74.
<i>Arbores in India perpetuo rore madentes.</i>	88.
<i>Antiperistasis quid sit.</i>	103.
<i>Aestate cur interiora terrae frigeant.</i>	105.
<i>Aquarum motus unde sint.</i>	110.
<i>Actione naturalis unde.</i>	112.
<i>Aqua rerum omnium prima materia.</i>	126. —————
<i>Author Operis qua via Mercurium Philosophorum nouerit.</i>	246. —————
<i>Aurum quo perficitur Mercurius Philosophorum, quale.</i>	250. —————
<i>Aurum Philosophorum qua via in fonte Chymicorum.</i>	251. —————
<i>Aurum & argentum Philosophorum sunt sal.</i>	252. —————
<i>Auru vulgi ad quid foti Chymico necessaria.</i> ibid.	—————

B.

<i>Balnearum Borbonensium descriptio & virtus.</i>	195.
<i>Balaruc aquarum descriptio & virtus.</i>	137.
<i>Balaruc aquarum modus viendi.</i>	141.
<i>Balnea loci de Montferran.</i>	142.
<i>Balneorum loci de Montferran, laudes.</i>	145.
<i>Balnealoci de Baigneres.</i>	148.
<i>Balneandi methodus in balneis loci de Baigneres.</i>	150.

INDEX.

<i>Balneorum loci de Bareges descriptio, & virtus</i>	<i>158. 162.</i>
<i>Balneorum loci de Bareges utendi modus.</i>	<i>163.</i>
<i>Bronchoceles ex spiritu salis.</i>	<i>74. & 76.</i>
<i>Bronchoceles nunquam suppuratur.</i>	<i>76.</i>
<i>Bronchoceles cura.</i>	<i>77.</i>
<i>Balsami descriptio.</i>	<i>176.</i>

C

C <i>Alidum innatum, quid.</i>	<i>35.</i>
<i>Chaos & vapor idem.</i>	<i>133.</i>
<i>Calor nativus ex sole.</i>	<i>197.</i>
<i>Cuprum qui fiat.</i>	<i>232.</i>
<i>Cupro inest aurum.</i>	<i>232.</i>
<i>Chymici ex opere magno opera naturæ collig.</i>	<i>233.</i>
<i>Cruda semper impura.</i>	<i>235.</i>
<i>Cause prime omnia sunt attribuenda.</i>	<i>41.</i>
<i>Calor nativus principium motus.</i>	<i>50.</i>
<i>Calor nativus non distinguitur ab anima.</i>	<i>50.</i>
<i>Crystallus unde fiat.</i>	<i>75.</i>
<i>Calidum innatum terræ, hyeme debile.</i>	<i>84.</i>
<i>Cœlum est fons caloris.</i>	<i>104.</i>
<i>Calor naturalis in centro terræ viget.</i>	<i>106.</i>
<i>Calor omnis à cœlo & lumine.</i>	<i>107.</i>

D.

D <i>Encause fontis, descriptio & virtus.</i>	<i>152.</i>
<i>Dencause fontis virtus unde.</i>	<i>153.</i>
<i>Dencause virtus unde sterilescat.</i>	<i>154.</i>
<i>Dencause fontis sumendi modus.</i>	<i>156.</i>
<i>Daygues-caudes fontis descriptio.</i>	<i>171.</i>
<i>Daygues-caudes fontis virtus.</i>	<i>173.</i>
<i>Daygues-caudes fonti Mars & Corona dominatur.</i>	<i>174.</i>
<i>Daygues caudes fontis utendi modus.</i>	<i>175.</i>

Elementa

INDEX.

E.

E lementa omnia fontibus insunt.	2.
Entelechia quid sit.	ibid. —
Entelechia dinish.	6. —
Entelechia virtutes.	7. —
Entelechia mouet elementa.	7. —
Ecclesiastes de fontibus est interpretandus.	10.
Encyclopaedia unde ortum habeat.	259.

F.

F ontes qui vitriolum sapiunt, vitriolum non habent.	3. & 42.
Fontes ut fiant in natura.	3.
Fontes quid sint.	4.
Fontes qua via fiant.	ibid.
Fontes non ex mari.	9.
Fontes non ex aere.	3. & 12.
Fontes qua via ex aere.	12.
Fontes unde sumant virtutes.	15. & 19.
Fontium virtutes non ex mineralibus.	15.
Fontium virtus est volatilis.	17. —
Fontes virtutem vegetatiuam & mineralēm ha- bentes.	20. —
Folia arborum cur animalia fiant.	28. —
Forma generalis ubique, & quid sit.	35. —
Fons luminis ad quid.	36. —
Fontes vitriolacei & sulphurei.	39.
Fontes metallorum virtutes habentes.	42.
Fontes unde ardeant.	43.
Fontes unde ebulliant.	44.
Fontium ebullientium virtutes insignes.	131.
Fontes ardentes ex sulphure,	46.
Fontes astus patientes & unde.	47. & 49.
Fontes varij unde.	49. & 145.

S

INDEX.

<i>Flos sulphuris unde.</i>	54.
<i>Fontium virentes nemo adhuc descripsit.</i>	69.
<i>Fontes febres intermitentes causantes.</i>	71.
<i>Febres in viatoribus & venatoribus unde.</i>	73.
<i>Fontis Dumaine descriptio.</i>	133.
<i>Fontis Dumaine modus sumendi.</i>	135.
<i>Fontis Dumaine virtus.</i>	134.
<i>Fontis loci de Vic-le-Comte descriptio.</i>	164.
<i>Fontes de Vic-le-Comte virtus.</i>	165.
<i>Fontis de Vic-le-Comte sumendi modus.</i>	167.
<i>Fontes de Vic-le-Comte vitriolum habent.</i>	164.
<i>Fonsium virtus medicamentosa unde.</i>	41.
<i>Fontes attrahunt cœlestes virtutes.</i>	170.
<i>Fontis Clarimontis descriptio</i>	176.
<i>Fons Clarimontis lapidescens unde. 178. & 183.</i>	
<i>Fontes rari in tota terra</i>	
<i>Fontis Chymici varia descriptio,</i>	203.
<i>Fons Chymicorum quid sit.</i>	202. & 204.
<i>Fontes omnes unde fiant.</i>	14. & 87.
<i>Fons Chymic. qua via fiat animalis.</i>	209. 212.
<i>Fons Chymicorum qua via fiat vegetabilis.</i>	213.
<i>Fons Chymicorum qua via fiat mineralis.</i>	217.
<i>Fons Chymicorum coctione sola mutatur.</i>	227.
<i>Ferrum ut fiat</i>	229.
<i>Ferrum cur non igne fluat.</i>	229.
<i>Ferrum qua ratione in aurum.</i>	230.
<i>Fontes dulces in medio mari.</i>	77.
<i>Fontes falsi in medio terra.</i>	79.
<i>Fontes falsi unde.</i>	81.
<i>Fontes hyeme silentes, unde.</i>	84.
<i>Fontes hyeme virtutem amittentes, unde.</i>	86.
<i>Fontes spiritum mundi terra distribuunt.</i>	86.
<i>Fontes in cacumine montium unde.</i>	89.

INDEX.

<i>Fontes die vigentes, unde.</i>	91.
<i>Fontes nocte vigentes, unde.</i>	97.
<i>Fontes solares qui.</i>	93.
<i>Fontes quid alteret.</i>	102.
<i>Fontis Esterbe descriptio.</i>	113.
<i>Fontis Esterbe aestus horarum unde.</i>	116.
<i>Fontis Son descriptio.</i>	120.
<i>Fontes ebullientes in pago Dax.</i>	129.
<i>Fontes ebullientes, unde.</i>	130.
<i>Fons Chymicorum qui fiat.</i>	247.
<i>Fontem Chymicorum quid componat.</i>	206.

G.

<i>Agatini lapidis oleum, ut naturaliter fiat.</i>	53.
<i>Glutinosi pisces, unde fiant in palustribus locis & aquis.</i>	64.
<i>Glutinosus limus unde in aquis.</i>	64.
<i>Glutinosa aqua nullius virtutis.</i>	65.
<i>Generalis spiritus lumen, omnia illustrat.</i>	
<i>Genae portus cur piscibus sterilis.</i>	128.

H.

<i>Humidum radicale terra semen est, & alimen- tum rerum omnium.</i>	6.
<i>Humor est causa fertilitatis.</i>	14.
<i>Homines varij unde,</i>	50.
<i>Hydropis cura.</i>	137.
<i>Humidum pingue elementorum quid.</i>	207.
<i>Homo quo modo factus.</i>	211.
<i>Humidū minerale à luna non determinatur.</i>	226.
<i>Humidi radicalis desiccatio, salem producit ac ge- nerat.</i>	82.
<i>Hereses, qua ratione ex caelo possint praesagi- ri.</i>	118.
<i>Humidum radicale, est natura principium.</i>	258.

INDEX.

I.

- **I**nteriora terra cur hyeme caleant. 105.
- *Interiora terra cur astas frigeant.* *ibid.*
- *Ignis terræ qualis.* 107.
- *Ignis fontis Chymici qualis.* 247.
- *Ignis Chymicus aqua est.* *ibid.*

L.

- **L**vcis spiritus est rerum moderator. 4.
- *Lapides & metalla ex aëre, unde.* 24.
- *Lumine repletur orbis omnis.*
- *Lapides unde fiant.* 61. & 179.
- *Lapides tabulati qui fiant.* 62.
- *Lutum aquarum loci de Baigneres, quid.*
- *Lapides omnes in principio ortus sui sunt aqua.* 179.
- *Lapidificativa virens, unde sit.* 183.
- *Ligeris inundatio unde fiat.* 90.
- *Lacus Sancti Bartholomei descriptio & scaturigo.* 123. & 124.
- *Latona, Diana, & Apollo quid sint.* 241.
- *Lumen fit aqua noctu.* 98.

M.

- **M**are non est principium fontium. 11.
- *Mineralia, fixas habent partes.* 16.
- *Mineralis virtus in fontibus, unde.* 23.
- *Malum est semper bono minus.* 32.
- *Metalla fiunt in medijs aquis.* 58.
- *Mercurius, non multas producit virtutes in ipsis aquis.* 68.
- *Mineralia, qua salis naturam non habent, aquæ virtutes suas non communicant.* 144.
- *Mare, est sepulchrum aquarum omnium.* 146.
- *Morbi longi qui currentur aquis hermalibus.*

INDEX.

<i>Montes, lapidei unde fiane.</i>	180.	—
<i>Montes, chrcaput extollans cælum versus.</i>	180.	—
<i>Marmor unde.</i>	ibid.	—
<i>Marmori unde colores varij.</i>	ibid.	—
<i>Montes Aruernie, unde.</i>	182.	—
<i>Mars & Saturnus quid influant.</i>	186.	—
<i>Metalla naturæ mortua, Chymicorum vero vi- ua.</i>	231.	—
<i>Mercurius Philosophorum, non ex metallis.</i>	236.	—
<i>Mercurius Philosophorum, et si dicatur plumbum, non est tamen plumbum.</i>	239.	—
<i>Mercurius Philosophorum quibus notis insignia- tur.</i>	249.	—

N.

N <i>iuerensis fontis descriptio.</i>	189.	—
<i>Niuerensis fontis virtus qualis.</i>	ibid.	—
<i>Niuerensis fontis virtus unde.</i>	190.	—
<i>Niuerensis fons, unde obstrunctiones referet.</i>	192.	—
<i>Nox suas habet insignes virtutes.</i>	94.	—
<i>Nocturni fontes, unde.</i>	97.	—
<i>Natura est sibi ipse pendens.</i>	257.	—

O.

O <i>rbis, cur repleatur lumine,</i>	36.	—
<i>Oleum quid.</i>	52.	—
<i>Oleum in mineris & fodinis.</i>	53.	—
<i>Olei fontes.</i>	53.	—

P.

P <i>anos fabula explicatio.</i>	12.	—
<i>Pan quid sit.</i>	13.	—
<i>Planta & mineralia in fontibus, unde.</i>	22.	—
<i>Plumbum qui fiat.</i>	238.	—
<i>Plumbum Philosophorum quid.</i>	240.	—
<i>Ponderis observatione in opere Chymico.</i>	255.	—

INDEX.

Pondus quale in solutione.	256.
Pondus quale in multiplicatione.	257.
Petroleum unde & virtus.	54. & 55.
Petrolii fontes.	56.

Q.

Q uodlibet in qualibet loco potest fieri.	24.
Quotuplex est Philosophorum Merc.	208.
Quotuplex est aurum Philosophorum.	222.

R.

R arum omne ex cælo,	199.
Rhodanus, non miscetur mari, & quare	78.
Ros Solis cur rore assi uo madefiat.	87.
Rupellæ destructionis signum.	118.

S.

S pirus celestis quid sit.	5.
Spiritus naturæ est semen rerū omnium.	13.
Spiritus naturæ fontes facit.	ibid.
Spiritus mundi varia nomina.	18.
Spiritus mundi virtutes, & dona varia.	19.
Semen cuiuscumque rei tendit ad corporificatio-	
nem	22.
Semen potentius agit, quam corpus.	23.
Scarabei & cantharides unde fiant.	26.
Spiritus vita est veneno contrarsus.	32.
Spiritus minerales in fontibus	40.
Sulphur metallicū non extinguitur in ipsis aq.	58.
Sal principium coagulationis.	59.
Sal sulphur, & Mercurius quid.	63.
Spiritus naturæ quid.	68.
Spiritus naturæ divisione in principia.	ibid.
Spiritus mundi partes, quid agant.	70.
Sal omne non ex mari, ubique produci potest.	80.
Spadanorum sonium descriptio.	184.

INDEX.

<i>Spadanorum fontium virtus qualis.</i>	185.
<i>Spadanorum fontium virtus unde.</i>	ibid.
<i>Spiritus lucis est forma Mercurij</i>	215.
<i>Sol & astra, qua via varia producant.</i>	218.
<i>Septem gradus perfectionis Mercurij nostri.</i>	—————
<i>Sulphuris rubei colores.</i>	233.
<i>Stannum qui fiat.</i>	234.
<i>Stannum cur strideat,</i>	235.
<i>& Stanno non educitur Mercurius noster.</i>	236.
<i>Saturnus filios deuorans quid.</i>	240.
<i>Sulphuris seminis virtus.</i>	160.
<i>Sulphur qua via fiat.</i>	161.
<i>Strumarum curatio.</i>	166.
<i>Spiritus vite solem sequitur.</i>	85.
<i>Sapores & odores in fontibus.</i>	99 & 102.
<i>Sol pater spiritus uniuersi</i>	91.
<i>Spiritus mundi est centrum fertilitatis.</i>	114 154.
<i>Spiritus mundi fontes producit ubique</i>	87.
<i>Saturnus eniratus & castratus a lione, quid</i>	240
<i>Saturnus lapidem vorans loco loui, quid.</i>	241.
<i>Saturnus pater Deorum quid.</i>	242.
<i>Solutio Chymica qualis.</i>	253.
<i>Scientia rerum omnium ex Mercurio Philosophorum dependet.</i>	260.

T.

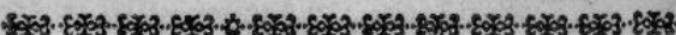
T erra est massa prime excrementum.	31.
<i>Talcum & sabulū in fontibus unde fiant.</i>	61.
<i>Terra est centrum mundi.</i>	77.
<i>Trute in lacu Sancti Bartholomei, unde.</i>	127.
<i>Trute unde enutriantur.</i>	129.

V.

V irtus mineralis in fontibus unde.	—————
<i>Venenum in fontibus unde.</i>	29. & 31.

INDEX.

<i>Venenatis spiritus in fontibus.</i>	30.
<i>Venenum omne non est excrementum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Vitalis substantia corrigit venenum.</i>	31.
<i>Venena ad quid naturae inseruant.</i>	33.
<i>Vinum, cur virtutes antimonij attrahat.</i>	144.
<i>Vlerca qua ratione curenur, ab aquis ther.</i>	149.
<i>Vita in aere est.</i>	193.
<i>Venenum spirituale potentissimum.</i>	121.
<i>Venenati fontes qua ratione extinguantur.</i>	123.
<i>Venus generata ex spuma maris, quid.</i>	241.
<i>Ventricali homin. & pecud. differentia.</i>	72.
<i>Vegetaria sine sem. particulari qua via fiat.</i>	215.

Extrait du Priuilege du Roy.

PAR grace & Priuilege du Roy, il est permis
à PIERRE BOSC Marchand Libraire
Iuré en l'Vniuersité de Tolose, d'imprimer vn
liure intitulé, *Hydrographum Spagyricum*,
P. IOANNIS FABRI, Doctoris Medici Monspe-
liensis, & alia eiusdem Opera Chimica, & Medica,
& ce pendant le temps & espace de sept an-
nees consecutives ; Auec defenses à tous Im-
primeurs & Libraires, d'imprimer, ou faire im-
primer ledit liure, ny partie d'iceluy, à peine de
confiscation desdits liures & de l'amende, portee
par ledit Priuilege. Donné à Paris le dernier
Janvier 1639. Par le Roy en son Conseil.

CEBERET.

*Acheué d'imprimer le present Hydrographum
'Spagyricum', le 15. Sept., 1639.*

Son olympique Spagirique

et des éléments, de leurs qualités

éléments et des éléments, de leurs qualités

et appeler éléments d'uniformité

aque clara et hydryda, seu spiritus

aque, mercurius viles, aetatis pectoris, et salgarum

azotum, siccum, pecten, et argum, sivi argenti.

Vulgari,

sulphurum, aqua, et sal pinguedo.

vitrinum, seu sal metallorum

tunc figura ex solatibus, seu ²⁴ c. v.

metallorum ipse. Quaeque libet effets
fontaines et ^{producuntur} pascere.

generales et

trifaciatum.

Ex salgarum et ^{9. Seminece 10.} vitrini metallorum, tunc figura ex solatibus

nascentes modis, ^{modis que} sunt ab origine

perducuntur.

D. hic est figura ex solatibus, qui figura
dum est humilis, abtrahens influentiam
sue ex solis, dictum spiritum
universi, et esse tempore mortis.

D. hic est figura ex aqua, ipsum,
naturae calido et sicco, patibulus
influentiam solis, autumno prope
aerato solamedicina.

D. seu generale figura ex natura
temporalis, secundum etiam et, et
vero genus amarum solis, id est, seu
influentia solis, in tempore laetitiae
meri, et legendum domino de condala

conspicit,

cum sal metallorum juncto.

Sal non est uix ignis, n*u*xi ignis nisi
Sulphur, nec Sulphur uix argentum
vixum reductum i*s* i*llam* pretiosam
substantiam ei certe ligno corrupti-
pilum quam nos vocamus, s*ed* idem
noster uox.

Le sel ueritable chose que s*e* n*on* Concentre
le feu qu*n*on soufre qu*n*on retient le
souffre & argent vif qui noux —
donne cette pietre a substance ualente
et indestructible que noux appellen —
notre pierre.

je n*on* uox omnium retinuerit qu*n*on dem
terra virgo.

on trouve a sel ou terre vierge dans
la autre de toute chose.

Seniora avanc*e* qu*n*on du feu qui est —
le feu d*u* pyrope, s*e* tire le fer et le
ferreux.

avec Sal p*et*re brule, ~~de~~ souffr mineral
ou terra apoteos de differentes couleurs —
verte, jaunes blanches, rouge, etc.
jaune & E*l* arsenic, legement i*nt*erf*er*é
avec d*u* lait, durine, trituration de seiche —
et i*nt*erf*er* avec sibé & des flegme, des vribles —
quisque la p*et*re ay oblique ~~et~~
La 10*e*me partie de son leau, puis des-
tellee, Epaisse et enlyee de syrope
ou en felice. Les fabriques de differens
qu*n*on p*et*re, chameau appartenant
flegme, qui p*et*re sel uolatil et fope
E*ch*uelle, le ves, oignons en uite ce
les digerans.

il faut faire 1° de quelque
miette que ces ois son flagne, son
espece est une guille, les rectifier
apres les auoir soumis au bocal
sur le coeur mortuaire et apres faire
des ois jusqu'a ce qu'ils soient
descendus de nature et faire
calcius uscite ce neant
cognis mortuaire ou foy pour
enterrer par la filtre des al
les qui passent plusieurs lutions.
Et filtration, puis en extraire
les algistearia a la Cava, leau
donner peu a peu aboire, leau
enrichir rectifie puis, lailler
goutte a goutte, abis de
venise peu apres les miettes
parties par les laiffre fermentes
et cestantes peu apres que ce
sera mene, puis lors que tout
est assur, les exposer au soleil
du matin a vril de mai a la
fosses de la vache, les statuts
aussi a jous, les tenu
a l'ombre en bien sertit
et cestee jusqu'a ce qu'il se que
la laiffre soit bien pur et laissé
plus long temps et au
au tems apres refroidi